

Ο μεταπολεμικός μοντερνισμός
στα εσωτερικά των ελληνικών τραπεζών του '60

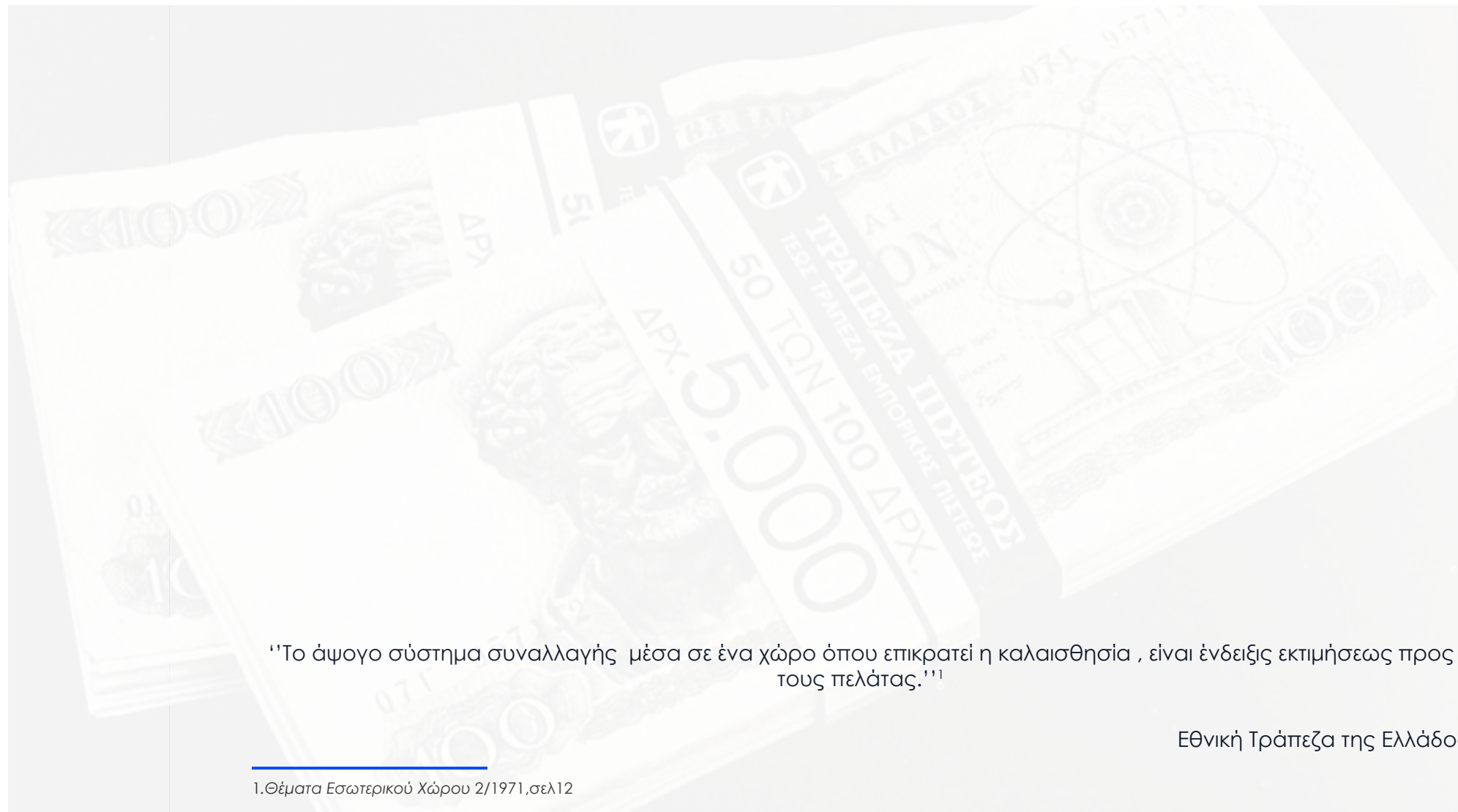
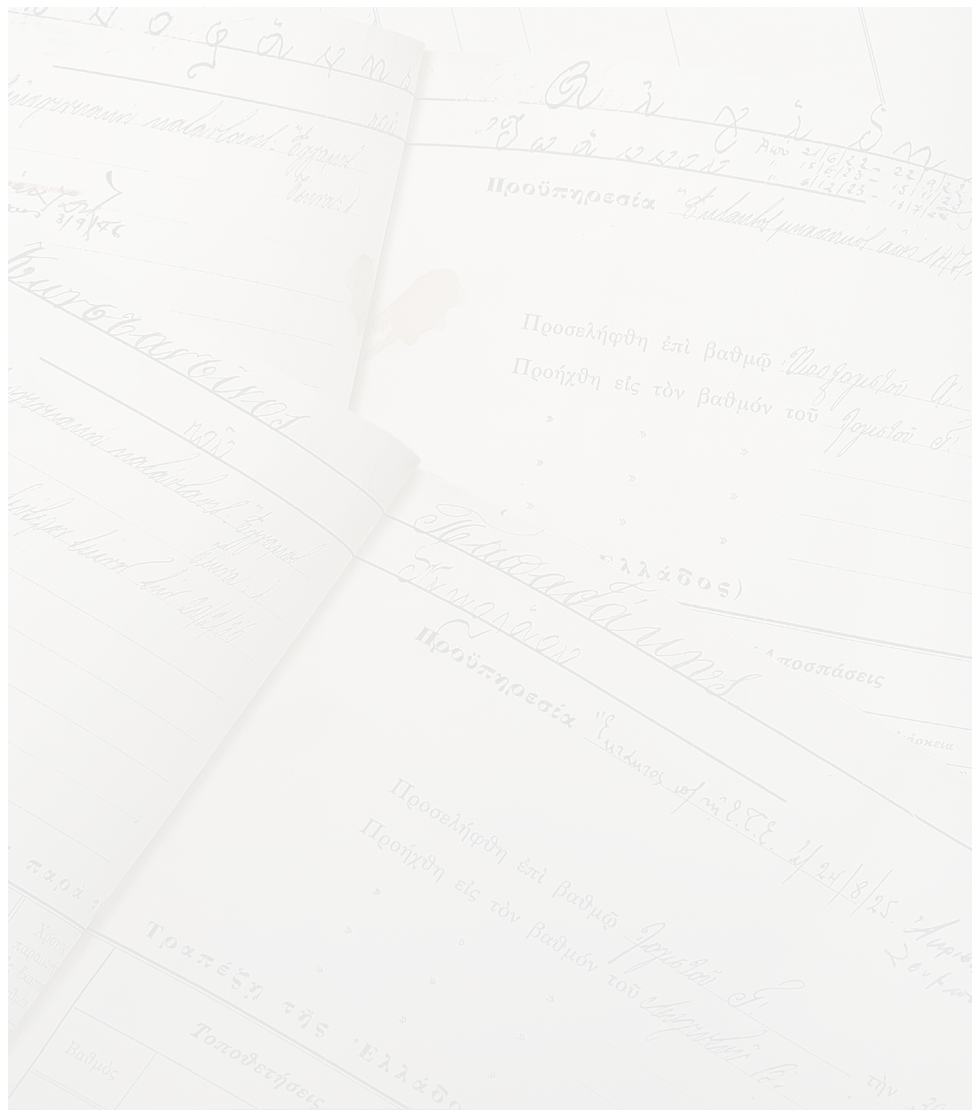
“Ο μεταπολεμικός μοντερνισμός στα εσωτερικά των ελληνικών τραπεζών του ‘60”

Παρασκευή Πάνου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: **Αμαλία Κωτσάκη**

Χανιά, Οκτώβριος 2024

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα-καθηγήτρια μου Αμαλία
Κωτσάκη για όλη την βοήθεια, υποστήριξη και καθοδήγηση της
καθόλη την διάρκεια εκπόνησης της ερευνητικής μου εργασίας.

“Το άψογο σύστημα συναλλαγής μέσα σε ένα χώρο όπου επικρατεί η καλαισθησία , είναι ένδειξς εκτιμήσεως προς τους πελάτας.”¹

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

10 01 Εισαγωγή

- 12 1.1 Σκοπός
- 12 1.2 Αντικείμενο εργασίας
- 12 1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση
- 13 1.4 Μέθοδος
- 20 1.5 Εισαγωγικό

22 02 Ευρήματα

2.1 Διαμόρφωση εσωτερικών τραπεζικών χώρων σε υπάρχοντα κτίρια

- 24 2.1.1 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στο Μοναστηράκι (Κ. Δεκαβάλλας 1961)
- 28 2.1.2 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε , Οδός Πραξιτέλους Αθήνα (Αν. Τζάκου 1961)
- 34 2.1.3 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε , Πλατεία Κολωνακίου & Κάναρη (Κ. Δεκαβάλλας 1962)
- 38 2.1.4 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στην Πλατεία Συντάγματος Αθήνα (Κ. Δεκαβάλλας 1963)
- 46 2.1.5 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στη Θεσσαλονίκη (Αλκ.Στραγάλης 1964)
- 54 2.1.6 Δύο υποκαταστήματα της Ε.Τ.Ε στην Αθήνα (Κ. Δεκαβάλλας 1965)
- 58 2.1.6α Υποκατάστημα Κάνιγγος (1965)
- 58 2.1.6β Υποκατάστημα Κυψέλης (1965)
- 60 2.1.7 Ξενώνας διοικήσεως της Ε.Τ.Ε στην Αθήνα
- 60 _αίθουσα συσκέψεων και υποδοχής επισήμων στο κεντρικό κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας (Κ. Δεκαβάλλας 1965)
- 66 2.1.8 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε Λεωφόρος Συγγρού (Αν. Τζάκου 1965)
- 70 2.1.9 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε , Αλεξάνδρας – Ιπποκράτους Αθήνα (Ι. Ρίζος 1966)
- 76 2.1.10 Αίθουσα συναλλαγών του Β' Κεντρικού Καταστήματος Ε.Τ.Ε στην Αθήνα (Αλκ. Στραγάλης 1966)
- 82 2.1.11 Υποκατάστημα Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως στο Κολωνάκι (Κ. Μανουηλίδης 1967)
- 84 2.1.12 Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως στη Θεσσαλονίκη (Κ. Μανουηλίδης 1967)

88 2.2 Δημιουργία νέων τραπεζικών κτιρίων

- 90 2.2.1 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στη Λιβαδειά (Αν. Τζάκου 1962)
- 98 2.2.2 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στη Πάτρα (Αν. Τζάκου 1963)
- 104 2.2.3 Περίπτερο Ε.Τ.Ε στο χώρο Δ.Ε. Θεσσαλονίκης (Ν. Βαλσαμάκης 1965)
- 110 2.2.4 Ναυτιλιακό υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στον Πειραιά (Αλκ. Στραγάλης 1965)
- 118 2.2.5 Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως στον Πειραιά (Κ. Μανουηλίδης 1967)

124 2.3 Τράπεζα της Ελλάδος (επέκταση κεντρικού καταστήματος) (1970)

140 03 Ερμηνεία & Συμπεράσματα

150 04 Παράρτημα
Ιστορικό αρχιτεκτόνων

- 152 4.1 Νίκος Βαλσαμάκης
- 154 4.2 Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας
- 156 4.3 Κώστας Μανουηλίδης
- 158 4.4 Ιάσωνας Ρίζος
- 160 4.5 Άλκης Στραγάλης
- 162 4.6 Αναστασία Τζάκου

164 05 Βιβλιογραφία

172 06 Πηγές εικόνων

01 Εισαγωγή

1.1 Σκοπός

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση του διαλόγου που ανέπτυξε ο ελληνικός μεταπολεμικός μοντερνισμός με τα εσωτερικά των κτιρίων τραπεζών την δεκαετία του '60.

1.2 Αντικείμενο εργασίας

Αντικείμενο της εργασίας αποτελούν 18 εσωτερικοί χώροι των κτιρίων τραπεζών του μεταπολεμικού ελληνικού μοντερνισμού. Συγκεκριμένα, επιχειρείται να μελετηθούν καταστήματα και υποκαταστήματα των ελληνικών τραπεζών που μελετήθηκαν και υλοποιήθηκαν κατά την δεκαετία 1960-1970 από Έλληνες μοντερνιστές αρχιτέκτονες. Το έργο των Νίκου Βαλσαμάκη, Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα, Κώστα Μανουηλίδη, Ιάσων Ρίζου, Άλκη Στραγάλη και Αναστασίας Τζάκου θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία.

1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Ο σχεδιασμός των εσωτερικών χώρων για τα κτίρια των ελληνικών τραπεζών δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Παρ' όλα αυτά υπάρχει πλούσιο φωτογραφικό και σχεδιαστικό υλικό σε έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές.

Κυρίως αντλήθηκαν στοιχεία από :

Τα περιοδικά:

- Αρχιτεκτονικά Θέματα 1967 – 67, 1986-87 και 1992-94
- Αρχιτεκτονική 1960-1961, 1964-66 και 1968
- Θέματα Χώρου + Τεχνών, 1977 & 1984

Βιβλία αναφοράς:

- Τσακόπουλος Παναγιώτης, *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2014
- Φεσσά – Εμμανουήλ Ελένη, *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα 1827-1992*, εκδ. Παπασωτηρίου, Αθήνα, 1993
- Φιλιππίδης Δημήτρης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830 – 1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1984

1.4 Μέθοδος

1.4.1 Μέθοδος συλλογής στοιχείων

Η συλλογή στοιχείων βασίστηκε σε :

- Αρχειακή έρευνα_ Αρχειακές εκδόσεις Εργαστηρίου Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής, Πόλης & Πολιτισμού **NeArCiCu tuc lab**, Πολυτεχνείου Κρήτης
- Έρευνα πεδίου
- Βιβλιογραφική έρευνα
- Έρευνα στον Τύπο
- Έρευνα στο διαδίκτυο

1.4.2 Ερμηνευτική Μέθοδος

1.4.2α Υπόθεση εργασίας

Τα κτίρια των τραπεζών εκφράζουν μια από της επισημότερες εκδοχές της αρχιτεκτονικής των κτιρίων γραφείων και ανέκαθεν αποτελούσαν σημαντικά κτίρια για την πόλη καθώς εξέφραζαν την αστική παρουσία της οικονομίας του κράτους.

Ο πρώτος τραπεζικός φορέας ιδρύθηκε στην Βενετία το 1157, η «Τράπεζα της Βενετίας». Πέρασαν αρκετοί αιώνες για να αρχίσουν να αποκτούν οι τραπεζικοί φορείς συγκεκριμένες ανάγκες, συνεπώς συγκεκριμένο κτιριακό τύπο. Ουσιαστικά, η εμφάνιση τέτοιων κτιρίων ξεκινά το 18ο αιώνα.² Τα πρώτα τραπεζικά κτίρια εμφανίστηκαν στην Φλωρεντία κατά την περίοδο της Αναγέννησης και ήταν μεγάλα αστικά μέγαρα τα οποία πέρα των τραπεζικών, φιλοξενούσαν και άλλες λειτουργίες. Τα κτίρια αυτά είχαν την μορφή του «αδιαπέραστου κτιρίου οχυρού» και σκοπός αυτής ήταν η προβολή της σταθερότητας του εκάστοτε τραπεζικού συστήματος.³

Στόχος των αρχιτεκτόνων κάθε εποχής ήταν να δημιουργήσουν κτίρια τα οποία θα έλκυαν όλο και περισσότερους πελάτες, προβάλλοντας μέσα από τα κτίρια αυτά την αξιοπιστία και την στιβαρότητα του κάθε τραπεζικού συστήματος. Σκοπός είναι να συνδυάσουν την επιβλητικότητα, την ευρωστία, τον δυναμισμό, αλλά και την αποδοχή της νεωτερικότητας. Προκειμένου να διασφαλίσουν την προσέλκυση των πελατών, ικανοποιώντας ταυτόχρονα τα αιτήματα των εργοδοτών τους, οι αρχιτέκτονες προσπαθούν να δημιουργήσουν κτίρια τα οποία αξιοποιούν την σύγχρονη τεχνολογία και συμβαδίζουν με το ρεύμα της κάθε εποχής.

2. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω, *Τράπεζα της Ελλάδος. Τα κτίρια*, εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 2011, σελ15

3. Καπαγιαννίδης Κωνσταντίνος, *Από την Αναγέννηση στο High-Tech: Η συμβολή του κτιριακού τύπου των τραπεζών στην Αρχιτεκτονική Εξέλιξη*, Ερευνητική Εργασία, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2014, σελ10

Κατά τον 20ο αιώνα αρχίζει να εμφανίζεται το φαινόμενο του υποκαταστήματος. Μικρότερα καταστήματα χρήματος τα οποία βρίσκονται σε διάφορα σημεία της πόλης προς εξυπηρέτηση των πελατών. Με την εμφάνιση των υποκαταστημάτων η τραπεζική δραστηριότητα λαμβάνει χώρα κυρίως σε αυτά, με σκοπό την καθημερινή εξυπηρέτηση των πελατών. Ακόμη, είναι τα κτίρια τα οποία προσαρμόζονται πιο γρήγορα στις ανάγκες και την τεχνολογία της εποχής, με τα κεντρικά καταστήματα να αποκτούν μεγαλύτερη σημασία μέσα στην πόλη και να κρατούν έναν πιο σταθερό χαρακτήρα.⁴

Στην Ελλάδα η ιστορία των κτιρίων τραπεζών είναι πολύ μικρή και ξεκινά το 1841 με την ίδρυση της πρώτης τράπεζας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, την Εθνική Τράπεζα Ελλάδος. Η Ε.Τ.Ε. αρχικά, προοριζόταν να καλύψει όλες τις τραπεζικές ανάγκες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Στην πορεία των ετών με την ανάπτυξη της οικονομίας, αυτό δεν ήταν πλέον εφικτό. Δεν μπορούσε η τράπεζα να είναι εκδοτική και εμπορική ταυτόχρονα. Συνεπώς, έπρεπε οι εργασίες να διασπαστούν και να ιδρυθούν νέα τραπεζικά ιδρύματα.⁵

Αρχικά αποφασίζεται η ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος το 1927, ως κεντρική εκδοτική τράπεζα. Η Εθνική παραχωρεί το εκδοτικό προνόμιο στην Τράπεζα της Ελλάδος και γίνεται αμιγώς εμπορική. Στην συνέχεια, μέχρι το 1930 ιδρύονται, η Εθνική Κτηματική Τράπεζα το 1927 και η Αγροτική Τράπεζα το 1929. Αυτά ήταν τα πρώτα τέσσερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του ελληνικού κράτους, «με απόσπαση των αντίστοιχων εργασιών από την Εθνική Τράπεζα.»⁶

Η περίοδος 1957-1966 ήταν μια δεκαετία με ιδιαίτερο βάρος για την ελληνική οικονομική ανάπτυξη. Ορόσημο της, δύο μεγάλα ιστορικά γεγονότα. Αρχικά, ο τερματισμός του πολέμου και τέλος, η επιβολή της δικτατορίας.⁷ Στο διάστημα αυτό η οικονομία της χώρας αναπτύσσεται με σταθερούς, υψηλούς ρυθμούς συμβάλλοντας στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της κοινωνίας, ενώ ταυτόχρονα δημιούργησε τις προϋποθέσεις για ταχεία πρόοδο και στην επόμενη επταετία.⁸

Την ίδια περίοδο η οικοδομική δραστηριότητα αποκτά και εκείνη ραγδαία ανάπτυξη μαζί με τον βιομηχανική. Εισαγωγή νέας τεχνολογίας, υλικών, τρόπων κατασκευής αποτελούν χαρακτηριστικά της εποχής στον τομέα αυτό. Η λιτότητα και η καθαρότητα των μορφών και των λύσεων αποτελούν τις θεμελιώδεις αρχές σχεδιασμού για όλους τους αρχιτέκτονες εκείνη την εποχή.

Στα γεγονότα αυτά δεν μπορούν σαφώς να μείνουν αμέτοχα τα τραπεζικά κτίρια, τα οποία αποτελούν τους φορείς που διακινούν το δημόσιο και ιδιωτικό χρήμα. Η αρχιτεκτονική των κτιρίων τραπεζών αρχίζει να αποκτά την σημασία που της αρμόζει. Αφιερώματα τέτοιων κτιρίων, ακόμη και εσωτερικών διαρρυθμίσεων αυτών, καταλαμβάνουν όλο και περισσότερες σελίδες σε γνωστά αρχιτεκτονικά περιοδικά. Μέχρι τότε, οι αναφορές σε τραπεζικά κτίρια ήταν ελάχιστες έως ανύπαρκτες.⁹

Αρχικά οι αλλαγές γίνονται στα υποκαταστήματα των τραπεζικών οργανισμών. Πρώτα στις ανακαίνισης υφιστάμενων κτιρίων και στην συνέχεια σε νέες κατασκευές. Εισαγωγή νέων και ακριβών υλικών, νέες τεχνικές κατασκευής, σύγχρονες μηχανολογικές εγκαταστάσεις είναι απο τα στοιχεία τα οποία έκαναν την εμφάνιση τους στα τραπεζικά κτίρια εκείνη την εποχή. Τα κεντρικά καταστήματα απο την άλλη, παραμένουν ως έχουν. Ελάχιστες είναι οι επεμβάσεις που γίνονται, κυρίως στα εσωτερικά τους, με το εξωτερικό κέλυφος να παραμένει αναλλοίωτο εκφράζοντας την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Η αρχιτεκτονική των τραπεζών, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εικόνα της οικονομίας θα πρέπει να αποπνέει τον δυναμισμό της αναγέννησης μετά τον πόλεμο στον αστικό ιστό της πόλης. Στόχος της υψηλής αρχιτεκτονικής των κτιρίων εκείνη την εποχή ήταν η προβολή των αξιών και η έκφραση της δυναμικής παρουσίας των διάφορων φορέων στη ζωή της πόλης. Η προβολή της κοινωνικής θέσης καθώς και η διαφήμιση των αγαθών προς εκμετάλλευση. Σε αυτά αναφέρεται και ο όρος «αρχιτεκτονική επίσημη και γοήτρου».¹⁰

Οι πρώτες δύο δεκαετίες μετά τον πόλεμο (1950-1960) ήταν μια περίοδος οικονομικής και πολιτιστικής επικυριαρχίας των ΗΠΑ. Εκτός της Ελλάδας και οι υπόλοιπες χώρες οι οποίες δέχτηκαν την Αμερικάνικη οικονομική βοήθεια μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν στην ίδια μοίρα να δεχτούν τον αμερικάνικο τρόπο ζωής, την αμερικάνικη τεχνολογία, πολιτισμό κτλ.¹¹

Το διεθνιστικό ύφος των υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας, που εισήγαγε ο Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας θα υιοθετήσουν προς το τέλος της δεκαετίας του '60 και αντίστοιχα υποκαταστήματα της Εμπορικής και της Ιονικής και Λαϊκής Τράπεζας. Η σχεδιαστική γραμμή που επέβαλε στις μελέτες των υποκαταστημάτων του αποτελεί τομή για την αρχιτεκτονική του είδους στην Ελλάδα και τα καθιστούν τοπόσημα του νέου ελληνικού αστικού τοπίου.¹²

4. ο.π., σελ15

5. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω, *Τράπεζα της Ελλάδος. Τα κτίρια*, εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 2011, σελ141

6. ο.π., σελ 42

7. Αίσωπος Γιάννης, Σημαιοφορίδης Γιώργος (επιμ.), *Τοπία εκμοντερνισμού: ελληνική αρχιτεκτονική '60 και '90 Εκτιμήσεις*, εκδ. METAPOLIS Press, Αθήνα, 2002, σελ18

8. *Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τραπεζής της Ελλάδος 1928-1978*, Συλλογικό έργο, εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 1978, σελ493

9. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω, *Τράπεζα της Ελλάδος. Τα κτίρια*, εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 2011, σελ16

10. Καπαγιαννίδης Κωνσταντίνος, *Απο την Αναγέννηση στο High-Tech: Η συμβολή του κτιριακού τύπου των τραπεζών στην Αρχιτεκτονική Εξέλιξη*, Ερευνητική Εργασία, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2014 σελ.16

11. *Θέματα Χώρου + Τεχνών* 15/1984, σελ39

12. Τσακόπουλος Παναγιώτης, *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής*, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2014

1.4.2β Συγκρότηση εργασίας και ερμηνευτικά εργαλεία

Η περίοδος του '60 επελέγη καθώς αποτελεί περίοδο που κατά τεκμήριο ταυτίζεται με τον ελληνικό μεταπολεμικό μοντερνισμό.

Η ερμηνευτική μέθοδος είναι η ανάλυση 18 εσωτερικών χώρων των ελληνικών κτιρίων τραπεζών σχεδιασμένα απο Έλληνες μοντερνιστές αρχιτέκτονες και ο εντοπισμός ανά έργο της μετάφρασης των αρχών του μοντερνισμού και των διεθνών προτύπων στον σχεδιασμό του εσωτερικού σκηνικού τους.

Το ερευνητικό υλικό της εργασίας συγκροτείται σε τρεις ενότητες και διαμορφώνεται ως εξής:

- Διαμόρφωση εσωτερικών τραπεζικών χώρων σε υπάρχοντα κτίρια
- Δημιουργία νέων τραπεζικών κτιρίων
- Τράπεζα της Ελλάδος (επέκταση κεντρικού καταστήματος) 1970

Η παραπάνω κατάταξη οδήγησε και στη συγκρότηση των κεφαλαίων της εργασίας.

Στη συνέχεια ανά έργο θα επιχειρηθεί να αναλυθεί :

- α. Η δομή του χώρου
- β. Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν
- γ. Επιρροές – Πρότυπα
- δ. Η σχέση ανάμεσα στον χώρο και την επίπλωση
- ε. Η σχέση ανάμεσα στον χώρο και την μοντέρνα τέχνη
- στ. Η διαχείριση του εξωτερικού κελύφους του κτιρίου

Τα έργα με τα οποία θα ασχοληθεί η εργασία είναι σχεδιασμένα απο Έλληνες μοντερνιστές αρχιτέκτονες που έδρασαν μεταπολεμικά και ανήκουν στους:

- Νίκο Βαλσαμάκη
- Κωνσταντίνο Δεκαβάλλα
- Κώστα Μανουηλίδη
- Ιάσων Ρίζο
- Άλκη Στραγάλη
- Αναστασία Τζάκου

1.4.2γ Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να απαντήσει στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα :

- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του μοντερνισμού που συναντάμε στα εσωτερικά των κτιρίων τραπεζών μεταπολεμικά ;
- Πως η τεχνολογική εξέλιξη έχει επηρεάσει την εσωτερική διαρρύθμιση των καταστημάτων;
- Ποια είναι η κυριότερη διαφοροποίηση στα εσωτερικά των τραπεζών της δεκαετίας του '60 σε σχέση με τα μεσοπολεμικά μοντέρνα;
- Διακρίνεται πρόθεση ελληνοποίησης του διεθνούς μοντερνισμού στα εσωτερικά των ελληνικών μεταπολεμικών τραπεζικών καταστημάτων και πως αυτό επιτυγχάνεται;
- Πως οι αρχιτέκτονες χειρίστηκαν τα υπάρχοντα κελύφη των κτιρίων για την διαρρύθμιση των εσωτερικών χώρων; Διατηρήθηκαν ως είχαν ή υπήρξε η ανάγκη για μοντερνοποίηση και των εξωτερικών κελύφων των κτιρίων;
- Υπάρχει διαφοροποίηση ανάμεσα στους εσωτερικούς χώρους των υπάρχόντων κτιρίων με εκείνους των νέων που κατασκευάστηκαν την περίοδο αυτή;
- Πως συνδιαλέγονται με αντίστοιχα παραδείγματα του ευρωπαϊκού διεθνούς χώρου; Ποια στοιχεία αφομοιώνονται, ποια αναπαράγονται ως έχουν και ποια αγνοούνται;

1.5 Εισαγωγικό:

Την περίοδο του 1960 τα κτίρια γραφείων και τραπεζών, μαζί με τα κτίρια τουριστικών και βιομηχανικών εγκαταστάσεων, γνωρίζουν μεγάλη διάδοση και κάνουν εμφανή τον τριτογενή τομέα της ελληνικής οικονομίας στον αστικό ιστό της πόλης.¹³

Η κυρίαρχη τεχνοτροπία την εποχή αυτή θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τον σχεδιασμό τέτοιων κτιρίων, γνωστή ως International Style. Χαρακτηριστικά της η καθαρότητα των μορφών, η λιτότητα, ο ορθολογισμός.¹⁴ Μέχρι τότε τα κτίρια των τραπεζών κινούνται ανάμεσα σε δύο ρεύματα. Ανάμεσα στον νεοκλασικισμό που δείχνει μια στιβαρότητα και αποτελεί μια σίγουρη και ασφαλή επιλογή και στην τεχνολογία που αναδεικνύει τον νεωτερικό χαρακτήρα και τον δυναμισμό της τράπεζας. Μέχρι και τον 19ο αιώνα ο νεοκλασικισμός και γενικά το πνεύμα του Ιστορισμού αποτελούσε την μόνη μέθοδο για έκφραση της σταθερότητας σε Ευρώπη και Αμερική.¹⁵

Η αρχιτεκτονική των τραπεζικών κτιρίων είχε αναφορές κυρίως απο τους ρυθμούς της αρχαιότητας, μια ασφαλή επιλογή για να αποδοθεί το κύρος του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Το 1950 άρχισαν να γίνονται κυρίως ανακαινίσεις στα καταστήματα των τραπεζών χωρίς όμως σημαντικές αλλαγές στην εσωτερική διαρρύθμιση των χώρων και των όψεων, ενώ η ανέγερση νέων ήταν περιορισμένη . Η δεκαετία 1960 , που η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει είναι μια απο τις σημαντικότερες δεκαετίες της νεοελληνικής αρχιτεκτονικής και αποτελεί μια περίοδο αρχιτεκτονικής δημιουργίας που συχνά χαρακτηρίζεται ως «άνοιξη» . Η μοντέρνα αρχιτεκτονική επικρατεί στην πλειοψηφία των νέων κτιρίων , δημοσίων και ιδιωτικών μεταφέροντας εικόνες απο τον διεθνή χώρο. Οι αρχιτέκτονες επηρεασμένοι απο τα δυτικά ρεύματα προσπαθούν να δημιουργήσουν κτίρια στα οποία θα δοκιμάσουν νέες τεχνικές προσαρμοσμένες ταυτόχρονα στα ελληνικά μεταπολεμικά δεδομένα.

Ο μοντερνισμός του '60 ανοίγει μια νέα σελίδα τόσο στην αρχιτεκτονική , όσο και στην οικονομία γενικά, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο οποίος καταρράκωσε την οικονομία όλων των Κρατών.

Στην Ελλάδα το International Style έχει κάνει την εμφάνιση του απο τις αρχές της δεκαετίας του '30 , με βασικά χαρακτηριστικά την λιτότητα , γεωμετρική σαφήνεια όγκων και την υποταγή της μορφής του κτιρίου στην λειτουργία.¹⁶ Δεν πρόλαβε όμως να αναπτυχθεί λόγω των εθνικών γεγονότων που επέβαλαν την στασιμότητα του.

Οι αρχές του Μοντερνισμού είχαν αρχίσει να επικρατούν στον σχεδιασμό των κτιρίων στον διεθνή χώρο ήδη απο τις αρχές του 20ου αιώνα. Ο Otto Wagner είναι αυτός που με βασική αρχή 'Η μορφή ακολουθεί την λειτουργία' (Form Follows Funtion) σχεδιάζει αρκετές τράπεζες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Σε αντίθεση με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο , το Λονδίνο το οποίο αποτελεί το παγκόσμιο εμπορικό κέντρο δεν έχει εμφανίσει , παρά ελάχιστα επιρροές απο το μοντέρνο κίνημα στα κτίρια των τραπεζών, ενώ στις ΗΠΑ η ανάπτυξη του ουρανοξύστη αποτελεί κυρίαρχο παράδειγμα για τον σχεδιασμό κτιρίων τραπεζών με πρότυπο το Seagram του Mies van der Rohe με το οποίο καθιερώθηκε ο Ευρωπαϊκός Μοντερνισμός στην Αμερική μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Παρόλο που το έργο του Mies μέχρι και το 1960 αποτελούσε πιστό πρότυπο για τα νέα εταιρικά κτίρια που δημιουργήθηκαν , πρώτος ο Pietro Belluschi το 1944 με το Equitable Savings and Loan Association στο Όρεγκον φέρνει την διαφάνεια στο προσκήνιο της αρχιτεκτονικής των τραπεζών.¹⁷

«Δεν υπάρχει αμφιβολία πως το Μοντέρνο Κίνημα ξεκίνησε απο ένα πνεύμα κλασικό , που επεδίωκε να δώσει ήρεμη μορφή και μέτρο στην αρχιτεκτονική του 20ου αιώνα»¹⁸ Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ακόμη το πως διαχειρίστηκαν τα εξωτερικά των τραπεζικών κτιρίων οι Έλληνες αρχιτέκτονες σε μια εποχή ιδιαίτερα κρίσιμη για την Ελλάδα. Έμφανση στη διαφάνεια και την γεωμετρική καθαρότητα , υιοθέτηση ευέλικτων στατικών επιλύσεων, εισαγωγή νέων μηχανολογικών συστημάτων και ευαισθησία στη διαχείριση των εσωτερικών χώρων τα καθιστούν εμβληματικά κτίρια των μεταπολεμικών αναπτυξιακών οραμάτων.¹⁹ Ήταν η περίοδος μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και πριν την επιβολή της δικτατορίας , όπου προσπάθησαν μέσα απο τις αρχές του μοντερνισμού να αποδώσουν αυτήν την προσδοκία της αναγέννησης της οικονομίας και του τραπεζικού συστήματος.

Οι αντιλήψεις του Μοντέρνου Κινήματος περί καθαρότητας και ευελιξίας μεταφράζονται μέσα στον χώρο ως καθαρές γραμμές που συναντάμε απο την αρχιτεκτονική σύνθεση μέχρι και τον σχεδιασμό των επίπλων και αντικειμένων.

13. Φιλίππιδης Δημήτρης , *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830 – 1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας* , εκδ. Μέλισσα , Αθήνα , 1984, σελ351

14. Φεσσά – Εμμανουήλ Ελένη , *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα 1827-1992* , εκδ. Παπασωτηρίου , Αθήνα , 1993, σελ22

15. Καπαγιαννίδης Κωνσταντίνος , *Απο την Αναγέννηση στο High-Tech: Η συμβολή του κτιριακού τύπου των τραπεζών στην Αρχιτεκτονική Εξέλιξη* , Ερευνητική Εργασία, Πολυτεχνείο Κρήτης , Χανιά , 2014 σελ.40

16. Φιλίππιδης Δημήτρης , *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830 – 1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας* , εκδ. Μέλισσα , Αθήνα , 1984, σελ324

17. Καπαγιαννίδης Κωνσταντίνος , *Απο την Αναγέννηση στο High-Tech: Η συμβολή του κτιριακού τύπου των τραπεζών στην Αρχιτεκτονική Εξέλιξη* , Ερευνητική Εργασία, Πολυτεχνείο Κρήτης , Χανιά , 2014

18. *Τοπία εκμοντερνισμού : ελληνική αρχιτεκτονική '60 και '90 Εκτιμήσεις*, επιμ. Αίσωπος Γιάννης , Σημαιοφορίδης Γιώργος, εκδ. METAPOLIS Press , Αθήνα, 2002 , σελ24

19. Τσακόπουλος Παναγιώτης , *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής* , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα , 2014 , σελ 90

«Η αρχιτεκτονική είναι κυκλοφορία εσωτερική»
Le Corbusier²⁰

20. Αντωνακάκης Δημήτρης , Αντωνακάκη Σουζάνα (επιμ.) , Ο μικρόκοσμος του εσωτερικού χώρου:τετράδια αρχιτεκτονικής ATELIER 66, εκδ. ΔΟΜΕΣ , Αθήνα ,2021, σελ15

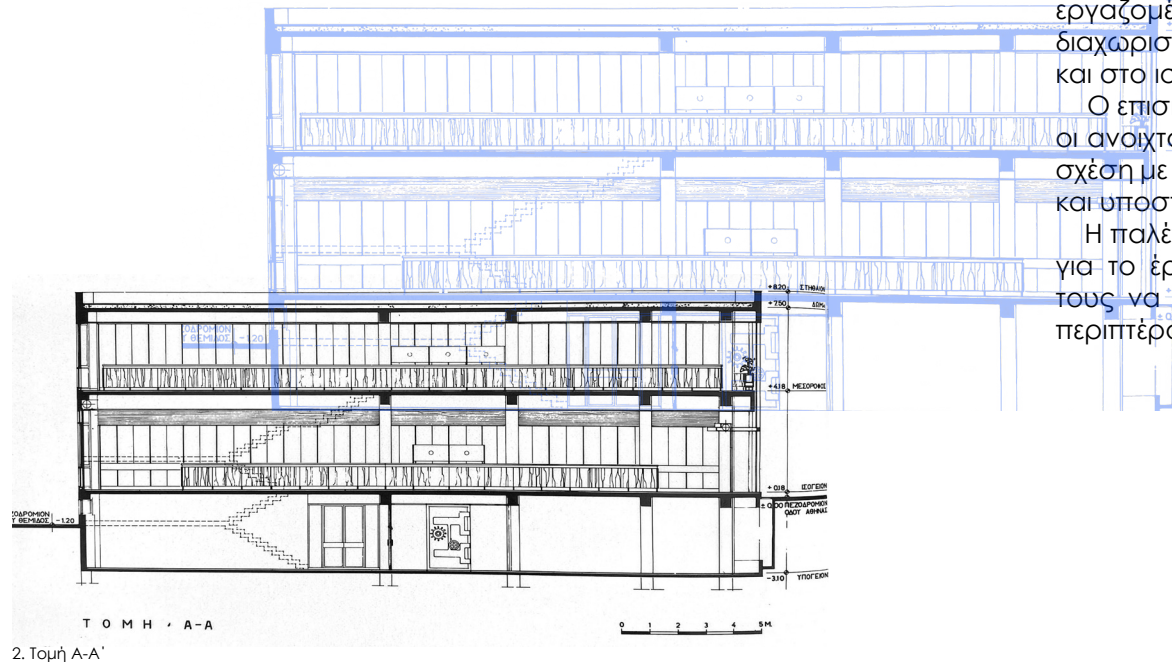
2.1 Διαμόρφωση εσωτερικών τραπεζικών χώρων σε υπάρχοντα κτίρια

2.1.1 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στο Μοναστηράκι (Κ.Δεκαβάλλας 1961)

Το υποκατάστημα στο Μοναστηράκι αποτελεί διαμόρφωση σε υπάρχων διώροφο κτίριο με υπόγειο, της Εθνικής Τράπεζας και σχεδιάστηκε το 1961. Απο το παλιό κατάστημα διατηρήθηκε ο φέρων οργανισμός του κτιρίου με μια προσπάθεια για απόκρυψη των υποστυλωμάτων. Πρόκειται για ένα διώροφο κτίριο όπου και οι δύο όροφοι έχουν τις ίδιες λειτουργίες. Αίθουσα συναλλαγών και ανοιχτοί χώροι γραφείων.²¹

Η κάτοψη είναι μακρόστενη σε τραπέζιο σχεδόν σχήμα. Έχει ανοιχτή, ελεύθερη διάταξη. Και στα δύο επίπεδα του καταστήματος ο Φ.Ο. είναι σχεδόν κρυμμένος μέσα σε ερμάρια και επενδύσεις τοίχων. Τα ερμάρια βρίσκονται σε όλο το μήκος της κάτοψης και το ύψος του ορόφου. Στον χώρο γίνονται ορατά μόνο κάποια τετράγωνα υποστυλώματα, τα οποία προσπαθούν να ενταχθούν μέσα σε έπιπλα και δύο κοιλοδοκοί στο έπιπλο του γκισέ.

Στο επίπεδο του ισόγειου, τον χώρο ορίζει το σταθερό έπιπλο του γκισέ, το οποίο ακολουθεί το σχήμα της κάτοψης. Στη μέση αυτού έχει κατασκευαστεί ένας τετράγωνος χώρος απο ελαφριά πετάσματα που αντιστοιχεί στα ταμεία της τράπεζας. Όλη η υπόλοιπη διάταξη οργανώνεται απο ανοιχτούς χώρους γραφείων. Γραμμικές σκάλες είναι τοποθετημένες στο όριο της κάτοψης και οδηγούν στον όροφο και το υπόγειο. Στο σύνολο του κτιρίου επικρατούν τα γραμμικά στοιχεία. Το μόνο που φαίνεται να διαφέρει είναι δύο χώροι γραφείων, τοποθετημένα στις δύο απέναντι πλευρές της κάτοψης. Καρέκλες επισκέπτη, διαφορετικός σχεδιασμός επίπλων, προσπάθεια να απομονωθούν μέσα στον χώρο με χρήση επίπλων ή φύτευσης, είναι κάποια απο τα στοιχεία που μαρτυρούν πως ίσως πρόκειται για χώρους εργασίας κάποιων υψηλών στελεχών.

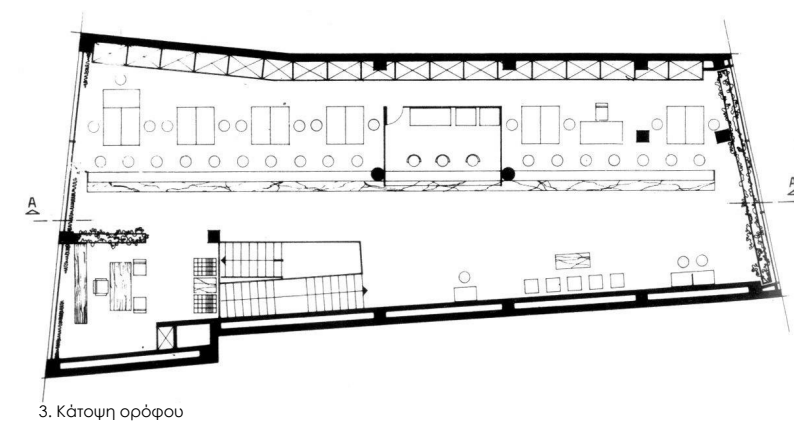

2. Τομή Α-Α'

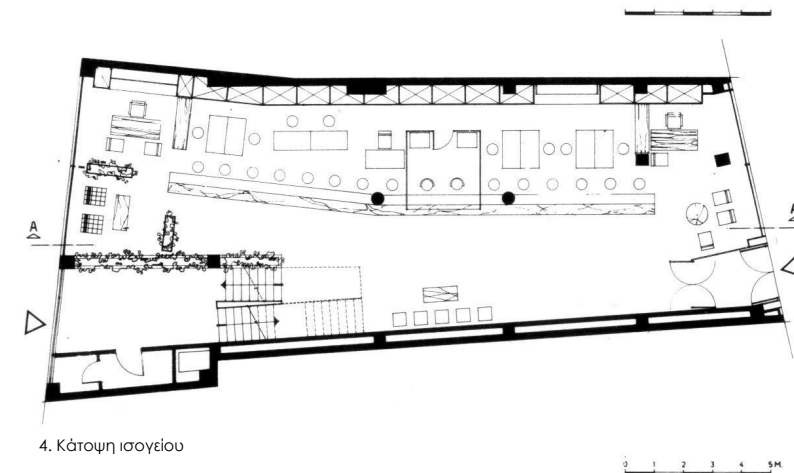
Στο επίπεδο του ορόφου η χωροθέτηση ακολουθεί την ίδια λογική. Ανοιχτή χώροι γραφείων πίσω απο το γκισέ και ένα να ξεχωρίζει πίσω απο τις σκάλες. Χώροι αναμονής για το κοινό και στοιχεία πρασίνου. Και στον όροφο, τα υποστυλώματα αποκρύπτονται με τον ίδιο τρόπο. Μέσα σε ερμάρια απο την μία πλευρά και σε κατασκευή τοίχου απο την άλλη. Τα ίδια ωστόσο παραμένουν ορατά στο κοινό και σε αυτό το επίπεδο, με τον ίδιο τρόπο. Κάτι το οποίο ξεχωρίζει είναι το σχήμα του γκισέ. Αν και το σχήμα της κάτοψης είναι το ίδιο και στον όροφο, δεν ακολουθεί το σχήμα της όπως στο ισόγειο, αλλά έχει ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο σχήμα. Παρόλα αυτά, οι θέσεις εργαζομένων, τα γραφεία των υπαλλήλων και το ορθογώνιο διαχωριστικό πέτασμα έχουν την ίδια σχεδιαστική λογική όπως και στο ισόγειο.

Ο επισκέπτης αντιλαμβάνεται την αντίθεση που δημιουργούν οι ανοιχτόχρωμες επιφάνειες της οροφής και των δαπέδων σε σχέση με τα σκουρόχρωμα έπιπλα και τις επενδύσεις σε τοίχους και υποστυλώματα.

Η παλέτα των υλικών που έχει χρησιμοποιήσει ο Δεκαβάλλας για το έργο του είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα με την χρήση τους να παραπέμπει συχνά στη μπαρόκεια στιλπνότητα του περιπτερού της Βαρκελώνης του Mies.²²

3. Κάτοψη ορόφου

4. Κάτοψη ισόγειου

21. Αρχιτεκτονική 56/1966, σελ60

22. Τσακόπουλος Παναγιώτης, Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 2014, σελ 275

Τα δάπεδα και οι εσωτερικές σκάλες είναι επενδυμένα απο μπεζ μάρμαρο Ιωαννίνων.²³ Σε ανοιχτόχρωμες αποχρώσεις είναι και οι ψευδοροφές του κτιρίου , οι οποίες είναι κατασκευασμένες πιθανόν απο γυψοσανίδα και ενσωματώνουν τα φωτιστικά σώματα. Κυκλικά φωτιστικά μεσαίου μεγέθους , τοποθετημένα γραμμικά. Τα κιγκλιδώματα είναι κατασκευασμένα απο αλουμίνιο.

Οι τοίχοι και τα ορθογωνικά υποστυλώματα του κτιρίου δημιουργούν μια έντονη αντίθεση στον χώρο σε σχέση με τις αποχρώσεις που κυμαίνονται οι οροφές και το δάπεδο. Είναι επενδυμένα με σκούρο μάρμαρο Χίου και Διονύσου.²⁴ Οι κοιλοδοκοί είναι και αυτοί επενδυμένοι με σκούρο υλικό ²⁵ ,συμβάλλοντας στην ίδια χρωματική παλέτα.

5. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου

6. Άποψη αίθουσας συναλλαγών απο την οπτική της εισόδου

Τα έπιπλα των ερμαρίων και γκισέ είναι σχεδιασμένα απο τον ίδιο τον αρχιτέκτονα, ενώ καθίσματα , καρέκλες και γραφεία αποτελούν βιομηχανικού σχεδιασμού έπιπλα. Στο σύνολο τους κυριαρχούν τα απλά , λιτά ορθογωνικά σχήματα. Γκισέ και ερμάρια είναι κατασκευασμένα απο καπλαμάδες καρυδιάς ²⁶ σε συνδυασμό με μεταλλικά στοιχεία, κυρίως για την στήριξη τους. Το έπιπλο του γκισέ κατασκευάστηκε απο ξύλο , με μεταλλικές λεπτομερείς στα τελειώματα του και επένδυση με μάρμαρο Χίου στην τελική του επιφάνεια. Τα λοιπά έπιπλα καθισμάτων είναι κυρίως απο μεταλλικό σκελετό και τα καθίσματα απο μαύρη δερματίνη.

23. Αρχιτεκτονική 56/1966 , σελ60

24. ο.π. , σελ60

25. Αλουμίνιο ή σπαλίνα. Δεν υπάρχει σαφής αναφορά , ωστόσο λόγω της γυαλάδας που δημιουργείται θεωρούμε πως είναι ένα απο αυτά.

26. Αρχιτεκτονική 56/1966 , σελ60

27. ο.π.

28. ο.π.

Το κτίριο διαθέτει δύο ελεύθερες όψεις , αντικριστά η μια προς την άλλη εξασφαλίζοντας έτσι την διαμπερότητα του χώρου. Η μια προς την οδό Θέμιδος και η άλλη προς Οδός Αθηνάς (πρόσοψη).²⁷ Η κάτοψη του ισογείου υποχωρεί σε σχέση με του ορόφου, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια εσοχή στο σώμα του κτιρίου. Στο σύνολο της όψης έχουν χρησιμοποιηθεί οριζόντια και κατακόρυφα λεπτά στοιχεία απο αλουμίνιο και κρύσταλλα για τα υαλοστάσια.²⁸ Σε συνδυασμό με τα λεπτά μεταλλικά στοιχεία, το μέτωπο του ορόφου και το υποστύλωμα του ισογείου είναι επενδυμένα με μάρμαρο Χίου. Η όψη χαρακτηρίζεται απο πλήρης διαφάνεια με τις μεγάλες τζαμαρίες της σε όλο το ύψος του κτιρίου και αυτό κάνει απόλυτα εμφανές στον παρατηρητή το επίπεδο του ορόφου, το οποίο τονίζεται με μια λευκή λωρίδα.

7. Αίθουσα συναλλαγών α' ορόφου

8. Όψη της τράπεζας επί της οδού Αθηνάς

7.

8.

2.1.2 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε Οδός Πραξιτέλους 12 , Αθήνα (Αν. Τζάκου 1961)

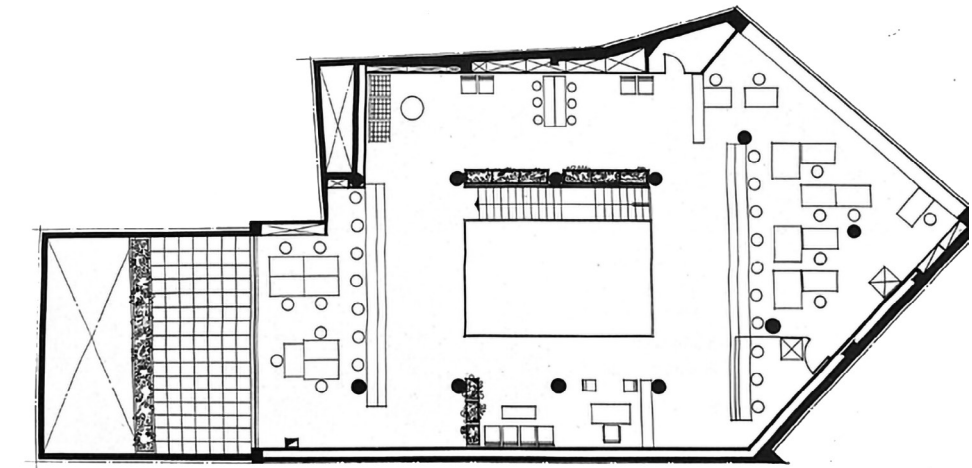
Το υποκατάστημα της τράπεζας στην οδό Πραξιτέλους αποτελεί διαμόρφωση χώρου σε υπάρχων κτίριο. Η αρχιτεκτονική μελέτη προέβλεπε την διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων του καταστήματος καθώς και τον σχεδιασμό της όψης με δεδομένο το Φ.Ο. του κτιρίου. Η μελέτη του καταστήματος ξεκίνησε το 1961 και ολοκληρώθηκε το 1963. Σχεδιάστηκε για 76 υπαλλήλους και καταλάμβανε το υπόγειο , ισόγειο και α' όροφο ενός πενταόροφου κτιρίου στο κέντρο της Αθήνας , έχοντας μια ελεύθερη όψη προς τον δρόμο. Το ισόγειο καθώς και ο α' όροφος χρησιμοποιήθηκαν για την εξυπηρέτηση του κοινού , ενώ στο υπόγειο τοποθετήθηκαν όλοι οι βοηθητικοί χώροι της τράπεζας και τα θησαυροφυλάκια.²⁹

Στο ισόγειο του καταστήματος βρίσκεται η αίθουσα συναλλαγών και κάποια γραφεία για την εξυπηρέτηση των πολιτών. Όλος ο χώρος οργανώνεται σε ελεύθερη κάτοψη με καθαρές γραμμές και χαράξεις. Μεγάλοι , ενιαίοι χώροι ορίζονται κυρίως με την τοποθέτηση των σταθερών , αλλά και κινητών επίπλων καθώς δεν υπάρχουν τοίχοι και η κάτοψη έχει την μορφή των ανοιχτών γραφείων. Όλα τα γραφεία βρίσκονται στον ίδιο χώρο ορίζοντας τον χώρο μεταξύ τους μόνο με την τοποθέτηση των επίπλων. Μόνο ένα ορίζεται πιο αυστηρά απο τα υπόλοιπα με την χρήση λεπτού διαχωριστικού, υποθέτοντας πως ίσως πρόκειται για το γραφείο του διευθυντή.

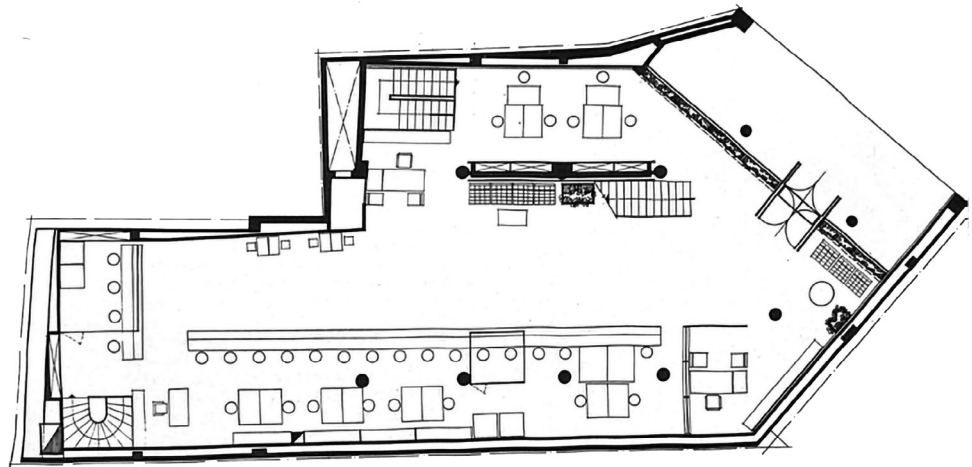
Μπαίνοντας, συναντά κανείς τον ενιαίο χώρο συναλλαγών με ένα μεγάλο γκισέ για το κοινό και την σκάλα ανόδου για τον α' όροφο. Δύο στοιχεία που ορίζουν τον χώρο της κάτοψης. Πιο απομακρυσμένα απο τον κεντρικό χώρο βρίσκονται οι σκάλες προς το υπόγειο. Μια για το κοινό που οδηγεί στα θησαυροφυλάκια του υπογείου και μια υπηρεσιακή, για τους υπαλλήλους της τράπεζας, που οδηγεί στους βοηθητικούς χώρους.³⁰

Ο α' όροφος αποτελείται εξίσου απο μια δεύτερη αίθουσα συναλλαγών για το κοινό και κάποια γραφεία ακόμη. Η κάτοψη ακολουθεί την ίδια οργάνωση με αυτήν του ισογείου . Ανοιχτή διάταξη γραφείων με μεγάλους ενιαίους χώρους, οι οποίοι ορίζονται με την τοποθέτηση των επίπλων. Το περίγραμμα της κάτοψης του ορόφου είναι μικρότερο σε σχέση με αυτό του ισογείου. Συνεπώς, στην πίσω πλευρά του κτιρίου έχει διαμορφωθεί μια βεράντα , η οποία δημιουργεί διαμπερότητα στον εσωτερικό χώρο και χαρίζει πλούσιο φυσικό φωτισμό.

Η κάτοψη και στους δύο ορόφους χαρακτηρίζεται απο ελεύθερους χώρους και καθαρές γραμμές . Κυριαρχούν τα ορθοκανονικά σχήματα κυρίως , μέσα απο τον σχεδιασμό των επίπλων και τους χώρους που δημιουργούν με την τοποθέτηση τους.

9. Κάτοψη ορόφου

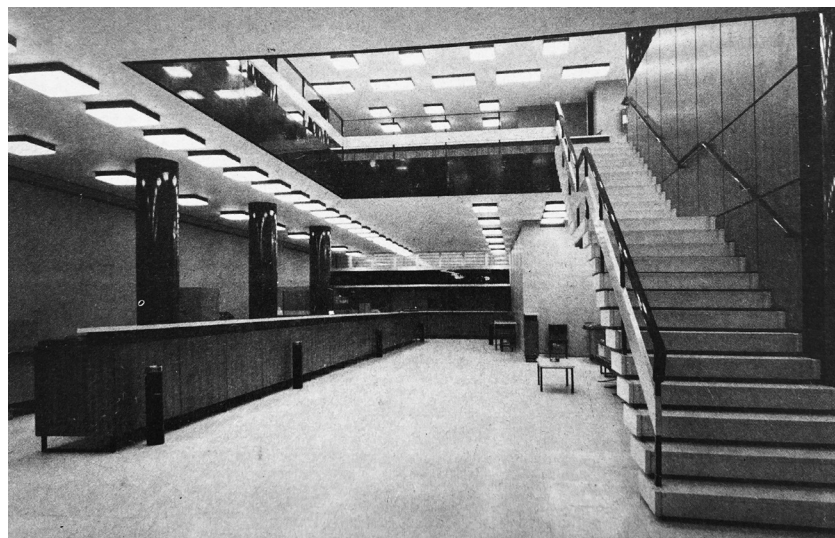
10. Κάτοψη ισογείου

29. Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 64

30. ο.π.

11.

12.

11. , 12. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου
13. Αίθουσα συναλλαγών α' ορόφου

13.

Αυτό που ξεχωρίζει μέσα στην κάτοψη είναι η ισχυρή παρουσία των κοιλοδοκών του στατικού φορέα , οι οποίοι βοηθούν εξίσου στην διάταξη του χώρου. Το γεγονός ότι αποτελούν κοίλα στοιχεία τους δίνει μια πιο ισχυρή θέση και για να τονιστούν ακόμη περισσότερο έχουν βαφτεί με μαύρο χρώμα. Το άνοιγμα που υπάρχει στην πλάκα οροφής ισογείου εξασφαλίζει αφενός την καλύτερη σύνδεση των δύο ορόφων και αφετέρου με το διπλό ύψος που δημιουργείται προσδίδει ένα αίσθημα επιβλητικότητας στον χώρο.

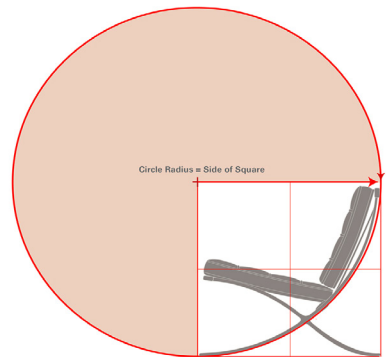
Καθώς το φωτογραφικό υλικό που διαθέτουμε είναι ασπρόμαυρο και οι περιγραφές ελάχιστες για την χρήση των υλικών και χρωμάτων στα εσωτερικά, διακρίνουμε πως έχουν χρησιμοποιηθεί στην πλειοψηφία κυρίως σκούρα χρώματα, ενώ για τους τοίχους και τα δάπεδα επιλέχθηκαν ανοιχτόχρωμοι τόνοι. Ο τοίχος στον οποίο εφάπτεται η σκάλα ανόδου προς τον α' όροφο του καταστήματος είναι επενδυμένος με σκούρο ξύλο, όμοιο με αυτό των επίπλων, δίνοντας ένα αίσθημα αρμονίας στον χώρο και φαίνεται πως ο σχεδιασμός του ακολουθεί αναλογίες απο τα ανοίγματα των όψεων.

Τα δάπεδα έχουν ντυθεί με ανοιχτόχρωμο μάρμαρο. Σε αντίθεση με τους τόνους αυτούς έρχονται οι κοιλοδοκοί του κτιρίου, οι οποίοι φαίνεται να είναι επενδυμένοι με μαύρη οπαλίνα ή αλουμίνιο, δημιουργώντας μια αρκετά έντονη αντίθεση.

Εσωτερικά, στις οροφές έχει τοποθετηθεί ψευδοροφή, η οποία βοηθάει αφενός στην απόκρυψη των δοκών του στατικού φορέα και αφετέρου στην τοποθέτηση του τεχνητού φωτισμού. Στο επίπεδο του ισογείου έχουν χρησιμοποιηθεί μεγάλα, τετράγωνα φωτιστικά σώματα τοποθετημένα γραμμικά , ενώ στο επίπεδο του ορόφου έχει γίνει χρήση και μικρών κυκλικών φωτιστικών, αποφεύγοντας πλέον το μεγάλο, κοινό φωτιστικό σώμα στην μέση της οροφής του χώρου.

Τα έπιπλα του καταστήματος έχουν αυστηρό , ορθογωνικό σχήμα με έντονες γωνίες στο τελείωμά τους. Κατασκευασμένα απο σκούρο ξύλο και λεπτά μεταλλικά στοιχεία. Κυρίως είναι βιομηχανικού τύπου , εκτός του γκισέ που έχει σχεδιαστεί απο την ίδια την Τζάκου. Τέλος, απο το εσωτερικό μοντερνιστικό σκηνικό δεν θα μπορούσε να λείπει η καρέκλα του Mies , η οποία συμβάλλει στην εικόνα του σύγχρονου γραφειακού χώρου.³¹

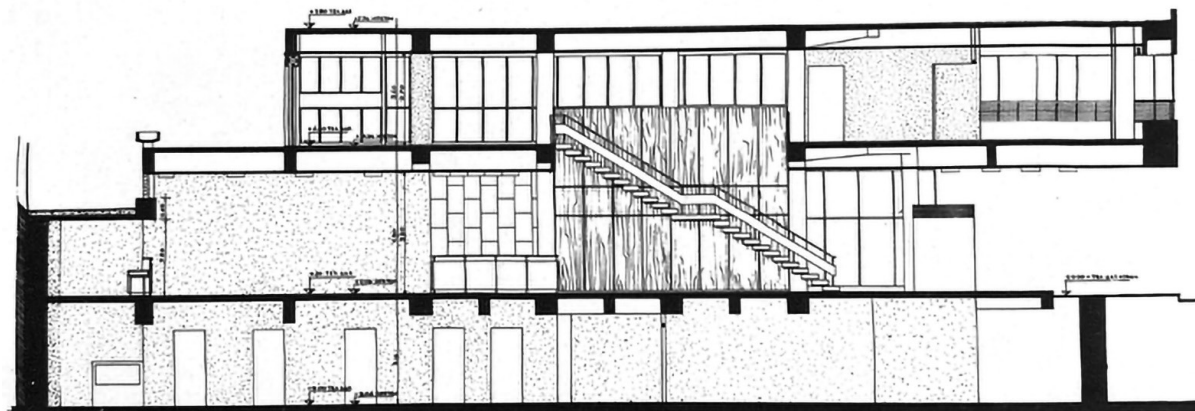
31. Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική* : Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 68

14. Καρέκλα Mies van der Rohe

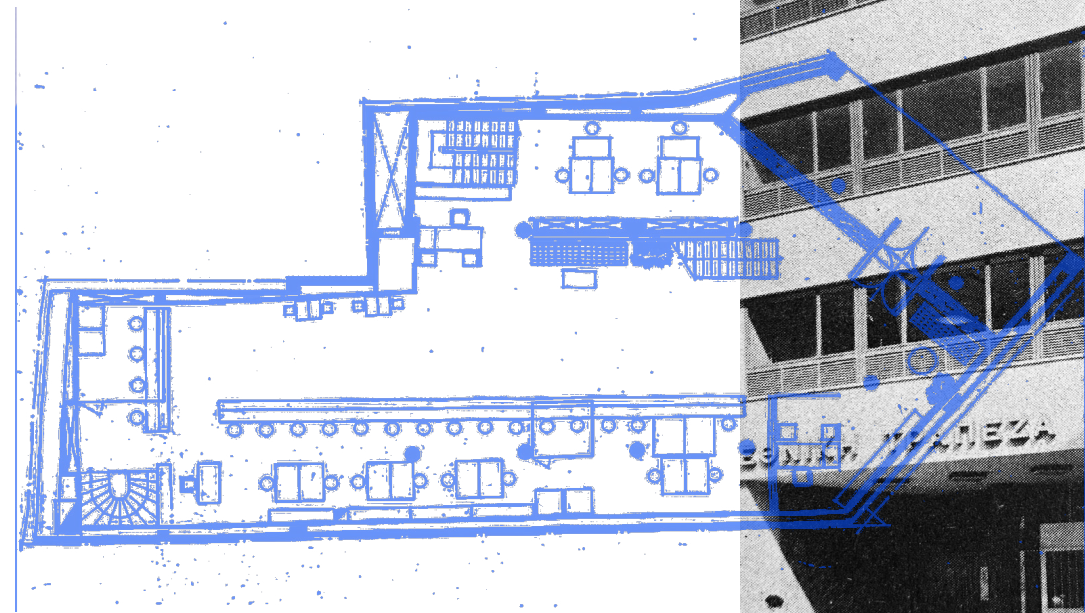

15. Εσωτερική άποψη του χώρου της τράπεζας που συνδέει ισόγειο και α' όροφο

16. Τομή Β-Β' κατά μήκος του κτιρίου

Οι όψεις του κτιρίου δεν προέβλεπαν μεγάλες τροποποιήσεις διότι ο στατικός φορέας προϋπήρχε. Ωστόσο η Τζάκου προσπάθησε με την χρήση ισοπαχών διαστημάτων πλήρους – κενού να διαμορφώσει την όψη αποκρύπτοντας έτσι τον φέροντα σκελετό και να αποδώσει μια ομοιομορφία στο κτίριο. Για τα ανοίγματα των όψεων έχει χρησιμοποιηθεί αλουμίνιο για τον σκελετό και κρύσταλλο για τα υαλοστάσια.³²

32. Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 64

17. Συνολική όψη κτιρίου

2.1.3 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στο Κολωνάκι (Κ. Δεκαβάλλας 1962)

Το υποκατάστημα του Κολωνακίου σχεδιάστηκε το 1962 και αποτελεί διαμόρφωση εσωτερικού χώρου σε υπάρχων κτίριο πενταώροφης πολυκατοικίας επι της οδού Σκουφά 11. Καταλαμβάνει το υπόγειο, ισόγειο και ημιώροφο του κτιρίου.³³

Δυστυχώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα σχεδιαστικά αρχεία απο το έργο του Δεκαβάλλα, παρὰ μόνο η σημερινή αποτύπωση της κάτοψης του ημιώροφου. Διακρίνεται πως το σχήμα της είναι σχεδόν παραλληλόγραμμο. Ο στατικός φορέας του κτιρίου αποτελείται απο ορθογωνικά υποστυλώματα και τοιχία οπλισμένου σκυροδέματος τα οποία είναι ορατά στο κοινό.

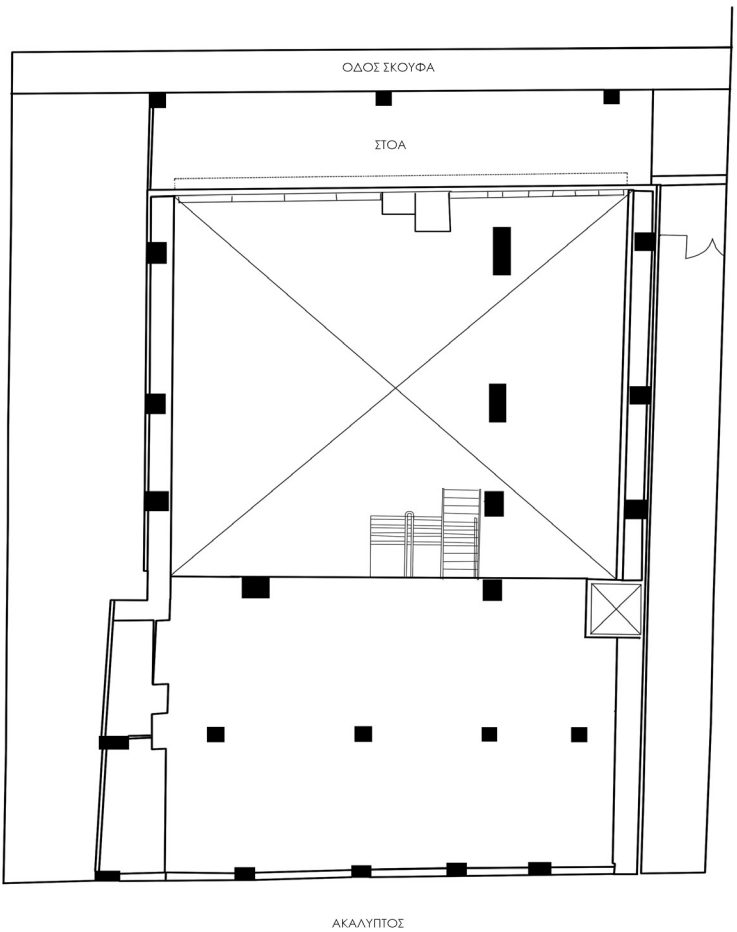
Στο επίπεδο του ισογείου φιλοξενούνται η αίθουσα συναλλαγών και το γραφείο του διευθυντή. Ο χώρος οργανώνεται σε ελεύθερη κάτοψη με ανοιχτή διάταξη γραφείων, οριοθετημένος ανάμεσα σε μια σειρά υποστυλωμάτων και τον εξωτερικό τοίχο. Αυτό δείχνει την πρόθεση για διαφοροποίηση των λειτουργιών ή διάθεση απομόνωσης απο την κεντρική αίθουσα. Στον υπόλοιπο χώρο το σταθερό έπιπλο του γκισέ οριοθετεί τον χώρο του κοινού απο αυτό των εργαζομένων. Στο βάθος υπάρχουν δύο μεταλλικές σκάλες οι οποίες οδηγούν στον ημιώροφο και στο υποβαθμισμένο ισόγειο τμήμα. Η σκάλα προς το υπόγειο βρίσκεται στο πίσω τμήμα της κάτοψης και δεν είναι εύκολα ορατή στο κοινό.

Το ισόγειο διασπάται σε δύο τμήματα. Το κεντρικό τμήμα που βρίσκεται στην ίδια στάθμη με την είσοδο και το υποβαθμισμένο, που η πρόσβαση επιτυγχάνεται με την χρήση εσωτερικής κλίμακας. Στο επίπεδο αυτό βρίσκεται μια ακόμη αίθουσα συναλλαγών με το έπιπλο του γκισέ να είναι τοποθετημένο κάθετα στο μήκος της κάτοψης δημιουργώντας αυστηρά όρια στον χώρο.

Στο υπόγειο βρίσκονται όλοι οι βοηθητικοί χώροι της τράπεζας, το αρχείο και οι θυρίδες-θησαυροφυλάκια.³⁴

Η κάτοψη του ημιώροφου καταλαμβάνει το μισό περίπου του ισογείου και η πρόσβαση γίνεται απο μεταλλική εσωτερική σκάλα στο ισόγειο. Ο χώρος οργανώνεται με ανοιχτή διάταξη γραφείων και έχει άμεση επικοινωνία με το επίπεδο του ισογείου.

Οι επιλογές των χρωματισμών κυμαίνονται στο σύνολο του εσωτερικού χώρου σε ανοιχτόχρωμους τόνους οι οποίοι έρχονται σε αντίθεση με τα σκουρόχρωμα έπιπλα και μεταλλικά στοιχεία της σκάλας και των στηθαίων.

18. Σύγχρονη αποτύπωση κάτοψης ημιωρόφου

19.

20.

21.

19. Σύγχρονη εικόνα της εσωτερικής σκάλας προς τον ημιώροφο
20. Σύγχρονη εικόνα του χώρου που οδηγεί απο το ισόγειο στον υπόγειο χώρο της τράπεζας
21. Σύγχρονη άποψη του υποβαθμισμένου ισόγειου τμήματος

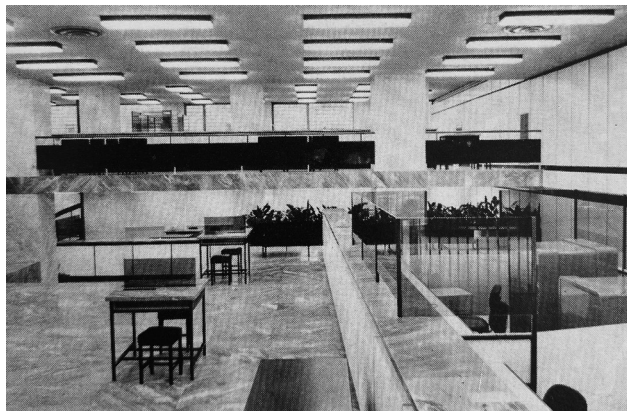
33. Αρχιτεκτονικά Θεμάτα 3/1969,σελ6

34. Πληροφορία απο διάλογο με το προσωπικό της τράπεζας σήμερα.

Για την επένδυση των υποστυλώματων έχουν χρησιμοποιηθεί λευκές πλάκες μαρμαρου. Για το δάπεδο επιλέχθηκαν πλάκες απο ανοιχτό, γκρι μάρμαρο όμοιο με αυτό που χρησιμοποιήθηκε στο μέτωπο του ημιώροφου. Σε συνδυασμό με το γκρι μάρμαρο με τα έντονα “νερά” το στηθαίο του είναι κατασκευασμένο απο σκουρόχρωμο υλικό (ίσως συνθετικό) με μεταλλικές λεπτά στοιχεία. Σε όλο σχεδόν το μήκος της κάτοψης υπάρχουν ερμάρια αποθήκευσης επενδυμένα με λευκά φύλλα απο φορμάικα και μαύρες λεπτομερείς.³⁵

Για τον σχεδιασμό των επίπλων δεν υπάρχει σαφής αναφορά αν πρόκειται για βιομηχανικά έπιπλα ή σχέδια του ίδιου του Δεκαβάλλα.³⁶ Στην πλειοψηφία τους πρόκειται για ορθογωνικά σχήματα με λιτές, ευθείες γραμμές. Κατασκευασμένα απο μεταλλικό σκουρόχρωμο σκελετό και επένδυση αυτών με επιφάνειες σκουρόχρωμες επίσης, απο μάρμαρο ή ξύλο. Τα καθίσματα ακολουθούν την ίδια σχεδιαστική λογική. Μεταλλικά στηρίγματα και μαύρη δερματίνη. Το μόνο που ξεχωρίζει και εδώ είναι τα έπιπλα του γκισέ. Μεταλλικός σκελετός, επένδυση με λευκές επιφάνειες απο φορμάικα, ίδιου με αυτό των ερμαρίων και τελείωμα με γκρι μάρμαρο στην τελική τους επιφάνεια. Μεταξύ αυτών έρχονται και τα διάφανα ορθογωνικά “κουτιά” των ταμείων να ενταχθούν στην σύνθεση του επίπλου. Τα στοιχεία φύτευσης που είναι ενταγμένα στον χώρο συμβάλλουν στην ποιότητα του και χαρίζουν μια πιο ευχάριστη ατμόσφαιρα.

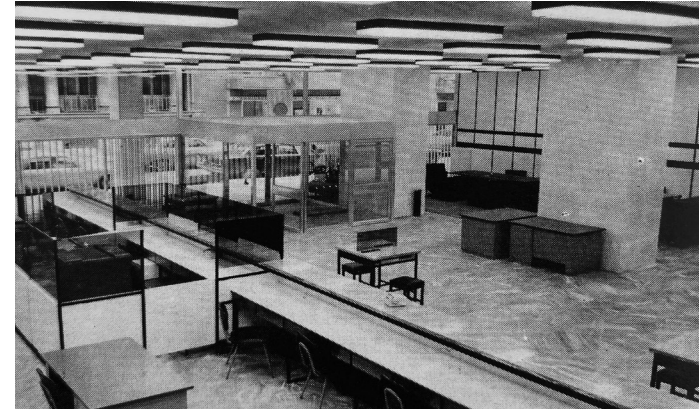
Ο φωτισμός του χώρου επιτυγχάνεται με την χρήση τετράγωνων φωτιστικών σωμάτων τοποθετημένα γραμμικά στις οροφές.

22. Συνολική άποψη εσωτερικών χώρων της τράπεζας απο την οπτική της εισόδου

23. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου

24. Άποψη αίθουσας συναλλαγών ισογείου απο την οπτική του ημιώροφου της τράπεζας

25. Πρόσοψη τράπεζας επί της οδού Σκουφά

35. Ίσως πρόκειται για κάποιο συνθετικό υλικό επίπλωσης.

36. Λόγω της τοποθέτησης του για τους εσωτερικούς χώρους και λαμβάνοντας υπόψιν το σύνολο των έργων του υποθέτουμε πως έχει σχεδιάσει τα έπιπλα των γκισέ και ερμαρίων. Ο υπόλοιπος εσωτερικός εξοπλισμός μοιάζει να αποτελείται απο βιομηχανικά έπιπλα καθώς φέρει ομοιότητες με έπιπλα που υπάρχουν και σε άλλα παραδείγματα.

2.1.4 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στην Πλατεία Συντάγματος (Κ. Δεκαβάλλας 1963)

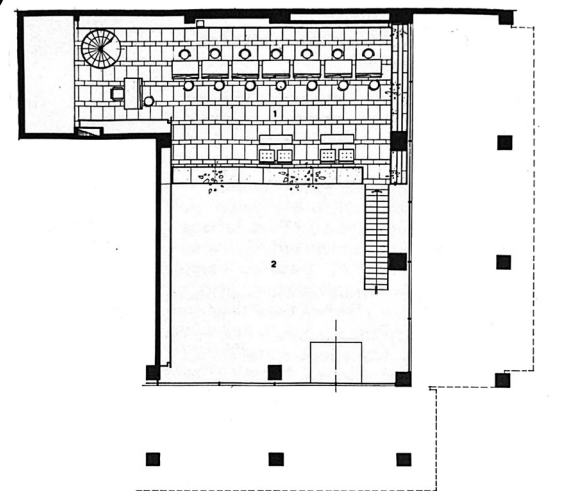
Το υποκατάστημα της Πλατείας Συντάγματος αποτελεί διαμόρφωση χώρου σε υφιστάμενο κτίριο και καταλαμβάνει το ισόγειο , υπόγειο και μεσώροφο του μεγάρου γραφείων επι της γωνίας Σταδίου και Πλατείας Συντάγματος , έχοντας δύο ελεύθερες όψεις. Σχεδιάστηκε το 1963 και η μελέτη έγινε για 35 υπαλλήλους.³⁷ Στο ισόγειο βρίσκεται η αίθουσα συναλλαγών και κάποια γραφεία. Στο μεσώροφο του καταστήματος βρίσκονται χώροι γραφείου και τέλος το υπόγειο φιλοξενεί τους βοηθητικούς χώρους της τράπεζας , το αρχείο και τα θησαυροφυλάκια.³⁸

Η κάτοψη του κτιρίου έχει σχήμα «Γ» . Ο εσωτερικός χώρος οργανώνεται σε ελεύθερη κάτοψη. Τον χώρο οργανώνει κυρίως το έπιπλο του γκισέ , δημιουργώντας αυστηρά όρια ανάμεσα στον χώρο του κοινού με αυτό τον εργαζομένων. Κυριαρχούν τα γραμμικά στοιχεία τόσο στην οργάνωση του χώρου , όσο και στα σχεδιαστικά στοιχεία. Η οργάνωση των γραφείων είναι ανοιχτή και τα έπιπλα είναι γραμμικά τοποθετημένα.

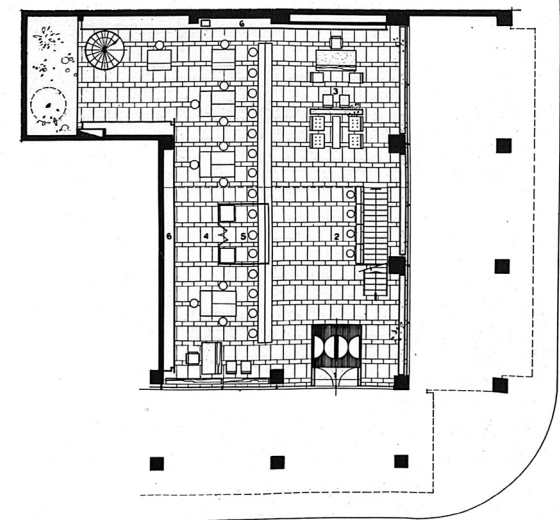
Απέναντι απο τον γκισέ υπάρχει η διπλή γραμμική σκάλα του κοινού που οδηγεί στον όροφο και το υπόγειο. Το μόνο στοιχείο που ξεχωρίζει ως κάτι μη γραμμικό είναι η κυκλική σκάλα των εργαζομένων , η οποία βρίσκεται στην πίσω πλευρά του ορόφου και δεν είναι ξεκάθαρα ορατή στο κοινό. Πίσω απο την σκάλα βρίσκεται και ένα μικρό αίθριο στον ακάλυπτο χώρο του κτιρίου, δίνοντας μια πνοή πρασίνου στον χώρο.

37. Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

38. ο.π.

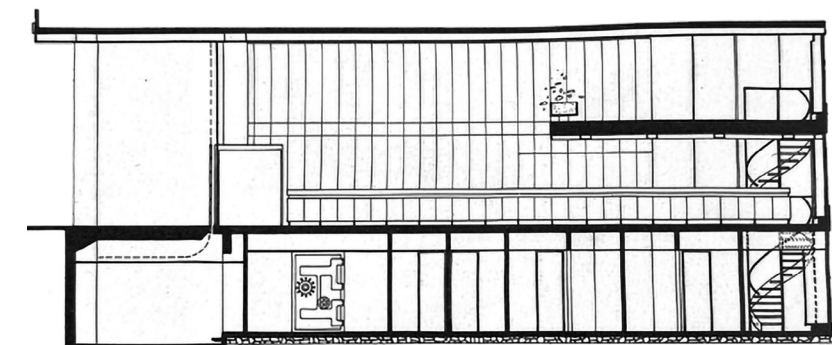
26. Κάτοψη ημιωρόφου

27. Κάτοψη ισογείου

28. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου. Εσωτερική άποψη του χώρου σύνδεσης των ορόφων

29. Τομή κατά μήκος του κτιρίου

Ο στατικός φορέας του κτιρίου είναι ορατός σε όλα τα επίπεδα του υποκαταστήματος με ορθογωνικά υποστυλώματα απο οπλισμένο σκυρόδεμα. Το επίπεδο του ισογείου βρίσκεται σε υποχώρηση σε σχέση με το υπόλοιπο μέγαρο, δημιουργώντας ημιυπαίθριο χώρο.

Ο μεσώροφος του καταστήματος καταλαμβάνει το μισό του ισογείου και οργανώνεται και αυτός σε ανοιχτή κάτοψη. Στο επίπεδο αυτό βρίσκονται κάποια γραφεία, γραμμικά τοποθετημένα μεταξύ τους και χώρος αναμονής για το κοινό. Και εδώ ο Φ.Ο. του κτιρίου είναι ορατός και εντάσσεται μέσα στα στοιχεία φύτευσης , ενώ ένα τμήμα του είναι κρυμμένο στα ερμάρια και δεν γίνεται αντιληπτό απο το κοινό. Η πρόσβαση επιτυγχάνεται με την γραμμική σκάλα για το κοινό απο το ισόγειο και την κυκλική για τους εργαζομένους.

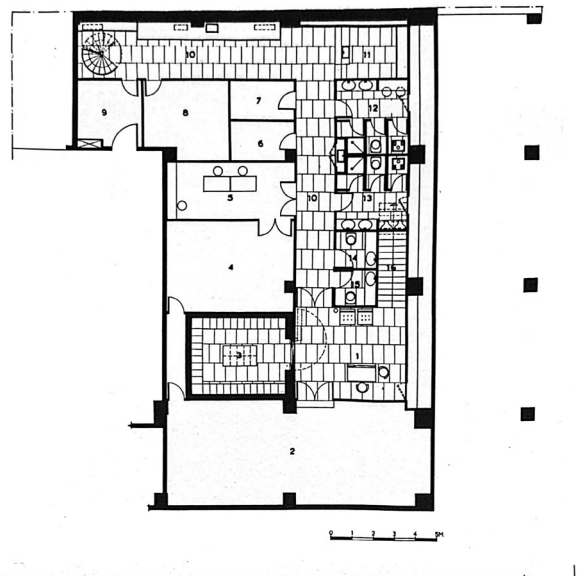
Η τρύπα μεταξύ των δύο ορόφων αφενός βοηθά στην καλύτερη επικοινωνία των ορόφων και αφετέρου δημιουργεί διπλό ύψος στο επίπεδο του ισογείου , προσδίδοντας ένα αίσθημα εμβληματικότητας στον χώρο. Και στους δύο ορόφους τα έπιπλα οργανώνουν αυστηρά τον χώρο , δημιουργώντας σαφείς κινήσεις σε αυτόν.

30. Αίθουσα αναμονής στον ημιώροφο της τράπεζας

31. Εσωτερική άποψη ισόγειου-ημιωρόφου της τράπεζας

32. Κάτοψη υπογείου

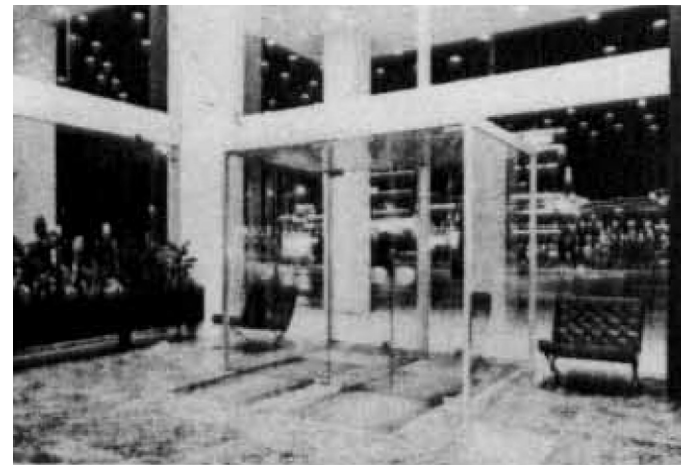
Το υπόγειο φιλοξενεί όλες τις βοηθητικές λειτουργίες της τράπεζας. Αποτελείται απο κλειστούς , οριοθετημένους χώρους στους οποίους η πρόσβαση γίνεται κυρίως απο την βοηθητική σκάλα των εργαζομένων. Η γραμμική κλίμακα του κοινού οδηγεί σε ένα δωμάτιο-γραφείο το οποίο συνδέεται με το θησαυροφυλάκιο.

Η πλειοψηφία των αποχρώσεων του εσωτερικού χώρου κυμαίνεται σε έντονες , σκούρες αποχρώσεις και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις μεγάλες ανοιχτόχρωμες επιφάνειες της οροφής και της χαλκογραφίας του τοίχου πίσω απο τον γκισέ.

Για τα δάπεδα του εσωτερικού έχει χρησιμοποιηθεί πράσινο μάρμαρο Τήνου ενώ η πλειοψηφία των τοίχων έχει επενδυθεί με καπλαμά καρυδιάς και φύλλα ορείχαλκου.³⁹ Το μέτωπο του μεσωρόφου είναι και αυτό επενδυμένο με ξύλο καρυδιάς όπως και τα υποστυλώματα , προσδίδοντας κύρος στον χώρο. Η σκάλα είναι κατασκευασμένη απο μεταλλικό, σκούρο σκελετό και τα πατήματα είναι απο το ίδιο μάρμαρο με τα δάπεδα , δίνοντας ένα αίσθημα ομοιομορφίας.

Στο υποκατάστημα έχουν τοποθετηθεί ψευδοροφές. Μικρά, κυκλικά φωτιστικά σώματα τοποθετημένα γραμμικά και ενσωματωμένα στην ψευδοροφή στο επίπεδο του μεσωρόφου, ενώ στο ισόγειο τα φωτιστικά είναι μεγάλα, τετράγωνα σώματα κολλημένα στην οροφή.

Τα έπιπλα των γκισέ και ερμαρίων είναι σχεδιασμένα απο τον ίδιο τον Δεκαβάλλα σε ορθογωνικά , αυστηρά σχήματα, ενώ τα υπόλοιπα αποτελούν βιομηχανικά σχέδια. Στο σύνολο τους, σχεδιασμένα και μη, κυριαρχούν οι ευθείες γραμμές στον σχεδιασμό τους και οι αυστηρές γωνίες στα τελειώματά τους. Κατασκευασμένα απο ξύλο με μεταλλικό σκελετό και κάποιες μεταλλικές λεπτομέρειες. Εκείνο που ξεχωρίζει είναι το έπιπλο του γκισέ στο ισόγειο. Ξύλινο με μεταλλικές λεπτομέρειες , επένδυση με ανθρακί βακέτα⁴⁰ και επένδυση με μπεζ μάρμαρο Ιωαννίνων στην τελική επιφάνεια του.⁴¹ Οι καρέκλες κατασκευασμένες και αυτές απο μεταλλικό σκελετό και μαύρη βακέτα , σε ημικυκλικό σχήμα , συνδυάζονται με τα κυκλικά σκαμπό του χώρου. Τέλος στο υποκατάστημα υπάρχει η καρέκλα του Mies van der Rohe, στοιχείο ενός σύγχρονου γραφειακού χώρου.⁴²

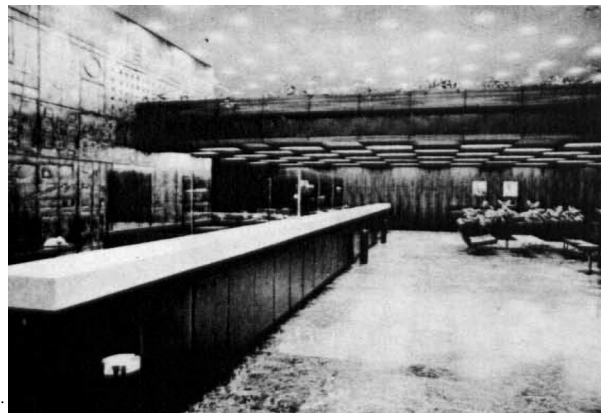
33. Αίθουσα συναλλαγών ισόγειου

39. Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

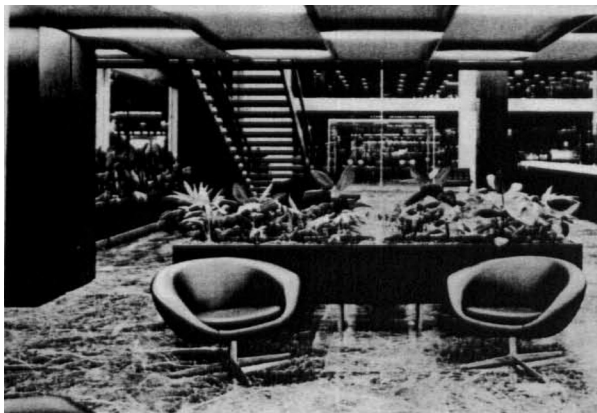
40. Βακέτα: Δέρμα για την κατασκευή δερμάτινων ειδών

41. Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

42. ο.π.

34.

35.

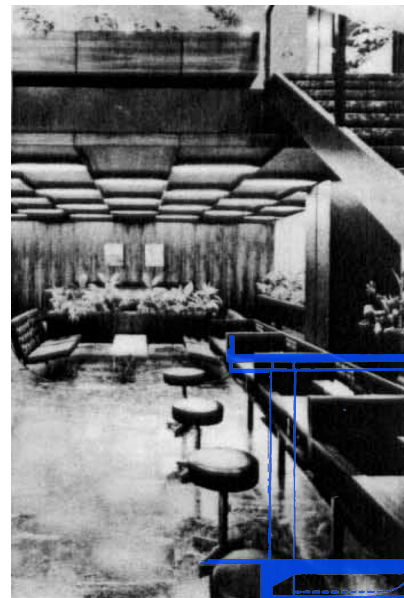
36.

37.

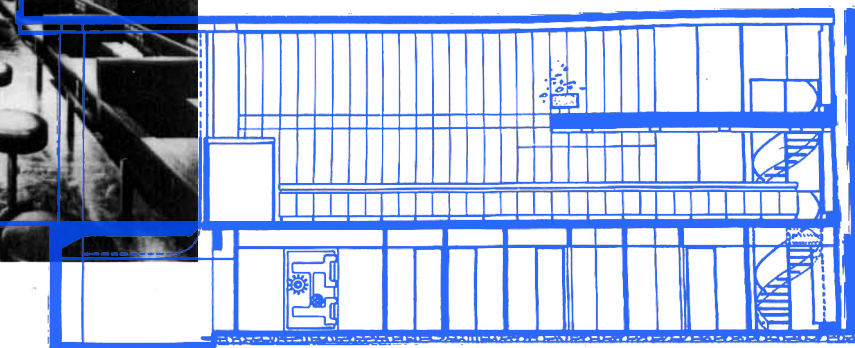

38.

39.

34. - 36. Εσωτερικοί χώροι ισόγειου τμήματος
37. Γραφειακοί χώροι εξυπηρέτησης κοινού στο τμήμα του ημιώροφου
38. , 39. Λοιποί εσωτερικοί χώροι ισόγειου

Μια απο τις βασικότερες θέσεις του μοντερνισμού που επιδιώκεται συνεχώς στο έργο του Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα είναι «η σύζευξη των εικαστικών τεχνών και της αρχιτεκτονικής».⁴³ Η ένταξη της τέχνης στο έργο του προσδίδει τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα του αρχιτέκτονα.

« η ενοποίηση κάθε μορφής σχεδιασμού και τέχνης , εικαστικής ή μη , κάτω απο ενιαίο όραμα αισιοδοξίας και ανθρωπισμού »⁴⁴

Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

43. Τσακόπουλος Παναγιώτης , Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα , 2014 , σελ 267

44. ο.π.

Στο υποκατάστημα της τράπεζας , στο επίπεδο του ισόγειο τα ερμάρια πίσω απο το έπιπλο του γκισέ είναι επενδυμένα απο την χαλκογραφία του Πάρι Πρέκα. Πρόκειται για έργο γλυπτικής με ανάγλυφες παραστάσεις σε φύλλα ορείχαλκου.⁴⁵ Ο καλλιτέχνης εμπνευσμένος απο την έννοια "χρόνος-χρήμα" , η οποία αποτελεί θεμελιώδη αρχή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αποτύπωσε με τρόπο διακριτικό όλα τα σύμβολα του χρόνου: ώρες , μέρες, εβδομάδες, μήνες , έτη. Την ονόμασε "Ο ρυθμός του χρόνου" και αποτελεί ακόμη και σήμερα στοιχείο το οποίο αποδίδει αίγλη στον χώρο , καθώς φωτίζεται όλη την μέρα και γίνεται ορατό ακόμη και στους εξωτερικούς παρατηρητές της Πλατείας Συντάγματος.⁴⁶

40. Γκισέ ισογείου

41. Λεπτομέρεια χαλκογραφίας 1

42. Λεπτομέρεια χαλκογραφίας 2

43. Σύγχρονη εικόνα της σύνθεσης

Λόγω του ότι πρόκειται για κατάστημα σε υπάρχων κτίριο, οι όψεις της τράπεζας δεν προέβλεπαν μεγάλες αλλαγές και τροποποιήσεις. Ως γωνιακό κτίριο έχει δύο ελεύθερες όψεις με συνεχόμενα υαλοστάσια απο κρύσταλλο και αλουμίνιο. Ο ήλιος γεμίζει τον εσωτερικό χώρο καθόλη την διάρκεια της ημέρας και επιτρέπεται η οπτική φυγή σε όλους τους χώρους της τράπεζας απο τους εξωτερικούς παρατηρητές. Ο στατικός φορέας είναι στα όρια των όψεων και έξω απο αυτές επενδυμένος με λευκό μάρμαρο, δημιουργεί στοές σε όλο το μήκος των προσόψεων.

44. Γωνιακή όψη του συνολικού κτιρίου

45. Στοά της τράπεζας επι της οδού Σταδίου

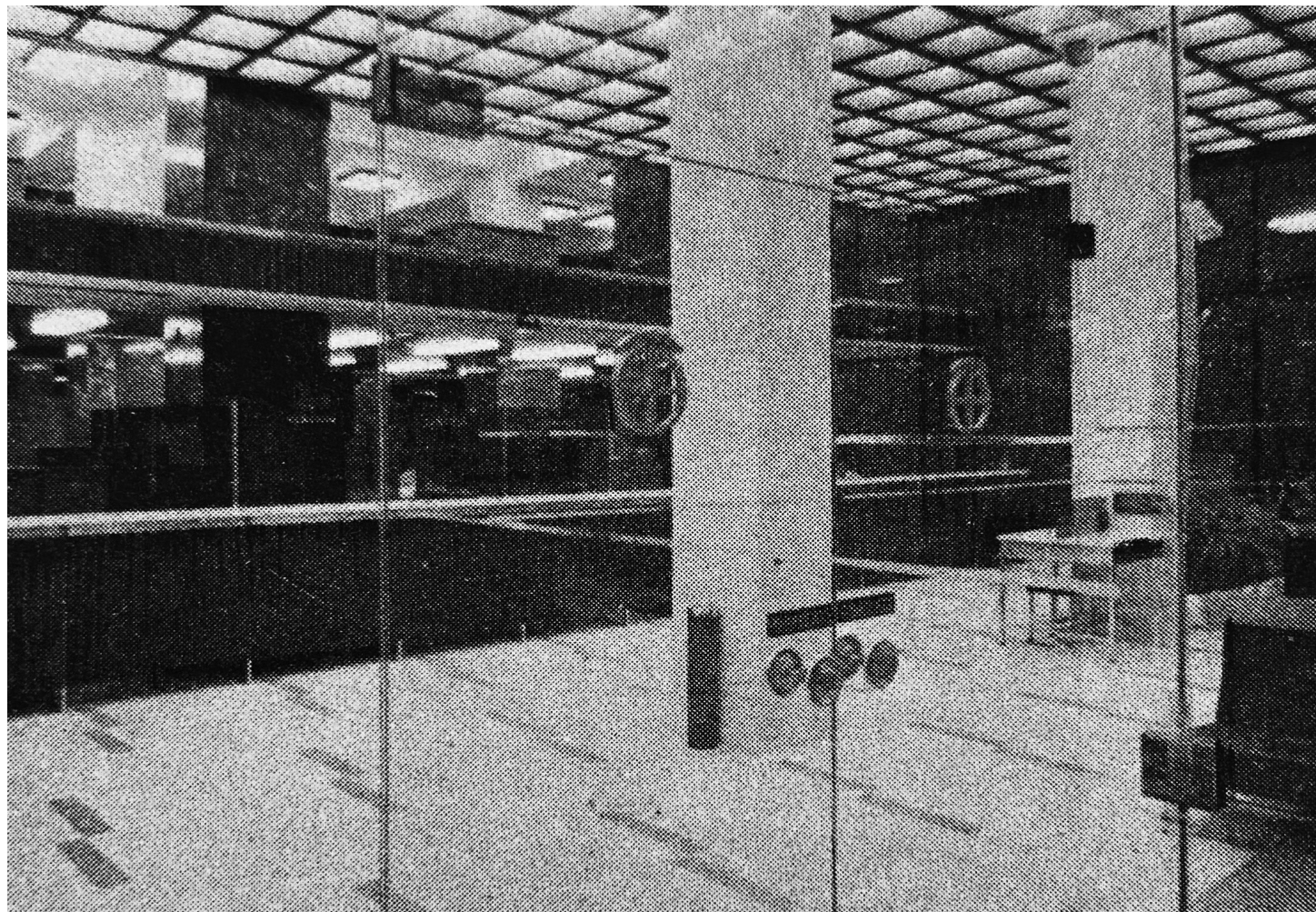

46. Όψη της τράπεζας επί της οδού Σταδίου

45. Τσακόπουλος Παναγιώτης , Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα , 2014 , σελ 267
46. Γρηγορίου Δημήτρης, Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60', Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 , σελ28

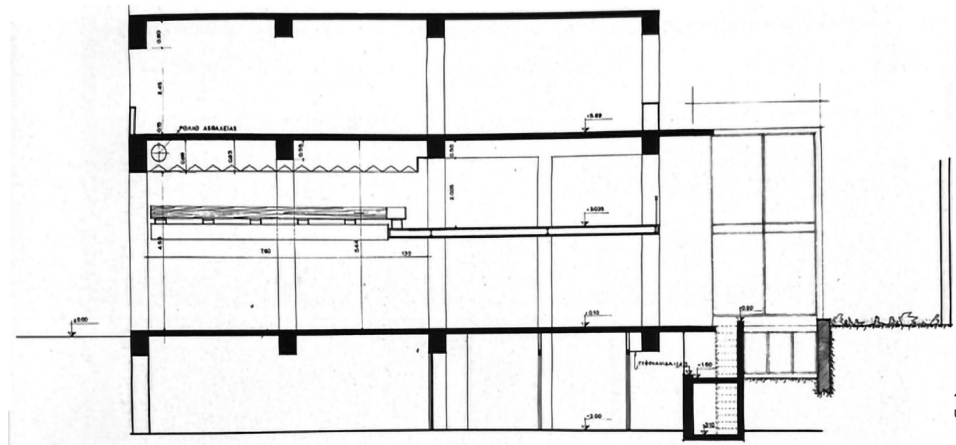
2.1.5 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στη Θεσσαλονίκη (Αλκ. Στραγάλης 1964)

Το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας σχεδιάστηκε το 1964 στην Θεσσαλονίκη επί των οδών Ερμού & Αριστοτέλους για δυναμικό 90 υπαλλήλων. Πρόκειται για ανακαίνιση παλαιού κτιρίου της Εθνικής Τράπεζας για το οποίο χρειάστηκε ένας χρόνος μέχρι να ολοκληρωθούν οι εργασίες. Το υποκατάστημα της τράπεζας καταλαμβάνει το υπόγειο, ισόγειο και μεσώροφο κτιρίου γραφείων και καταστημάτων με άλλους τρεις υπέργειους ορόφους.⁴⁷

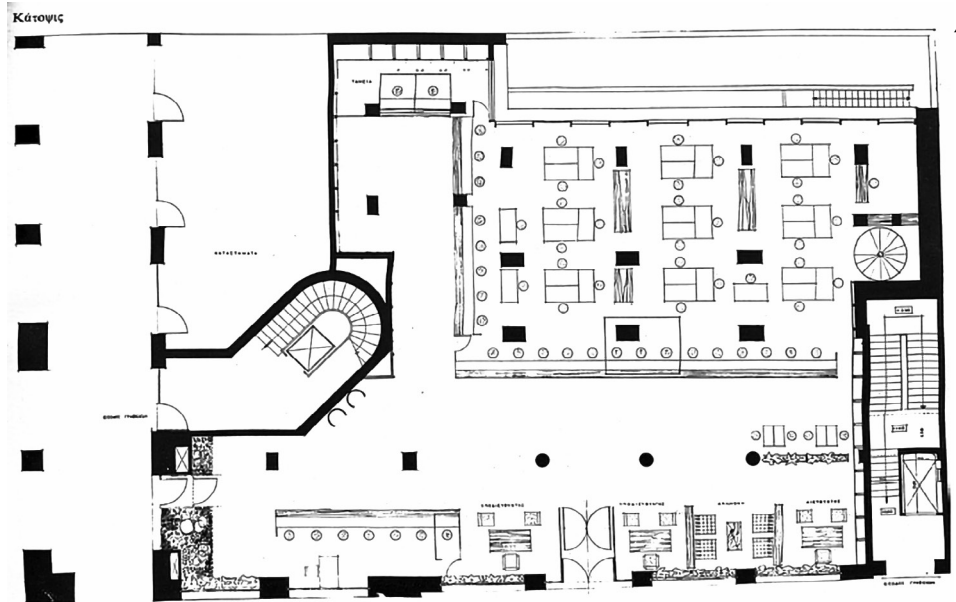

47. Είσοδος υποκαταστήματος τράπεζας

47. Αρχιτεκτονική 55/1966, σελ. 106

48. Τομή κατά μήκος του υποκαταστήματος

49. Κάτοψη ισογείου

Το υπόγειο του καταστήματος περιλαμβάνει όλους τους βοηθητικούς χώρους της τράπεζας και ο ημιώροφος υπηρεσίες διεκπεραιώσεως.⁴⁸ Και οι δύο όροφοι είναι προσβάσιμοι μόνο απο τους υπαλλήλους της τράπεζας μέσω μιας κυκλικής βοηθητικής κλίμακας στον χώρο που ορίζουν τα γκισέ .Το κοινό μπορεί να χρησιμοποιήσει μόνο το επίπεδο του ισογείου στο οποίο βρίσκονται η μεγάλη αίθουσα συναλλαγών και κάποιοι ανοιχτοί χώροι γραφείων.

Στο επίπεδο του ισογείου δεν ανήκει όλος ο χώρος στην Εθνική Τράπεζα. Ένα τμήμα μπροστά απο την στοά επι της Αριστοτέλους είναι ξεχωριστή ιδιοκτησία καταστημάτων.⁴⁹ Ακόμη υπάρχουν δύο ανεξάρτητα κλιμακοστάσια και στις δύο όψεις του κτιρίου που οδηγούν στα γραφεία των υπόλοιπων ορόφων, καθώς και μια εξωτερική κλίμακα στην πίσω πλευρά του ακαλύπτου που οδηγεί πιθανών στο υπόγειο.

Το συνολικό σχήμα κάτοψης του κτιρίου είναι ορθογώνιο. Αν και οι χαράξεις είναι ευθείες επικρατεί μια περιπλοκότητα στην κάτοψη και αυτό οφείλεται στα δύο εξωτερικά κλιμακοστάσια και κυρίως σε αυτό επι της Αριστοτέλους. Στοιχείο που κάνει αισθητή διαφορά στην συνολική κάτοψη λόγω της ημικυκλικής σκάλας, για την οποία έχει γίνει προσπάθεια στο εσωτερικό του καταστήματος να αποκρύπτει και να αποκτήσει μια πιο ορθοκανονική μορφή.

Το κατάστημα της τράπεζας έχει δύο ανεξάρτητες εισόδους και στις δύο όψεις του, καθώς η μια προορίζεται προς εξυπηρέτηση των τουριστών για συνάλλαγμα και τις απογευματινές ώρες. Κύρια είσοδος είναι αυτή επί της οδού Ερμού.⁵⁰

Η κάτοψη οργανώνεται σε ελεύθερη διάταξη και των χώρο τον ορίζουν κυρίως τα έπιπλα των γκισέ τα οποία τοποθετούνται σε ορθή γωνία μεταξύ τους σχηματίζοντας ένα 'Γ' και οριοθετούν αυστηρά τον χώρο των εργαζομένων με τα ανοιχτά γραφεία και τον χώρο κίνησης του κοινού. Συνεχίζοντας προς τα πίσω υπάρχουν τα ταμεία της τράπεζας. Δεξιά και αριστερά απο την κύρια είσοδο υπάρχουν γραφεία προσβάσιμα απο το κοινό τα οποία οργανώνονται με ανοιχτή διάταξη , αλλά προσπαθούν να διαφοροποιηθούν μεταξύ τους και να διατηρήσουν την ιδιωτικότητα τους χρησιμοποιώντας διάφορα έπιπλα και στοιχεία φύτευσης. Αριστερά της εισόδου υπάρχει και δεύτερο έπιπλο γκισέ, μικρότερων διαστάσεων και πιο απομονωμένο σε σχέση με το κύριο. Πιθανόν αναφέρεται στις συναλλαγές του συναλλάγματος και για αυτό είναι και τοποθετημένο ανάμεσα στις δύο πόρτες.

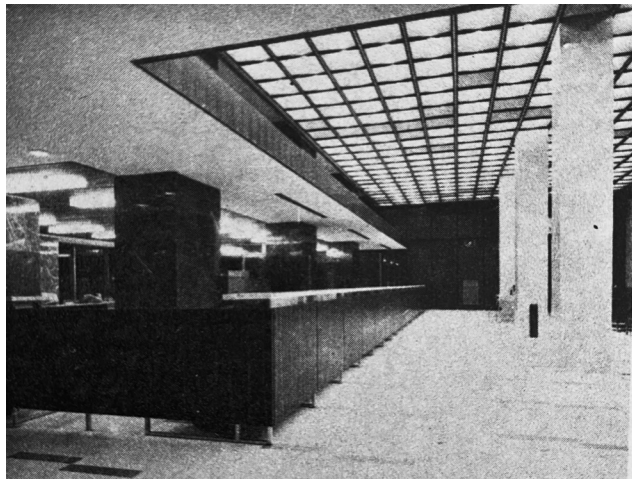
Μεταξύ ισογείου και ημιώροφου υπάρχει οπή η οποία βοηθά στην καλύτερη επικοινωνία των ορόφων.

Ο στατικός φορέας του κτιρίου είναι έντονα εμφανής στον χώρο με ορθογωνικά υποστυλώματα , κοιλοδοκούς και κάποια τοιχία οπλισμένου σκυροδέματος πυκνά τοποθετημένα μεταξύ τους.

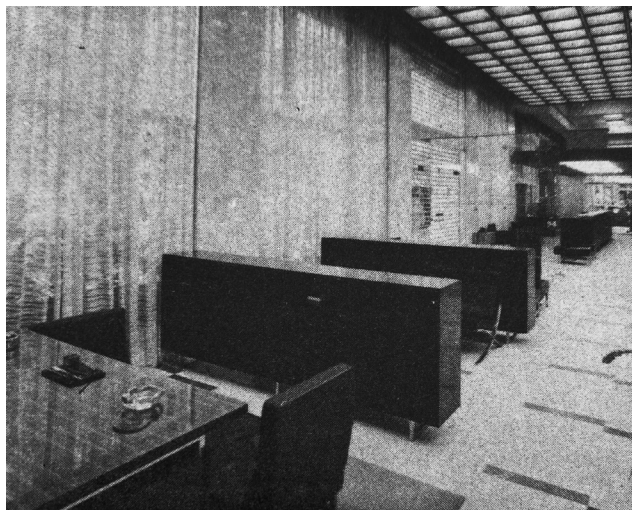
48. Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

49. ο.π.

50. ο.π.

50. Αίθουσα συναλλαγών

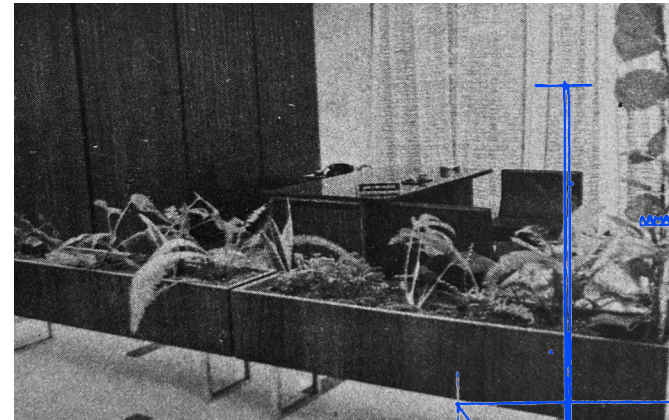
51. Γραφεία και χώροι αναμονής

Στον εσωτερικό χώρο κυριαρχούν οι ανοιχτόχρωμες επιφάνειες δαπέδου, οροφής και κάθετων επιφανειών. Σε αυτές έρχονται οι σκουρόχρωμες, σκληρές επιφάνειες των επενδύσεων από μάρμαρο και τα ξύλινα έπιπλα να διακόψουν αυτήν την μονοτονία.

Βασικό υλικό επικάλυψης αποτελεί το μάρμαρο. Το δάπεδο του καταστήματος ντύθηκε με μπεζ μάρμαρο Ρόδου, στο οποίο υπήρχαν ενταγμένα και κάποια μαύρα στοιχεία μαρμάρου δημιουργώντας ένα μοτίβο στο πάτωμα της κύριας αίθουσας. Το ίδιο μπεζ μάρμαρο χρησιμοποιήθηκε και για την επένδυση των υποστυλωμάτων συμβάλλοντας στο αίσθημα ομοιομορφίας του χώρου. Η οροφή της αίθουσας συναλλαγών είναι μια φωτεινή ψευδοροφή κατασκευασμένη από φωτιστικά σώματα σε σχήμα πυραμίδας χαρίζοντας επιβλητικότητα στον χώρο. Τα ερμάρια του ισόγειου είναι κατασκευασμένα από ξύλο παλίσανδρος όπως και τα έπιπλα. Στον ημιώροφο, το προστατευτικό στηθαίο είναι γυάλινο.⁵¹

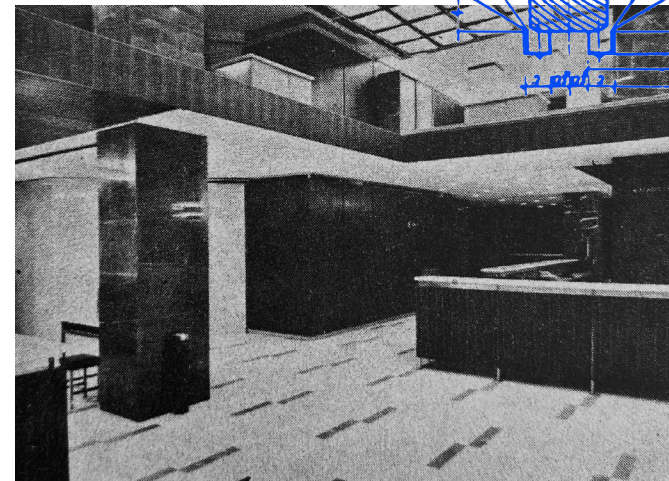
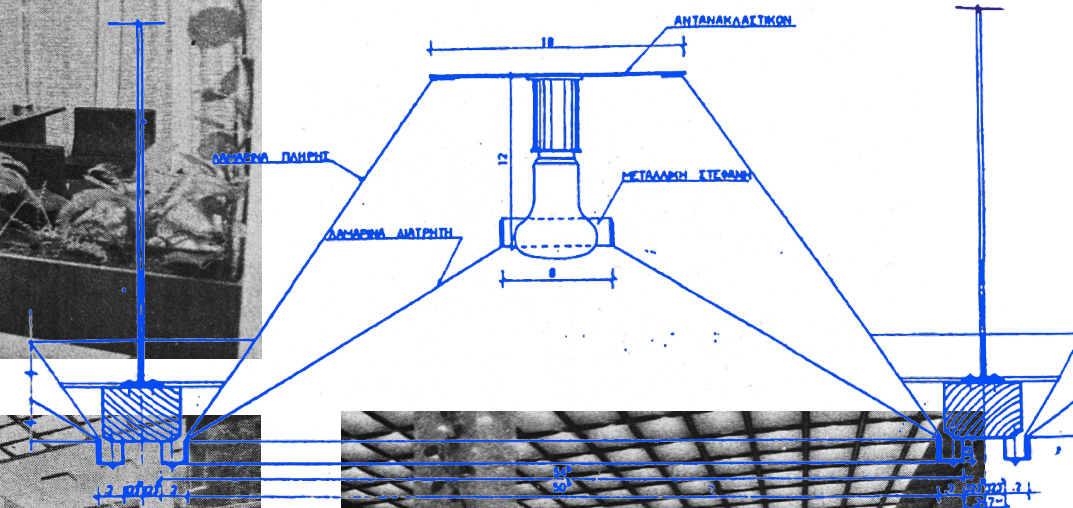
Για τα έπιπλα δεν υπάρχουν σαφείς αναφορές, ωστόσο παρατηρείται ότι τα έπιπλα καθισμάτων και τα μικρά τραπέζια σε χώρους αναμονής τα συναντάμε και σε άλλα παραδείγματα. Συνεπώς πρόκειται για βιομηχανικά προϊόντα. Τα σταθερά έπιπλα πιθανόν να έχουν σχεδιαστεί για το υποκατάστημα της τράπεζας. Στο σύνολο τους αποτελούν καθαρές, ορθογωνικές γεωμετρίες. Τα έπιπλα των γραφείων και γκισέ είναι κατασκευασμένα από σκελετό αλουμινίου και επιφάνειες από ξύλο παλίσανδρου δίνοντας ένα πιο ζεστό και ομοιόμορφο αποτέλεσμα στον χώρο. Τα καθίσματα αποτελούν την πιο κοινή μορφή καθίσματος σε χώρο γραφείου. Ορθογωνικό σχήμα, κατασκευασμένα από λεπτά στοιχεία μεταλλικού σκελετού και μαύρη δερματίνη για το κάθισμα και την πλάτη.

51. Αρχιτεκτονική 55/1966, σελ106

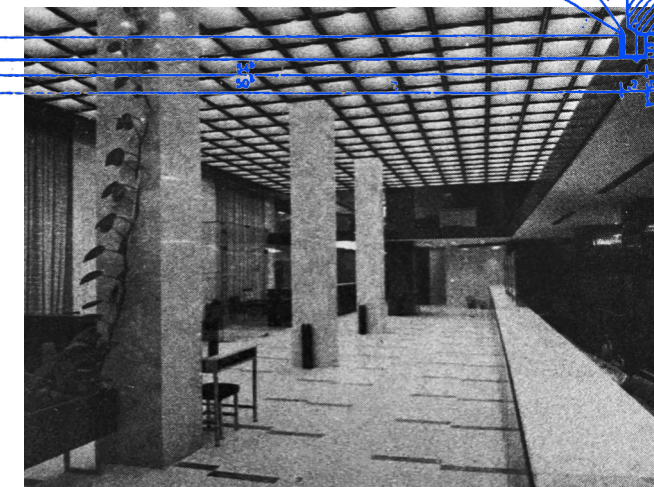

52. Γραφείο διευθυντή

53. Κατασκευαστική λεπτομέρεια φωτιστικού

54. Αίθουσα συναλλαγών

55. Αίθουσα συναλλαγών

Το κτίριο διαθέτει δύο ελεύθερες όψεις. Το επίπεδο του ισογείου μαζί με τον ημιώροφο βρίσκονται σε υποχώρηση σε σχέση με το υπόλοιπο κτίριο με αποτέλεσμα ο στατικός φορέας του κτιρίου να γίνεται ορατός στην εξωτερική όψη του καταστήματος και να δημιουργεί μια στοά σε όλο το μήκος της πρόσοψης επί της οδού Αριστοτέλους.

Αν και το εσωτερικό του κτιρίου σχεδιάστηκε και διαμορφώθηκε υπό την επιρροή ενός μοντέρνου σχεδιασμού, οι όψεις του έρχονται σε πλήρη αντίθεση. Διαμορφώθηκαν έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της Υπηρεσίας Βυζαντινών κτηρίων Θεσσαλονίκης.⁵² Οι όψεις του διαμορφώθηκαν υπό το πνεύμα του Ιστορισμού⁵³ και συγκεκριμένα υπό το νεοαναγεννησιακό. Συμμετρικά μικρά ανοίγματα στις όψεις, τοξοστοιχίες στην στοά της προσόψης και στα ανοίγματα του τελευταίου ορόφου, θυμίζουν τα αναγεννησιακά palazzo της Φλωρεντίας.

56. Γωνιακή όψη του κτιρίου

57. Όψη επί της Αριστοτέλους

52. Αρχιτεκτονική 55/1966, σελ106

53. Ιστορισμός: «ο όρος καθιερώνεται στην ιστορία της Αρχιτεκτονικής μετά το 1930. Μετά την προσέγγιση και γνώση της ελληνορωμαϊκής αρχιτεκτονικής η ιστορική έρευνα επεκτείνεται και σε άλλες μεγάλες περιόδους του αρχιτεκτονικού παρελθόντος. Η ρωμανική, η γοτθική, η αναγεννησιακή αρχιτεκτονική, το Μπαρόκ κλπ "ανακαλύπτονται" και χρησιμοποιούνται τον 19ο αιώνα σαν μορφολογικά ενδύματα των παλιών και νέων "θεμάτων".» Αμαλία Κωτσάκη, <https://www.eclass.tuc.gr/modules/document/index.php?course=ARCH147&openDir=/4eef17d8f50x>

58. Σύγχρονη όψη του κτιρίου

2.1.6 Δυο υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στην Αθήνα (Κ. Δεκαβάλλας 1965)
2.1.6α Υποκατάστημα Κάνιγγος (1965)

Το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στην Πλατεία Κάνιγγος της Αθήνας σχεδιάστηκε το 1965 και αποτελούσε ένα μεσαίου μεγέθους κατάστημα της τράπεζας. Καταλάμβανε το υπόγειο, ισόγειο και μεσώροφο του μεγάρου Χαλκοκονδύλη.⁵⁴

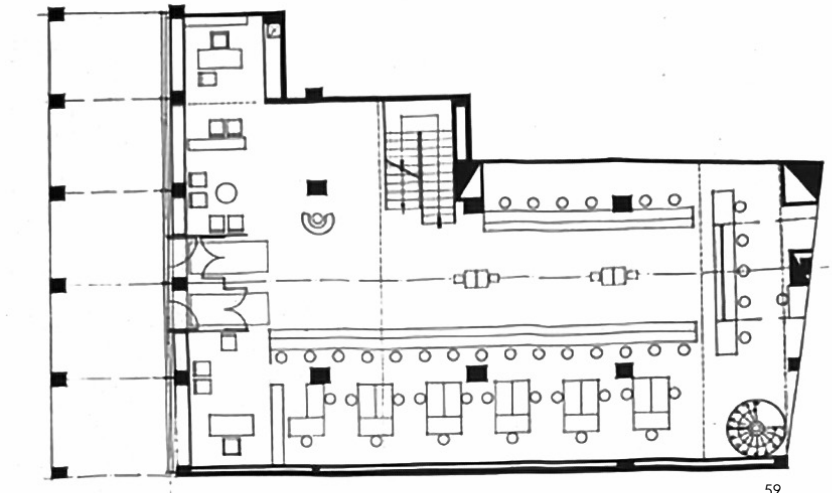
Αποτελεί ένα απο τα πιο πρωτοποριακά καταστήματα καθώς ήταν το πρώτο κτίριο των Αθηνών με αυτόματες πόρτες εισόδου εξόδου και κιγκλιδώματα που αποσύρονται προς το υπόγειο μηχανικά.⁵⁵ Ακόμη διέθετε εγκατάσταση μεταφορικού ιμάντα των εγγράφων για την ταχύτερη εξυπηρέτηση των συναλλαγών καθώς και κεντρικό σύστημα κλιματισμού.⁵⁶

Το ισόγειο οργανώνεται σε ανοιχτή κάτοψη με τα γραμμικά στοιχεία να κυριαρχούν στον χώρο, δημιουργώντας αυστηρές χαράξεις που οργανώνουν την εσωτερική διάταξη. Το μόνο στοιχείο που ξεχωρίζει ως κάτι μη γραμμικό είναι η κυκλική σκάλα του προσωπικού. Το κοινό χρησιμοποιεί την γραμμική σκάλα σε σχήμα "Π" που οδηγεί στον μεσώροφο και υπόγειο αντίστοιχα. Στο ισόγειο βρίσκεται η αίθουσα συναλλαγών, χώροι αναμονής και κάποιοι ανοιχτοί χώροι γραφείων. Στο επίπεδο αυτό ξεχωρίζουν δύο γραφειακοί χώροι με διαφορετική οργάνωση , χώρο αναμονής και προσπάθεια για απομόνωση απο την κεντρική αίθουσα με χρήση επίπλων ως διαχωριστικά. Το έπιπλο του γκισέ απομονώνει τον κοινό απο των χώρο των εργαζομένων. Ορθογώνιο , αυστηρό σχήμα , δημιουργεί σαφή κίνηση μέσα στον χώρο. Στο βάθος της κάτοψης υπάρχουν άλλα δύο όμοια μικρότερα έπιπλα τα οποία δημιουργούν ένα σχήμα "Π" μεταξύ τους.

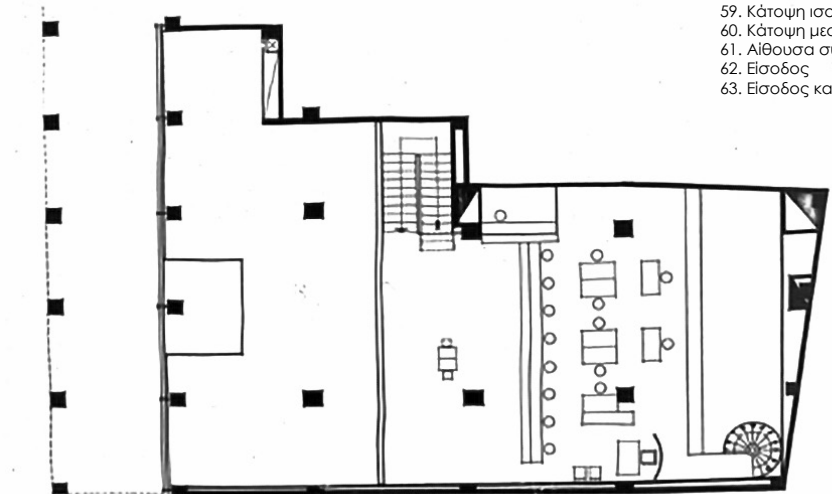
Στο υπόγειο βρίσκονται όλες τις βοηθητικές λειτουργίες του καταστήματος , το αρχείο και τα θησαυροφυλάκια.⁵⁷

Ο μεσώροφος της τράπεζας φιλοξενεί τις ίδιες λειτουργίες με το ισόγειο. Χώρο συναλλαγών και γραφείων. Καταλαμβάνει σχεδόν το μισό του ισογείου και η πρόσβαση σε αυτόν επιτυγχάνεται και με τις δύο σκάλες. Πρόκειται για ανοιχτή κάτοψη και σε αυτό το επίπεδο. Το έπιπλο του γκισέ τοποθετείται κάθετα στο μήκος της κάτοψης και πίσω απο αυτόν τοποθετούνται τα έπιπλα γραφείων, με ένα γραφείο να έχει διαφορετική διάταξη .

Ο στατικός φορέας στο σύνολο του κτιρίου είναι εμφανής με ορθογωνικά και τετράγωνα υποστυλώματα απο οπλισμένο σκυρόδεμα.

59.

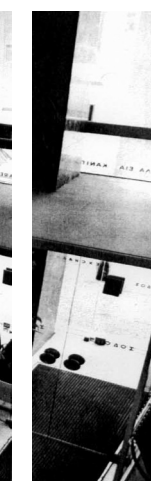

60.

- 59. Κάτοψη ισογείου
- 60. Κάτοψη μεσώροφου
- 61. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου
- 62. Είσοδος
- 63. Είσοδος και χώρος αναμονής

61.

62.

63.

54. Αρχιτεκτονική 52/1965 , σελ 62
55. ο.π.
56. ο.π.
57. ο.π.

Κύριο υλικό κάλυψης του χώρου είναι το μάρμαρο. Για τα δάπεδα των ορόφων έχει χρησιμοποιηθεί μπεζ μάρμαρο Ιωαννίνων. Τα υποστυλώματα έχουν επενδυθεί με σκουρόχρωμο μάρμαρο Χίου όπως και κάποιοι τοίχοι, ενώ κάποιοι άλλοι είναι επενδυμένοι με ξύλο καρυδιάς.⁵⁸ Η κύρια σκάλα του κοινού είναι κατασκευασμένη από οπλισμένο σκυρόδεμα. Έχει λευκό χρώμα και επένδυση των πατημάτων με μάρμαρο Ιωαννίνων, ίδιο με αυτό των δαπέδων. Σε αντίθεση με αυτήν, η βοηθητική σκάλα των υπαλλήλων έχει κυκλικό σχήμα, κατασκευασμένη από μεταλλικό σκούρο σκελετό και επένδυση με ανοιχτόχρωμο υλικό στα πατήματα της. Τα κιγκλιδώματα είναι από αλουμίνιο. Σε όλους τους ορόφους υπάρχει ψευδοροφή στην οποία είναι ενσωματωμένα τα φωτιστικά. Στο επίπεδο του ισογείου τα φωτιστικά έχουν μεγάλο τετράγωνο σχήμα και είναι γραμμικά τοποθετημένα πάνω σε μια σκουρόχρωμη επιφάνεια από ξύλο καρυδιάς, που αποτελεί την επένδυση της ψευδοροφής.

Τα έπιπλα των ερμαρίων και γκισέ είναι σχεδιασμένα από τον αρχιτέκτονα, αποτελούμενα από ορθογωνικά σχήματα και χαρακτηρίζονται από λιτές ευθείες γραμμές. Κατασκευασμένα κυρίως από μέταλλο και ξύλο. Ο σκελετός τους σχεδιασμένος λιτά από λεπτά στοιχεία αλουμινίου και οι επιφάνειες αυτών από καρυδιά. Τα καθίσματα ακολουθούν την ίδια σχεδιαστική λογική. Λεπτά μεταλλικά στοιχεία για τον σκελετό τους και δερματίνη μαύρη για το κάθισμα και την πλάτη. Το έπιπλο του γκισέ είναι σχεδιασμένο και κατασκευασμένο με τον ίδιο τρόπο όπως και τα υπόλοιπα σταθερά έπιπλα. Η μόνη διαφοροποίηση του είναι η τελική επιφάνεια του από μαύρο συνθετικό υλικό. Σχεδιασμένα και βιομηχανικά έπιπλα έχουν την ίδια αισθητική και σχεδιαστική μορφή, συμβάλλοντας στην ομοιομορφία του εσωτερικού χώρου. Και σε αυτό το κατάστημα του Δεκαβάλλα δεν λείπει η καρέκλα του Mies καθώς και τα στοιχεία πρασίνου στο εσωτερικό του χώρου.

58. Αρχιτεκτονική 52/1965, σελ 62

64.

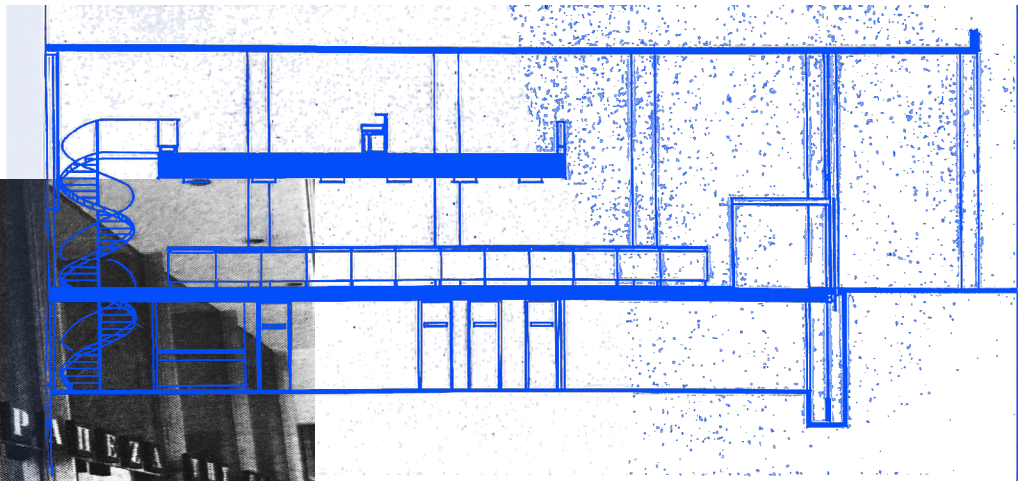
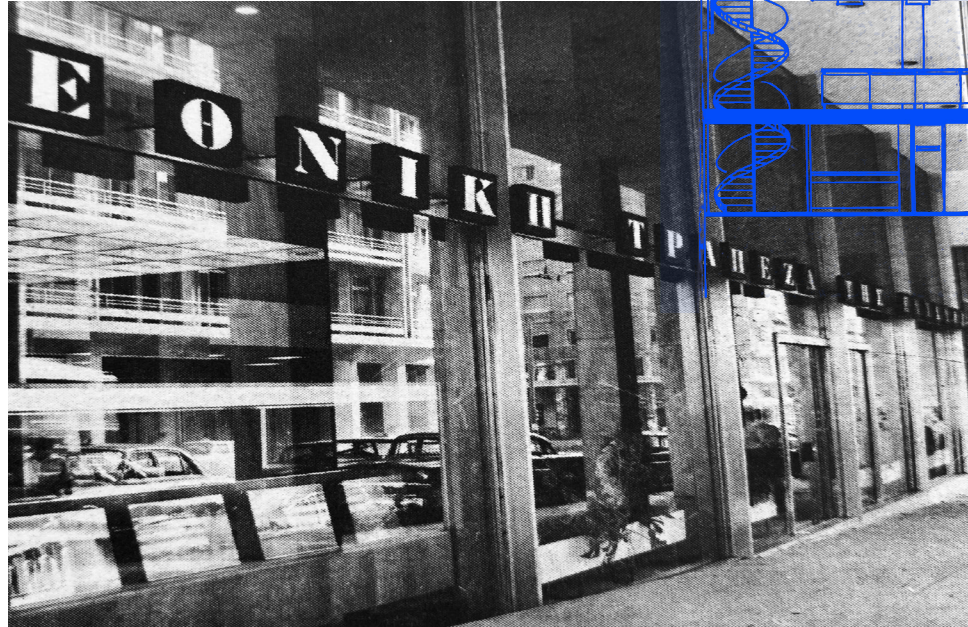
65.

66.

Το υποκατάστημα της τράπεζας αποτελεί διαμόρφωση εσωτερικού χώρου σε υπάρχων κτίριο οκταώροφης πολυκατοικίας στην Πλατεία Κάνιγγος της Αθήνας και διαθέτει δύο ελεύθερες όψεις. Η πρόσοψη του είναι από ενιαία υαλοστάσια σε όλο το ύψος του υποκαταστήματος από κρύσταλλο και αλουμίνιο. Ο στατικός φορέας είναι εμφανής και μάλιστα με την υποχώρηση της κάτοψης του ισογείου δημιουργείται ένας ημιυπαίθριος χώρος μπροστά από το κτίριο. Τα υποστυλώματα εξωτερικά είναι επενδυμένα με λευκό μάρμαρο. Στο σύνολο του το κτίριο διατηρεί τις αναλογίες με ποσοστό πλήρες = 1/2 κενού. Ίδιες αναλογίες πλήρων-κενών και έντονη επανάληψη του ρυθμού αυτού.

67.

68.

- 64. Γραφείο διευθυντή
- 65. Βοηθητική σκάλα προσωπικού
- 66. Αίθουσα συναλλαγών
- 67. Πρόσοψη υποκαταστήματος από την στοά
- 68. Τομή κατά μήκος του κτιρίου

2.1.6β Υποκατάστημα Κυψέλης (1965)

Το υποκατάστημα της Κυψέλης σχεδιάστηκε το 1965 και είναι ένα απο τα μικρότερα καταστήματα της τράπεζας για εξυπηρέτηση κυρίως καθημερινών αναγκών της γειτονιάς.⁵⁹ Αποτελεί εσωτερική διαμόρφωση σε ισόγειο πολυκατοικίας.

Καταλαμβάνει μόνο το ισόγειο του κτιρίου και η μορφή της κάτοψης ακολουθεί την μορφή του οικοπέδου.

Ο χώρος οργανώνεται σε ελεύθερη κάτοψη και τον χώρο ορίζουν κυρίως τα έπιπλα. Το υποκατάστημα διαθέτει και κάποιους κλειστούς χώρους οι οποίοι είναι και οι βοηθητικοί. Η κύρια αίθουσα εξυπηρετεί τον χώρο συναλλαγών καθώς και κάποιους ανοιχτούς χώρους γραφείων.

Στον χώρο υπάρχει μόνο το έπιπλο του γκισέ και δύο χώροι γραφείων στις δύο πλευρές της πρόσοψης. Το έπιπλο του γκισέ δημιουργεί ένα "Γ" σχήμα όπου στο τελείωμα του βρίσκεται και το κλειστό τμήμα του ταμείου. Πίσω απο το έπιπλο αυτό βρίσκονται δύο γραφεία υπαλλήλων.

Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου είναι ορατός στον χώρο με ορθογωνικά υποστυλώματα απο οπλισμένο σκυρόδεμα τα οποία είναι επενδυμένα απο μάρμαρο Χίου.

Τα υλικά και οι χρωματισμοί είναι ίδια με αυτά του υποκαταστήματος Κάνιγγος.⁶⁰

Λόγω του γωνιακού σχήματος του οικοπέδου , το κτίριο έχει τρεις ελεύθερες όψεις. Οι δύο εξ 'αυτών αποτελούν και τις κύριες. Ο στατικός φορέας βρίσκεται έξω απο τα όρια της πρόσοψης του καταστήματος , με αποτέλεσμα να δημιουργεί μια στοά σε όλο το εύρος της γωνιακής όψης. Τα υαλοστάσια είναι κατασκευασμένες απο κρύσταλλο και αλουμίνιο , ενώ τα σημεία στις όψεις που βρίσκονται οι δοκοί και τα υποστυλώματα εξωτερικά είναι επενδυμένα με μάρμαρο Χίου.

69. Αίθουσα συναλλαγών
70. Είσοδος του υποκαταστήματος απο την στοά

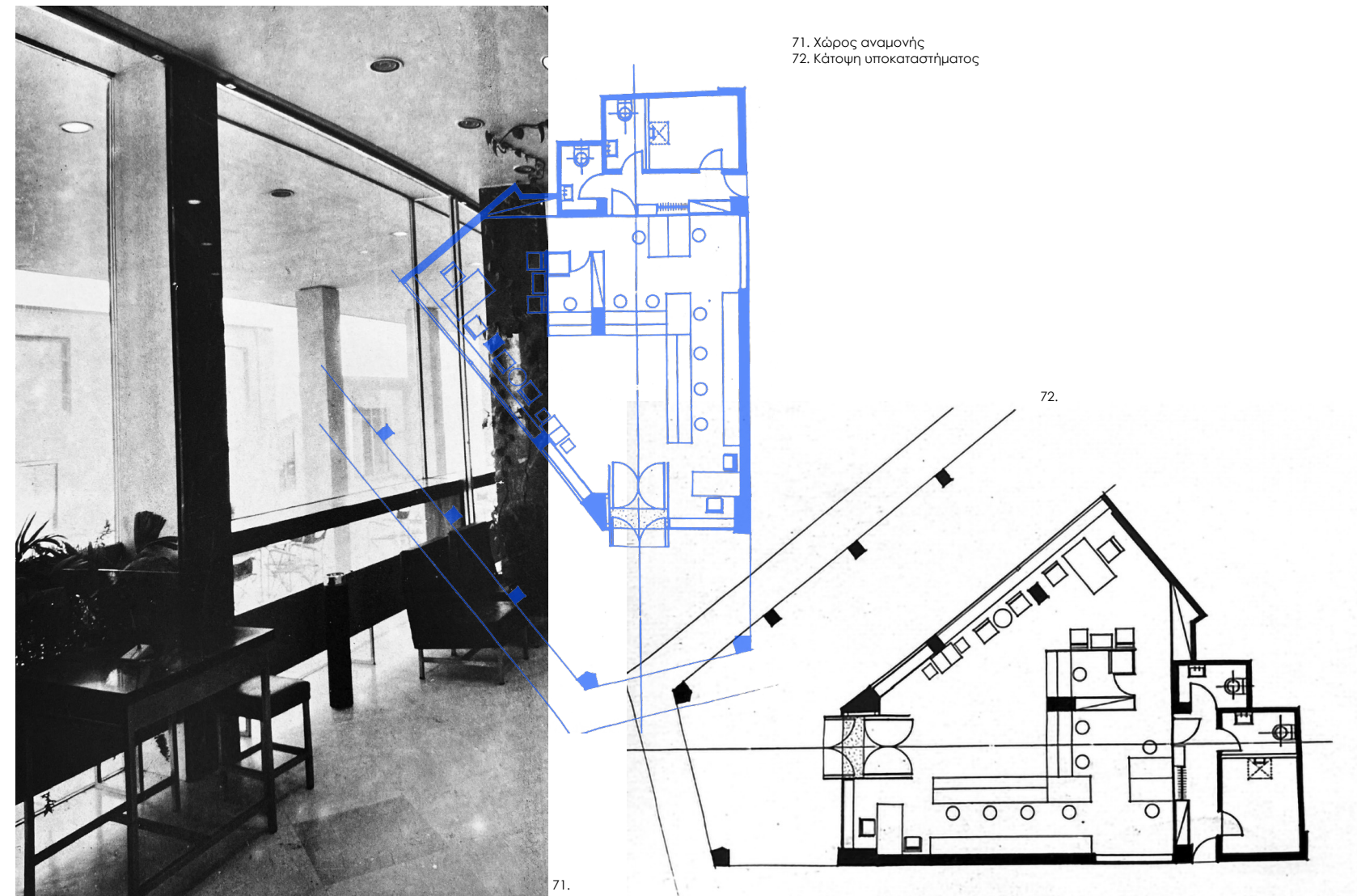

69.

70.

59. Αρχιτεκτονική 52/1965 , σελ 64
60. ο.π.

71. Χώρος αναμονής
72. Κάτοψη υποκαταστήματος

71.

72.

2.1.7 Ξενώνας διοικήσεως της Ε.Τ.Ε. στην Αθήνα
αίθουσα συσκέψεων και υποδοχής επισήμων στο κεντρικό κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας (Κ. Δεκαβάλλας 1965)

Ο ξενώνας διοικήσεως της τράπεζας στην πραγματικότητα αποτελεί αίθουσα συσκέψεων και χώρο υποδοχής επισήμων στο κεντρικό κατάστημα της Εθνικής Τράπεζας επι της οδού Αιόλου 86. Σχεδιάστηκε το 1965 και αποτελεί διασκευή υφιστάμενων γραφείων του κτιρίου και μια μικρή προσθήκη στο δώμα του.⁶¹

Καταλαμβάνει τον τελευταίο όροφο του κτιρίου και ουσιαστικά αποτελεί μια μεγάλη αίθουσα η οποία χωρίζεται με πτυσσόμενη θύρα σε δύο μικρότερες.⁶² Οι βοηθητικοί χώροι , το λουτρό, το γραφείο του διευθυντή και το βεσιτάριο αποτελούν χώρους ανεξάρτητους απο την κεντρική αίθουσα και είναι οριοθετημένοι απο σταθερούς τοίχους.⁶³ Ο όροφος αυτός επικοινωνεί με τα γραφεία της τράπεζας μέσω μιας βοηθητικής κλίμακας και ανελκυστήρα στην αριστερή πλευρά του ορόφου. Συνολικά υπάρχουν δύο αίθρια και ένας εξώστης με τα δύο εξ' αυτών να είναι στο γραφείο του διευθυντή.

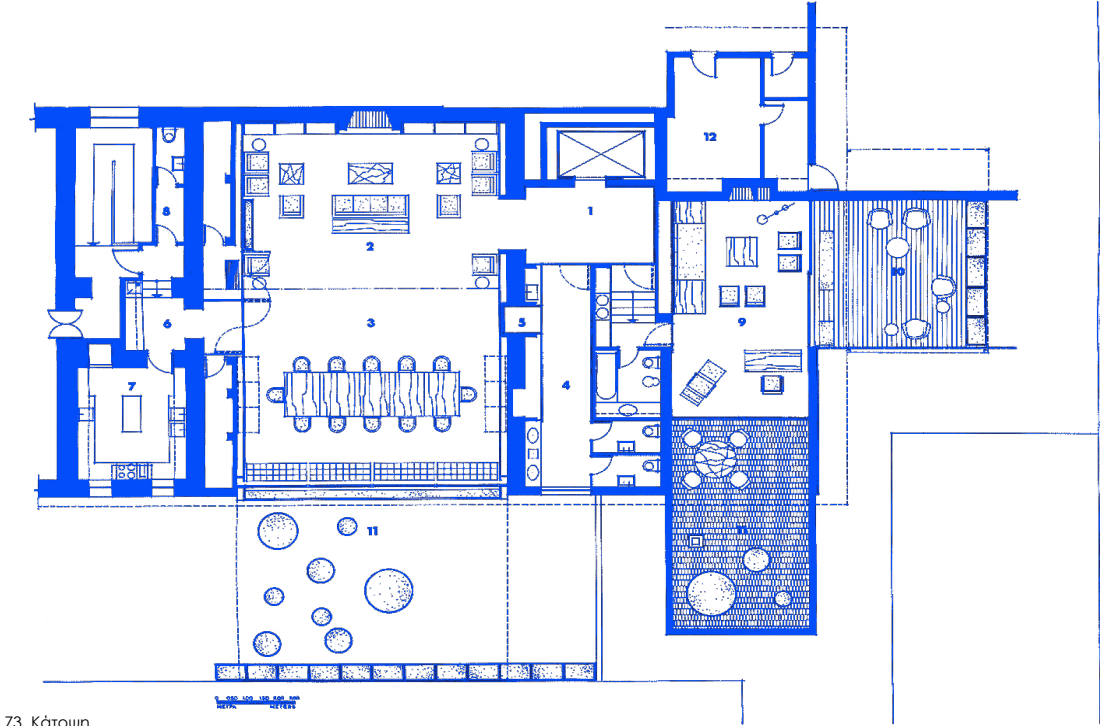
Ο Δεκαβάλλας έχοντας πολύ καλή γνώση της κατασκευής κατάφερε να ενοποιήσει ι το αίθριο με το εσωτερικό του γραφείου με την καθαίρεση του τοίχου στον οποίο στηριζόταν η στέγη. Για να τον αντικαταστήσει χρησιμοποίησε ένα ζευκτό και συρόμενα υαλοστάσια. Προκειμένου να εξασφαλίσει ομοιομορφία στον χώρο και να τονίσει την εντύπωση της συνέχειας χρησιμοποίησε το καφασωτό της φωτεινής οροφής και στο υπαίθριο τμήμα ως πέργκολα.⁶⁴

61. Θέματα Εσωτερικού Χώρου 1/1970, σελ 77

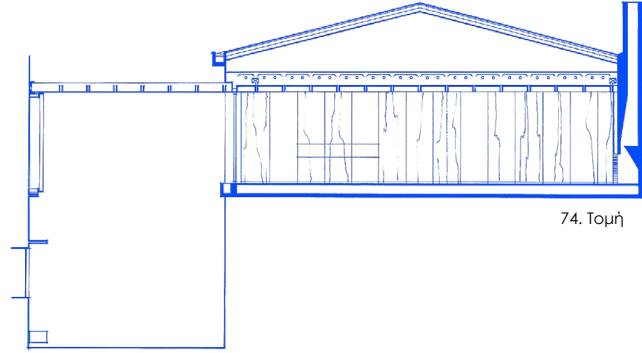
62. ο.π.

63. ο.π.

64. Τσακόπουλος Παναγιώτης , Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα , 2014 , σελ 15

73. Κάτοψη

74. Τομή

75. Αίθουσα συσκέψεων

Για το εσωτερικό χρησιμοποίησε έντονα ζωηρά χρώματα σε γήινες αποχρώσεις και όχι την ψυχρή , σκούρα παλέτα χρωμάτων που συνήθιζε να χρησιμοποιεί μέχρι τώρα στα έργα των υποκαταστημάτων Ε.Τ.Ε. Πορτοκαλί , ώχρα , χακί , ζεστές αποχρώσεις ξύλου είναι κάποια απο τα χρώματα που κυριαρχούν.

Για τα εσωτερικά δάπεδα έχει χρησιμοποιήσει μοκέτα σε γκρι απόχρωση , ενώ για τα εξωτερικά κεραμικά μπορντό πλακάκια. Οι τοίχοι και οι οροφές ποικίλλουν στις επενδύσεις τους. Η πρώτη οροφή που συναντά κανείς με την είσοδο του είναι αυτή της κεντρικής αίθουσας για την οποία έχει χρησιμοποιηθεί μια κατασκευή απο ξύλινες δοκίδες καρυδιάς που εκτείνονται μέχρι το εξωτερικό του αίθριου ως πέργκολα. Συνεχίζοντας προς τα μέσα, στο γραφείο του διευθυντή η οροφή είναι επενδυμένη απο λωρίδες όρεγκον πάϊν. Τέλος οι οροφές όλων των βοηθητικών χώρων είναι απο πλακάξ κινητών ταμπλάδων σε λευκό χρώμα.⁶⁵

Οι εσωτερικοί τοίχοι με την σειρά τους διαθέτουν και αυτοί ποικιλία επενδύσεων. Οι τοίχοι της κεντρικής αίθουσας είναι επενδυμένοι απο ξύλο καρυδιάς και ύφασμα απο φυσικό μετάξι. Στο γραφείο του διευθυντή έχουν χρησιμοποιηθεί λευκά κεραμικά πλακίδια, ενώ στα λουτρά υπάρχει μάρμαρο Ρόδου.⁶⁶

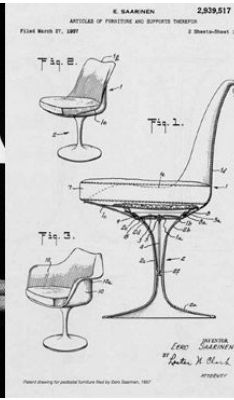
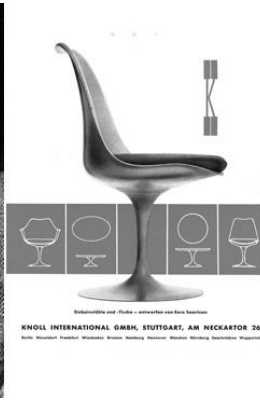
76. Λουτρό

65. Θέματα Εσωτερικού Χώρου 1/1970, σελ 77

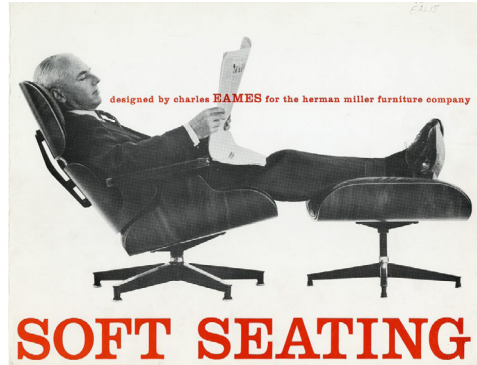
66. ο.π.

Επιρροές απο τον διεθνή χώρο στο έργο του Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα _

77.

77. Σχέδια καρέκλας Tulip Armchair του Eero Saarinen 1955
78. Καρέκλα των Charles & Ray Eames του 1956
79. Βεράντα με θέα προς την πλατεία του Δημαρχείου
80. Αναπαυτήριο διευθυντή με όψη προς το αίθριο
81. Σκίτσο καρέκλας
82. Αναπαυτήριο διευθυντή με όψη προς την βεράντα
83. Αίθουσα συσκέψεων/συνεδριάσεων
84. Αναπαυτήριο

78.

79.

80.

81.

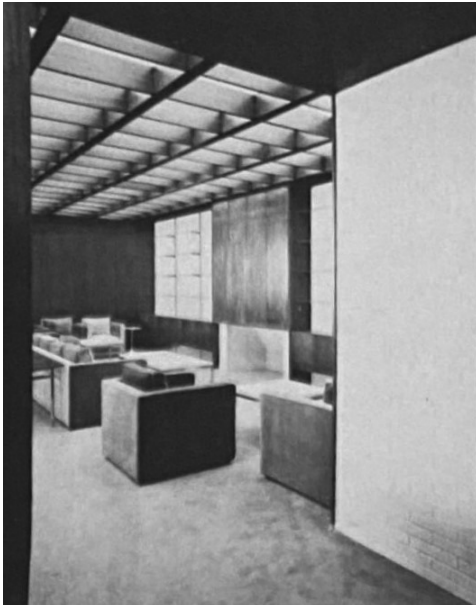

82.

83.

84.

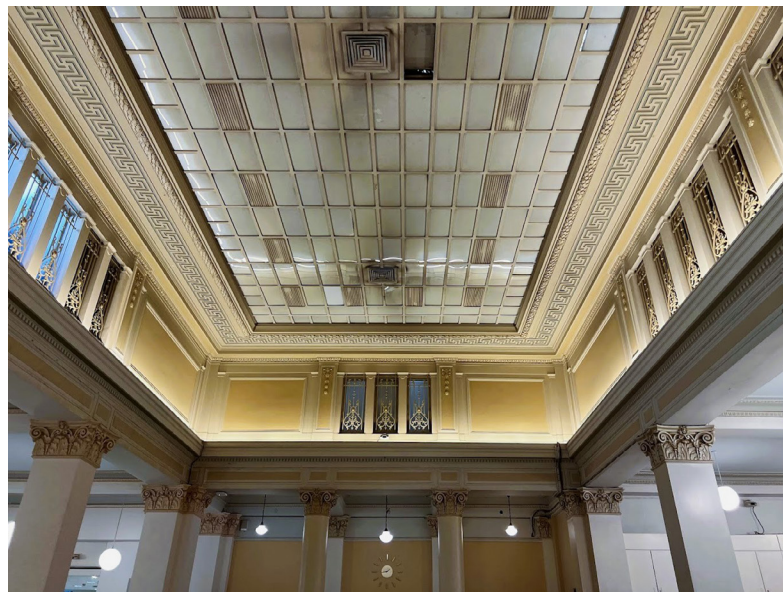

Δεν υπάρχουν σαφής αναφορές για την προέλευση των επίπλων, ωστόσο φαίνεται πως είναι βιομηχανικού σχεδιασμού και αποτελούν μια πλούσια συλλογή μοντερνιστικών επίπλων. Τα έπιπλα είναι σχεδιασμένα σε ορθογωνικά, αυστηρά σχήματα. Κατασκευασμένα απο μεταλλικό σκελετό με λεπτεπίλεπτα στοιχεία και ξύλινες επιφάνειες κυρίως για τα γραφεία. Τα μικρότερα βοηθητικά τραπεζάκια διαθέτουν μεταλλικό μαύρο σκελετό και οι τελικές τους επιφάνειες είναι απο λευκό μάρμαρο. Τα καθίσματα και αυτά σε ορθογωνικά σχήματα διαθέτοντας μια ποικιλία χρωμάτων στα υφάσματα τους. Ώχρα , πορτοκαλί και χακί. Σε συνδυασμό με αυτά έρχονται και οι χακί κουρτίνες του γραφείου. Τα φωτιστικά σώματα είναι κρεμαστά σε συνδυασμό με τα κυκλικά σποτ των οροφών. Τέλος, απο την εσωτερική σύνθεση δεν λείπουν και κομμάτια διεθνή βιομηχανικού σχεδιασμού. Στο έργο αυτό ο Δεκαβάλλας δεν έχει χρησιμοποιήσει την γνωστή καρέκλα του Mies που αποτελούσε σχεδόν αναπόσπαστο στοιχείο στα μοντερνιστικά εσωτερικά των έργων του. Χρησιμοποιεί για πρώτη φορά απομιμήσεις απο την καρέκλα των Charles & Ray Eames του 1956 δίνοντας μια πινελιά απο τον διεθνή μοντερνιστικό χώρο στον εσωτερικό χώρο και την καρέκλα "Tulip Armchair" του Eero Saarinen του 1955 για τα εξωτερικά.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως η σύνθεση αποτελεί ένα απόλυτα μοντερνιστικό σκηνικό, μέσα στο κεντρικό κτίριο της Εθνικής Τράπεζας. Ένα εξ'ολοκλήρου σχεδιασμένο κτίριο σε νεοκλασικό ρυθμό αφού αποτελεί το πρώτο κτίριο που στέγασε την Εθνική Τράπεζα Ελλάδας με την ίδρυση της το 1841.

Ο Δεκαβάλλας θέλοντας να τονίσει τις αρχές του μοντέρνου κινήματος στον σχεδιασμό τέτοιων κτιρίων , δημιούργησε τον εσωτερικό χώρο του νέου ορόφου με γνώμονα τις αρχές του International Style. Στοιχεία και ποιότητες που συμβαδίζουν απόλυτα με τα διεθνή πρότυπα και επιρροές την εποχή αυτή. Με αυτόν τον τρόπο κατάφερε να εισάγει το μοντέρνο στυλ ακόμη και στα εσωτερικά των κεντρικών καταστημάτων των τραπεζών και μάλιστα στο κτίριο της πρώτης τράπεζας της Ελλάδας , κάτι που μέχρι τότε φάνταζε ανέφικτο.

85. Οροφή αίθουσας συναλλαγών

86. Είσοδος κεντρικού καταστήματος Ε.Τ.Ε.

87. Αίθουσα συναλλαγών κεντρικού καταστήματος

88. Τραπέζι συνεδριάσεων (νέα αίθουσα)

89. Αναπαυτήριο διευθυντή

2.1.8 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στην Λεωφορο Συγγρού (Αν. Τζάκου 1965)

Πρόκειται για υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας μικρής δυναμικότητας που στεγάστηκε σε ενοικιαζόμενο χώρο στην περιοχή Μακρυγιάννη, επί της Λεωφόρου Συγγρού και οδού Αθ. Διακου. Συνεπώς, οι αλλαγές που θα γίνονταν για την διαμόρφωση του ήταν περιορισμένες.⁶⁷

Το υποκατάστημα καταλαμβάνει το ισόγειο και ημιώροφο υπάρχοντος κτιρίου. Στο ισόγειο βρίσκεται η αίθουσα συναλλαγών και ένας ανοιχτός χώρος γραφείου. Για την οργάνωση του χώρου δόθηκε μια ελεύθερη λύση. Η τοποθέτηση των επίπλων και κυρίως των γκισέ καθορίζει την κίνηση στο εσωτερικό του κτιρίου, ενώ στο πίσω μέρος αυτών βρίσκονται κάποιοι βοηθητικοί χώροι με αυστηρή οριοθέτηση από τοίχους.

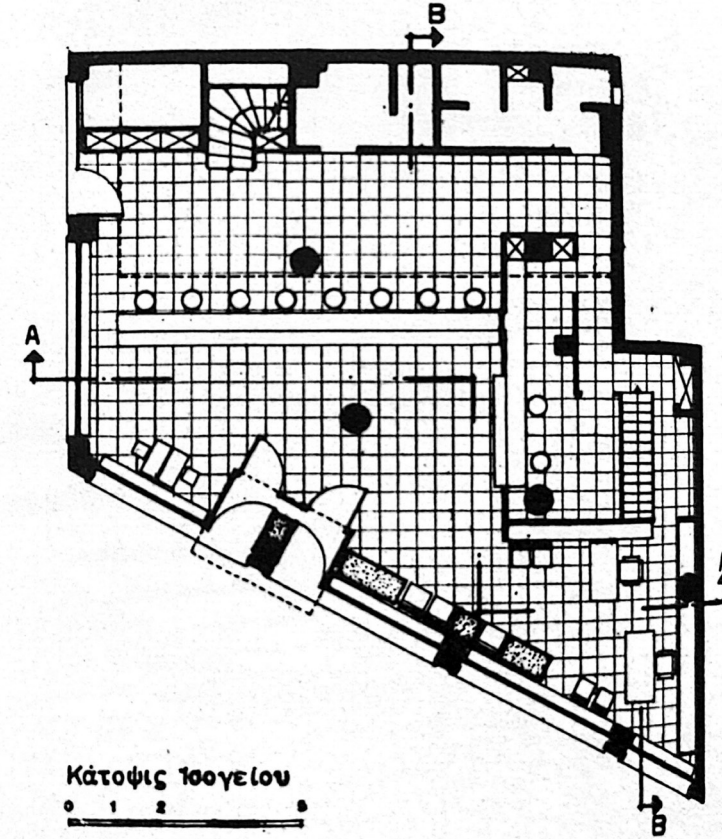
Μια προσπάθεια που έγινε με σκοπό την απόκρυψη των υποστυλωμάτων ήταν η επέκταση εσωτερικά του ημιορόφου.⁶⁸ Στον ημιώροφο υπάρχουν οι βοηθητικοί χώροι, όπου το κοινό δεν έχει πρόσβαση. Η πρόσβαση σε αυτόν γίνεται μόνο από τους υπάλληλους της τράπεζας μέσω μιας "κρυμμένης" γραμμικής σκάλας.

Για το εσωτερικό της τράπεζας έχουν επιλεγεί ανοιχτόχρωμοι τόνοι για τις οροφές και τα δάπεδα, ενώ αντίθεση σε αυτά προκαλούν οι σκουρόχρωμοι τόνοι των επίπλων και των επενδύσεων των τοίχων.

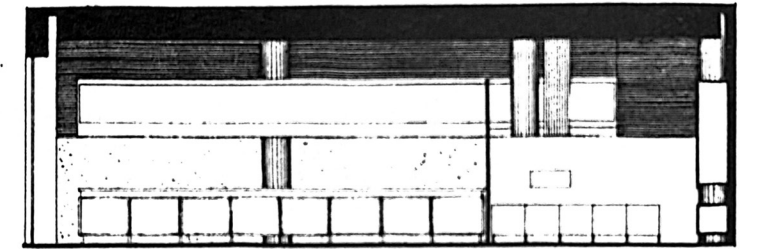
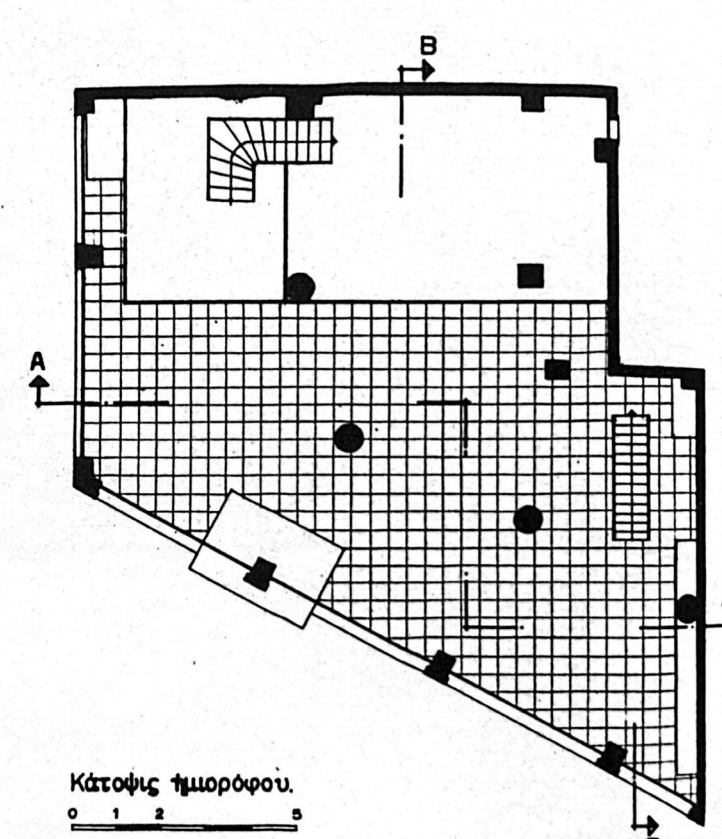
67. Αρχιτεκτονική 53/1965, σελ. 66

68. ο.π.

90. Κάτοψη ισογείου

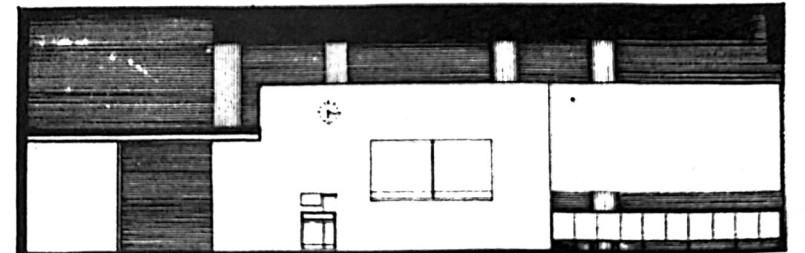

91. Κάτοψη ημιορόφου

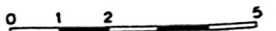
92. Τομή Α-Α'

Τομή Α-Α

93. Τομή Β-Β'

Τομή Β-Β

Το εσωτερικό του καταστήματος χαρακτηρίζεται από την αυστηρή υλικότητα του ξύλου και μαρμάρου. Για το δάπεδο έχει επιλεγεί ανοιχτόχρωμο μάρμαρο. Αλουμίνιο χρησιμοποιήθηκε για τα ανοίγματα των όψεων και οι εσωτερικοί τοίχοι επενδύθηκαν με σκούρο ξύλο. Οι κοιλοδοκοί εσωτερικά έχουν επενδυθεί με οπαλίνα σε μαύρο χρώμα δίνοντας ένα αίσθημα στιβαρότητας στον χώρο.

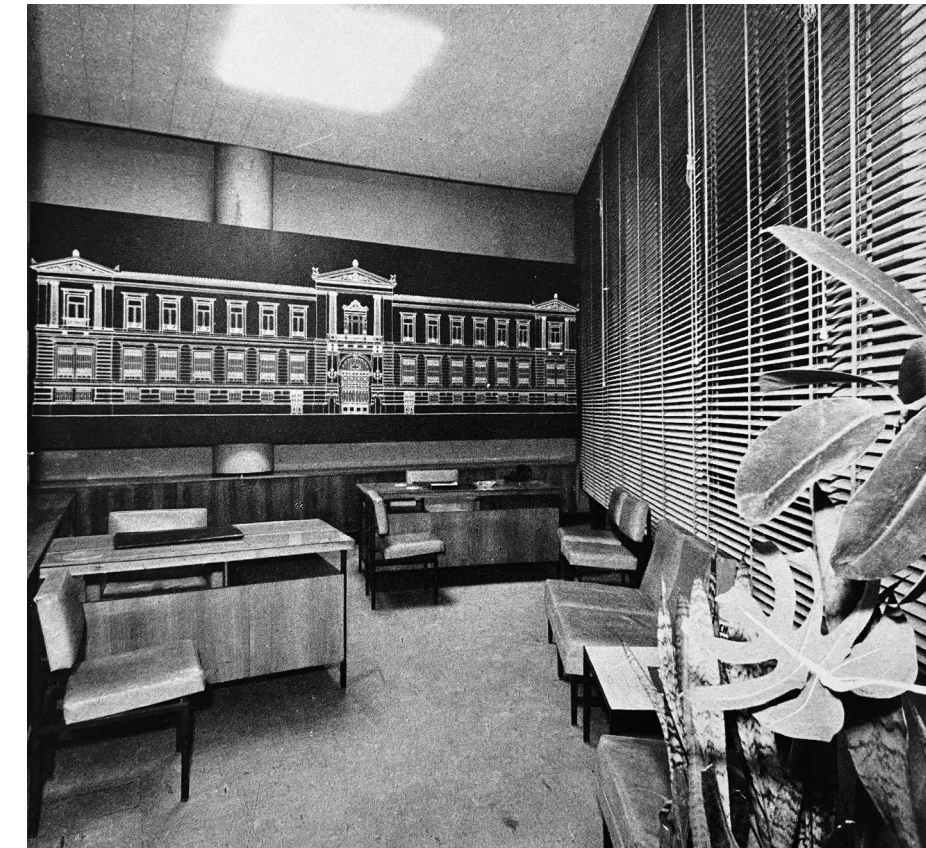
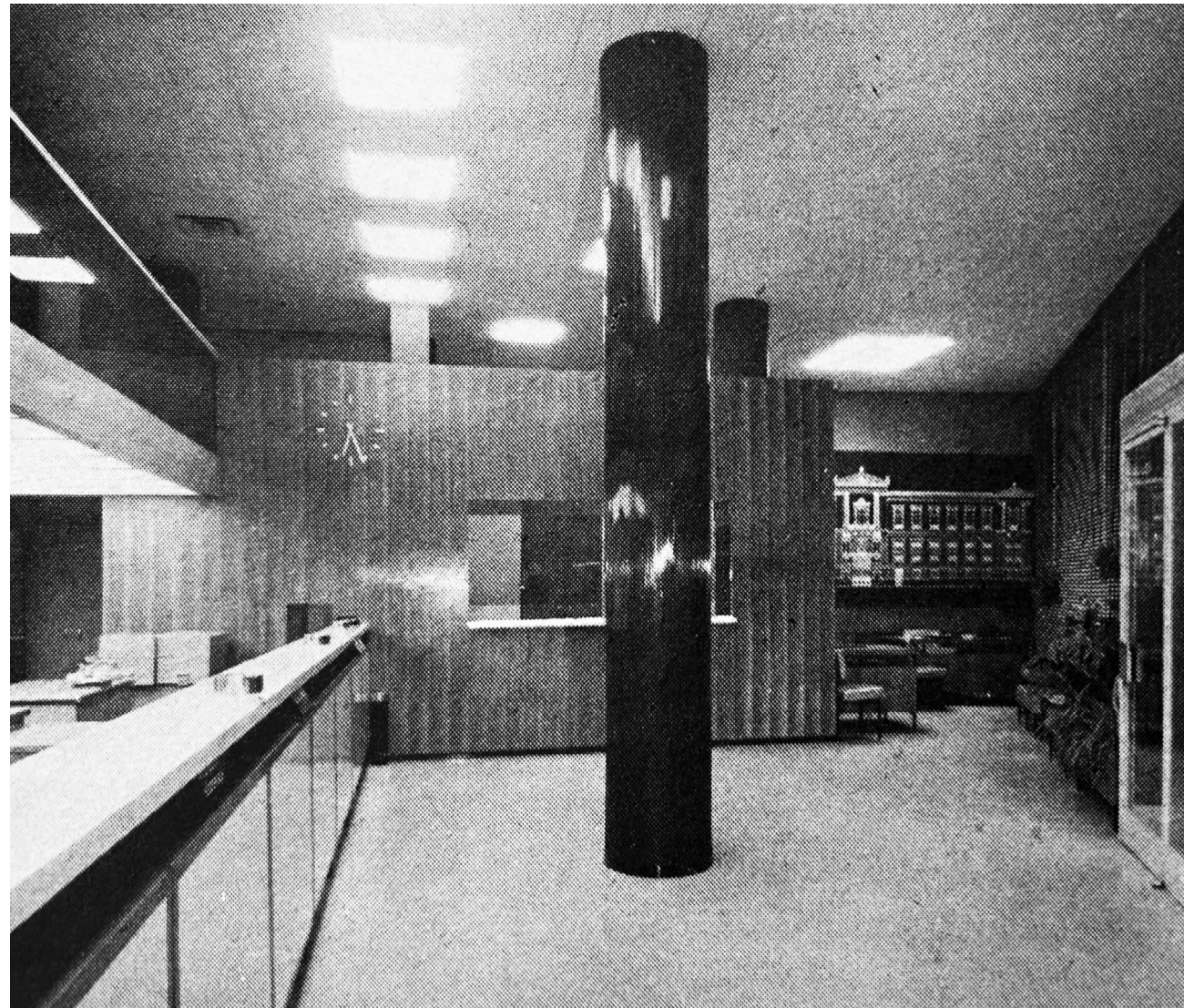
Τα έπιπλα είναι σχεδιασμένα σε ορθοκανονικά σχήματα με αυστηρές γωνίες στα τελειώματά τους. Για αυτά έχει χρησιμοποιηθεί σκούρο ξύλο στην κατασκευή τους και μεταλλικά στοιχεία για την στήριξη αυτών. Σε αντίθεση με τα γραφεία το έπιπλο του γκισέ παρουσιάζει ανοιχτόχρωμους τόνους και λεία επιφάνεια, κάτι το οποίο δείχνει πως έχει κατασκευαστεί από άλλο υλικό σε σχέση με αυτό των υπόλοιπων επίπλων. Κυρίως πρόκειται για βιομηχανικά έπιπλα, ενώ τα σταθερά έπιπλα γκισέ και ερμάρια έχουν σχεδιαστεί από την ίδια.

Στο βάθος του ισογείου, στον χώρο των γραφείων έχει χρησιμοποιηθεί ως διακοσμητικό στοιχείο πίνακας σε μεγέθυνση της φωτογραφίας της Εθνικής Τράπεζας σε μαύρο χρώμα, κάτι το οποίο φαίνεται να χρησιμοποιεί η Τζάκου πρώτη φορά στα έργα των υποκαταστημάτων Ε.Τ.Ε. Πιθανόν να ήθελε να καλύψει την κοιλοδοκό στο πίσω μέρος του τοίχου αυτού.

Η όψη του καταστήματος χαρακτηρίζεται από μεγάλα ανοίγματα και την αλλαγή της εξωτερικής ορθομαρμάρωσης, με σκοπό την ανάδειξη του υποκαταστήματος της τράπεζας στο υπάρχων κτίριο.⁶⁹

69. Αρχιτεκτονική 53/1965, σελ 66

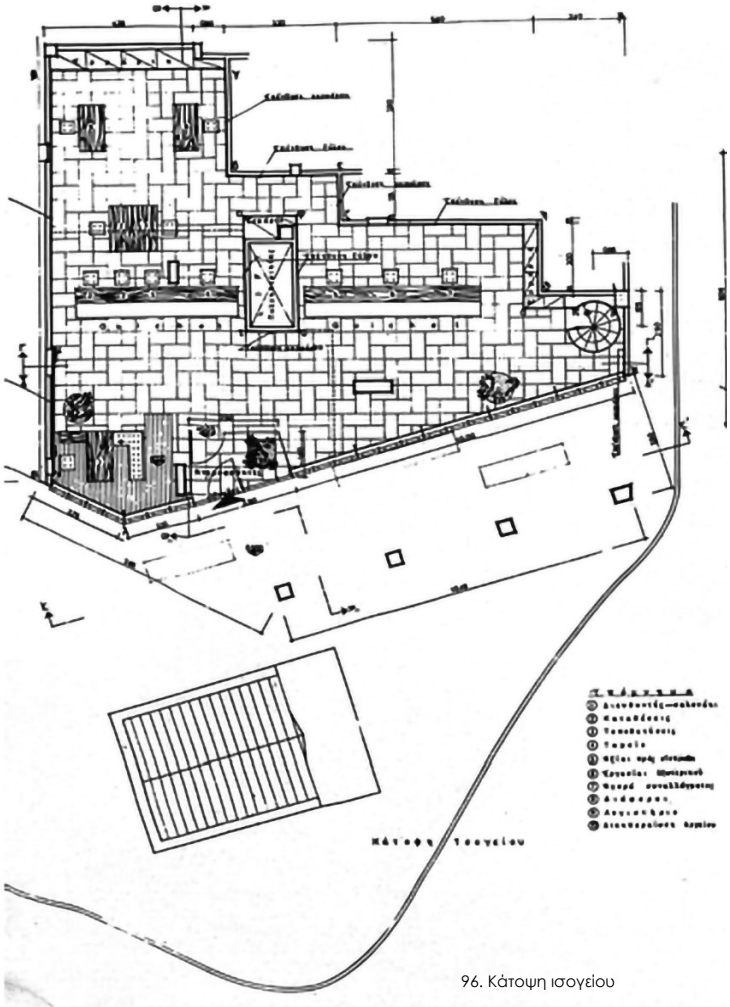
94. Αίθουσα συναλλαγών

95. Γραφείο διευθυντή

2.1.9 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε Αλεξάνδρας – Ιπποκράτους Αθήνα (Ι. Ρίζος 1966)

Το υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στην Λεωφόρο Αλεξάνδρας – Ιπποκράτους και Οδό Βλαχόπουλος σχεδιάστηκε το 1966 και αποτελεί διαμόρφωση εσωτερικού χώρου σε υφιστάμενο κτίριο. Αρχικά το ισόγειο του κτιρίου είχε σχεδιαστεί για να στεγάσει μικρά καταστήματα. Αυτός ήταν και ένας απο τους λόγους που η διαμόρφωση τους σε χώρο της τράπεζας ήταν αρκετά δύσκολη. Τα υποστυλώματα βρίσκονταν σε τυχαία θέση και το σχήμα της κάτοψης δεν ήταν ορθογωνικού σχήματος.⁷⁰ Στο σύνολο του κτιρίου υπάρχει ανισοσταθμία απο την οδό Βλαχόπουλος, ανάμεσα στην στάθμη του ισογείου της τράπεζας και την στάθμη ισογείου των υπόλοιπων ορόφων της πολυκατοικίας. Συνεπώς η διαμόρφωση της οροφής σε διαφορετικά επίπεδα ήταν ακόμη ένα σημείο που δυσκόλεψε για το τελικό αποτέλεσμα. Το υποκατάστημα καταλαμβάνει το ισόγειο, υπόγειο και μεσόροφο της πολυκατοικίας.⁷¹

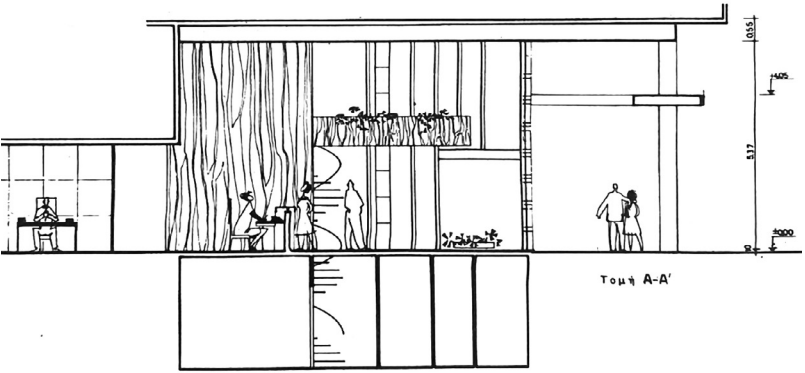

96. Κάτοψη ισογείου

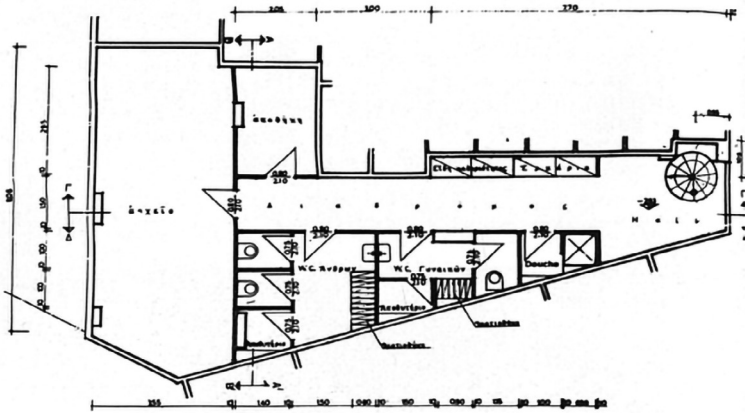
Στο ισόγειο του καταστήματος βρίσκεται η αίθουσα συναλλαγών και κάποια γραφεία για την εξυπηρέτηση των πολιτών. Η κάτοψη έχει ανοιχτή διάταξη και τα γραφεία βρίσκονται ελεύθερα τοποθετημένα σε αυτήν. Κυριαρχούν οι ευθείες γραμμές και τα ορθοκανονικά σχήματα, παρόλο το "τυχαίο" σχήμα της. Στη μέση σχεδόν της κάτοψης στέκει επιβλητικά μια καλυμμένη ορθογώνια οπή⁷² η οποία χωρίζει τον χώρο σχεδόν στη μέση.

Δεξιά και αριστερά της είναι τοποθετημένο σε ευθεία γραμμή το έπιπλο του γκισέ αποτελούμενο απο δύο μέρη, το οποίο διαχωρίζει αυστηρά τον χώρο του κοινού και τον χώρο γραφείων των εργαζομένων. Δίπλα απο την διπλή είσοδο, είναι τοποθετημένο ένα γραφείο το οποίο δεν ορίζεται με τοίχους, αλλά με διαφορετικό δάπεδο. Αυτό υποδηλώνει πως πρόκειται για το γραφείο του διευθυντή. Το μόνο στοιχείο στην κάτοψη που ξεχωρίζει ως κάτι μη γραμμικό είναι η κυκλική σκάλα που συνδέει όλους τους ορόφους του καταστήματος μεταξύ τους και βρίσκεται στην άκρη της κάτοψης.

Ο μεσόροφος του καταστήματος καταλαμβάνει σχεδόν το μισό του ισογείου και αποτελείται απο έναν ενιαίο χώρο με ένα γραφείο δύο θέσεων. Εκεί συγκεντρώνονται οι βοηθητικές υπηρεσίες της τράπεζας.⁷³

97. Τομή Α-Α'

98. Κάτοψη υπογείου

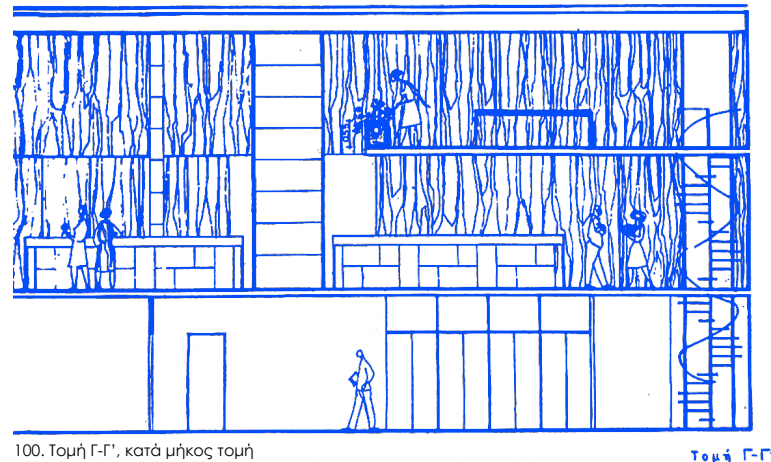
70. Αρχιτεκτονική 58/1966, σελ 110
71. ο.π.

72. Οπή απο το ασανσέρ των υπόλοιπων ορόφων της πολυκατοικίας
73. Αρχιτεκτονική 58/1966, σελ 111

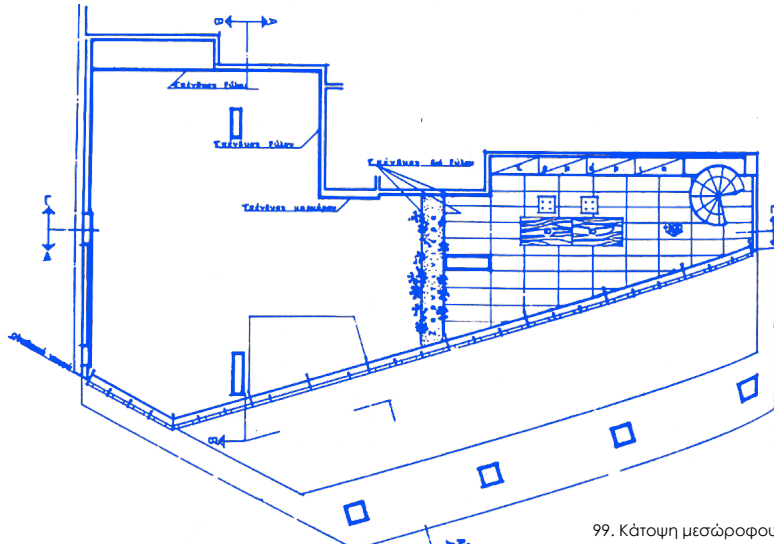
Η κάτοψη του υπογείου καταλαμβάνει ένα μέρος του ισογείου και συγκεντρώνει εκεί όλους τους βοηθητικούς χώρους της τράπεζας. Το αρχείο, w.c. , κυλικείο και ο χώρος εγκατάστασης του κλιματιστικού.⁷⁴ Λόγω της διαφορετικής του λειτουργίας οι χώροι εδώ οροθετούνται με κλειστούς τοίχους , δημιουργώντας ξεχωριστά δωμάτια.

Οι κατόψεις ανεξάρτητα απο τις λειτουργίες που συγκεντρώνουν χαρακτηρίζονται απο ορθογώνια σχήματα και ευθείες γραμμές . Αυτό είναι ένα στοιχείο που εκτός απο τον σχεδιασμό των επίπλων υπάρχει έντονα ακόμη και στην χάραξη των δαπέδων. Ο κάθε όροφος έχει διαφορετική χάραξη και αναλογίες, αλλά ακολουθεί την ίδια λογική.

Ο στατικός φορέας είναι εμφανής στην κάτοψη με τα υποστυλώματα να βρίσκονται ελεύθερα τοποθετημένα στον χώρο ανάμεσα στα έπιπλα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η κάτοψη αρχικά ήταν διαμορφωμένη σε μικρά , διαφορετικά καταστήματα.

74. Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 111

101. Αίθουσας συναλλαγών

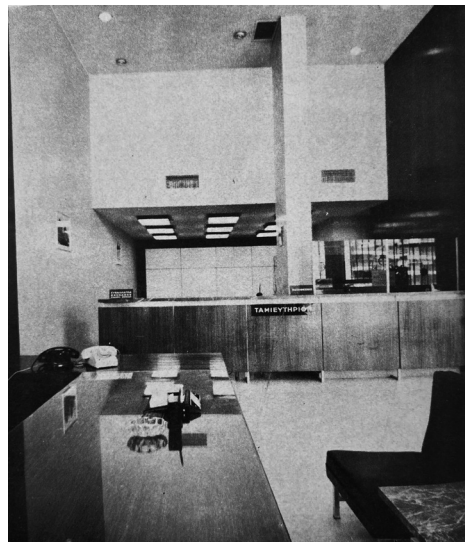
Το εσωτερικό του υποκαταστήματος χαρακτηρίζεται απο την αυστηρή υλικότητα των επιφανειών μαρμάρου και ξύλου. Τα δάπεδα έχουν επενδυθεί με μάρμαρο Ιωαννίνων σε μπεζ απόχρωση , ενώ ανοιχτόχρωμες αποχρώσεις έχουν επικρατήσει στις οροφές και σε κάποιους τοίχους. Αρκετοί απο τους τοίχους έχουν επενδυθεί με καπλαμά παλύσανδρο σε σκούρα απόχρωση, δημιουργώντας μια έντονη αντίθεση.⁷⁵ Η σκάλα είναι κατασκευασμένη απο μέταλλο επιχρωματισμένο σε σκούρα απόχρωση.

Δεν υπάρχουν σαφής αναφορές για την εσωτερική επίπλωση των χώρων, αλλά απο την λεπτομέρεια στην απεικόνιση των γενικών σχεδίων κατόψεων και τομών, τα σταθερά έπιπλα πιθανόν να έχουν σχεδιαστεί για το συγκεκριμένο κατάστημα της τράπεζας ενώ ο υπόλοιπος εξοπλισμός να αποτελεί βιομηχανικό προϊόν.⁷⁶

Στο σύνολο τους είναι σχεδιασμένα με ευθείες , αυστηρές γραμμές δημιουργώντας ορθογώνια σχήματα. Για τα ερμάρια σε όλους τους ορόφους έχουν χρησιμοποιηθεί φορμάκια λευκού χρώματος ενώ το γκισέ και τα γραφεία απο παλύσανδρο ξυλεία και αλουμίνιο στις λεπτομέρειες.⁷⁷

102. Κλίμακα σύνδεσης ορόφων στο επίπεδο του ισογείου

103. Αίθουσα συναλλαγών. Έπιπλο γκισέ

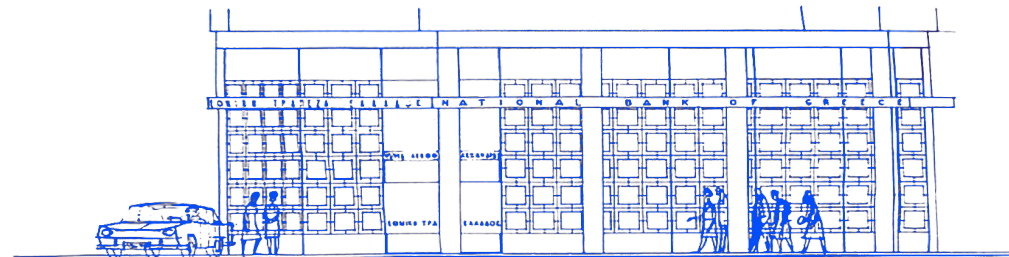

104. Άποψη της αίθουσας συναλλαγών απο το γραφείο του διευθυντή

75. Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 110-111

76. Η βασική γκάμα εξοπλισμού επίπλων παρουσιάζει ομοιότητες με έπιπλα που έχουν χρησιμοποιηθεί από άλλους αρχιτέκτονες σε διαφορετικά παραδείγματα.

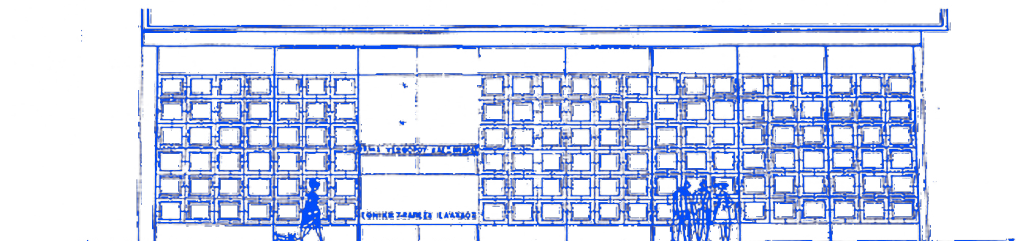
77. Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 110

105. Όψη επί της οδού Ιπποκράτους

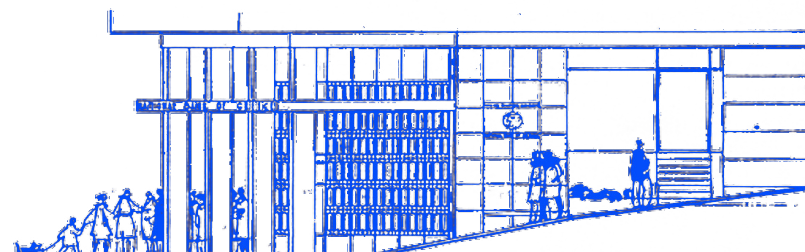
Όψη από την οδό Ιπποκράτους

Όψεις: Αλεξάνδρας-Ιπποκράτους - Βλαχουπούλου Τομή Ε-Ε' κλίση 0° 00' 00" 10/11/1934 Αρχιτέκτων: Ιωάννης Ρίζος

106. Τομή Ε-Ε' , παράλληλα της όψης

Τομή Ε-Ε'

107. Όψη επί της οδού Αλεξάνδρας

108. Όψη υποκαταστήματος

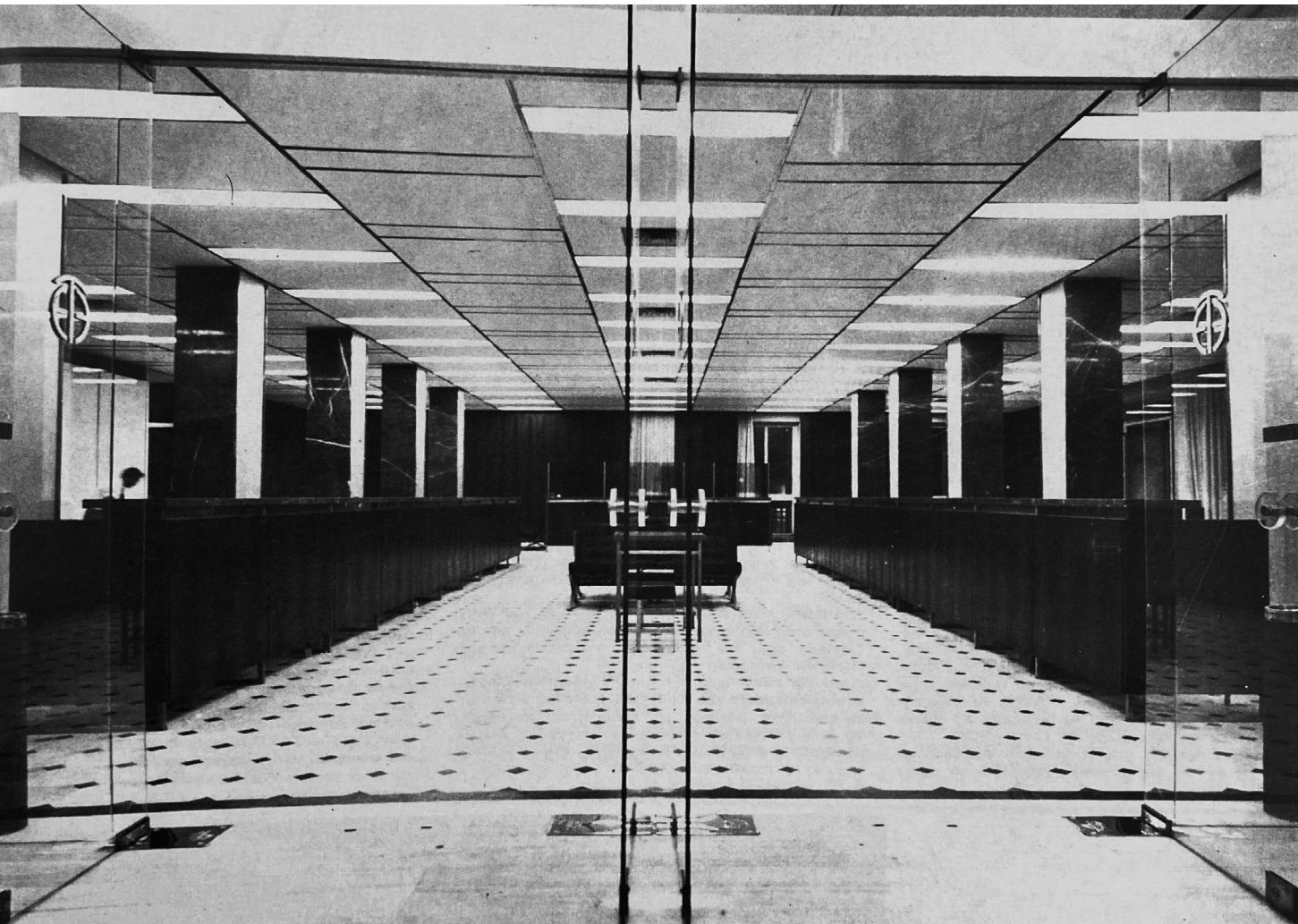
Οι όψεις του καταστήματος είχαν την δυνατότητα να αποτελούνται απο ενιαία, μεγάλα υαλοστάσια και στους δύο ορόφους του, καθώς ο στατικός φορέας βρίσκεται έξω απο το κέλυφος της τράπεζας. Ωστόσο για λόγους ασφαλείας τοποθετήθηκαν κιγκλιδώματα πάνω απο αυτά, κατασκευασμένα απο αλουμίνιο. Η κάτοψη του ισογείου έρχεται σε υποχώρηση προς το περίγραμμα του υπόλοιπου κτιρίου με αποτέλεσμα τα υποστυλώματα που βρίσκονται έξω απο αυτήν να δημιουργούν έναν ημιυπαιθριο χώρο στην πρόσοψη της τράπεζας. Είναι επενδυμένα με πλάκες μαρμάρου σε σκούρο χρώμα και πάνω σε αυτά κατασκευάστηκε και η επιγραφή της τράπεζας.

**2.1.10 Αίθουσα συναλλαγών του Β' κεντρικού καταστήματος Ε.Τ.Ε στην Αθήνα
(Αλκ. Στραγάλης 1966)**

Οι αυξανόμενες ανάγκες για χώρους συναλλαγής του Β' κεντρικού καταστήματος της Αθήνας οδήγησαν στην δημιουργία νέας αίθουσας συναλλαγών στον α' όροφο του κτιρίου, που κατείχε η ασφαλιστική εταιρεία "Αστήρ" επί της οδού Σταδίου 38. Ο Άλκης Στραγάλης σε συνεργασία με τον Νίκο Λόντο διαμόρφωσαν την νέα αίθουσα συναλλαγών 350 τ.μ. και δυναμικού 26 υπαλλήλων γκισέ και 20 εσωτερικών.⁷⁸

Η νέα αίθουσα συναλλαγών αποτελεί ένα νέο περίβλημα μέσα στο υφιστάμενο κέλυφος του κτιρίου. Το σχήμα της γενικής κάτοψης του κτιρίου είναι ορθογωνικό, με την αίθουσα συναλλαγών να έχει και αυτή ορθογωνική κάτοψη, στραμμένη στον κάθετο άξονα του κτιρίου. Ο χώρος λόγω της κοινωνικής του λειτουργίας έχει ανοιχτή, ελεύθερη οργάνωση. Κυρίως ορίζεται από την τοποθέτηση των σταθερών και κινητών επίπλων. Η πρόσβαση γίνεται από μια κεντρική είσοδο τοποθετημένη σχεδόν στον άξονα συμμετρίας της μεγάλης διάστασης και δύο δευτερεύουσες αξονικά τοποθετημένες στην μικρή.

109. Είσοδος νέας
αίθουσας συναλλαγών

78. Αρχιτεκτονική 59/1966, σελ 54

Τα έπιπλα των γκισέ είναι τοποθετημένα γραμμικά και αντικριστά. Ορίζουν τον χώρο κίνησης του κοινού και περιορίζουν ταυτόχρονα των χώρο γραφείων των υπαλλήλων. Με τον τρόπο που τοποθετούνται στην κάτοψη δημιουργούν μια πορεία στον χώρο που οδηγεί από την είσοδο, στην άλλη άκρη της αίθουσας που βρίσκονται τα γραφεία της τράπεζας και κάποια ανοιχτοί χώροι γραφείων προσβάσιμοι στο κοινό.

Ο στατικός φορέας του κτιρίου είναι εμφανής στην κεντρική αίθουσα με ορθογωνικά υποστυλώματα από σπλισμένο σκυρόδεμα, διαιρώντας την σε τρία τμήματα. Δύο χώροι εργασίας με τα γκισέ και τα γραφεία των υπαλλήλων πίσω από αυτά, μια λωρίδα κίνησης και χώρος αναμονής του κοινού.

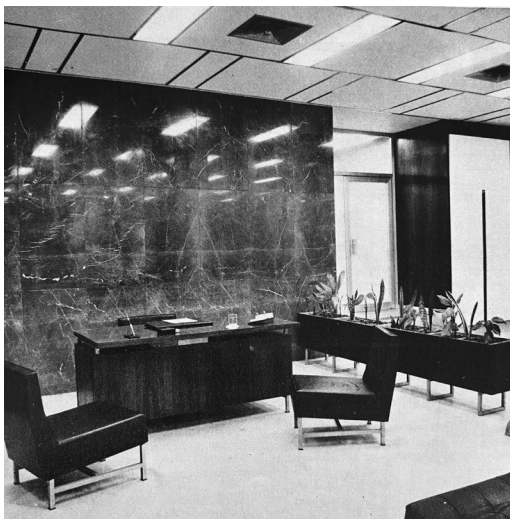
Οι ανοιχτόχρωμες επιφάνειες δαπέδου και οροφής έρχονται σε πλήρη αντίθεση με σκουρόχρωμα έπιπλα και τις επιφάνειες επένδυσης των υποστυλωμάτων και τοίχων.

Το δάπεδο διατηρήθηκε ως ήταν. Λευκό μάρμαρο Διονύσου με μικρά τεμάχια μαύρου μαρμάρου Αγίου Πέτρου. Τα κατακόρυφα στοιχεία των τοίχων επενδύθηκαν με γκρι μάρμαρο Χίου καθώς και των υποστυλωμάτων σε συνδυασμό με επιφάνειες αλουμινίου.⁷⁹ Οι πόρτες της αίθουσας είναι από κρύσταλλο, επιτρέποντας την οπτική επαφή με τον υπόλοιπο χώρο του ορόφου αλλά εξασφαλίζοντας έτσι και τον φωτισμό της αίθουσας καθώς βρίσκεται στο κέντρο της κάτοψης και δεν έχει άμεση επαφή με κάποιο άνοιγμα. Για την κάλυψη των δοκών και καναλιών κλιματισμού χρησιμοποιήθηκαν ψευδοροφές στις οποίες ενσωματώθηκαν και τα φωτιστικά σώματα της αίθουσας. Μεγάλα τετράγωνα σχήματα τοποθετημένα γραμμικά μεταξύ τους. Σε συνδυασμό με αυτά έρχονται οι χαράξεις της, οι οποίες ακολουθούν τον ρυθμό πλήρων-κενών των φωτιστικών. Για τα ερμάρια χρησιμοποιήθηκαν φορμαϊκά και ξύλο καπλαμά παλισσάνδρου.⁸⁰

79. Αρχιτεκτονική 59/1966, σελ 54

80. ο.π.

110. Γραφείο διευθυντή

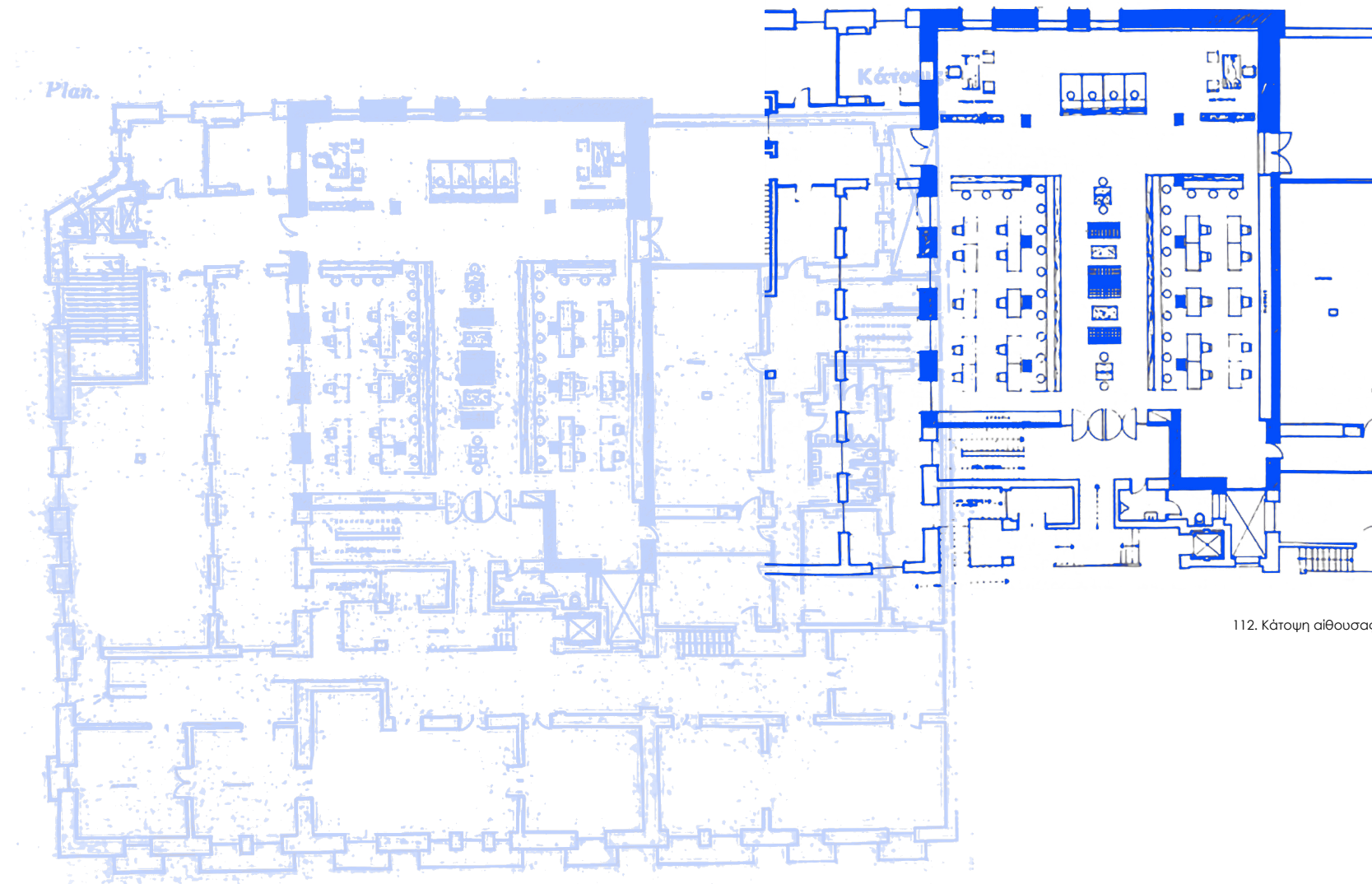

111. Αίθουσα συναλλαγών

Τα έπιπλα είναι σχεδιασμένα σε ορθογωνικά , λιτά σχήματα με αυστηρές γεωμετρίες. Δεν υπάρχουν αναφορές σχετικά με τον σχεδιασμό των επίπλων. Ωστόσο παρατηρούμε πως ο γενικός εξοπλισμός επίπλων αποτελεί βιομηχανικά σχέδια ενώ τα σταθερά έπιπλα είναι σχεδιασμένα για την αίθουσα αυτή. Η κατασκευή των επίπλων γραφείων είναι απο μεταλλικό σκελετό και επιφάνειες απο καπλαμά παλισσάνδρου.⁸¹ Τα έπιπλα των γκισέ και ταμείων έχουν ορθογωνικά σχήματα με αυστηρές γωνίες. Ακολουθούν την ίδια κατασκευή με τα έπιπλα των γραφείων. Οι ζαρντινιέρες που κοσμούν το εσωτερικό χρησιμοποιούνται κυρίως για "άτυπα" διαχωριστικά των ανοιχτών χώρων γραφείων και αποτελούν βιομηχανικό προϊόν. Τα καθίσματα ακολουθούν και εκείνα την ίδια σχεδιαστική λογική. Σκελετός αλουμινίου για την στήριξη τους και καθίσματα απο μαύρη βακέτα. Στο έργο αυτό χαρακτηριστικό στοιχείο νεωτερικότητας είναι η προσθήκη του καθίσματος του Mies van der Rohe στους χώρους αναμονής.

81. Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ54

112. Κάτοψη αίθουσας

113. Αίθουσα συναλλαγών
ισογείου

Το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας επί της Σταδίου 38 αποτελεί το Β' κεντρικό κατάστημα της, στην Αθήνα. Το εξωτερικό περίβλημα του κτιρίου διατηρεί την αυστηρή, αδιαπέραστη μορφή όπως και οι λοιποί εσωτερικοί χώροι. Ο σχεδιασμός στο σύνολο του είναι βασισμένος κυρίως στο νεοκλασικό ύφος με κάποια αναγεννησιακά στοιχεία όπως τα τόξα στις όψεις.

Η νέα αίθουσα σχεδιάστηκε υπό τις επιρροές και πρότυπα του μοντερνισμού και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον υπόλοιπο εσωτερικό χώρο της τράπεζας αλλά και το νεοκλασικό κέλυφος του υφιστάμενου κτιρίου. Ωστόσο, λόγω του ότι αποτελούσε προσθήκη σε άλλον όροφο, πέρα του καταστήματος της τράπεζας, ο σχεδιασμός του ίσως εσκεμμένα δεν ακολούθησε το ίδιο στυλ με αυτό του ισόγειου. Πιθανόν ο υπόλοιπος όροφος τον οποίο κατείχε ασφαλιστική εταιρεία να αποτελούσε μια σύγχρονη μορφή γραφειακού χώρου και κρίθηκε σκόπιμο να εναρμονίζεται με το περιβάλλον γύρω.

114. Αίθουσα συναλλαγών-
γραφεία ισόγειου

Το μοντέρνο στυλ ήδη έχει κάνει την εισαγωγή του στα κεντρικά καταστήματα των τραπεζών από τον Δεκαβάλλα το 1965. Δεν είναι απίθανο να ακολούθησαν την ίδια σχεδιαστική λογική, θέλοντας να τονίσουν την αξία των αρχών του και να δημιουργήσουν στο κοινό μια πιο οικεία εικόνα του μοντερνιστικού στυλ στα κτίρια τραπεζών.

115. Τμήμα (νέας) αίθουσας συναλλαγών

116. Ταμείο

117. Σημερινή εικόνα όψη της
Ε.Τ.Ε. επί της Σταδίου

2.1.11 Υποκατάστημα Εμπορικής Πίστεως στο Κολωνάκι (Κ. Μανουηλίδης 1967)

Το υποκατάστημα της τράπεζας Εμπορικής Πίστεως σχεδιάστηκε το 1967 και αποτελεί ισόγειο χώρο 80 τ.μ. σε υφιστάμενο κτήριο. Κύριος λόγος σχεδιασμού του ήταν η μεγάλη ανάγκη για θυρίδες ασφαλείας της τράπεζας.⁸²

Στο υποκατάστημα αυτό τοποθετούνται η αίθουσα συναλλαγής, το γραφείο διευθυντή και τρία ακόμη γραφεία υπαλλήλων σε ενιαίο χώρο. Το θησαυροφυλάκιο αποτελείται από 560 ατομικές θυρίδες, εξοπλισμένο με αυτόματο σύστημα ασφαλείας.⁸³

Η κάτοψη της τράπεζας έχει σχήμα "Γ" και όλος ο χώρος οργανώνεται κυρίως σε μια αίθουσα. Δεν υπάρχει έπιπλο γκισέ, παρά μόνο έπιπλα γραφείων τα οποία ορίζουν και τον χώρο. Ελεύθερη κάτοψη, με κλειστούς μόνο τους βοηθητικούς χώρους του υποκαταστήματος και το θησαυροφυλάκιο. Μικρός και στενός χώρος. Η είσοδος του παραπέμπει πιο πολύ σε είσοδο κατοικίας.⁸⁴ Ενώ για την κύρια αίθουσα υπάρχει και δεύτερο διαφανές διαχωριστικό με γυάλινη πόρτα.

Ο στατικός φορέας δεν είναι ορατός στον εσωτερικό χώρο του υποκαταστήματος, παρά μόνο ένα τοίχιο που λειτουργεί και ως νοητό διαχωριστικό για το γραφείο του διευθυντή από των υπόλοιπων υπαλλήλων.

Από το διαθέσιμο ασπρόμαυρο υλικό φαίνεται πως έχουν επιλεγεί ανοιχτόχρωμες επιφάνειες οροφής, δαπέδου και τοίχων. Σε αυτό το ανοιχτόχρωμο σκηνικό έρχονται να συμπληρωθούν οι σκουρόχρωμες επιφάνειες των ερμαρίων καθώς και η επένδυση του τοιχίου μαζί με τα έπιπλα σε έντονες, σκούρες αποχρώσεις.

Το δάπεδο έχει στρωθεί με ανοιχτόχρωμη μοκέτα, η οποία έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις σκουρόχρωμες πλάκες μαρμάρου που επενδύουν το εσωτερικό τοίχιο της τράπεζας και την παλίσανδρος ξυλεία των τοίχων και επίπλων.⁸⁵

Τα έπιπλα έχουν ορθογωνικά σχήματα. Απλές και λιτές γεωμετρίες. Φαίνεται πως πρόκειται κυρίως για βιομηχανικά σχέδια μοντερνιστικών επίπλων. Τα γραφεία είναι κατασκευασμένα από μεταλλικό σκελετό και επιφάνειες παλίσανδρος ξυλείας προσδίδοντας ένα αίσθημα αρμονίας και ομοιομορφίας στον χώρο. Τα καθίσματα και αυτά σε παρόμοια σχεδιαστική λήη λογική. Μεταλλικός σκελετός στήριξης με λεπτά στοιχεία και κάθισμα από μαύρη βακέτα. Η επίπλωση στο σύνολο της χαρίζει μια ζωνρή αντίθεση στις ανοιχτόχρωμες επιφάνειες του εσωτερικού χώρου αποφεύγοντας την μονοτονία.

82. Αρχιτεκτονική 64/1967, σελ67

83. ο.π.

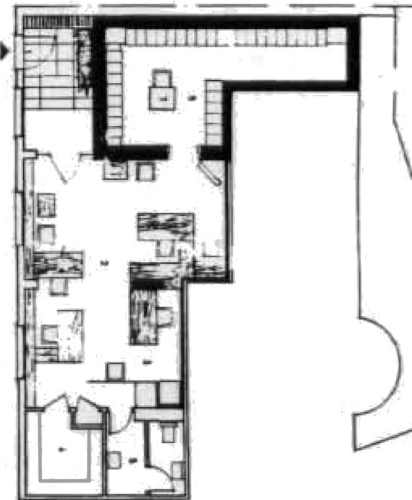
84. Μονή πόρτα, στην άκρη της κάτοψης και ανοίγει μπροστά σε τοίχο και όχι σε ανοιχτό χώρο κίνησης.

85. Αρχιτεκτονική 64/1967, σελ67

86. ο.π.

Τα φωτιστικά σώματα είναι κρεμαστά. Κρυστάλλινα φωτιστικά orrefers.⁸⁶ Με την χρήση τους δημιουργείται ένα πιο ζεστό και οικείο περιβάλλον παραπέμποντας περισσότερο σε καθιστικό και όχι σε χώρους γραφείων.

Οι όψεις του κτιρίου δεν είναι διαθέσιμες. Ωστόσο από τα σχέδια των κατόψεων διακρίνεται πως πρόκειται για μια πιο κλειστή όψη. Δεν συναντάμε τα μεγάλα υαλοστάσια, αλλά ανοίγματα παραθύρων από αλουμίνιο και κρύσταλλο που παραπέμπουν πιο πολύ σε συνοικιακό χώρο γραφείων ή κατοικία. Ίσως έγινε για λόγους ασφαλείας λόγω του θησαυροφυλακίου ο αρχιτέκτονας ακολούθησε αυτή την λύση.

118.

118. Κάτοψη υποκαταστήματος
119. Αίθουσα συναλλαγών
120. Αίθουσα συναλλαγών

119.

120.

2.1.12 Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως στη Θεσσαλονίκη (Κ. Μανουηλίδης 1967)

Το 1967 ο Κώστας Μανουηλίδης σχεδίασε το υποκατάστημα της Τράπεζας Εμπορικής Πίστεως στη Θεσσαλονίκη επί της οδού Μητροπόλεως 18. Το κατάστημα της τράπεζας αποτελούσε διαμόρφωση χώρου σε υπάρχων πολυώροφο κτίριο γραφείων και καταλάμβανε το υπόγειο , ισόγειο και α' όροφο του.⁸⁷

Το ισόγειο είναι έκτασης 550 τ.μ. και αποτελούσε την αίθουσα συναλλαγών της τράπεζας μαζί με κάποιους ανοιχτούς χώρους γραφείων.⁸⁸ Το σχήμα της γενικής κάτοψης του κτιρίου είναι τετράγωνο. Μια στοά διασχίζει το επίπεδο του ισογείου , διαιρώντας το σε δύο τμήματα με αναλογία 1/3 . Ο χώρος της τράπεζας καταλαμβάνει το αριστερό μέρος της κάτοψης ενώ αυτό που βρίσκεται δεξιά της στοάς πιθανόν να αναφέρεται σε καταστήματα.

Η κάτοψη πλέον έχει σχήμα "Γ" και ο χώρος οργανώνεται με ανοιχτή , ελεύθερη διάταξη. Καθαρές , αυστηρές χαράξεις ορίζουν την συγκρότηση του εσωτερικού χώρου. Τον χώρο καθορίζει η τοποθέτηση των επίπλων. Τα γκισέ είναι τοποθετημένα αντικριστά δημιουργώντας μια πορεία προς το πίσω μέρος της κάτοψης που βρίσκεται ο χώρος αναμονής και κάποια γραφεία υπηρεσιών. Ορίζουν τον κεντρικό πυρήνα κίνησης του κοινού και απομονώνουν τους ανοιχτούς χώρους γραφείων των υπαλλήλων που δεν είναι προσβάσιμοι.

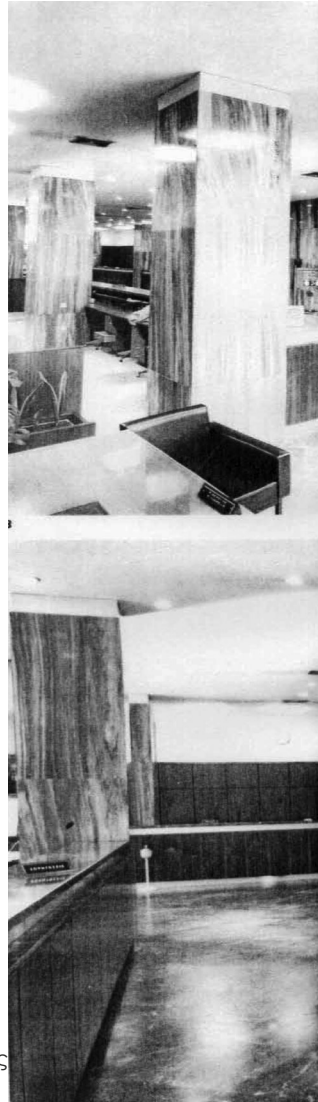
121. Λεπτομέρειες χώρου από την αίθουσα συναλλαγών στο ισόγειο

87. Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ62

88. ο.π.

89. ο.π.

89α. Εκείνη την εποχή συνήθιζαν να σχεδιάζουν την κατοικία του διευθυντή στα καταστήματα και υποκαταστήματα τραπεζών κυρίως της επαρχίας.

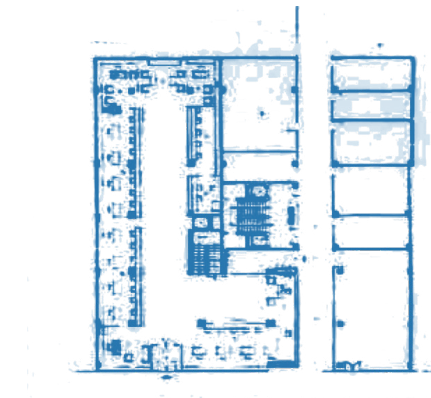
Η πρόσβαση στον εσωτερικό χώρο γίνεται απο την οδό Μητροπόλεως. Σχεδόν αντικριστά με την είσοδο βρίσκεται το κλιμακοστάσιο της τράπεζας σε σχήμα "Π" που συνδέει τους ορόφους μεταξύ τους. Δίπλα απο αυτό βρίσκεται ένας υπερυψωμένος χώρος αναμονής με τζάκι, δίπλα στο γραφείο διευθύνσεως.

Ο στατικός φορέας είναι εμφανής σε όλη την αίθουσα με τετράγωνα υποστυλώματα οπλισμένου σκυροδέματος.

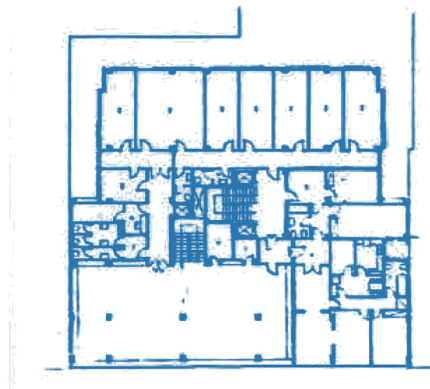
Ο α' όροφος του κτιρίου είναι 880 τ.μ. και φιλοξενεί τις λειτουργίες της τράπεζας όπως λογιστήριο , αίθουσα συμβουλίου, διοικητικά γραφεία , κατοικία διευθυντή τριών δωματίων και ξενώνα δύο δωματίων.⁸⁹ Καταλαμβάνει την έκταση όλου του κτιρίου και έχει τετράγωνη κάτοψη. Η πρόσβαση στον όροφο εξασφαλίζεται αφενός με το εσωτερικό κλιμακοστάσιο του καταστήματος και αφετέρου με το εξωτερικό κεντρικό κλιμακοστάσιο του κτιρίου. Υπάρχει πρόσβαση απο την στοά στο επίπεδο του ισογείου και συνδέει το υπόγειο και α' όροφο της τράπεζας με τους υπόλοιπους ορόφους.

123.Κάτοψη υπογείου

124.Κάτοψη ισογείου

125.Κάτοψη ορόφου

122. Είσοδος καταστήματος

Σε αντίθεση με το επίπεδο του ισογείου , ο όροφος έχει μια εσωστρεφή κάτοψη λόγω της πιο ιδιωτικής του λειτουργίας. Κλειστοί χώροι με σταθερούς τοίχους και πόρτες διαιρούν τον χώρο σε ανεξάρτητες αίθουσες. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στις διαφορετικές χρήσεις που φιλοξενεί το επίπεδο αυτό , όπως είναι η κατοικία και ο ξενώνας, καθώς και τα διοικητικά γραφεία.

Το υπόγειο είναι έκτασης 880 τ.μ. Λόγω των διαφορετικών χρήσεων που υπάρχουν όπως το αρχείο , αποθήκες , θησαυροφυλάκιο με ατομικές θυρίδες και χώρος εγκατάστασης κεντρικού κλιματισμού⁹⁰ και για λόγους ασφαλείας η κάτοψη του είναι κλειστή και οριοθετημένη. Η πρόσβαση στο υπόγειο επιτυγχάνεται όπως και στον όροφο με την χρήση και των δύο κλιμακοστασίων.

126.

127.

128.

Απο το διαθέσιμο ασπρόμαυρο φωτογραφικό υλικό δεν είναι σαφή οι ακριβείς χρωματισμοί του εσωτερικού , παρόλα αυτά φαίνεται ευδιάκριτα η έντονη αντίθεση που δημιουργείται μεταξύ των ανοιχτόχρωμων (οροφή και τοίχοι) και σκουρόχρωμων επιφανειών (δάπεδο , υποστρώματα , έπιπλα και ερμάρια) του χώρου.

Το σχεδιαστικό συντακτικό του εσωτερικού χώρου χαρακτηρίζεται απο λιτές γραμμές και αυστηρή υλικότητα. Για το δάπεδο του καταστήματος χρησιμοποιήθηκε γκρι μάρμαρο Χίου⁹¹ , όμοιο με αυτό που επενδύθηκε και η εσωτερική κλίμακα απο οπλισμένο σκυρόδεμα. Το κιγκλίδωμα της σκάλας είναι μεταλλικό και το στηθαίο της γυάλινο. Έχει χρησιμοποιηθεί καρυδιά Αμερικής για την κατασκευή των επίπλων και ερμαρίων.⁹² Ακόμη τα υποστρώματα του εσωτερικού έχουν επενδυθεί με πλάκες μαρμάρου ώστε να δημιουργούν ένα αρμονικό αποτέλεσμα στον εσωτερικό χώρο. Ο Μανουηλίδης έχει χρησιμοποιήσει ψευδοροφή στο εσωτερικό του ισογείου κρύβοντας τα κανάλια κλιματισμού και τα δομικά στοιχεία και ενσωματώνοντας τα φωτιστικά σώματα. Πρόκειται για κυκλικά σώματα Kaiser γραμμικά τοποθετημένα μεταξύ τους.⁹³

90. Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ62

91. ο.π.

92. ο.π.

93. ο.π.

Για τα έπιπλα δεν υπάρχει σαφή αναφορά αν είναι σχεδιασμένα για το συγκεκριμένο κατάστημα ή βιομηχανικού σχεδιασμού, ωστόσο θεωρείται πως τα γκισέ, τα έπιπλα των ερμαρίων και τα γραφεία έχουν σχεδιαστεί για το υποκατάστημα ενώ ο υπόλοιπος εξοπλισμός αποτελεί βιομηχανικά προϊόντα.⁹⁴ Κυριαρχούν τα ορθογωνικά σχήματα με απλές , αυστηρές χαράξεις.

Τα γραφεία είναι κατασκευασμένα απο μεταλλικό σκελετό και οι επιφάνειες τους είναι απο καρυδιά Αμερικής , όπως και η κατασκευή των ερμαρίων. Το έπιπλο του γκισέ κατασκευασμένο και αυτό σε ορθογωνικό σχήμα απο καρυδιά και μεταλλικές λεπτομέρειες στα στηρίγματα του και τελική επιφάνεια απο μάρμαρο Χίου.⁹⁵ Τα καθίσματα ακολουθούν την ίδια σχεδιαστική λογική με μεταλλικό σκελετό στα στηρίγματα και καθίσματα σε ορθογωνικά σχήματα απο μαύρη βακέτα. Στο σύνολο τους τα χρώματα που έχουν επιλεγεί για την κατασκευή τους τόσο στα σταθερά όσο και στα κινητά έπιπλα είναι σκουρόχρωμες αποχρώσεις οι οποίες δημιουργούν ένα έντονο κοντραστ με τον υπόλοιπο εσωτερικό χώρο.

Στον χώρο υπάρχουν κουρτίνες καθώς και στόρια⁹⁶ στα υαλοστάσια της πρόσοψης για σκίασμό του χώρου.

Ο Κώστας Μανουηλίδης υπήρξε απο τους πρώτους της γενιάς του που υποστήριξε την ένταξη των έργων τέχνης στα εσωτερικά των τραπεζικών κτιρίων.⁹⁷ Στο έργο του αυτό την αίθουσα συναλλαγής κοσμούν πίνακες της Δάφνης Κωστοπούλου.⁹⁸

94. Τα ίδια έπιπλα τα συναντάμε και σε άλλα υποκαταστήματα

95. Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ62

96. Μια απο τις λίγες φορές που χρησιμοποιούνται σκίαστρα στα μεγάλα υαλοστάσια των όψεων.

97. Βατόπουλος Νίκος , Παπαχατζή Τάνια , Ο αρχιτέκτονας Κώστας Μανουηλίδης , εκδ. Alpha Bank , 2011 , σελ6

98. Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ62

Ο κύριος πίνακας αρκετά μεγάλων διαστάσεων βρίσκεται πάνω απο το καθιστικό στο βάθος του κτιρίου και είναι ορατός σχεδόν απο την είσοδο. Οι υπόλοιποι, μικρότερων διαστάσεων κοσμούν εξίσου τους χώρους αναμονής και χώρους πίσω απο τα γκισέ.

Οι όψεις του κτιρίου δεν είναι διαθέσιμες , ωστόσο απο τα σχέδια των κατόψεων και τις εσωτερικές φωτογραφίες είναι διακριτό πως ο στατικός φορέας βρίσκεται σε υποχώρηση και όχι στα όρια των όψεων , με αποτέλεσμα να επιτρέπει την δημιουργία μεγάλων , ενιαίων υαλοστασίων στο ισόγειο του κτιρίου.

126. Αίθουσα συναλλαγών
127. Αίθουσα συναλλαγών
128. Χώρος αναμονής κοινού
129. Γραφείο διευθυντή
130. Χώρος αναμονής στο βάθος της αίθουσας συναλλαγών στο ισόγειο

129.

130.

« Ο σχεδιασμός μόνιμων ή κινητών επίπλων , αλλά και ο συνδυασμός αυτών τους με τα υπάρχοντα, δημιουργούν δεσμεύσεις οι οποίες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την αρχιτεκτονική πρόταση.»⁹⁹

Σουζάνα Αντωνακάκη

2.2 Δημιουργία νέων τραπεζικών κτιρίων

⁹⁹. Αντωνακάκης Δημήτρης , Αντωνακάκη Σουζάνα (επιμ.) , *Ο μικρόκοσμος του εσωτερικού χώρου:τετράδια αρχιτεκτονικής ATELIER 66*, εκδ. ΔΟΜΕΣ , Αθήνα ,2021, σελ15

2.2.1 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στη Λιβαδειά (Αν. Τζάκου 1962)

Το υποκατάστημα στην Λιβαδειά αποτελεί ολοκληρωτικό έργο της Τζάκου. Σχεδιάστηκε το 1962 και είναι ένα απο τα λιγότερο γνωστά έργα της.

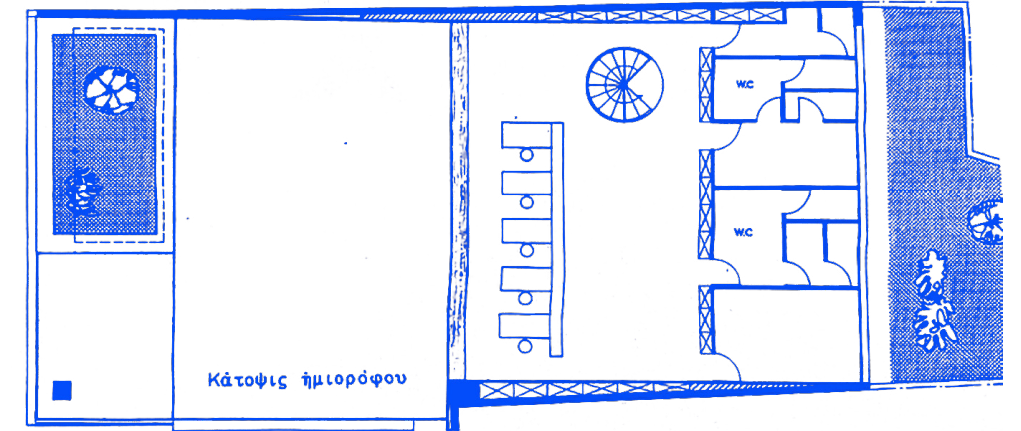
Βρίσκεται στην κεντρική πλατεία της πόλης και στόχος της ήταν να σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να εναρμονίζεται με το περιβάλλον γύρω του. Το κτίριο αντιμετωπίστηκε σαν περίπτερο. Κατασκευάστηκε απο μέταλλο και γυαλί εξασφαλίζοντας τον πλήρη φυσικό φωτισμό του χώρου καθώς και την διαμπερότητα μέσα σε αυτόν απο την μία άκρη , μέχρι την άλλη. Παρόλη την εντελώς διαφορετική μορφή του ανάμεσα στα νεοκλασικά κτίρια της περιοχής κατάφερε να ξεχωρίζει ,αλλά και να εναρμονιστεί πλήρως με τα κτίσματα δίπλα του. Το ύψος του κτιρίου δεν ξεπερνά τις στέγες των διώροφων νεοκλασικών και ο ρυθμός των ανοιγμάτων στις όψεις προέρχεται απο αυτών των γειτονικών κτιρίων.¹⁰⁰

Στο ισόγειο υπάρχει η αίθουσα συναλλαγών καθώς και κάποια γραφεία. Στον ημιώροφο βρίσκονται οι βοηθητικές υπηρεσίες και κάποιοι αποθηκευτικοί χώροι , ενώ το υπόγειο συγκεντρώνει όλους τους βοηθητικούς χώρους.

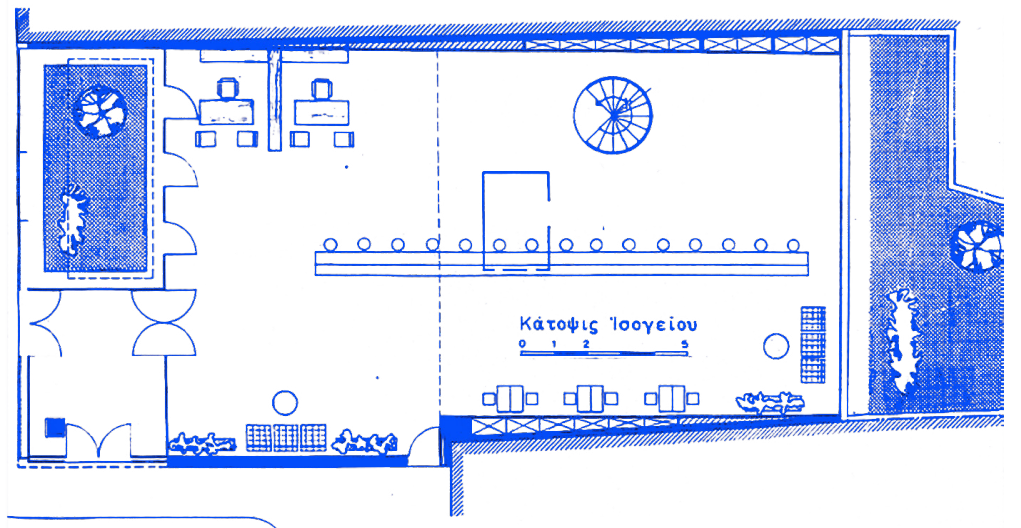
Καθώς μπαίνει κανείς στο επίπεδο του ισογείου συναντά ένα αίθριο, δίπλα στην είσοδο του κτιρίου, το οποίο με αυτήν την εσοχή στην όψη του δημιουργεί ένα χωρικό παιχνίδι εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, αλλά ταυτόχρονα φιλτράρει τον θόρυβο του δρόμου και τον απομονώνει απο το εσωτερικό του κτιρίου.¹⁰¹

Εσωτερικά ο χώρος όλος οργανώνεται σε ανοιχτή και ελεύθερη κάτοψη. Πρόκειται για έναν ενιαίο χώρο , χωρίς κάποιο σταθερό χάρισμα με το μόνο σημείο που ξεχωρίζει να είναι η κυκλική σκάλα που συνδέει όλους τους ορόφους μεταξύ τους, ανάμεσα στα έντονα γραμμικά στοιχεία του σταθερού επίπλου γκισέ που ορίζει αυστηρά τον χώρο. Την ίδια λογική ακολουθεί και ο σχεδιασμός των φωτιστικών καθώς τοποθετούνται σποτ με γραμμική διάταξη, τονίζοντας ακόμη περισσότερο την γραμμικότητα του χώρου. Το μόνο που ξεχωρίζει στην κάτοψη είναι η σκάλα ως στοιχείο μη γραμμικό.

Στον ημιώροφο συγκεντρώνονται όλες οι βοηθητικές υπηρεσίες της τράπεζας, w.c. και αποθηκευτικοί χώροι. Και σε αυτό το επίπεδο ο κύριος χώρος είναι ενιαίος , με τα έπιπλα των γραφείων και την κυκλική σκάλα να ορίζουν την κίνηση του. Εδώ όμως, λόγω των πιο ιδιωτικών λειτουργιών υπάρχουν και οριοθετημένοι, κλειστοί χώροι που μοιράζουν τον όροφο σχεδόν στην μέση.

131. Κάτοψη ημιωρόφου

132. Κάτοψη ισογείου

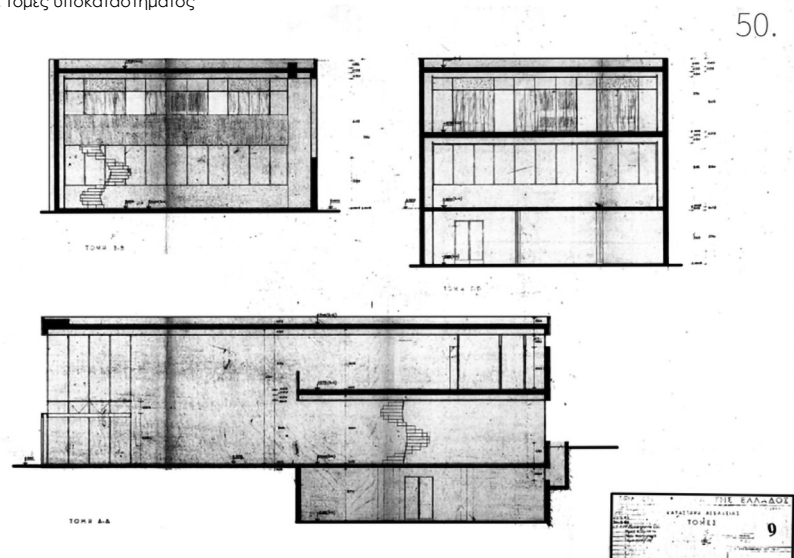
100. Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική : Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσάικα , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ65

101. Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 94

134. Κυκλική κλίμακα σύνδεσης ορόφων

133. Τομές υποκαταστήματος

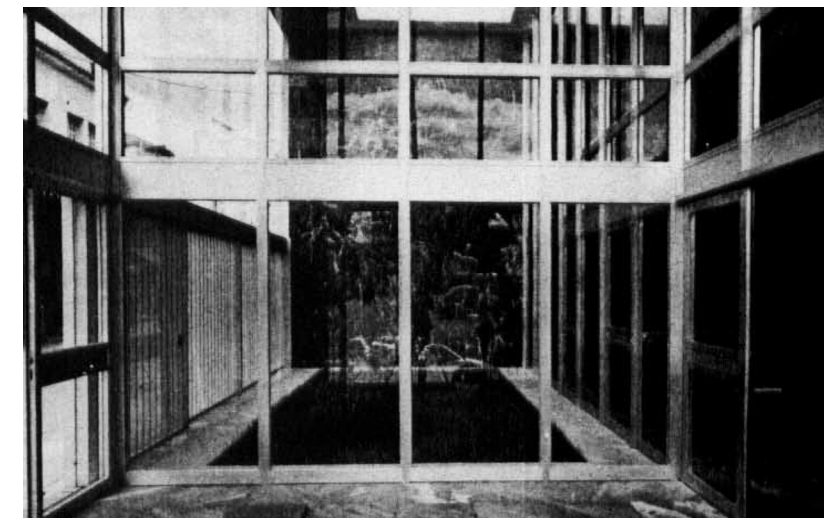
Το κτίριο στο σύνολο του ακολουθεί την λογική της ανοιχτής κάτοψης , ενώ οι χώροι που είναι οριοθετημένοι με σταθερούς, κλειστούς τοίχους είναι οι απαιτούμενοι. Ο χώρος όλος ορίζεται με την τοποθέτηση των σταθερών επίπλων κυρίως. Οι γραμμές είναι αυστηρές , καθαρές και δημιουργούν ορθοκανονικά σχήματα με το μόνο στοιχείο που ξεχωρίζει να είναι η μεταλλική , κυκλική σκάλα.

Ο Φ.Ο. του κτιρίου είναι απο σπλισμένο σκυρόδεμα και δεν γίνεται αντιληπτός στην κάτοψη.Κυρίως υπάρχουν διαμήκη τοιχία, τα οποία επιτρέπουν το άνοιγμα των 10,80 μ. και υποστυλώματα με απόσταση 12 μ. μεταξύ τους.¹⁰²

Στο σύνολο του κτιρίου επικρατούν ανοιχτόχρωμοι τόνοι στα δάπεδα και τις οροφές , οι οποίοι έρχονται σε έντονη αντίθεση με τις σκουρόχρωμες επιφάνειες των τοίχων και των επίπλων.

135. Άποψη του αιθρίου της εισόδου από τον ημιώροφο

136. Αίθριο εισόδου

¹⁰². Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική* : Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσάικα , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 68

Η Τζάκου έχει χρησιμοποιήσει μια ευρεία γκάμα υλικών για την διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων της τράπεζας. Για τα πατώματα εσωτερικά έχει επιλεγεί ανοιχτόχρωμο μάρμαρο και μαύρο μέταλλο για την κατασκευή της εσωτερικής σκάλας. Το εξωτερικό κέλυφος του κτιρίου αποτελείται απο γυαλί , ενώ για τα ανοίγματα των όψεων έχει χρησιμοποιηθεί αλουμίνιο.

Όσο αφορά τους εσωτερικούς τοίχους , υπάρχει μια ποικιλία υφών και επενδύσεων με διαφορετικά υλικά και αποχρώσεις, που καταφέρνουν όμως να αποδώσουν ένα ομοιόμορφο αποτέλεσμα μέσα σε αυτόν. Αρχικά έχει χρησιμοποιηθεί επένδυση με πράσινο μάρμαρο Τήνου στον εξωτερικό τοίχο του αίθριου το οποίο συνεχίζει μέσα μέχρι τα όρια του γκισέ.¹⁰³ Απο εκεί και έπειτα ακολουθεί επένδυση με σκούρο ξύλο μέχρι και το τέλος της εσωτερικής αυτής όψης. Ο συνδυασμός αυτών των δύο υλικών αν και διαφέρει στην υφή καταφέρνει να συνδυαστεί άψογα διότι και τα δύο υλικά κυμαίνονται σε σκούρους τόνους, αλλά και γιατί οι αρμοί που έχουν , ακολουθούν τον ρυθμό των ανοιγμάτων των όψεων. Το ίδιο ξύλο εκτός απο την χρήση του στον τοίχο αυτό, το συναντάμε πάλι σε επένδυση στο μέτωπο του παταριού που αντικρίζει κανείς με το που μπαίνει , αλλά και στην χρήση των επίπλων.

137. Γραφείο διευθυντή και χώρος αναμονής

138. Χώρος ισογείου του υποκαταστήματος

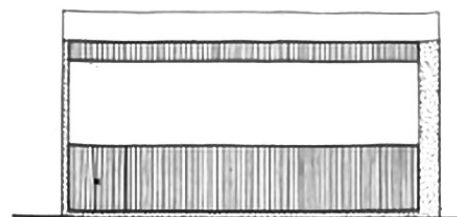
139. Αίθουσα συναλλαγών

Στην πλειοψηφία τους τα έπιπλα της τράπεζας είναι σχεδιασμένα απο την ίδια την Τζάκου με καθαρές γραμμές δημιουργώντας ορθογωνικά σχήματα.¹⁰⁴ Για την κατασκευή τους έχει επιλεγεί σκούρο ξύλο, ίδιο με αυτό που έχει χρησιμοποιηθεί για την επένδυση των εσωτερικών τοίχων του κτιρίου δίνοντας μια στιβαρότητα και ομοιομορφία στον χώρο. Τα ντουλάπια των ερμαρίων που υπάρχουν κατά μήκος της κάτωψης και στις δύο πλευρές της για αποθήκευση ακολουθούν την ίδια λογική. Για το έπιπλο του γκισέ έχει επιλεγεί αμιγώς ξύλο για την κατασκευή του σε συνδυασμό με λεπτά μεταλλικά στοιχεία , ενώ η τελική του επιφάνεια έρχεται σε πλήρης αντίθεση με το ανοιχτόχρωμο χρώμα της. Τα λοιπά έπιπλα καθισμάτων, τραπεζάκια και γραφεία υπαλλήλων είναι βιομηχανικά σχέδια. Τέλος μέσα στο κτίριο συναντάμε την «γνωστή καρέκλα του περιπτέρου της Βαρκελώνης του Mies van der Rohe , ως στοιχείο σύμβολο ενός σύγχρονου γραφειακού χώρου».¹⁰⁵

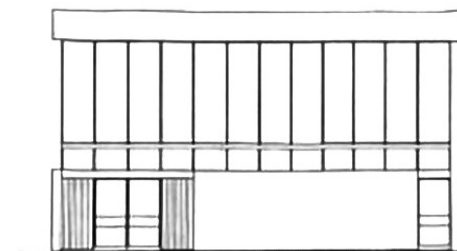
103. Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική* : Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ66

104. Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική* : Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 68

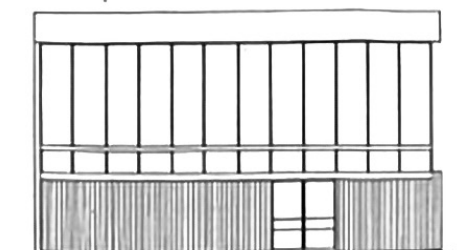
105. ο.π.

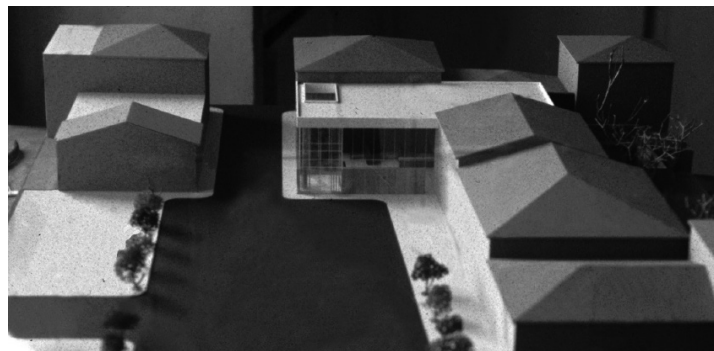
Οπισθία όψις
0 1 2

Όψις προς πλατεϊαν
0 1 2

140. Όψεις του υποκαταστήματος Ε.Τ.Ε. Λιβαδειάς

141. Μακέτα του υποκαταστήματος και του περιβάλλον χώρου

142. Προοπτική λήψη υποκαταστήματος Ε.Τ.Ε.

Πρόκειται για ένα αρκετά εντυπωσιακό και σύγχρονο κτίριο . Η Τζάκου αντιμετωπίζοντας το ως περίπτερο και κατασκευάζοντας το απο γυαλί κατάφερε όχι μόνο να δώσει την απόλυτη και πλήρη διαφάνεια σε αυτό , αλλά να προσαρμόσει τέλεια στην πόλη της Λιβαδειάς μέσα στα νεοκλασικά, ένα μοντέρνο και σύγχρονο κτίριο. Το ύψος του κτιρίου δεν ξεπερνά τις στέγες των διώροφων νεοκλασικών δίπλα του και ο ρυθμός των ανοιγμάτων του στις όψεις προέρχεται απο αυτών των γειτονικών κτιρίων. Λόγω την γωνιακής του θέσης έχει δύο εισόδους, τονίζοντας παράλληλα για κεντρική αυτή που εκείνη είχε επιλέξει με την τοποθέτηση του αίθριου.

143. Πρόσοψη υποκαταστήματος

2.2.2 Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στην Πάτρα (Αν. Τζάκου 1963)

Το υποκατάστημα της Πάτρας σχεδιάστηκε εξολοκλήρου απο την Τζάκου το 1963 και βρίσκεται στην Πλατεία Τριών Συμμάχων κοντά στο λιμάνι της πόλης.¹⁰⁶

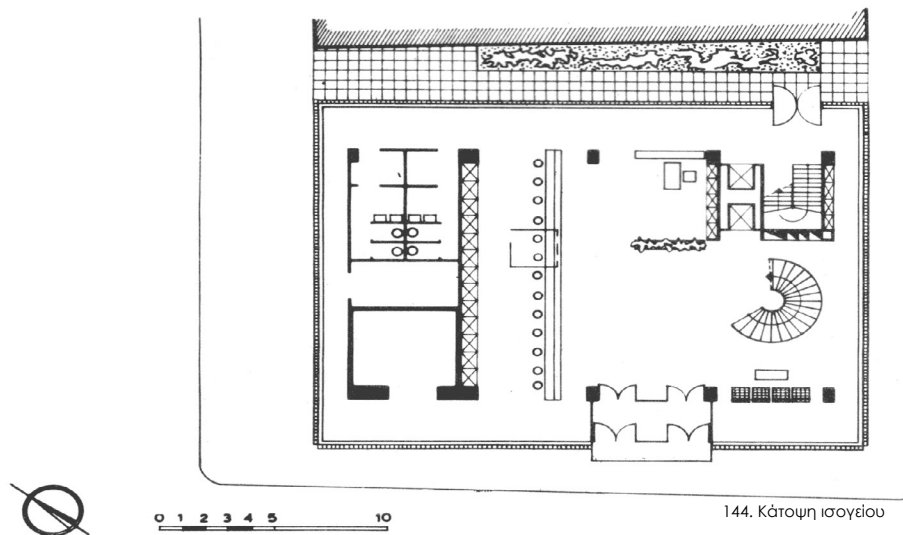
Πρόκειται για ένα αυστηρό, ορθογώνιο όγκο χωρίς εσοχές και προσθήκες σε αυτόν. Όλο το κτίριο «είναι περίοπτο καθώς αποκολλάται απο την γειτονική του μεσοτοιχία , επιτρέποντας ένα δημόσιο πέρασμα»¹⁰⁷ στην πίσω πλευρά του και αποτελείται απο τρείς ορόφους.(ισόγειο , α' όροφο και β' όροφο)

Στο ισόγειο συναντά κανείς πρώτα τον γκισέ και έναν ανοιχτό χώρο αναμονής , ενώ στο βάθος υπάρχει ένα γραφείο με ανοιχτή διάταξη και η σκάλα που οδηγεί στον α' όροφο. Πίσω απο τον γκισέ υπάρχουν βοηθητικοί χώροι , οι οποίοι είναι και οι μόνοι χώροι στον όροφο που έχουν κλειστή διάταξη με τοίχους. Στην σύνθεση δόθηκε ελεύθερη λύση με χώρους ανοιχτούς οι οποίοι οριοθετούνται πέρα απο τους τοίχους των κλειστών βοηθητικών χώρων , με μια αυστηρή χάραξη που δημιουργούν τα σταθερά έπιπλα του γκισέ και των αποθηκευτικών ντουλαπιών πίσω του. Η σύνθεση του εσωτερικού χώρου χαρακτηρίζεται απο ευθείες γραμμές και το μόνο που ξεχωρίζει είναι η κυκλική σκάλα του κοινού που βρίσκεται στην άκρη της , ενώ η βοηθητική των υπαλλήλων ακολουθεί την ίδια λογική με τα υπόλοιπα στοιχεία (ορθοκανονικά σχήματα) και είναι καλυμμένη με ντουλάπια για να μην γίνεται ορατή στο κοινό.

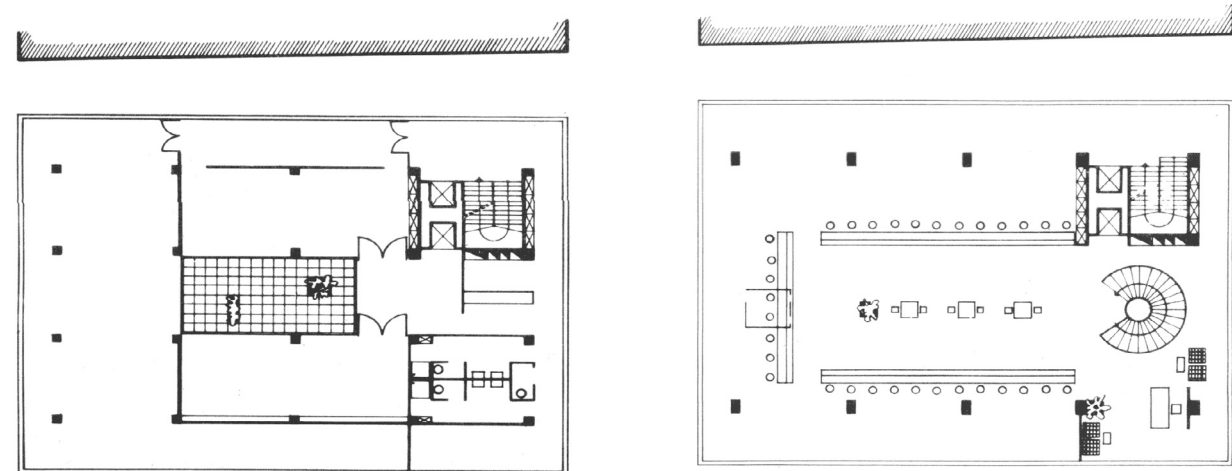
¹⁰⁶<https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-pa-tra>

¹⁰⁷. Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , *Διερεύνηση της γυναίκειας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική : Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα* , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 61

¹⁰⁸. ο.π.

144. Κάτοψη ισογείου

145. Κάτοψη α' ορόφου

146. Κάτοψη β' ορόφου

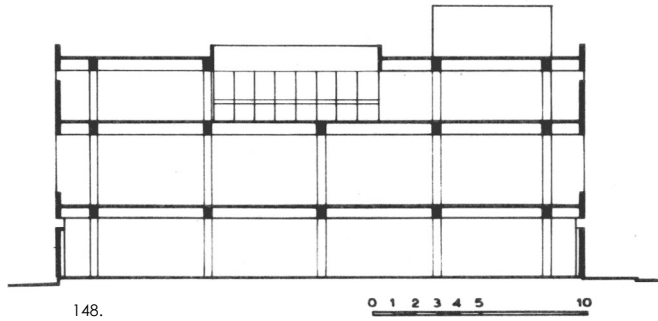
Ο στατικός φορέας δεν βρίσκεται στα όρια του κτιρίου με αποτέλεσμα όλες οι όψεις του είναι ελεύθερες και διαφανείς , εξασφαλίζοντας την πλήρη φωτεινότητα του χώρου , αλλά δημιουργώντας και το αίσθημα ότι το κέλυφος στέκεται μόνο του.

Ο α' όροφος αποτελεί τον κύριο χώρο του καταστήματος , με την αίθουσα συναλλαγών και ένα ανοιχτό γραφείο σε αυτόν. Στο επίπεδο αυτό δεν υπάρχει κανένα σταθερό στοιχείο τοίχου που να διακόπτει και να οριοθετεί τον χώρο. Αντιθέτως , η μορφή που έχει και η οργάνωση της κίνησης σε αυτόν οφείλεται στην τοποθέτηση των σταθερών επιπλών του γκισέ που δημιουργούν ένα ορθογώνιο σχήμα μέσα στην ήδη ορθογωνική κάτοψη του κτιρίου. Συμπληρωματικά με τα σταθερά έπιπλα , την κίνηση του χώρου ορίζουν και τα ομοιόμορφα και ισόπαχα υποστυλώματα του στατικού φορέα τα οποία είναι εμφανή , με σταθερές αποστάσεις μεταξύ τους, που δημιουργούν μια πορεία στον χώρο. Το μόνο που ξεχωρίζει στον όροφο με τις αυστηρές , καθαρές χαράξεις και τα ορθογωνικά σχήματα είναι η κυκλική σκάλα , η οποία είναι σχεδόν κεντραρισμένη στην άκρη της κάτοψης.

Τέλος ο β' όροφος έχει μια πιο "ιδιωτική" λειτουργία , καθώς δεν υπάρχει πρόσβαση για το κοινό και περιλαμβάνει το αρχείο της τράπεζας , τον χώρο συνεδριάσεων και κάποια γραφεία. Η κάτοψη εδώ εμφανίζει μια εντελώς διαφορετική μορφή σε σχέση με αυτές των άλλων δύο ορόφων. Πρόκειται για μια εσωστρεφή κάτοψη με κλειστές όψεις , κάτι το οποίο η Τζάκου θεώρησε κατάλληλο για να μπορεί να εξασφαλίσει η μεγαλύτερη συγκέντρωση των εργαζομένων.¹⁰⁸ Όλη η κίνηση στον χώρο αναπτύσσεται γύρω απο το αίθριο. Κλειστοί χώροι γραφείων οργανώνονται γύρω απο αυτό. Η πλήρης αντίθεση με τους άλλους δύο ορόφους. Τον χώρο πλέον ορίζουν οι τοίχοι και όχι τα έπιπλα.

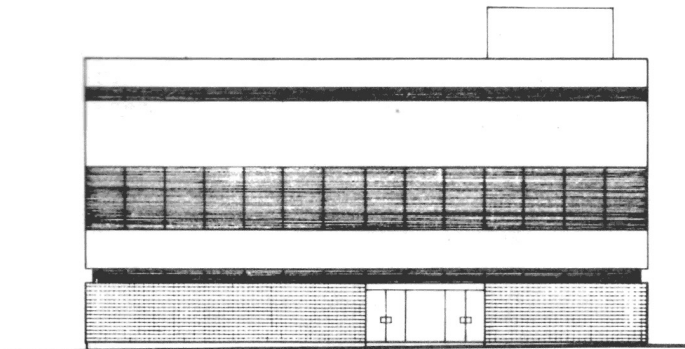

147.

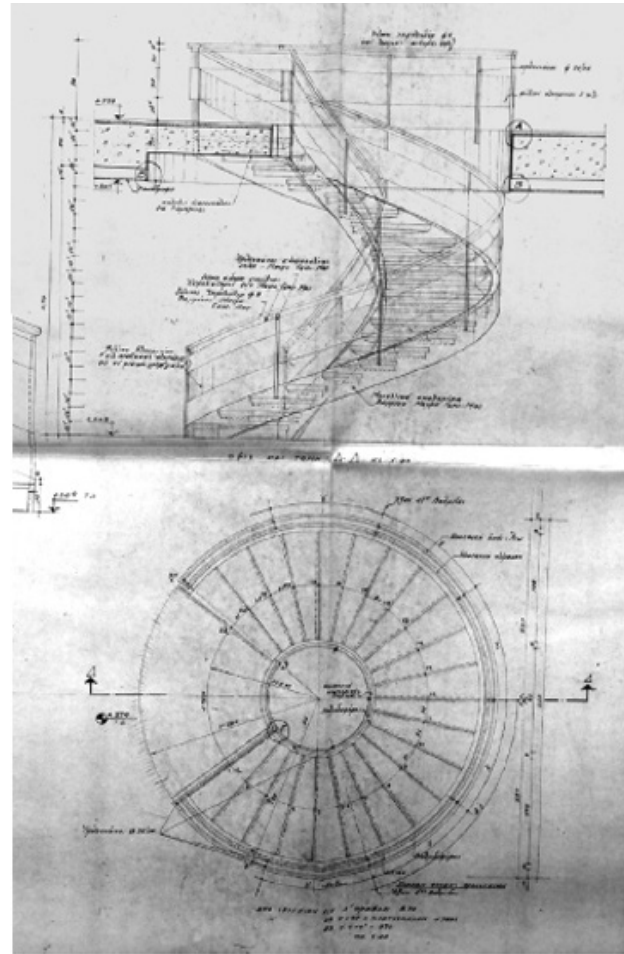

148.

- 147. Clastra αλουμινίου όψης
- 148. Τομή κατά μήκος του κτιρίου
- 149. Πρόσοψη του υποκαταστήματος
- 150. Κατασκευαστικά σχέδια σκάλας
- 151. Αποψη ισόγειου

149.

150.

151.

Για το δάπεδο έχει επιλεγεί ανοιχτόχρωμο μάρμαρο , ενώ σκούρο ξύλο έχει επιλεγεί για την επένδυση των εσωτερικών τοίχων και την κατασκευή των επίπλων. Η σκάλα είναι κατασκευασμένη απο μέταλλο χρώματος μαύρο και αλουμίνιο έχει χρησιμοποιηθεί για τα ανοίγματα των όψεων. Τα κρύσταλλα των παραθύρων είναι αντιηλιακά και προβλέπονται ειδικές πτυσσόμενες εσωτερικές περσίδες για την προστασία απο το πολύ φως.¹⁰⁹ Τέλος η επένδυση των υποστυλωμάτων με σκούρο μάρμαρο είναι μια ακόμη πινελιά που συμπληρώνει την αντίθεση των χρωμάτων στον εσωτερικό χώρο της τράπεζας.

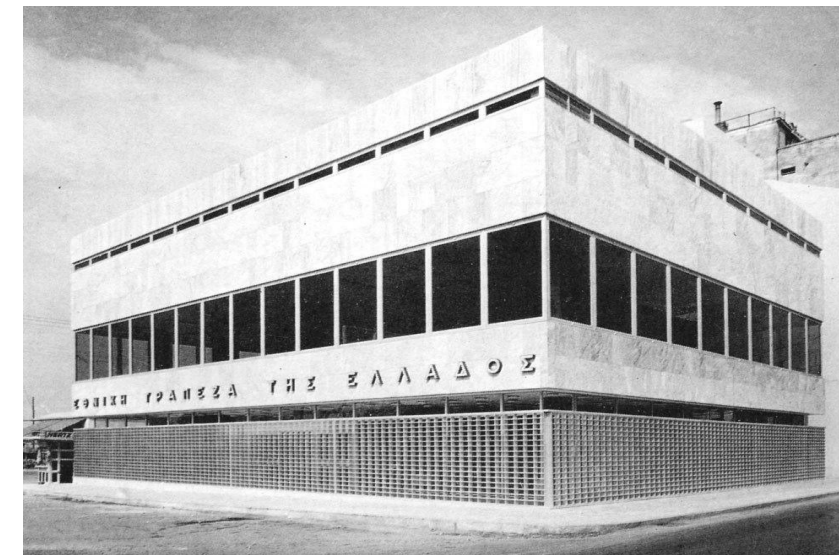
Τα έπιπλα στην πλειοψηφία τους έχουν σχεδιαστεί απο την ίδια σε ορθογωνικά σχήματα χωρίς σχεδιαστικές υπερβολές, κατασκευασμένα απο σκουρόχρωμο ξύλο και μεταλλικές λεπτομέρειες. Τα βιομηχανικά έπιπλα των καθισμάτων και τα μικρά τραπεζάκια εντάσσονται απόλυτα στον χώρο καθώς είναι και αυτά σχεδιασμένα απο μεταλλικό σκελετό με λεπτά στοιχεία και μαύρη δερματίνη για τα καθίσματα τους. Και σε αυτό το υποκατάστημα της τράπεζας υπάρχει η απομίμηση της καρέκλας του Mies.

Μορφολογικά , η διαφορετική λειτουργία των ορόφων εκφράζεται με την ισορροπία πλήρων – κενών κάτι το οποίο γίνεται ξεκάθαρα ορατό στην όψη. Όλο το κτίριο έχει επενδυθεί απο λευκές πλάκες μαρμάρου Αγίας Μαρίνας. Το ισόγειο για λόγους ασφαλείας , περιβάλλεται απο ένα claus- tra αλουμινίου , που απομονώνει συγχρόνως το εσωτερικό απο τον ήλιο και την κίνηση του δρόμου. «Στον πρώτο όροφο τα συνεχή περιφερειακά παράθυρα είναι μια συνέπεια της μονόχωρης ενιαίας αίθουσας...ενώ ο δεύτερος όροφος είναι κλειστός προς τα έξω λόγω της ιδιαίτερης και ποικίλης λειτουργίας του.»¹¹⁰

156. Νυχτερινή λήψη της τράπεζας

157. Υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. Πάτρας

152. Άποψη εσωτερικού χώρου στον α' όροφο

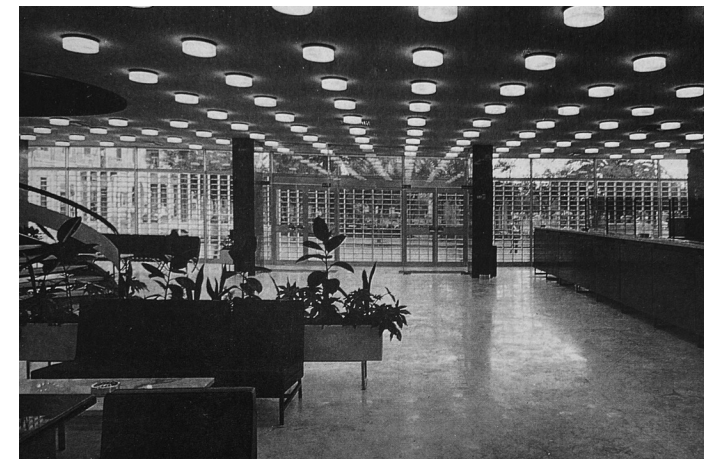
153. Χώρος συνεδριάσεων στον β' όροφο γύρω απο το αίθριο

154. Άποψη εσωτερικού χώρου ισογείου προς την είσοδο

155. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου

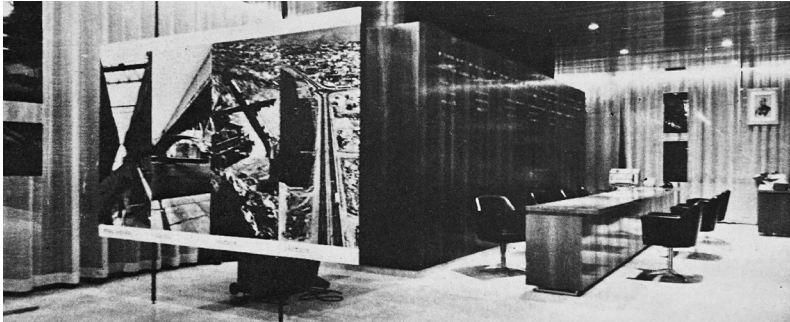
109. Αρχιτεκτονικά Θεμάτα 1/1967 ,σελ 238

110. ο.π.

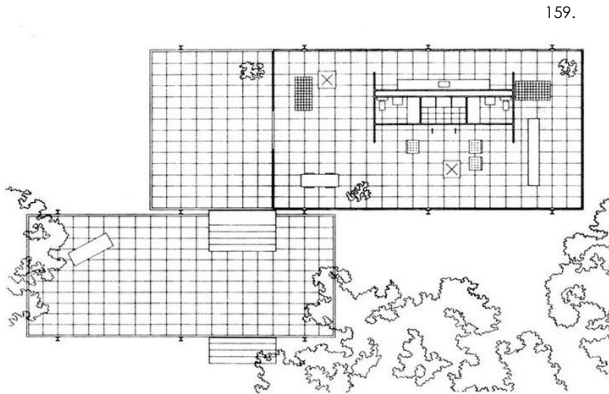
2.2.3 Περίπτερο Ε.Τ.Ε στο χώρο Δ.Ε. Θεσσαλονίκης (Ν. Βαλσαμάκης 1965)

Το περίπτερο της τράπεζας σχεδιάστηκε το 1965 για την εξυπηρέτηση του κοινού στη Δ.Ε. της Θεσσαλονίκης. Αποτελεί μια μεταλλική ορθογωνική κατασκευή με ορθογώνιες κολώνες και δοκάρια σε σχήμα U.¹¹¹

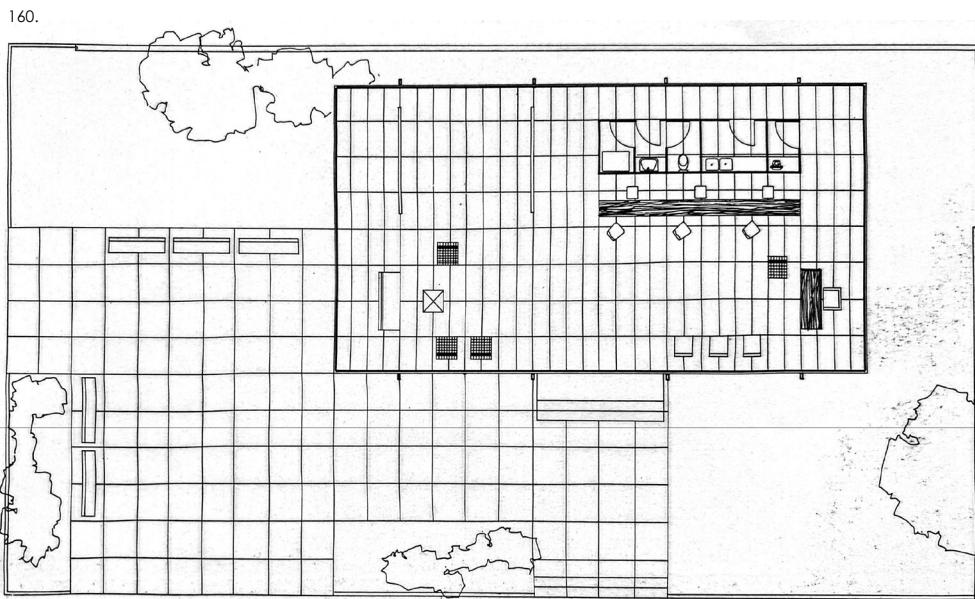
Στο έργο αυτό η επιρροή του Mies van der Rohe είναι εξαιρετικά έντονη απο την πρώτη ματιά στην κάτοψη. Ο Βαλσαμάκης σχεδίασε το περίπτερο σε συνδυασμό με τον περιβάλλοντα χώρο του και η συνολική μορφή της σύνθεσης θυμίζει έντονα το έργο του Mies, Farnsworth House .

158.

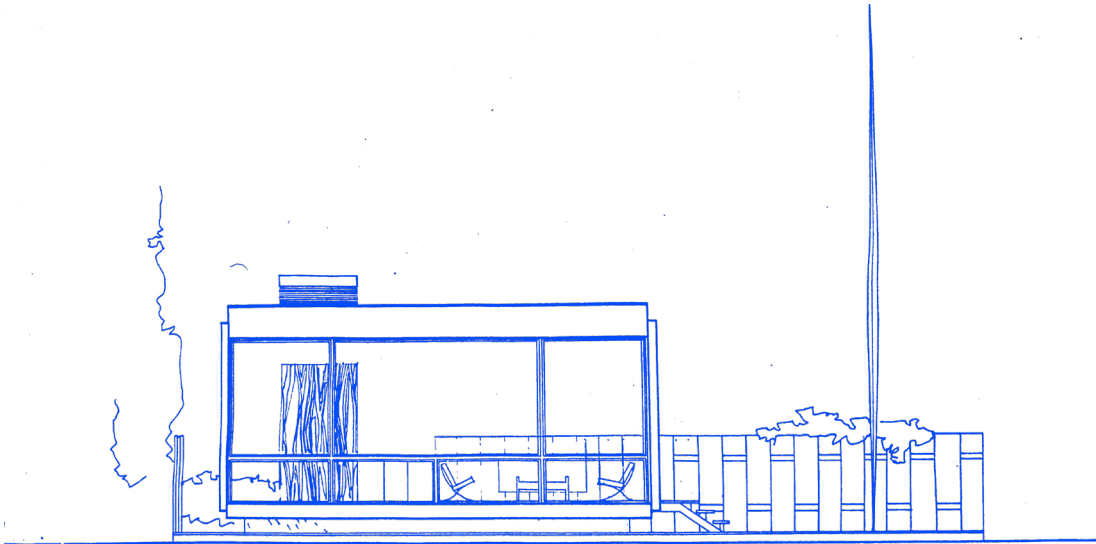
159.

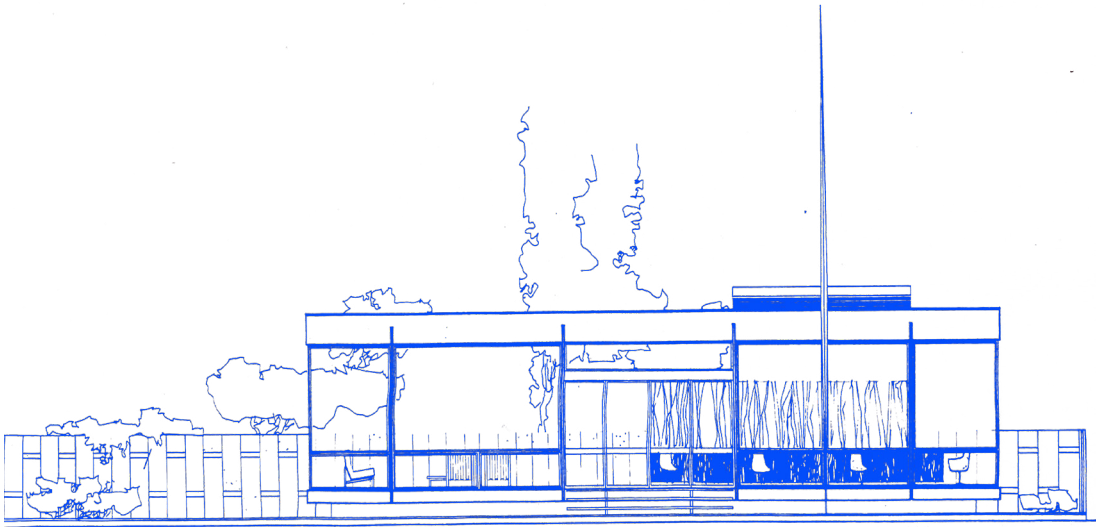
160.

158. Αίθουσα συναλλαγών
159. Farnsworth House , Mies van der Rohe 1951
160. Κάτοψη περιπτέρου Ε.Τ.Ε. στη Δ.Ε. Θεσσαλονίκης , Ν. Βαλσαμάκης

¹¹¹. Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 69

161. Πλάγια όψη

162. Πρόσοψη περιπτέρου

Ο εσωτερικός χώρος του περιπτέρου ανταποκρίνεται πλήρως στον όρο "ελεύθερη κάτοψη". Δεν υπάρχει κανένα σταθερό στοιχείο δόμησης, παρά μόνο για τους χώρους w.c., οι οποίοι δεν εφάπτονται σε κανένα όριο της κάτοψης και δεν φτάνουν και μέχρι το όριο της οροφής, αλλά αποτελούν ένα ορθογώνιο κουτί μέσα στον χώρο. Η κίνηση καθορίζεται από την τοποθέτηση των σταθερών και κινητών επίπλων και κάποιων σταθερών πάνελ.

Λιτές γραμμές οι οποίες δημιουργούν ορθοκανονικά σχήματα είναι το χαρακτηριστικό της συνολικής σύνθεσης, από την κατασκευή του περιπτέρου μέχρι τον σχεδιασμό των επίπλων.

Στον χώρο υπάρχει το έπιπλο του γκισέ για την εξυπηρέτηση των πελατών το οποίο ορίζει των χώρο συναλλαγών. Αριστερά σε αυτό υπάρχει ένας χώρος αναμονής ενώ δεξιά ένα γραφείο το οποίο δεν διαφοροποιείται κάπως από τον υπόλοιπο χώρο.

Ο στατικός φορέας του κτιρίου αποτελείται από λεπτές, ορθογώνιες κολώνες και δοκάρια σε σχήμα U. Βρίσκεται στα όρια του περιγράμματος της κάτοψης και οι αποστάσεις ανάμεσα τους είναι από πράσινα θερμοαπορροφητικά κρύσταλλα πάχους 6 χιλιοστών. Αυτό αφενός εξασφαλίζει πλήρη φυσικό φωτισμό του κτιρίου, αλλά ταυτόχρονα προστατεύει από την ζέστη και την αντηλιά στο εσωτερικό.¹¹²

163. Χώρος αναμονής

164. Έκθεση τράπεζας

165. Αίθουσα συναλλαγών. Γκισέ εξυπηρέτησης κοινού της έκθεσης

Εξωτερικά, ο περιβάλλον χώρος αποτελεί μια προέκταση του περιπτέρου με τους αρμούς του εσωτερικού δαπέδου να εκτείνονται στο εξωτερικό ακολουθώντας τον ίδιο ρυθμό με διαφορετική αναλογία. Ο χώρος αποτελείται από μια ενιαία πλάκα από οπλισμένο σκυρόδεμα η οποία είναι υπερυψωμένη από το έδαφος.

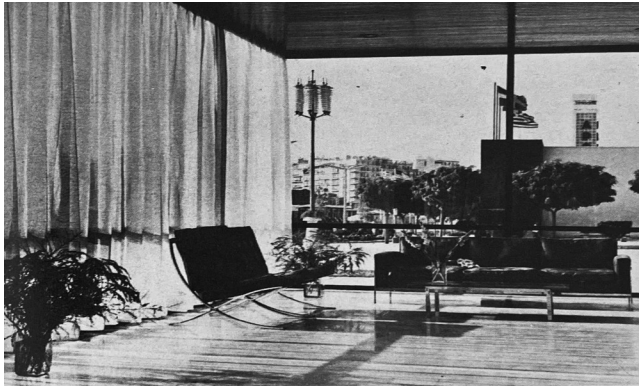
Η οροφή του κτιρίου είναι από ξύλινα καδρόνια, σανίδωμα και μόνωση για την υγρασία. Τα δάπεδα και ο εξωτερικός τοίχος που βρίσκεται σε μεσοτοιχία με το διπλανό περίπτερο είναι επενδυμένα με πλάκες μπεζ από μάρμαρο Ρόδου & Καπανδριτίου.¹¹³

112. Αρχιτεκτονική 54/1965, σελ 69

113. ο.π.

166. Λεπτομέρειες επίπλων σχεδιασμένα από τον Νίκο Βαλαμάκη

167. Άποψη εσωτερικού χώρου

Οι βοηθητικοί χώροι και το w.c. που βρίσκονται πίσω από το γκισέ είναι επενδυμένοι από καρυδιά. Τα έπιπλα εκτός από τις καρέκλες και το τραπέζι του Mies van der Rohe είναι σχεδιασμένα από τον Νίκο Βαλαμάκη, ειδικά για το περίπτερο αυτό.¹¹⁴ Έπιπλα σε ορθογώνια σχήματα, με αυστηρές γωνίες κατασκευασμένα κυρίως από ξύλο προσδίδουν ένα αίσθημα στιβαρότητας στον χώρο και εντάσσονται αρμονικά σε αυτόν λόγω του ίδιου ύφους. Οι καρέκλες σχεδιασμένες και αυτές από τον αρχιτέκτονα σε ημικυκλικό σχήμα και μαύρη βακέτα με μεταλλικές λεπτομέρειες στο στήριγμα τους δημιουργούν μια αντίθεση στον εσωτερικό χώρο, διακόπτοντας την μονοτονία των ξύλινων επιφανειών. Ο φωτισμός του χώρου εξασφαλίζεται από σειρές κυκλικών φωτιστικών σωμάτων, γραμμικά τοποθετημένα τονίζοντας ακόμη περισσότερο τις ευθείες γραμμές του χώρου. Στον χώρο υπάρχουν τοποθετημένα πάνελ, πιθανόν πρόκειται για μεταλλικές κατασκευές λόγω των λεπτών διατομών τους, σε μαύρο χρώμα τα οποία απεικονίζουν εικόνες της έκθεσης. Το περίπτερο διαθέτει προηγμένο μηχανολογικό σύστημα για τα ελληνικά δεδομένα της εποχής όπως σύστημα Telex και εγκατάσταση κλιματισμού.¹¹⁵

168. Καρέκλα Barcelona Pavilion
Mies van der Rohe 1929

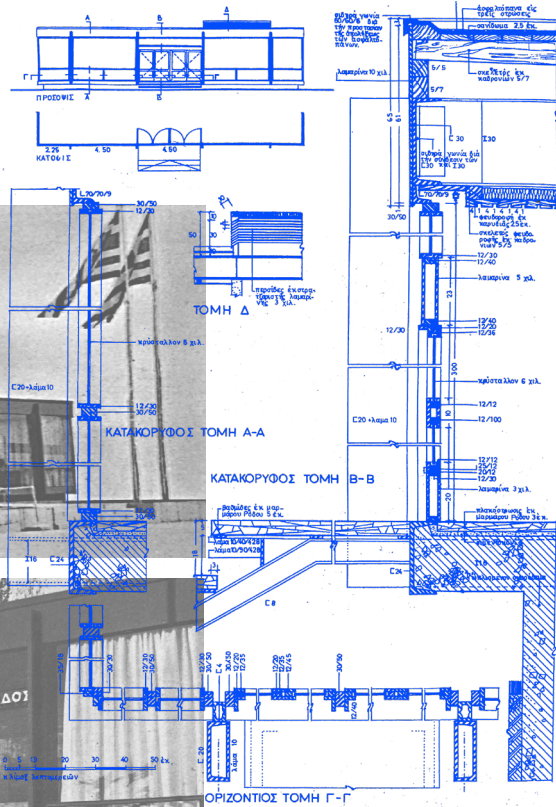
114. ο.π.

115. ο.π.

169. Προοπτική λήψη του περιπτέρου

170. Πρόσοψη περιπτέρου Ε.Τ.Ε. στη Δ.Ε. Θεσσαλονίκης

171. Κατασκευαστικές λεπτομέρειες

Το περίπτερο αποτελείται περιμετρικά απο υαλοστάσια με τα μεταλλικά στοιχεία του στατικού φορέας εμφανή στην όψη του. Δεν υπάρχει κανένα κλειστό σημείο στις όψεις του με αποτέλεσμα αφενός να φωτίζεται καθόλη την διάρκεια της ημέρας και αφετέρου να επιτρέπεται η ανεμπόδιστη θέα απο τον εσωτερικό προς τον εξωτερικό χώρο και αντίστροφα. Πλήρης διαμπερότητα και διαφάνεια του χώρου. Το περίπτερο επιτρέπει τις οπτικές φυγές σε όλο το εύρος του εσωτερικού χώρου , ακόμη και όταν κάποιος είναι έξω απο αυτό.

2.2.4 Ναυτιλιακό υποκατάστημα Ε.Τ.Ε στον Πειραιά (Αλκ. Στραγάλης 1965)

Το 1965 η Εθνική Τράπεζα σχεδίασε νέο υποκατάστημα στον Πειραιά επί της Ακτής Μιαούλη 65, με σκοπό την ταχεία εξυπηρέτηση των Ναυτιλιακών επιχειρήσεων δυναμικού 100 υπαλλήλων. Το νέο υποκατάστημα σχεδιάστηκε απο τους αρχιτέκτονες Δημήτρη και Αλέξανδρο Φωτιάδη , με γενικό επιβλέποντα της κατασκευής απο αρχιτέκτονες τον Άλκη Στραγάλη. Ο Στραγάλης επιμελήθηκε και τον εσωτερικό σχεδιασμό του μεγάρου και ουσιαστικά το σύνολο του έργου αποδόθηκε σε αυτόν.¹¹⁶

Η τράπεζα καταλάμβανε το υπόγειο , ισόγειο και α όροφο του Ναυτιλιακού Μεγάρου , με τους υπόλοιπους ορόφους να διατίθενται για την στέγαση εφοπλιστικών γραφείων.¹¹⁷

Δεν υπάρχει σχεδιαστικό υλικό απο τα αρχεία των αρχιτεκτόνων, παρά μόνο η αποτύπωση της σύγχρονης κάτοψης ισογείου του καταστήματος της τράπεζας.

Η κάτοψη του κτιρίου ακολουθεί την μορφή του οικοπέδου, με είσοδο της τράπεζας επί της οδού Σαχτούρη. Στο ισόγειο πέρα του υποκαταστήματος, υπάρχει και το κλιμακοστάσιο των υπόλοιπων ορόφων με ανεξάρτητη είσοδο απο την Ακτή Μιαούλη.

Όλο το Ναυτιλιακό Μέγαρο εξυπηρετείται απο δύο αυτόματους ανελκυστήρες εφοπλιστών και τρεις πληρωμάτων. Το κατάστημα της τράπεζας χρησιμοποιεί έναν ανελκυστήρα πελατών και έναν προσωπικού.¹¹⁸

Το επίπεδο του ισογείου αποτελεί την κύρια αίθουσα συναλλαγών. Ο χώρος οργανώνεται με ανοιχτή , ελεύθερη διάταξη. Το σχήμα του κτιρίου φαίνεται σχεδόν τραπέζιο.

Ακριβώς απέναντι τοποθετείται το δωμάτιο με τις θυρίδες.¹¹⁹ Βρίσκεται σχεδόν στο κέντρο της κάτοψης με έναν τοξωτό τοίχο που διασπά των χώρο σχεδόν στην μέση. Τα έπιπλα των γκισέ είναι τοποθετημένα στα όρια της κάτοψης αφήνοντας ελεύθερο τον χώρο για κίνηση του κοινού και χώρο αναμονής.

Το υπόγειο βρίσκεται σε στάθμη 2 μέτρα κάτω απο την θάλασσα και σε αυτό βρίσκονται το αρχείο , θησαυροφυλάκιο και μηχανολογικές εγκαταστάσεις.¹²⁰

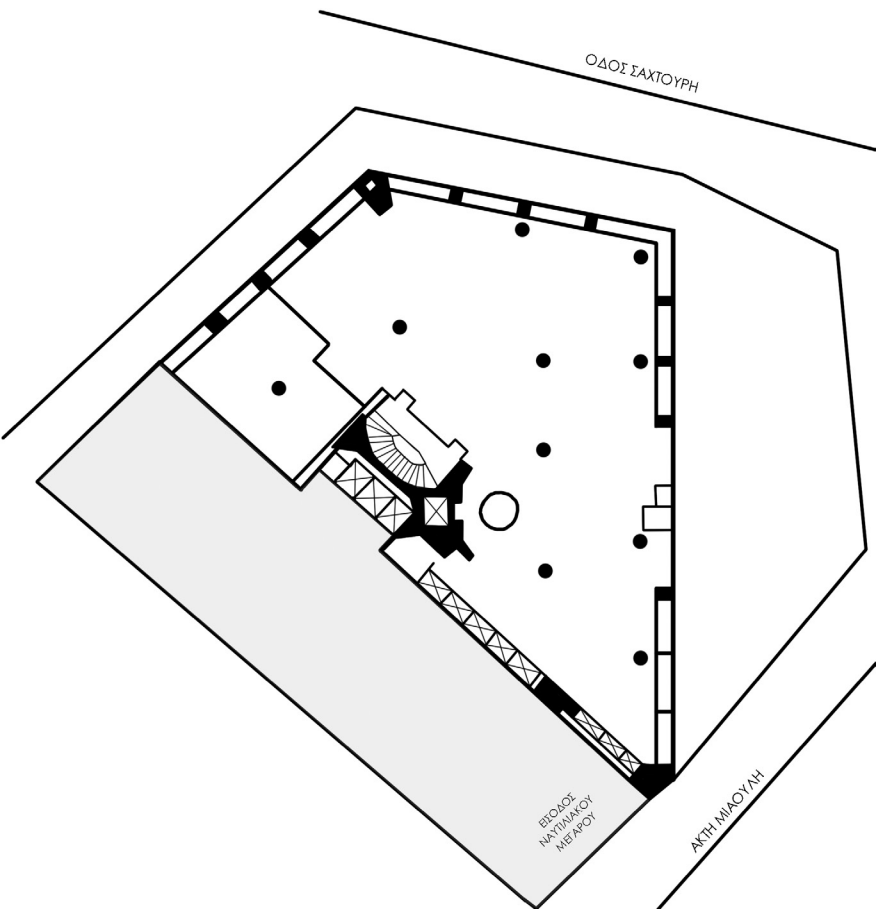
116. Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 25

117. ο.π.

118. ο.π. , σελ 26

119. Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'*, Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 , σελ 29

120. Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 25

172. Σύγχρονη αποτύπωση της κάτοψης ισογείου

173. Αίθουσα συναλλαγών ισογείου - είσοδος

174. Αποψη εσωτερικού χώρου αίθουσας συναλλαγών

Στον α' όροφο τοποθετούνται δύο αίθουσες συναλλαγών , αίθουσα συνεδριάσεων , βοηθητικοί χώροι , το γραφείο διευθύνσεως και η ναυλαγορά.¹²¹ Η κάτοψη λόγω των διαφορετικών λειτουργιών που φιλοξενεί έχει διαφορετικό χαρακτήρα απο αυτή του ισογείου. Οι πιο "κοινωνικοί" χώροι όπως οι αίθουσες συναλλαγών οργανώνονται σε ανοιχτή διάταξη. Αποτελούν την κεντρική αίθουσα του ορόφου φιλοξενώντας εκτός των γκισέ και κάποιους ανοιχτούς χώρους γραφείων. Η πρόσβαση γίνεται απο τους ανελκυστήρες που βρίσκονται στον ίδιο χώρο. Έπειτα ακολουθούν οι πιο "ιδιωτικές" αίθουσες, όπως τα γραφεία και οι αίθουσες συνεδριάσεων. Κλειστοί , οριοθετημένοι χώροι. Και σε αυτό το επίπεδο τα έπιπλα των γκισέ είναι τοποθετημένα στα όρια της κάτοψης αφήνοντας ελεύθερο τον χώρο κίνησης μπροστά.

Σε όλα τα επίπεδα και αίθουσες της τράπεζας ο φέρον οργανισμός του κτιρίου είναι εμφανής με κοιλοδοκούς απο οπλισμένο σκυρόδεμα. Αν και σε αρκετά σημεία βρίσκονται σε δυσμενή θέση κάποιου χώρου ή αίθουσας δεν γίνεται κάποια προσπάθεια απόκρυψης ή ένταξης τους.

Απο το ασπρόμαυρο φωτογραφικό υλικό προκύπτει πως οι σκουρόχρωμες επιφάνειες υπερτερούν έναντι των ανοιχτόχρωμων¹²² χαρίζοντας στον εσωτερικό χώρο ένα αίσθημα στιβαρότητας και επιβλητικότητας.

Για την επίστρωση του δαπέδου χρησιμοποιήθηκαν γκρι πλάκες απο μάρμαρο Χίου. Οι τοίχοι επενδύθηκαν με μπεζ μάρμαρο Ρόδου και ξυλεία Παλισάνδρου. Οι κοιλοδοκοί επενδύθηκαν με αλουμίνιο και προστέθηκαν και ηχομονωτικές ψευδοροφές για απόκρυψη δομικών στοιχείων.¹²³ Η οροφή που διαφέρει είναι αυτή της αίθουσας της ναυλαγοράς. Πρόκειται για κατασκευή σκουρόχρωμων δοκίδων που πλέκονται μεταξύ τους , δημιουργώντας μια "καφασωτή" κατασκευή.

Για την σκίαση του χώρου έχουν προστεθεί κουρτίνες στην ναυλαγορά και σκουρόχρωμα συστήματα περσίδων σε όλα τα υαλοστάσια στο γραφείο του διευθυντή.

Ο φωτισμός του εσωτερικού χώρου διαφέρει ανάλογα την αίθουσα. Για τις κύριες αίθουσες συναλλαγών χρησιμοποιήθηκαν μικρά κυκλικά φωτιστικά σώματα γραμμικά τοποθετημένα μεταξύ τους και ενσωματωμένα στην ψευδοροφή. Για το γραφείο του διευθυντή έχουν χρησιμοποιηθεί τετράγωνα φωτιστικά σώματα τοποθετημένα κολλητά στην οροφή και τέλος για την αίθουσα της ναυλαγοράς έχει γίνει χρήση κρεμαστών σκουρόχρωμων φωτιστικών σωμάτων πάνω απο τα τραπεζοκαθίσματα , χαρίζοντας στον χώρο μια πιο ζεστή και οικεία αίσθηση.

121. Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 25

121α. Ναυλαγορά : Χώρος που κλείνονται συμφωνίες για ναυλώσεις. Στο υποκατάστημα της τράπεζας αποτελούσε μια αίθουσα συναθροίσεων με μπαρ και σύστημα telex διαθέσιμο προς τους πελάτες. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B1%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC>

122. Επιφάνεια οροφής και κάποιες κάθετες επιφάνειες τοίχων

123. Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 26

175. Αίθουσα συναλλαγών α' ορόφου

176. Αίθουσα ναυλαγοράς α' ορόφου

177. Γραφείο διευθυντή

Τα έπιπλα είναι σχεδιασμένα με λιτές γραμμές δημιουργώντας κατά κύριο λόγο ορθογωνικά σχήματα. Αποτελούν κυρίως έπιπλα βιομηχανικού σχεδιασμού εκτός του γκισέ. Το έπιπλο του γκισέ είναι κατασκευασμένο απο ανοξείδωτο μεταλλικό σκελετό και επιφάνειες απο ξυλεία Παλισσάνδρου όπως και τα ερμάρια του καταστήματος.¹²⁴ Σχεδιασμένα με ευθείες χαράξεις, δημιουργώντας ορθογωνικά σχήματα. Τα τραπεζάκια στους χώρους αναμονής είναι σχεδιασμένα σε ορθογωνικά εξίσου σχήματα, με λεπτά στοιχεία στον σκελετό τους που ακολουθούν τον σχεδιασμό της καρέκλας Mies van der Rohe . Κατασκευασμένα απο μεταλλικό σκελετό και επιφάνειες απο πλάκες μαρμάρου. Η καρέκλα του Mies υπάρχει σε όλες τις αίθουσες της τράπεζας. Τα υπόλοιπα καθίσματα, στο γραφείο του διευθυντή , είναι κατασκευασμένα απο μεταλλικό σκελετό στα στηρίγματα τους και καθίσματα απο μαύρη βακέτα σε τετράγωνο σχήμα. Το τραπεζάκι στον χώρο αναμονής του γραφείου του είναι σε κυκλικό σχήμα και αποτελεί το μόνο στοιχείο μη γραμμικό στον χώρο του καταστήματος. Στο ίδιο ύφος κυμαίνονται και τα έπιπλα της αίθουσας ναυλαγοράς. Λεπτά στοιχεία στον σκελετό τους και μια λεπτή , ευθεία επιφάνεια. Τα καθίσματα αν και διαφέρουν σε σχέση με αυτά των υπόλοιπων αιθουσών γραφείων πάλι ακολουθούν το ίδιο σχεδιαστικό ύφος. Οι επιφάνειες στο σύνολο τους είναι μεταλλικές και ξύλινες , ενώ υπάρχουν και κάποιες μαρμάρινες για να διακόψουν ευχάριστα αυτήν την μονοτονία και να δώσουν την δική τους πινελιά στον χώρο.

178. Γραφείο διευθυντή με θέα προς το λιμάνι του Πειραιά

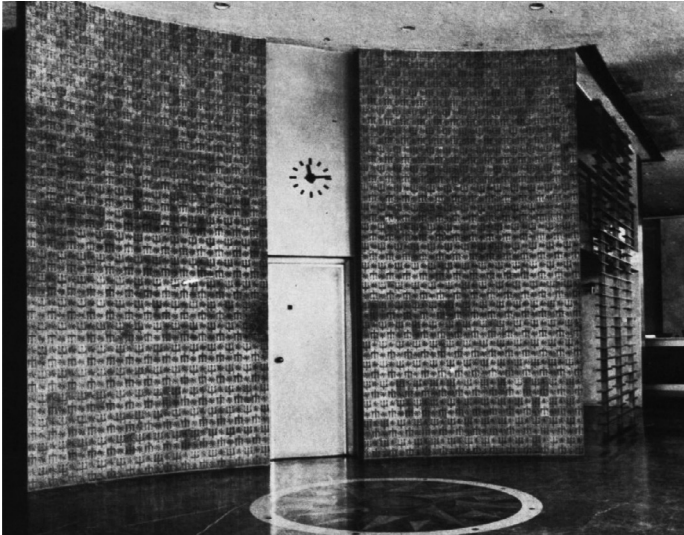
179. Άποψη αίθουσας συναλλαγών α' ορόφου και χώροι αναμονής

124. Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 26

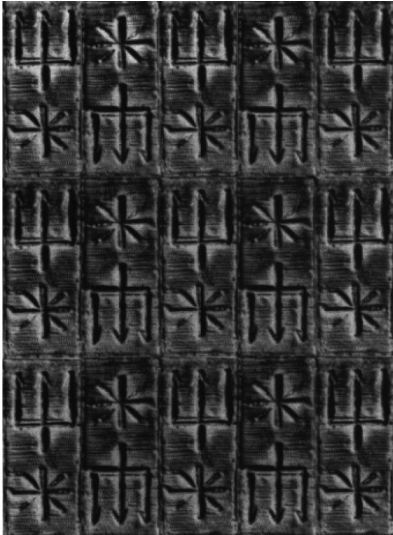
Κατά την δεκαετία του '60 πολλές ήταν οι συμπράξεις τέχνης-αρχιτεκτονικής που γίνονταν σε χώρους συνεύρεσης, συναλλαγής και γενικά σε χώρους επαφής ανάμεσα σε πελάτη- υπάλληλο. Δεδομένο ότι η τράπεζα είναι κτίριο που συνδέεται άμεσα με την φράση "ο χρόνος είναι χρήμα" , ο Γιάννης Μόραλης θέλησε να αποδώσει αυτήν την αίσθηση στον χώρο του Ναυτιλιακού Μεγάρου.¹²⁵

Στην κύρια αίθουσα συναλλαγών του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στο ισόγειο , απέναντι απο την είσοδο υπάρχει το δωμάτιο με τις θυρίδες , το οποίο πλαισιώνεται απο έναν τοξωτό τοίχο. Εκεί ο Μόραλης θέλοντας να τονίσει την σημασία του δωματίου αυτού δημιούργησε μια σύνθεση απο ορειχάλκινες πλάκες διαστάσεων 8*20,5 εκ. και έντυνε όλο το μήκος του τοξωτού τοίχου , εκτός απο το κομμάτι που βρίσκονταν η πόρτα. Η σύνθεση απεικόνιζε σύμβολα απο την βυζαντινή παράδοση και τα νομίσματα της. Πάνω απο το τμήμα της πόρτας που ήταν κενό τοποθετήθηκε ένα ανάγλυφο ρολόι (χρόνος=χρήμα). Τέλος στο δάπεδο , μπροστά απο την σύνθεση υπάρχει ζωγραφισμένη μια πυξίδα για να τονίσει και τον ναυτιλιακό χαρακτήρα του υποκαταστήματος αυτού.¹²⁶

180. Σύνθεση Ι. Μόραλη στο ισόγειο της τράπεζας

181. , 182. Λεπτομέρειες σύνθεσης

125. Γρηγορίου Δημήτρης, Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60', Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 , σελ29

126. ο.π.

Οι όψεις του κτιρίου μαρτυρούν πως το κτίριο έχει διαφορετικές χρήσεις. Το υποκατάστημα της τράπεζας ξεχωρίζει αφενός με την ξεχωριστή , ανεξάρτητη την είσοδο του και αφετέρου με τα μεγάλα , συνεχή υαλοστάσια σε όλη την περίμετρο και ύψος του, προσπαθώντας να αποδοθεί ως μια ενιαία επιφάνεια. Τα δομικά στοιχεία ωστόσο, είναι εμφανή στην όψη με αποτέλεσμα να μαρτυρούν το ακριβές ύψος των ορόφων του.

Οι υπόλοιποι όροφοι έχουν αντιμετωπιστεί μαζικά, επαναλαμβάνοντας πιστά τον ίδιο ρυθμό πλήρες-κενό. Γυάλινα στηθαία και συμμετρικά ανοίγματα σε όλους τους ορόφους του κτιρίου και σε όλο το μήκος τους. Τα υπόλοιπα έξι πάτωμα έρχονται σε υποχώρηση προς τα πρώτα δύο , με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας ημιυπαίθριος χώρος σε όλον τον όγκο του κτιρίου , με τα υποστυλώματα να είναι ορατά και να χωρίζουν νοητά τις όψεις σε μικρότερα τμήματα , δίνοντας την εντύπωση πως πρόκειται για κτίριο ξενοδοχείου και όχι γραφείων.

Όλο το κτίριο έχει επενδυθεί με λευκές πλάκες απο μάρμαρο Διονύσου με εξαίρεση την είσοδο του Μεγάρου που χρησιμοποιήθηκαν γκρι πλάκες απο μάρμαρο Χίου.

183. Είσοδος Ναυτιλιακού Μεγάρου επι της Ακτής Μισούλη

184. Όψη Ναυτιλιακού Μεγάρου

2.2.5 Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως στον Πειραιά (Κ. Μανουηλίδης 1967)

Το υποκατάστημα της Τράπεζας Πίστεως στον Πειραιά σχεδιάστηκε το 1967 επι της οδού Εθνικής Αντιστάσεως . Η μελέτη περιλάμβανε τον σχεδιασμό ενός επταώροφου κτιρίου γραφείων με υπόγειο. Το κατάστημα της τράπεζας καταλαμβάνει το υπόγειο, ισόγειο, ημιώροφο και τους δύο πρώτους ορόφους του κτιρίου. Οι υπόλοιποι όροφοι προορίζονται για ενοικίαση έχοντας ανεξάρτητη είσοδο.¹²⁷

Το σχήμα της κάτοψης του κτιρίου είναι ορθογώνιο. Το ισόγειο περιλαμβάνει την αίθουσα συναλλαγών , χώρους αναμονής κοινού και κάποιους ανοιχτούς χώρους γραφείων. Η κάτοψη λόγω της κοινωνικής της λειτουργίας οργανώνεται με ανοιχτή , ελεύθερη διάταξη. Τον χώρο τον ορίζουν κυρίως τα σταθερά έπιπλα των γκισέ διαιρώντας τον σε τρία τμήματα. Τοποθετημένα αντικριστά οριοθετούν τον χώρο κίνησης του κοινού και δημιουργούν μια νοητή πορεία απο την είσοδο προς την άλλη πλευρά της κάτοψης που βρίσκεται το κλιμακοστάσιο και ο ανελκυστήρας προς το υπόγειο και ημιώροφο.

Πίσω απο αυτούς υπάρχουν οι ανοιχτοί χώροι γραφείων των εργαζομένων της τράπεζας. Σε όλο τον χώρο κυριαρχούν τα ορθοκανονικά σχήματα και οι ευθείες γραμμές. Δεξιά και αριστερά της κεντρικής εισόδου βρίσκονται χώροι γραφείων με ανοιχτή οργάνωση , οι οποίοι είναι προσβάσιμοι απο το κοινό και εξυπηρετούν διάφορες υπηρεσίες του καταστήματος. Ο χώρος των ταμείων είναι σε συνέχεια του γκισέ και ορίζεται ως κάτι ξεχωριστό καθώς οριοθετείτε απο την τελική επιφάνεια του επίπλου με διάφανη επιφάνεια μέχρι ένα ύψος για λόγους ασφαλείας και διαθέτει χαμηλή πόρτα πρόσβασης ανάμεσα στον χώρο των εργαζομένων.

Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου είναι ορατός σε όλα τα επίπεδα του με ορθογωνικά υποστυλώματα απο οπλισμένο σκυρόδεμα.

Στο πίσω μέρος της κάτοψης υπάρχει ανεξάρτητο κλιμακοστάσιο σε σχήμα "Π" και ανελκυστήρας προς εξυπηρέτηση των υπόλοιπων ορόφων του κτιρίου απο ιδιωτική είσοδο.

Ο ημιώροφος της τράπεζας έχει τις ίδιες λειτουργίες με το ισόγειο και λειτουργούν συμπληρωματικά. Η κάτοψη του καταλαμβάνει όλο το εύρος του ισογείου , με μια οπή στο κέντρο , δημιουργώντας εν τέλει μια κάτοψη σε σχήμα "Π" περιμετρικά του χώρου. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει καλύτερη επικοινωνία των ορόφων μεταξύ τους και χαρίζει διπλό ύψος στο επίπεδο του ισογείου.

127. Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ38

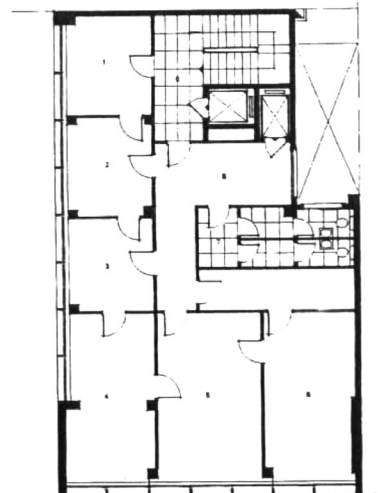
Στο επίπεδο του υπογείου τοποθετούνται το αρχείο της τράπεζας, τα θησαυροφυλάκια , οι θυρίδες και το μηχανοστάσιο του κεντρικού κλιματισμού.¹²⁸

Στους άλλους δύο ορόφους φιλοξενούνται διάφορες υπηρεσίες της τράπεζας. Η πρόσβαση σε αυτούς επιτυγχάνεται με το εξωτερικό κλιμακοστάσιο των υπόλοιπων ορόφων του κτιρίου που δεν επικοινωνεί με την κεντρική αίθουσα της τράπεζας. Απο την αίθουσα συναλλαγών η πρόσβαση γίνεται μόνο μέσω του ανελκυστήρα που υπάρχει.

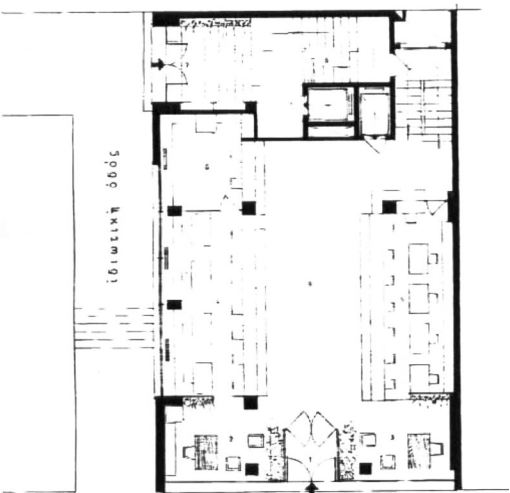
Λόγω των διαφορετικών , πιο "ιδιωτικών" λειτουργιών που υπάρχουν στους πάνω ορόφους , η κάτοψη έχει έναν πιο κλειστό χαρακτήρα. Οριοθετημένοι χώροι με σταθερούς τοίχους και κλειστές πόρτες.

Στον εσωτερικό χώρο της κεντρικής αίθουσας κυριαρχούν οι φωτεινές , ανοιχτόχρωμες επιφάνειες της οροφής , τοίχων και στηθαίου του ημιώροφου , οι οποίες δημιουργούν ένα έντονο κοντραστ με τις σκουρόχρωμες επιφάνειες δαπέδου και επίπλων.

128. ο.π.

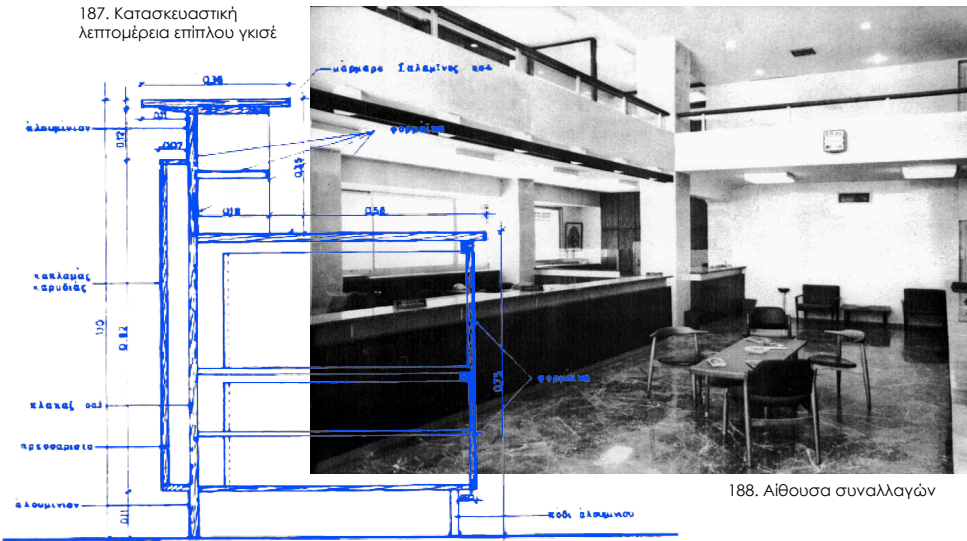
185. Κάτοψη τυπικού ορόφου

186. Κάτοψη ισογείου

Για την τελική επίστρωση του δαπέδου χρησιμοποιήθηκαν πλάκες μαρμάρου. Το κιγκλιδώματα του ημιώροφου είναι απο μεταλλικό σκελετό και το στηθαίο τους γυάλινο. Τα έπιπλα και ερμάρια είναι κατασκευασμένα απο καρυδιά.¹²⁹

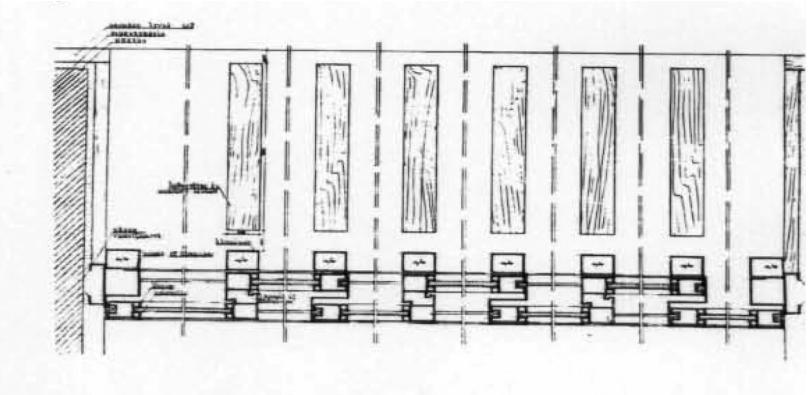
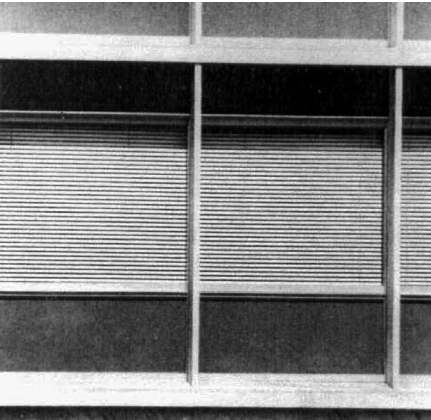
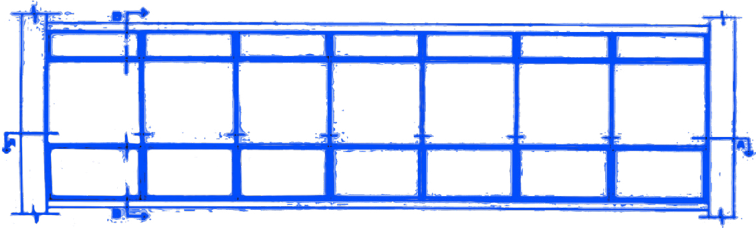
Στο εσωτερικό του καταστήματος ο Μανουηλίδης έχει χρησιμοποιήσει ψευδοροφές για απόκρυψη δομικών στοιχείων. Σε αυτές έχουν συγχωνευθεί τα φωτιστικά σώματα του χώρου. Για τον φωτισμό του ημιώροφου χρησιμοποιήθηκαν τετράγωνα μικρά σποτ. Για το ισόγειο χρησιμοποιήθηκαν μεγάλα τετράγωνα σώματα τοποθετημένα κολλητά στην οροφή. Πάνω απο το έπιπλο του γκισέ υπάρχει μια κατασκευή με κυβικά , λευκά φωτιστικά σώματα που πλαισιώνονται σε δύο σκουρόχρωμες ράγες.

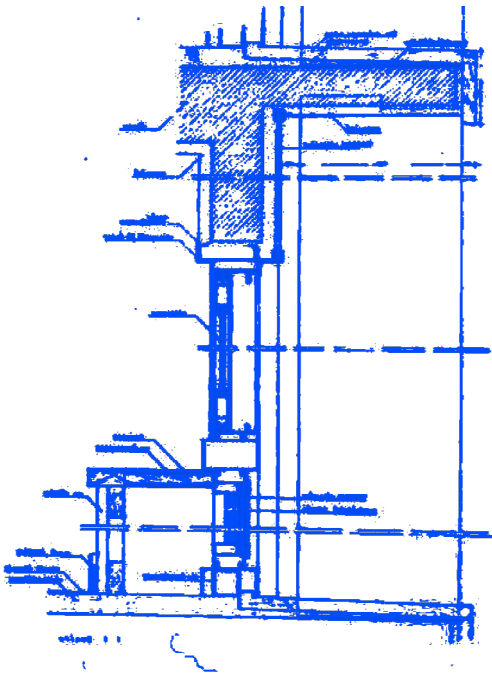
Τα σταθερά έπιπλα του καταστήματος (γκισέ και ερμάρια) είναι σχεδιασμένα απο τον ίδιο σε ορθοκανονικά,αυστηρά σχήματα. Για το έπιπλο του γκισέ υπάρχει σχεδιαστική λεπτομέρεια του αρχιτέκτονα. Σκελετός αλουμινίου σε συνδυασμό με ξύλινες επιφάνειες καπλαμά καρυδιάς, φορμαϊκά για τα εσωτερικά του επίπλου και τελική επιφάνεια απο μάρμαρο Σαλαμίνας. Ο υπόλοιπος εξοπλισμός των επίπλων αποτελεί βιομηχανικό σχέδιο. Τα έπιπλα των γραφείων κατασκευασμένα απο ξύλινες επιφάνειες καρυδιάς και μεταλλικές λεπτομέρειες κυρίως στα στηρίγματα τους. Στον χώρο αναμονής του κοινού , τα έπιπλα είναι αμιγώς ξύλινα, με πιο λεπτεπίλεπτα στηρίγματα. Τα καθίσματα ακολουθούν την ίδια σχεδιαστική λογική. Ξύλινα με λεπτά, κωνικά στηρίγματα και κάθισμα απο μαύρη δερματίνη.

129. Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ38

190. , 191. Λεπτομέρειες πρόσοψης

192. ,193. Λεπτομέρειες υαλοστασίου

Το κτίριο διαθέτει δύο ελεύθερες όψεις. Ο στατικός φορέας του κτιρίου δεν είναι στα όρια των όψεων με αποτέλεσμα να επιτρέπει την κατασκευή ενιαίων υαλοστασίων σε όλο το ύψος του ισογείου-ημιώροφου. Οι υπόλοιποι όροφοι γραφείων μαζί με αυτούς της τράπεζας έχουν αντιμετωπισθεί με την ίδια σχεδιαστική λογική. Μεγάλα ορθογώνια υαλοπετάσματα τοποθετημένα στον κατακόρυφο άξονα του κτιρίου τονίζουν το ύψος του. Πλήρης συμμετρία και αναλογία πλήρων-κενών. Το συνολικό αποτέλεσμα των όψεων χαρακτηρίζεται απο πλήρη αρμονία. Οι προσόψεις είναι κατασκευασμένες απο αλουμίνιο και κρύσταλλο λευκό και χρωματιστό σε χρωματικούς τόνους του μπλε. Τα κατακόρυφα στοιχεία αλουμινίου που διατρέχουν όλη την όψη σε συνδυασμό με τα οριζόντια δημιουργούν έναν κάναβο ο οποίος αποτυπώνει καθαρά τα όρια των ορόφων του κτιρίου στον αστικό ιστό της πόλης.

194. Πρόσοψη Τράπεζας Εμπορικής Πίστεως Πειραιά

2.3 Τράπεζα της Ελλάδος (επέκταση κεντρικού καταστήματος) (1970)

2.3 Τράπεζα της Ελλάδος

Επέκταση του κεντρικού κτιρίου επι της οδού Σταδίου (1970)

Αν και η κατασκευή του κτιρίου δεν ανήκει στην μελετηθείσα δεκαετία ,δεν θα μπορούσε να λείπει απο της παρούσα εργασία. Η επέκταση του κεντρικού καταστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος επί της Σταδίου αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μοντερνιστικού εσωτερικού χώρου τραπεζών καθώς η μελέτη του ξεκίνησε ήδη απο το 1963.

Το Μέγαρο της Τράπεζας της Ελλάδος κατασκευάστηκε τμηματικά και σήμερα καταλαμβάνει ολόκληρο το οικοδομικό τετράγωνο στο κέντρο της Αθήνας. Ο σχεδιασμός της ξεκίνησε το 1930 ύστερα απο προκήρυξη αρχιτεκτονικού διαγωνισμού απο τον οποίο όμως καμία μελέτη δεν κατάφερε να κερδίσει το πρώτο βραβείο.¹³⁰

Ύστερα η Τράπεζα ανέθεσε στον Διευθυντή της Τεχνικής Υπηρεσίας της Εθνικής Τράπεζας Νικόλαο Ζουμπουλίδη και Κωνσταντίνο Παπαδάκη τον τελικό σχεδιασμό του κτιρίου.¹³¹ Οι όψεις του κτιρίου σχεδιάστηκαν σε ρυθμό κλασσικό Ελληνικό και κατασκευάστηκε απο λευκό μάρμαρο και κατεργασμένους λίθους.¹³²

Το γήπεδο της τράπεζας αρχικά κατείχε το τμήμα οικοδομικού τετραγώνου επί των οδών Πανεπιστημίου , Ομήρου και Εδουάρδου Λω. Το τμήμα επι της Σταδίου άνηκε τότε σε άλλη ιδιοκτησία.¹³³ Κεντρική είσοδος της τράπεζας ήταν η πλευρά επί της Πανεπιστημίου.

Το 1933 ξεκινά η θεμελίωση και το 1938 γίνονται τα εγκαίνια του καταστήματος. Μέχρι το τέλος του 1940 το προσωπικό του ιδρύματος αυξήθηκε σημαντικά και υπήρχε η ανάγκη για επέκταση. Έτσι το 1948 πραγματοποιείται η πρώτη επέκταση του κτιρίου προς την πλευρά της Εδουάρδου Λω.¹³⁴ Οι προσθήκες αυτές ακολούθησαν το ίδιο αρχιτεκτονικό στυλ συμβάλλοντας στην ομοιομορφία του κτιρίου των όψεων, αλλά και του εσωτερικού χώρου.

Η τράπεζα σταδιακά καταφέρνει να αγοράσει όλα τα οικόπεδα στο οικοδομικό τετράγωνο με το τελευταίο να μπαίνει στην κατοχή της στο τέλος του 1950.¹³⁵ Έτσι ξεκινά και η τελευταία επέκταση της προς την οδό Σταδίου. Το αρχικό κτίριο κτίστηκε χωρίς την προοπτική για επεκτάσεις. Συνεπώς οι προσθήκες οι οποίες έγιναν δεν ήταν δυνατόν να υποταχθούν στο αρχικό αρχιτεκτονικό στυλ του αρχικού κτιρίου , αλλά να υιοθετήσουν ένα δικό τους το οποίο αφενός θα ταιριάζει με το αρχικό και αφετέρου θα ακολουθεί το ρεύμα της εποχής , δεδομένου ότι η τελευταία προσθήκη έγινε 30 χρόνια αργότερα.¹³⁶

130. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ109

131. ο.π. , σελ121

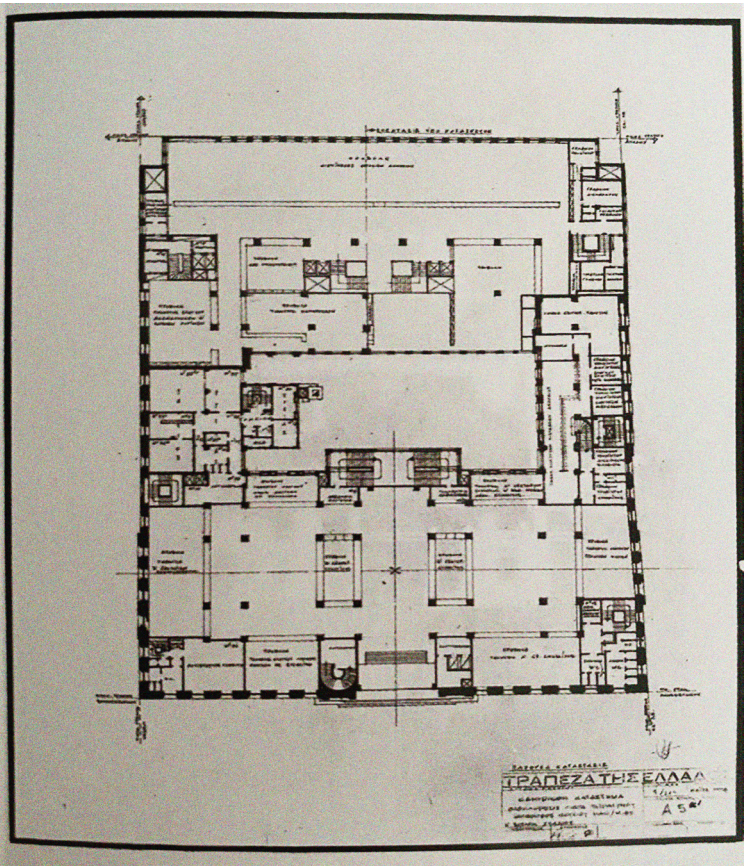
132. ο.π. , σελ109

133. ο.π.

134. ο.π.

135. ο.π. ,σελ 144

136. ο.π. ,σελ149

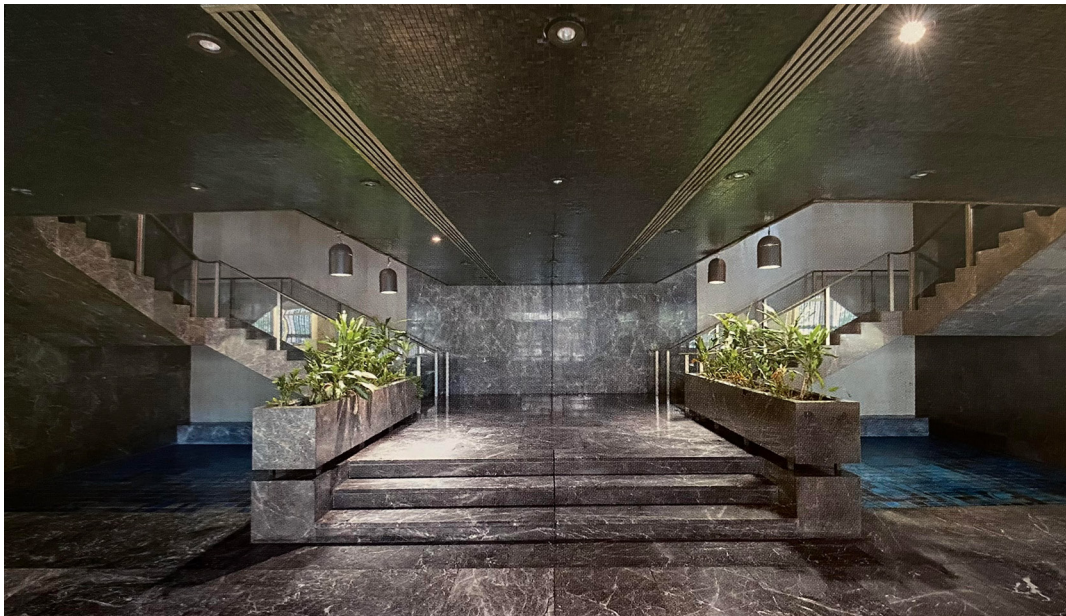
196. Προσχέδιο επέκτασης κάτοψης ισογείου

195. Bank of Greece

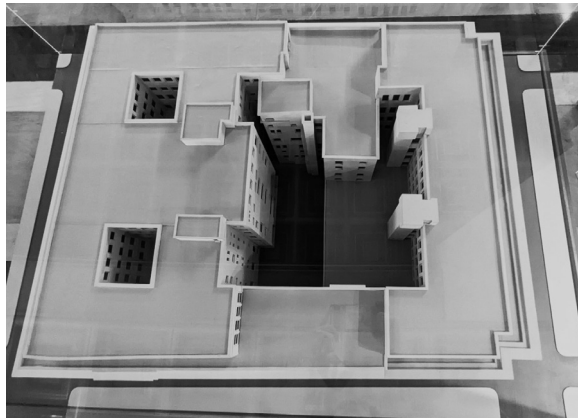
197.

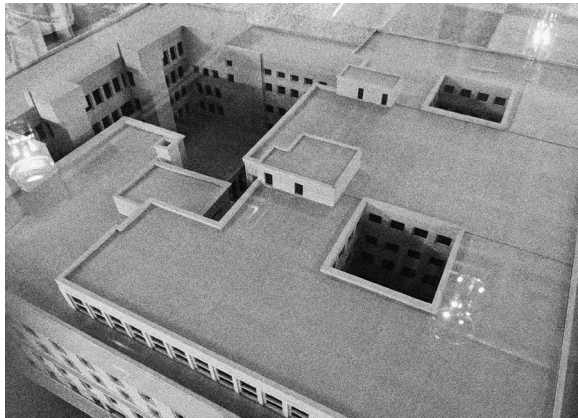
198.

199.

200.

Το νέο κτίριο πραγματοποιήθηκε σε σχέδια του αρχιτέκτονα της Τεχνικής Υπηρεσίας της Τράπεζας Νικόλαου Σαπουντζή, με προϊστάμενο τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου και σύμβουλο αρχιτέκτονα τον Εμμανουήλ Βουρέκα.¹³⁷ Η πρώτη άδεια εκδόθηκε το 1963 , η οποία αναθεωρήθηκε έξι φορές . Τελικά στις αρχές του 1970 εκδόθηκε και η τελευταία.¹³⁸

Το νέο κτίριο της τράπεζας αποτελείται απο ισόγειο και τέσσερις υπέργειους ορόφους. Μάλιστα το 1982 κατασκευάστηκε και ένας πέμπτος. Λόγω της υψομετρικής διαφοράς στο οικοδομικό τετράγωνο , το ισόγειο της Πανεπιστημίου αντιστοιχεί στον α' όροφο της Σταδίου. Έτσι η σύνδεση των δύο κτιρίων επιτυγχάνεται με εσωτερικούς διαδρόμους και στα δύο πρώτα επίπεδα του καταστήματος της Σταδίου¹³⁹ που καταλήγουν στο επίπεδο ισογείου της Πανεπιστημίου, στην κεντρική αίθουσα συναλλαγών. Η κάτοψη του κτιρίου είναι σε σχήμα 'Π' αντίστοιχα με αυτήν του Κεντρικού Καταστήματος. Μεταξύ τους συνδέονται με εσωτερική αυλή.

Το ισόγειο και ο α όροφος φιλοξενούν τις ίδιες λειτουργίες. Αίθουσα συναλλαγών και ανοιχτοί χώροι γραφείων , μη επισκέψιμοι απο το κοινό. Στον β όροφο υπάρχουν τα γραφεία διοίκησης , στον γ όροφο επίσης φιλοξενούνται λοιπά γραφεία¹⁴⁰ και στον τέταρτο όροφο βρίσκονται οι χώροι υποδοχής της Τράπεζας , «ο Ξενων».¹⁴¹

Στο επίπεδο του ισογείου μπαίνοντας κανείς συναντά την τεράστια , ενιαία αίθουσα συναλλαγών. Κεντρικά υπάρχει το μεγάλο χολ και δεξιά – αριστερά οι ανοιχτοί χώροι γραφείων , πίσω απο τα έπιπλα του γκισέ. Στην δεξιά πλευρά των γραφείων αυτών υπάρχει και ο πρώτος διάδρομος σύνδεσης με το Κατάστημα της Πανεπιστημίου. Πίσω απο το κεντρικό χολ βρίσκονται τα διπλά κλιμακοστάσια σε σχήμα 'Γ' που οδηγούν στον α όροφο. Στο επίπεδο αυτό κυριαρχούν οι ευθείες γραμμές και τα ορθογωνικά σχήματα.

197. , 198. Κεντρικό κλιμακοστάσιο ισογείου προς α' όροφο
199. , 200. Μακέτα του κεντρικού καταστήματος της Τράπεζας Ελλάδος . Εσωτερική αυλή μεταξύ του αρχικού καταστήματος επι της οδού Πανεπιστημίου και της επέκτασης επι της οδού Σταδίου

137. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ162

138. ο.π. ,σελ159

139. Ισόγειο και α' όροφο

140. Πληροφορίες απο συζήτηση με το προσωπικό της τράπεζας.

141. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ163

Συνεχίζοντας στον α' όροφο συναντάμε την ίδια σχεδόν διάταξη. Το σταθερό έπιπλο του γκισέ ορίζει τον χώρο και διαφοροποιεί τον χώρο κοινού και εργαζομένων. Σε αυτόν τον όροφο μάλιστα υπάρχουν περιμετρικά της κάτοψης τα έπιπλα αυτά, οριοθετώντας τον χώρο και δημιουργώντας έναν διάδρομο κίνησης για το κοινό. Δεξιά και αριστερά πάλι υπάρχουν οι χώροι γραφείων. Εδώ είναι πιο απομονωμένοι, σε οριοθετημένους χώρους με σταθερά χωρίσματα.

Ο στατικός φορέας του κτιρίου είναι ορατός στην κάτοψη με ορθογωνικά υποστυλώματα απο οπλισμένο σκυρόδεμα.

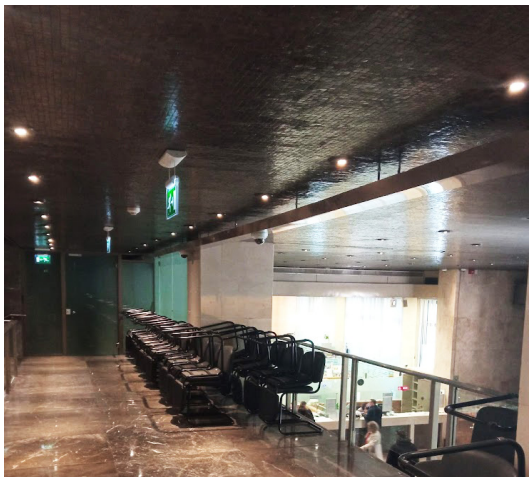
Για το εσωτερικό του κτιρίου επιλέχθηκε σκουρόχρωμη παλέτα υλικών, δίνοντας ένα αίσθημα κύρους και επιβλητικότητας στο εσωτερικό. Κυριαρχεί το μαύρο χρώμα, σκούρο ανθρακί και μπλε. Λίγες είναι οι ανοιχτόχρωμες επιφάνειες που υπάρχου στον χώρο.

Τα δάπεδα του έχουν ντυθεί με μάρμαρο Χίου. Τα υποστυλώματα του α' ορόφου έχουν επενδυθεί με το ίδιο μάρμαρο, ενώ αυτά του ισογείου έχουν επενδυθεί με λευκό. Οι τοίχοι είναι επενδυμένοι και με τις δύο είδη μαρμάρου, συμβάλλοντας στην ομοιομορφία του εσωτερικού χώρου. Η σκάλα του ισογείου είναι κατασκευασμένη απο οπλισμένο σκυρόδεμα και επενδυμένη όλη με το ίδιο μάρμαρο των δαπέδων. Τα κιγκλιδώματα της είναι κατασκευασμένα απο αλουμίνιο και το στηθαίο της γυάλινο. Οι οροφές ποικίλουν και αυτές στους ορόφους. Αρχικά η οροφή του ισογείου είναι επενδυμένη με μαύρο ψηφιδωτό, ενώ για την οροφή του α' ορόφου έχει χρησιμοποιηθεί ένα σύστημα δοκίδων, βαμμένες σε μαύρο χρώμα και εκεί έχουν ενσωματωθεί και τα φωτιστικά σώματα. Τα ερμάρια και των δύο ορόφων είναι σε όλο το μήκος και ύψος τους επενδυμένα με ξύλο.

Ο εσωτερικός φωτισμός επιτυγχάνεται στο επίπεδο του ισογείου με μικρά, κυκλικά σποτ, ενώ στο επίπεδο του ορόφου υπάρχουν μεγάλα, τετράγωνα φωτιστικά σώματα.

201. Αίθουσα συναλλαγών α' ορόφου

202.

204.

203.

205.

202. Εσωτερικός χώρος κλιμακοστασίου απο το ισόγειο προς τον α' όροφο του καταστήματος
203. Γκισέ αίθουσας συναλλαγών α' ορόφου
204. , 205. Άποψη εσωτερικού χώρου α' ορόφου

Για την επίπλωση του εσωτερικού δεν υπάρχουν σαφής αναφορές. Ωστόσο παρατηρείται πως ακολουθούν την ίδια σχεδιαστική λογική των χώρων γραφείων της εποχής. Ορθογωνικά σχήματα , σχεδιασμένα με απλές λιτές ευθείες γραμμές και αυστηρές γωνίες. Τα έπιπλα των ανοιχτών χώρων γραφείων είναι κατασκευασμένα απο ξύλο, με μεταλλικές λεπτομέρειες στον σκελετό τους , με τα αποθηκευτικά έπιπλα των χώρων αυτών να είναι σε λευκές αποχρώσεις. Ενδιάμεσα στον χώρο του α' ορόφου υπάρχουν έπιπλα πιο κλασικής μορφής και πιθανόν να αποτελούν μεταφορά απο το αρχικό κατάστημα.

Το έπιπλο του γκισέ και στα δύο επίπεδα αποτελεί σταθερή κατασκευή. Πρόκειται για μορφή στιβαρή μέσα στον χώρο. Επενδυμένο απο μάρμαρο γκρι σκούρο και λευκό προσδίδει κύρος στον χώρο με την μορφή του.

206.

206. Αίθουσα συναλλαγών
207. Λεπτομέρειες υλικών κατασκευής γκισέ
208. Λεπτομέρειες υλικών επίστρωσης τοίχων κλιμακοστασίου στον α' όροφο

207.

208.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα έργα τέχνης του εσωτερικού χώρου της τράπεζας , τα οποία αποτελούν κομμάτι της εσωτερικής σύνθεσης του χώρου. Πρόκειται για έργα κεραμικών συνθέσεων. Έργα όπως αυτά, εμφανίζονταν κυρίως σε χώρους που υποδέχονταν ποικίλες κατηγορίες πληθυσμού. Συχνά αποτύπωναν θέματα απο την ιστορία αποδίδοντας με αυτόν τον τρόπο μνημειακότητα στο χώρο.¹⁴² «Μεταξύ αρχιτεκτονικής και γλυπτικής κυριαρχεί μια αδιάσπαστη σχέση ανάμεσα στο υλικό , την μορφή και την τέχνη.» Και οι δύο συνδέονται με τον πολιτισμό και παρακολουθούν την πολιτισμική εξέλιξη του ανθρώπου σε κάθε εποχή.¹⁴³ Δεν είναι τυχαίο επομένως που επιλέχθηκε αυτή η μορφή τέχνης για να συνομιλήσει με την αρχιτεκτονική του εσωτερικού χώρου ενός απο τα πιο σημαντικά και επιβλητικά κτίρια των Αθηνών.

Καλλιτέχνης υπήρξε ο Γιάννης Μόραλης , ο οποίος σχεδίασε δύο συνθέσεις. Μια για τον χώρο δίπλα στα κλιμακοστάσια της κεντρικής αίθουσας και μια για τον χώρο του αναψυκτήριου.

209.Κεραμική σύνθεση του Ι. Μόραλη προς το αναψυκτήριο στον υπόγειο χώρο της τράπεζας

210. Κεραμική σύνθεση αναψυκτηρίου

142. Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'*, Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 , σελ64

143. ο.π.

211.

212.

214.

213.

Όσο αφορά την πρώτη σύνθεση , την ονόμασε “Βυθισμένη Πολιτεία” και πρόκειται για την διακόσμηση του πυθμένα της υδάτινης επιφάνειας δίπλα απο τα κεντρικά κλιμακοστάσια του ισογείου. Επέλεξε κεραμικά πλακίδια μπλε και μαύρα για να καλύψει την επιφάνεια διαστάσεων 4,50 * 4,50 μ. Τα στοιχεία που είχε αποτυπώσει ήταν διάφορα αρχιτεκτονικά σύμβολα ,αφαιρετικά αποτυπωμένα ως κύκλοι,τμήματα κύκλων και γραμμικά στοιχεία που επαναλαμβάνονται βυθισμένα στο νερό.¹⁴⁴

Για την σύνθεση του αναψυκτηρίου χρησιμοποίησε κεραμικά πλακίδια διαστάσεων 15 * 20 εκ. σε μπλε και καφέ αποχρώσεις. Στην περίπτωση αυτή η σύνθεση παραπέμπει πιο πολύ σε διακοσμητικό στοιχείο παρά σε στοιχείο της αρχιτεκτονικής λύσης.¹⁴⁵ Ενδιαφέρον παρουσιάζει πως αν και ο χώρος του αναψυκτηρίου βρίσκεται στο υπόγειο του αρχικού κτιρίου ¹⁴⁶ φαίνεται πως ακολουθεί την ίδια σχεδιαστική λογική και υλικά κατασκευής με αυτά της νέας επέκτασης.

211. Σύνθεση Ι. Μόραλη στον πυθμένα της λίμνης του κεντρικού κλιμακοστασίου

212. Λεπτομέρεια κεραμικής σύνθεσης

213. Σύνθεση στον χώρο προς το αναψυκτήριο στον υπόγειο χώρο

214. Λεπτομέρειες κεραμικών συνθέσεων αναψυκτηρίου

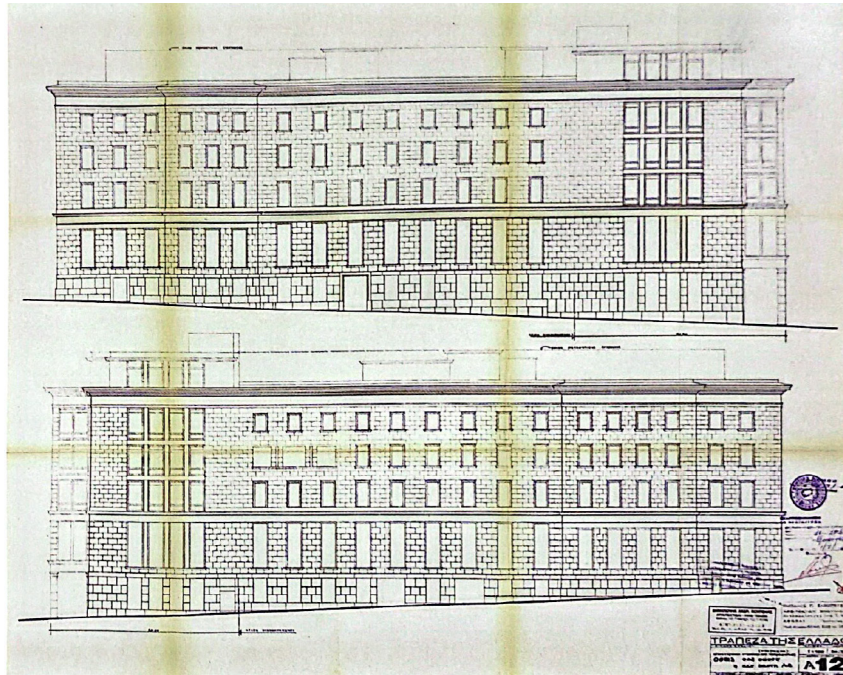
144. Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'*, Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 , σελ65

145. ο.π.

146. Συνέχεια του επιπέδου ισογείου της Σταδίου

216. Σύνδεση του αρχικού καταστήματος της Τράπεζας Ελλάδος με αυτό της επέκτασης. Φαίνεται φανερά η διαφορετική σχεδιαστική λογική που υπάρχει ανάμεσα στα δύο τμήματα του καταστήματος της τράπεζας και η επιλογή να διατηρήσουν το καθένα ξεχωριστά.

215. Όψεις κεντρικού καταστήματος της Τράπεζας Ελλάδος

Στο επίπεδο του α' ορόφου της Σταδίου γίνεται ξεκάθαρα αντιληπτή η προσθήκη του νέου κτιρίου και η διαφορετική σχεδιαστική λογική του εσωτερικού χώρου στα υλικά που έχουν χρησιμοποιηθεί , στον σχεδιασμό των επίπλων , στην συνολική απόδοση του εσωτερικού χώρου.

Αυτή η διαφοροποίηση εκτός απο τις εναλλαγές του εσωτερικού χώρου γίνονται αντιληπτές απο τον παρατηρητή και στο εξωτερικό του κτιρίου. Οι πλάγιες όψεις του κτιρίου σχεδιάστηκαν με τρόπο ώστε να ταιριάζουν με το παλιό κτίριο. Ακολούθησαν την ίδια σχεδιαστική λογική με αυτή του αρχικού κτιρίου της Πανεπιστημίου μέχρι το τελευταίο τμήμα που φτάνει στην οδό Σταδίου. Εκεί ένα κομμάτι των πλάγιων όψεων και η πρόσοψη επι της Σταδίου ακολουθούν δικό τους ρυθμό με μεγαλύτερα και συνεχή υαλοστάσια και την στοά που δημιουργείται στο επίπεδο του ισογείου. Πρόκειται για την πιο σύγχρονη αντιμετώπιση του νέου κτιρίου που προϋδεάζει για το τι θα ακολουθήσει στο εσωτερικό του. Αν και διαφορετικοί ρυθμοί, συνδιαλέγονται μεταξύ τους αφήνοντας ένα ομοιόμορφο αποτέλεσμα. Οι αρχιτέκτονες κατάφεραν να αποδώσουν με λιτότητα και αυστηρότητα την σύγχρονη αντίληψη της αρχιτεκτονικής τη εποχή αυτή. Στοιχεία της όψης όπως γείσα , ζώνες αποτελούν μικρές λεπτομέρειες κλασικής αντίληψης που συμβάλλουν στην ομοιομορφία των συνολικών όψεων του κτιρίου.¹⁴⁷ Στο επίπεδο του ισογείου η κάτοψη βρίσκεται σε υποχώρηση με αποτέλεσμα ο στατικός φορέας αφενός να γίνεται ορατός στον εξωτερικό χώρο και αφετέρου να δημιουργεί μια στοά μπροστά απο την είσοδο. Μεγάλα υαλοστάσια απο κρύσταλλα και αλουμίνιο σε μπεζ απόχρωση χαρακτηρίζουν την όψη του ισογείου όπου εκτός απο το σημείο της εισόδου το υπόλοιπο μέρος για λόγους ασφαλείας έχει καλυφθεί με κιγκλιδώματα σε όλο το ύψος της όψης. Κατασκευασμένη απο κατεργασμένους λίθους σε συνδυασμό με γκρι και μπεζ πλάκες μαρμάρου αποδίδουν το επιβλητικό ύφος που αναλογεί στο Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας της Ελλάδος μέσα στον αστικό ιστό της Αθήνας.

Το κτίριο της Τράπεζας της Ελλάδος καταφέρνει να συνδυάσει τις διαφορετικές εποχές κατασκευής του και τα αρχιτεκτονικά στυλ χωρίς να επικαλύπτονται μεταξύ τους.

Κάνουν αισθητή την διαφορά μεταξύ τους τόσο στον εσωτερικό, όσο και στον εξωτερικό χώρο δημιουργώντας ταυτόχρονα ένα αίσθημα συνοχής και ομοιομορφίας.

147. Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ163

217. Λεπτομέρεια της εισόδου επι της Πανεπιστημίου

219. Λεπτομέρεια της εισόδου επι της Σταδίου

218. Όψη της Τράπεζας Ελλάδος επι της οδού Πανεπιστημίου.
Αρχικό κατάστημα

220. Όψη της Τράπεζας Ελλάδος επι της οδού Σταδίου.
Επέκταση τράπεζας

221.

222.

223.

221. Γωνιακή άποψη της
πρόσοψης επι της οδού Σταδίου
222. Λεπτομέρεια
κατασκευαστική
223. Λεπτομέρεια υλικών

03 Ερμηνεία & Συμπεράσματα

Ο ελληνικός μοντερνισμός έκανε την εμφάνιση του ήδη από τις αρχές του 1930. Οι αρχιτέκτονες ξεκινούν δήλα τις εφαρμογές των διεθνών προτύπων στην ελληνική αρχιτεκτονική κυρίως με κάποιες απλουστεύσεις του διακόσμου των κτιρίων και απλοποιήσεις στην μορφή. Δυστυχώς το μοντέρνο κίνημα διακόπτεται απότομα και αναπόφευκτα για την ελληνική αρχιτεκτονική λόγω των εθνικών και ιστορικών γεγονότων.

Τέλη του1950 αρχίζει να ανθεί ξανά και να φέρνει στο προσκήνιο ιδέες και αρχές που θα αλλάξουν την μέχρι τότε κλασικίζουσα όψη της πόλης.¹⁴⁸ Μέχρι τότε τα κτίρια της προηγούμενης δεκαετίας σχεδιάζονταν ακολουθώντας το ρεύμα του αφαιρετικού ή εκσυγχρονισμένου κλασικισμού.¹⁴⁹

Η δεκαετία του '60 αποτελεί τομή για την ελληνική αρχιτεκτονική. «Παρουσιάζει έναν ιδιαίτερο δυναμισμό και επιτρέπει κάθε είδους αισιοδοξία.»¹⁵⁰ Χαρακτηρίζεται ως «άνοιξη» με την εισαγωγή των διεθνών προτύπων και το International Style στην ελληνική, επίσημη αρχιτεκτονική κτιρίων μετά το πέρας του πολέμου. Κοινό γνώρισμά της επίσημης αρχιτεκτονικής των κτιρίων γραφείων αποτελούν η γενικευμένη χρήση μαρμάρου, γυαλιού, αλουμινίου και λευκού χρώματος¹⁵¹ τα οποία απευθύνονται σε ένα διεθνές επίπεδο σχεδιασμού και κατασκευής. Τα γυάλινα τοιχοπετάσματα θα αποτελέσουν την βασικότερη επένδυση όψεων των νέων κτιρίων γραφείων, ξεκινώντας την διάδοση του από το κέντρο της Αθήνας και στην συνέχεια επεκτείνεται και στις υπόλοιπες πόλεις, ακόμη και στις επαρχιακές.¹⁵²

Στην μεταπολεμική Ελλάδα, το μέρος της επίσημης αρχιτεκτονικής που σχεδιάζεται από αρχιτέκτονες για λογαριασμό των τραπεζών είναι πολύ μικρό. Τα κτίρια των τραπεζών , τα οποία αποτελούν την επισημότερη εκδοχή των κτιρίων γραφείων κάνουν δυναμική εμφάνιση στον πολεοδομικό ιστό αλλά και στον Τύπο μέσα από δημοσιεύσεις και αφιερώματα την εποχή αυτή. Μέχρι τότε οι αναφορές στα κτίρια τραπεζών ήταν περιορισμένες, κάτι το οποίο φαντάζει παράδοξο αν σκεφτεί κανείς πως είναι τα κτίρια τα οποία εκφράζουν το δημόσιο και ιδιωτικό χρήμα μέσα στην πόλη και αποτελούν από τους βασικότερους παράγοντες της οικονομικής δραστηριότητας κάθε χώρας.

Οι αρχιτέκτονες του 1930 είχαν επιχειρήσει ξανά την μοντερνιστική προσέγγιση των κτιρίων τραπεζών, χωρίς όμως να καταφέρουν να το επιβάλλουν. Μονάχα κάποιες απλουστεύσεις στις όψεις και αφαίρεση στοιχείων διακόσμου χωρίς να αλλάξει κάτι στην μορφολογία του κτιρίου.¹⁵³ Η δεκαετία του '60 έρχεται να αλλάξει σημαντικά τον σχεδιασμό αυτών των κτιρίων. Αρχικά οι αλλαγές περιορίζονται στα υποκαταστήματα των τραπεζών , τα οποία βρίσκονται διάσπαρτα στην πόλη και αποτελούν σημεία καθημερινής εξυπηρέτησης των πολιτών.

Οι μοντερνιστές αρχιτέκτονες την περίοδο του '60 , έντονα επηρεασμένοι από τα διεθνή πρότυπα προσπαθούν να αποδώσουν τις ιδέες και αρχές στην ελληνική αρχιτεκτονική. Χώροι «ανοιχτοί» (ελεύθερη κάτοψη), φωτεινοί με μεγάλα υαλοστάσια τα οποία παίρνουν την θέση των μεγάλων, αδιαπέραστων τοίχων των κτιρίων των τραπεζών, εισαγωγή νέων υλικών και τρόπων κατασκευής καθώς και εσωτερικοί χώροι απαλλαγμένοι απο τον περιττό διάκοσμο είναι κάποια απο τα στοιχεία που έδωσαν οι Έλληνες μοντερνιστές στα έργα τους. Τα νέα υποκαταστήματα που δημιουργούνται φέρουν ως βασικά κοινά χαρακτηριστικά την χρήση ακριβών υλικών στα εσωτερικά τους, την ανοιχτή κάτοψη , τους κλιματιζόμενους χώρους και σύγχρονα σχεδιασμένα έπιπλα.

Για πρώτη φορά ο γραφειακός χώρος οργανώνεται με βάση την κλίμακα των επίπλων.¹⁵⁴ «Οργανώνεται ως τεχνικό πλαίσιο για τις ανθρώπινες δραστηριότητες και κοινωνικές δομές. Οργανώνεται με βάση την σχέση του ανθρώπου με την μορφή».¹⁵⁵ Η κάτοψη πλέον έχει ελεύθερη ροή. Έχει αποκτήσει ένα πιο κοινωνικό χαρακτήρα, κυρίως οι αίθουσες συναλλαγών που αναφέρονται στην εξυπηρέτηση του κοινού. Οι στιβαροί εσωτερικοί τοίχοι που όριζαν δωμάτια-γραφεία με τις κλειστές πόρτες έχουν αντικατασταθεί με ελαφριά πετάσματα από γυαλί, μέταλλο ακόμη και οι ζαρντινιέρες χρησιμοποιούνται ως διαχωριστικά των χώρων. Πλέον η οργάνωση επιτυγχάνεται σε ένα σύστημα εσωτερικής χωροθέτησης με οπτική ενοποίηση των χώρων και νοητά όρια.¹⁵⁶

153. Θέματα Χώρου + Τεχνών 15/1984 ,σελ 78

154. Τσακόπουλος Παναγιώτης , *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής* , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα, 2014, σελ90

155. Παρμενίδης Γιώργος , Χαραλαμπίδου – Διβάνη Σόνια , *Η μορφή του σχεδιασμένου αντικειμένου,το πρόβλημα της περιγραφής* , εκδ. Επίκεντρο , Αθήνα , 2005, σελ152

156. Οι χώροι, κυρίως αυτοί που εξυπηρετούν το κοινό είναι ενιαίοι , οργανωμένοι σε ελεύθερη κάτοψη. Ωστόσο για να μπορέσουν να διαχωριστούν οι χώροι των γραφείων που υπάρχουν ή οι χώροι κίνησης του κοινού, οι αρχιτέκτονες χρησιμοποίησαν έπιπλα, αντικείμενα ή και φυτά πέρα των τυπικών διαχωριστικών με σκοπό την οριοθέτηση “ζωνών” μέσα στον χώρο αλλά ταυτόχρονα επιτρέπουν στο κοινό να έχει οπτική επαφή σε όλο το εύρος του χώρου. Ακόμη και σε αυτούς που δεν μπορεί να έχει πρόσβαση.

148. *Αρχιτεκτονικά Θέματα* 28/1994,σελ63

149. Φεσσά – Εμμανουήλ Ελένη , *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα 1827-1992* , εκδ. Παπασωτηρίου , Αθήνα , 1993, σελ21

150. *Αρχιτεκτονικά Θέματα* 20/1986,σελ64

151. Φεσσά – Εμμανουήλ Ελένη , *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα 1827-1992* , εκδ. Παπασωτηρίου , Αθήνα , 1993, σελ212

152. Φιλίππιδης Δημήτρης , *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830 – 1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας* , εκδ. Μέλισσα , Αθήνα , 1984, σελ338

Τα έπιπλα αποτελούν πλέον σημαντικά στοιχεία της σύνθεσης του εσωτερικού χώρου για τους αρχιτέκτονες και αντιμετωπίζονται με την ανάλογη βαρύτητα είτε αυτά σχεδιάζονται από τους ίδιους για το κάθε έργο ξεχωριστά , είτε αποτελούν επιλογές βιομηχανικού σχεδιασμού.¹⁵⁷ Αρχιτέκτονες του διεθνή χώρου, όπως ο Le Corbusier, σχεδιάζουν έπιπλα τα οποία παρουσιάζουν ως μέρος της αρχιτεκτονικής σύνθεσης.¹⁵⁸ Σύμφωνα με τον Δημήτρη Αντωνακάκη, «τα έπιπλα ανάλογα με την θέση και τον τρόπο που χρησιμοποιούνται μετατρέπονται στον κύριο εκφραστή του χώρου...επιτρέπουν και απαγορεύουν την κίνηση.»¹⁵⁹ Με το σκεπτικό αυτό λειτουργούσαν όλοι οι αρχιτέκτονες την περίοδο αυτή για τον σχεδιασμό των εσωτερικών σκηνικών τους. Χρησιμοποιούσαν τα έπιπλα των γραφείων για να ορίσουν χώρους μεταξύ τους και κυρίως τα σταθερά, επιβλητικά έπιπλα των γκισέ για να ορίσουν την κίνηση του κοινού μέσα στην ενιαία αίθουσα συναλλαγών της τράπεζας. Ο γραφειακός εξοπλισμός αποτελείται κυρίως από βιομηχανικά σύγχρονα έπιπλα. Μεταλλικά και ξύλινα κυρίως, σε συνδυασμό με κάποια γυάλινα και σχεδιασμένα σε ορθογωνικές γεωμετρίες με λεπτές διατομές και αναλογίες, πλαισιώνουν την εσωτερική επίπλωση του χώρου. Τα κυριότερα μοντέρνα έπιπλα την περίοδο αυτή στην Ελλάδα είναι Σκανδιναβικής και Αμερικανικής προέλευσης, με τον Σκανδιναβικό και πιο συγκεκριμένα τον Δανέζικο ρυθμό να διατηρείται λόγω των απλών, οικονομικών επίπλων έναντι του Αμερικάνικου.¹⁶⁰ Σκούρα ξύλα , συνδυασμένα με μεταλλικές λεπτομέρειες σε απλές γεωμετρικές μορφές , με ορθογώνιες γωνίες ήταν τα χαρακτηριστικότερα έπιπλα των εσωτερικών τραπεζικών χώρων το 1960.

157. Από τα παραπάνω παραδείγματα , ο Νίκος Βαλσαμάκης και η Αναστασία Τζάκου έχουν σχεδιάσει και την πιο μικρή λεπτομέρεια για το εσωτερικό των καταστημάτων , κάνοντας τα απόλυτα έργα τους. Φυσικά και σε αυτά δεν λείπει η καρέκλα του Mies van der Rohe, δείγμα ενός μοντέρνου γραφειακού χώρου που υιοθέτησαν και οι υπόλοιποι αρχιτέκτονες για τα έργα τους.

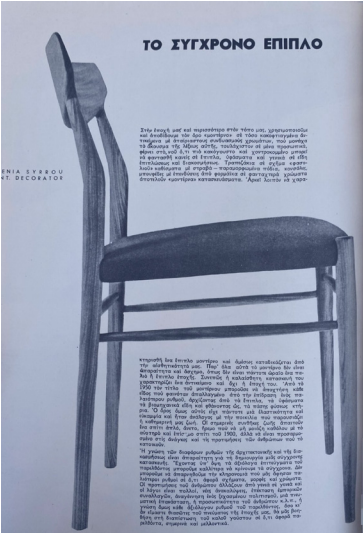
158. Αλεξανδρίδης Ν. Παναγιώτης , *Ρυθμολογία και αρχιτεκτονική του επίπλου*, εκδ. Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα ,1995 , σελ333

159. Αντωνακάκης Δημήτρης,Αντωνακάκη Σουζάνα (επιμ.) ,*Ο μικρόκοσμος του εσωτερικού χώρου:τετράδια αρχιτεκτονικής ATELIER 66*, εκδ. ΔΟΜΕΣ ,Αθήνα ,2021, σελ21

160. Αλεξανδρίδης Ν. Παναγιώτης , *Ρυθμολογία και αρχιτεκτονική του επίπλου*, εκδ. Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα ,1995 , σελ359

224. Βιομηχανικά έπιπλα "Αθανασιάδης".

225. Διαφήμιση σύγχρονων επίπλων την δεκαετία '60 σε αρχιτεκτονικά περιοδικά

Για τις εσωτερικές επενδύσεις χρησιμοποιούνται ακριβά υλικά, προκειμένου να τονίζουν το αίσθημα αίγλης και τον πλούτο του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Τα έπιπλα όπως και τα υλικά στον εσωτερικό χώρο αναλαμβάνουν την ερμηνεία των προθέσεων του αρχιτέκτονα , προσθέτοντας ανάλογα βάρος , κύρος , οικειότητα , ευελιξία στον χώρο.¹⁶¹ Επενδύσεις από μασίφ ξύλο, αλουμίνιο, κρύσταλλα και μάρμαρα αποτελούν δείγματα της βασικής παλέτας υλικών που χρησιμοποιούν οι αρχιτέκτονες. Τα μεγάλα υαλοστάσια με τα κουφώματα αλουμινίου, τα οποία διαφημίζονται όλο και πιο πολύ σε αρχιτεκτονικά περιοδικά , αποτελούν κυρίαρχο μέσω οργάνωσης των όψεων , εξασφαλίζοντας την πλήρη διαφάνεια και φωτεινότητα στο εσωτερικό του κτιρίου , δημιουργώντας μια γυάλινη επιδερμίδα γύρω του. Μια από τις βασικότερες αρχές του μοντερνισμού, την οποία όμως οι Έλληνες εργοδότες δεν μπόρεσαν να αφομοιώσουν και να δεχτούν απόλυτα.

«Προκειμένου να ικανοποιηθούν...τα μνημειακά γούστα του εργοδότη επιστρατεύτηκε η χρήση του μαρμάρου.»¹⁶² Αυτό αποτελούσε μια τεχνική που ακολουθούσαν οι αρχιτέκτονες στις τροποποιήσεις κυρίως των υφιστάμενων κτιρίων, αλλά και στην δημιουργία νέων. Για τα έργα τους χρησιμοποιούσαν ελληνικά μάρμαρα τόσο για το ντύσιμο των εξωτερικών κελυφών, όσο και στις εσωτερικές επενδύσεις δαπέδων, τοίχων και επίπλων. Αυτό αποτέλεσε πιθανόν και μια προσπάθεια ελληνοποίησης των αμερικάνικων προτύπων και προσαρμογή αυτών στα ελληνικά δεδομένα δημιουργώντας μια πιο οικεία εικόνα στο κοινό.

Την ίδια περίοδο ξεκινά μια έντονη συνεργασία ανάμεσα σε αρχιτέκτονες και καλλιτέχνες προκειμένου να απογειώσουν την αρχιτεκτονική σύνθεση. Συνεργάζονται είτε από την αρχή , είτε αφού ολοκληρωθεί το αρχιτεκτονικό έργο με σκοπό την ένταξη των καλλιτεχνικών συνθέσεων μέσα στο απόλυτο μοντερνιστικό σκηνικό.¹⁶³ Μια από τις βασικότερες αρχές του μοντέρνου κινήματος άλλωστε ήταν η σύζευξη της αρχιτεκτονικής με την τέχνη. Οι Έλληνες μοντερνιστές αρχιτέκτονες με πρωτοπόρο τον Κωνσταντίνο Δεκαβάλλα ξεκινούν να εντάσσουν στα μοντερνιστικά σκηνικά των τραπεζών έργα τέχνης ανάγλυφων συνθέσεων , κυρίως γλυπτικής και κεραμικής. Έργα μεγάλων διαστάσεων κοσμούν ολόκληρες εσωτερικές όψεις και δάπεδα των κτιρίων αυτών, συμβάλλοντας στην επιβλητικότητα του τραπεζικού συστήματος που θέλουν να προωθήσουν.

161. Αντωνακάκης Δημήτρης,Αντωνακάκη Σουζάνα (επιμ.) ,*Ο μικρόκοσμος του εσωτερικού χώρου:τετράδια αρχιτεκτονικής ATELIER 66*, εκδ. ΔΟΜΕΣ , Αθήνα ,2021, σελ21

162. Θέματα Χώρου + Τεχνών 15/1984 ,σελ 53

163. Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'*, Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 , σελ110

Τα κεντρικά καταστήματα των τραπεζικών φορέων διατηρούν την αυστηρή, αδιαπέραστη μορφή τους προσπαθώντας να προβάλλουν ένα αίσθημα σταθερότητας και αξιοπιστίας στον ιστό της πόλης μέσα από το ιστορικό περίβλημα τους με τους ογκώδης, ψηλούς τοίχους και την χρήση ακριβών υλικών. Οι αλλαγές σε αυτά, πραγματοποιούνται στα μέσα της δεκαετίας σχεδόν και αποτελούν ελάχιστες εσωτερικές αλλαγές. Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί πως οι αρχιτέκτονες δημιούργησαν ένα εντελώς μοντερνιστικό σκηνικό στα εσωτερικά των καταστημάτων προσπαθώντας να τονίσουν την αξία του μοντέρνου σχεδιασμού και να τον εντάξουν δυναμικά στην αρχιτεκτονική τέτοιων κτιρίων, θέτοντας δευτερευούσης σημασίας το επιβλητικό , νεοκλασικό εξωτερικό κέλυφος αλλά και τον υπόλοιπο εσωτερικό χώρο.

Παρόμοια αντιμετώπιση υπάρχει από τους αρχιτέκτονες και όσο αφορά τους υφιστάμενους χώρους των υποκαταστημάτων. Οι χώροι που στέγαζαν υποκαταστήματα τραπεζών μικρού και μεσαίου δυναμικού στις περιοχές της Αθήνας αποτελούσαν ισόγεια πολυκατοικιών. Στην προκειμένη περίπτωση οι αρχιτέκτονες περιόρισαν τις αλλαγές στο εξωτερικό κέλυφος ή δεν επέβαιναν καθόλου με σκοπό την αρμονία του συνόλου των όψεων. Οι αλλαγές πραγματοποιούνταν κυρίως στο εσωτερικό και ακολουθούν την ίδια ακριβώς σχεδιαστική λογική με σκοπό να δημιουργήσουν την εικόνα ενός σύγχρονου τραπεζικού χώρου. Σχεδιάζουν τον εσωτερικό χώρο με νέες παραμέτρους. Οι σκάλες από οπλισμένο σκυρόδεμα, αντικαταστάθηκαν με μεταλλικές σκάλες σχεδιασμένες από τους ίδιους με λεπτομέρειες στις κουπαστές και τα στηθαία. Τα ογκώδη έπιπλα των γκισέ αντικαταστάθηκαν με νέα , σύγχρονου σχεδιασμού και ελαφρότερα υλικά. Μεταλλικός σκελετός και επενδύσεις με ξύλινες επιφάνειες ήταν ο βασικότερος συνδυασμός αυτών. Ορισμένοι χρησιμοποίησαν επιφάνειες μαρμάρου για τις τελικές επιφάνειες συμβάλλοντας στο αίσθημα αίγλης του εσωτερικού χώρου και μαύρη βακέτα. Μια από τις βασικότερες αλλαγές που προσπαθούσαν ήταν η απόκρυψη του στατικού φορέα με διάφορες μεθόδους¹⁶⁴ όπου κρίνονταν απαραίτητο και η δημιουργία ενιαίων υαλοστασίων.

Το φαινόμενο της στέγασης των υποκαταστημάτων σε ισόγειους χώρους πολυκατοικιών υπήρχε από τις αρχές του 1950 , όπου επικρατούσε ένα νόθο κλασικό μοντέρνο στυλ, όχι μόνο στα ισόγεια υποκαταστήματα αλλά και στην γενικευμένη αρχιτεκτονική των κτιρίων αυτών την δεκαετία του '50. Οι όψεις των κτιρίων αυτών δεν απευθύνονταν σε κάποιο συγκεκριμένο ρεύμα. Απλουστευμένες όψεις , απαλλαγμένες από τον περιττό διάκοσμο και ρυθμικά ανοίγματα τοποθετημένα μεταξύ τους.

Τα εσωτερικά τους χαρακτηρίζονταν από επιβλητικές σκάλες από οπλισμένο σκυρόδεμα , επενδυμένες με λευκά μάρμαρα και κλασικίζοντα κάγκελα. Η ανθρώπινη κλίμακα σχεδόν ανύπαρκτη σε αναλογία με τις επιβλητικές κλίμακες και τον στατικό φορέα. Ο φέρων οργανισμός του κτιρίου εμφανής με ογκώδη κοίλα ή ορθογωνικά υποστυλώματα, χωρίς καμία προσπάθεια απόκρυψη τους. Χώροι κλειστοί και οριοθετημένοι με τοίχους και ξύλινες βαριές πόρτες ήταν από τις χαρακτηριστικότερες εικόνες των εσωτερικών τραπεζικών καταστημάτων την περίοδο αυτή. Τα έπιπλα των γκισέ αποτελούσαν στιβαρές κατασκευές επενδυμένες κυρίως από μάρμαρα , ενώ ο υπόλοιπος γραφειακός εξοπλισμός αποτελούνταν από κλασικά κυρίως έπιπλα. Τα φωτιστικά σώματα ήταν κυρίως κρεμαστά και η ένταξη της φύτευσης στους εσωτερικούς χώρους ήταν ελάχιστη σε σχέση με το πλήθος φυτών που ενέταξαν στην αρχιτεκτονική σύνθεση τους οι μοντερνιστές του '60.

¹⁶⁴. Κυρίως χρησιμοποίησαν επενδύσεις στους τοίχους για την απόκρυψη των υποστυλωμάτων. Ωστόσο, υπήρξαν και περιπτώσεις που οι αρχιτέκτονες ενέταξαν τα υποστυλώματα μέσα σε έπιπλα ερμαρίων ή τα επένδυσαν με διάφορα υλικά , δίνοντας την αίσθηση πως πρόκειται για βασικό κομμάτι της αρχιτεκτονικής σύνθεσης και όχι για ένα στοιχείο του στατικού φορέα που βρίσκεται ' 'τυχαία' ' τοποθετημένο στον χώρο.

226. Υποκατάστημα Εμπορικής Τράπεζας στον Κολωνό. Αίθουσα συναλλαγών Δεκαετία '50

227. Υποκατάστημα Εμπορικής Τράπεζας στο Σύνταγμα. Αίθουσα συναλλαγών Δεκαετία '50

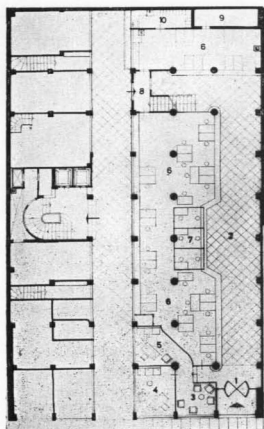
228. Κεντρικό κατάστημα Εμπορικής Τράπεζας Αθήνα. Κύρια αίθουσα συναλλαγών Δεκαετία '50

229. Κεντρικό κατάστημα Εμπορικής Τράπεζας Αθήνα. Κεντρικό κλιμακοστάσιο Δεκαετία '50

Υ Π Ο Κ Α Τ Α Σ Τ Η Μ Α Θ Ε Μ Ι Σ Τ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Σ
Themistokleous Branch

230. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος - Υποκατάστημα Θεμιστοκλέους , 1957

Το εσωτερικό σκηνικό των καταστημάτων του '50 πρόβαλε μια πιο στιβαρή και επιβλητική εικόνα του τραπεζικού οργανισμού με τα ογκώδη στοιχεία κατασκευής να υπερτερούν και την ανθρώπινη κλίμακα να απουσιάζει.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω το 1960 ξεκινά δυναμικά η ανέγερση των υποκαταστημάτων Ε.Τ.Ε. με προϊστάμενο των αρχιτεκτονικών μελετών τον Κωνσταντίνο Δεκαβάλλα. Τα υποκαταστήματα αυτά θα αποτελέσουν τοπόσημα για το αστικό μεταπολεμικό τοπίο¹⁶⁵ της Αθήνας και στην συνέχεια και άλλων ελληνικών πόλεων. Ο Δεκαβάλλας συμβάλει στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας αρχιτεκτονικής και τα υποκαταστήματα Ε.Τ.Ε. θα αποτελέσουν στην συνέχεια παράδειγμα προς μίμηση και των υπόλοιπων κρατικών και ιδιωτικών τραπεζών. Η καθαρότητα των μορφών , γεωμετρία , αναλογίες, διαφάνεια των χώρων, ευέλικτες στατικές λύσεις και προηγμένα μηχανολογικά συστήματα για την εποχή αυτή είναι στοιχεία που αναδεικνύουν τα κτίρια αυτά και τα κάνουν να ξεχωρίζουν στον αστικό ιστό της πόλης.¹⁶⁶

Μαζί με τα υποκαταστήματα του Κ. Δεκαβάλλα, το ενδιαφέρον συγκεντρώνει και το υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στην Πάτρα της Αναστασίας Τζάκου. Πρόκειται για έργο το οποίο χάρη στην καθαρότητα των μορφών , την αισθητική λιτότητα , λειτουργικότητα , αρμονία μεταξύ κενών-πλήρες αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα νέα κτίρια τραπεζών την περίοδο αυτή.¹⁶⁷

Όπως όλες οι τέχνες , έτσι και η αρχιτεκτονική υπόκειται και αυτή στις επιταγές της κάθε εποχής. Κάτι που στην πράξη λέγεται "μόδα". Η μόδα όμως δεν κρατάει και πεθαίνει νέα. Ωστόσο, η δύναμη της είναι τεράστια!¹⁶⁸

Οι αρχιτέκτονες του '60 παρά τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες και οικοδομικές τεχνικές της Ελλάδας τότε, προσπάθησαν να ενσωματώσουν στην εγχώρια αρχιτεκτονική τα πρότυπα και τις ιδέες του International Style. Κάποια κατάφεραν να τα αποδώσουν πλήρως όπως το Περίπτερο Ε.Τ.Ε. στη Δ.Ε. Θεσσαλονίκης του Νίκου Βαλσαμάκη. Ένα παράδειγμα πιστό στον μισβαντεροϊκό κώδικα που έγινε μια φορά και δεν μπόρεσε να επαναληφθεί για τα ελληνικά δεδομένα.

Όπως αναφέρει και ο Loyet θα ήταν ανούσιο να συγκρίνουμε την αρχιτεκτονική της Αθήνας με τα αμερικάνικα ή ιταλικά πρότυπα της...πρόκειται για προσαρμογή γιγάντιων κτιρίων σε μια κλίμακα πολύ μικρότερη. Σε έναν πληθυσμό με διαφορετικές οικονομικές ανάγκες, διαφορετικό κλίμα , τοπίο και παράδοση.¹⁶⁹ Οι Έλληνες αρχιτέκτονες προσπάθησαν να δημιουργήσουν κτίρια και να δώσουν μορφές όμοιες με αυτές που γνώριζαν από τα διεθνή περιοδικά. Ωστόσο η μη ανεπτυγμένη τεχνολογία της Ελλάδας και οι περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες , σε σχέση με αυτή της Δύσης δεν επέτρεψε ορισμένες φορές στα έργα των αρχιτεκτόνων να αφομοιώσουν πλήρως τα διεθνή πρότυπα του μισβαντεροϊκού κώδικα.

Το διαφορετικό κλίμα επέβαλε την σκίαση των όψεων με την δημιουργία ημιυπαιθριων χώρων και στοών, ακόμη και την χρήση περσίδων και κουρτινών εσωτερικά των μεγάλων, ενιαίων υαλοστασίων. Η Αθήνα, αλλά και οι υπόλοιπες πόλεις της χώρας δεν διέθεταν τεράστιες εκτάσεις προς εκμετάλλευση. Συνεπώς τα έργα των αρχιτεκτόνων θα έπρεπε να "χωρέσουν" κτίρια μεγαλύτερης κλίμακας στις διαθέσιμες επιλογές που είχαν, πέρα κάποιων εξαιρέσεων (Τράπεζα της Ελλάδος). Ακόμη το γυάλινο περίβλημα δεν ήταν απόλυτα οικείο και σύμφωνο με τους εργοδότες. Προκειμένου λοιπόν να εξασφαλισθεί η ισορροπία ανάμεσα στις επιθυμίες αυτού και τα πρότυπα αρχιτεκτονικού σχεδιασμού εισήχθη η χρήση των ελληνικών μαρμάρων.

Με την εισαγωγή του μοντερνισμού στην αρχιτεκτονική δημιουργία του 1960 καταφέραν να αποδώσουν μια επαναστατική εκδήλωση έναντι του αφαιρετικού ή εκσυγχρονισμένου κλασικισμού μετά από 25 χρόνια επιρροής και αποτέλεσε την κυρίαρχη τάση για τα κτίρια δημόσια χρήσης.

"Το θέατρο έχει νόημα άμα μιλήσει σε πολλούς. Το ίδιο και η αρχιτεκτονική."

Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας ¹⁷⁰

165. Τσακόπουλος Παναγιώτης , Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα , 2014 , σελ90

166. ο.π.

167. Θέματα Χώρου + Τεχνών 15/1984 ,σελ 58

168. Αρχιτεκτονικά Θεματα 28/1994,σελ68

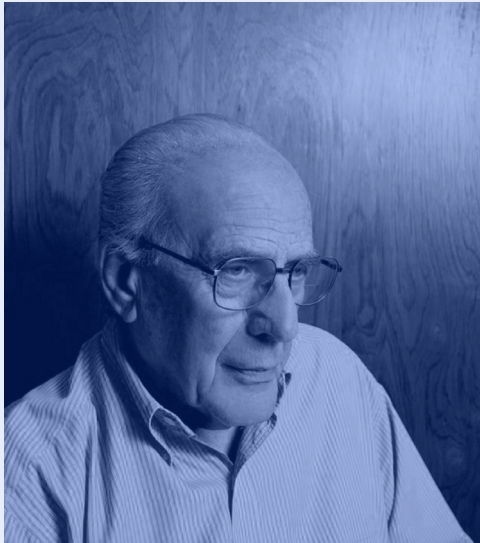
169. Αρχιτεκτονικά Θεματα 2/1968,σελ23

170. Αρχιτεκτονικά Θεματα 28/1994,σελ64

4.1 Νίκος Βαλσαμάκης

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1924 και σπούδασε αρχιτεκτονική στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) στην ταραγμένη περίοδο του Εμφυλίου από όπου και αποφοίτησε το 1952. Το 1953 ιδρύει το δικό του γραφείο αρχιτεκτονικών μελετών, στο οποίο εργάζεται με ολιγομελή ομάδα συνεργατών, ώστε να μπορεί να ελέγχει πλήρως κάθε μελέτη.¹⁷¹

Το 1951, πριν καν ολοκληρώσει τις σπουδές του σχεδιάζει την πρώτη του πολυκατοικία, στην οδό Δημοκρίτου. Στα 45 χρόνια επαγγελματικής του πορείας το συνθετικό του έργο περιλαμβάνει κτήρια δημόσιας χρήσης, κατοικίες, τουριστικά συγκροτήματα, κτίρια γραφείων, τράπεζες και ξενοδοχεία. Ακόμη ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει δείξει για τον σχεδιασμό εσωτερικών χώρων στα έργα του και τον σχεδιασμό των επίπλων.¹⁷²

231. Νίκος Βαλσαμάκης

Έχει λάβει μέρος σε 15 Διεθνείς και Πανελλήνιες Εκθέσεις και έχει τιμηθεί με 16 Διεθνή και Πανελλήνια βραβεία. Το 1992 τιμήθηκε με το βραβείο MIES VAN DER ROHE (Ευρωπαϊκό βραβείο αρχιτεκτονικής), το 1999 τιμήθηκε με το αριστείο των καλών τεχνών της Ακαδημίας Αθηνών και το 2007 εκλέχτηκε τακτικό μέλος αυτής στην έδρα «Αρχιτεκτονική (Εφηρμοσμένων Συνθέσεων και Σχεδιασμού)». Έχει διατελέσει πρόεδρος του τμήματος αρχιτεκτόνων του τεχνικού επιμελητηρίου Ελλάδος και αντιπρόεδρος του πανελλήνιου συλλόγου αρχιτεκτόνων (ΣΑΔΑΣ) ενώ είναι μέλος της αρχαιολογικής εταιρείας.¹⁷³

Ο Νίκος Βαλσαμάκης ανήκει στη γενιά εκείνη που κλήθηκε να δώσει λύσεις σε μείζονα ζητήματα της μετασχηματιζόμενης ελληνικής κοινωνίας μετά τον πόλεμο. Η αρχιτεκτονική του Βαλσαμάκη κινείται ανάμεσα στον διεθνισμό και την εγχώρια ταυτότητα.¹⁷⁴ Έντονα επηρεασμένος από το έργο του Mies van der Rohe, «τελικά πέτυχε να δημιουργήσει ανθρώπινη αρχιτεκτονική μέσα από τις τελείως εγκεφαλικές αρχές του Mies.»¹⁷⁵ Προσπάθησε να προσαρμόσει τις αρχές αυτές στα ελληνικά δεδομένα. Απλότητα, αναλογίες, γεωμετρικότητα είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά του συνολικού του έργου.

Το έργο του Βαλσαμάκη χωρίζεται σε τρεις περιόδους:

1. Διεθνές Στυλ (χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής, η οριζοντιότητα) 1950 - 1960
2. Λευκός Κυβισμός 1960 - 1970
3. Κλασική περίοδος (λιτός και δωρικός νεοκλασικισμός) 1980 ως σήμερα¹⁷⁶

Η ακαδημαϊκή του καριέρα ξεκινά το 1991, όπου αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτορας της Πολυτεχνικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και το 2001 έγινε επίτιμος διδάκτορας της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.¹⁷⁷

Τα κτίρια που κατασκεύαζε τις δεκαετίες '50 - '60 χαρακτηρίζονται από υψηλή τεχνολογική επιτήδευση, που δεν συμβάδιζαν με αντίστοιχες κατασκευές που κτίζονταν την περίοδο αυτή στην Ελλάδα.¹⁷⁸ Την δεκαετία του 1960 ασχολείται κυρίως με τον σχεδιασμό κατοικιών και ξενοδοχείων. Τα καταστήματα τραπεζών αποτελούν ένα μικρό μέρος της δουλειάς του εκείνη την εποχή, ενώ θα ασχοληθεί με αυτά κυρίως τις επόμενες δεκαετίες.

171. <https://ktirio.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%83/%CE%B2/%CE%B2%CE%B1%CE%B-%B%CF%83%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82>

172. Φιλίππιδης Δημήτρης, *Οι σιωπές του Νίκου Βαλσαμάκη*, Ιανουάριος 2002, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://library.tee.gr/digital/endel/2002_2181/endel_2002_2182_12.pdf

173. <https://ktirio.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%83/%CE%B2/%CE%B2%CE%B1%CE%B-%B%CF%83%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82>

174. Αρχιτεκτονικά Θέματα 26/1992, σελ60

175. Αντωνιάδης Κ. Αντώνης, *Σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική*, εκδ. Καραγκούνης Κ.Ε.Π.Ε, Αθήνα, 1979, σελ91

176. Αρχιτεκτονικά Θέματα 26/1992

177. <https://ktirio.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%83/%CE%B2/%CE%B2%CE%B1%CE%B-%B%CF%83%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82>

178. Αρχιτεκτονικά Θέματα 26/1992, σελ65

4.2 Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

Ο Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας γεννήθηκε στην Αθήνα το 1925. Σπούδασε στην σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ (1942-1948) δίπλα σε σπουδαίους καθηγητές όπως ο Πικιώνης , Μιχελής , Δεσποτόπουλος , Βαλέντης και το διάστημα 1949-1951 συνεργάστηκε ως άμισθος επιμελητής στην έδρα του Κ. Κιτσίκη.

Συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στο Πανεπιστήμιο Columbia της Νέας Υόρκης και παράλληλα εργαζόταν στο γραφείο του καθηγητή του Persical Goodman. Ολοκληρώνει τον κύκλο των σπουδών του στο University College του Λονδίνου το 1956 στον τομέα της πολεοδομίας.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα το 1956 αναλαμβάνει τον συντονισμό των μελετών για την ανοικοδόμηση της Σαντορίνης. Το διάστημα 1960-1969 εργάζεται ως αρχιτέκτονας της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος , ενώ παράλληλα ασχολείται με μελέτες μονοκατοικιών και πολυκατοικιών στην Αθήνα, τουριστικά συγκροτήματα και μελέτες για την ανοικοδόμηση της Σαντορίνης.¹⁷⁹ Απο το 1960 ως σήμερα διατηρεί δικό του γραφείο το οποίο ασχολείται με αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές μελέτες.¹⁸⁰

232. Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

Το 1980 εκλέγεται καθηγητής το ΕΜΠ και το 1992 καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Pomona της Καλιφόρνια.¹⁸¹

Ο Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας έχει λάβει πολλά βραβεία και διακρίσεις στον ελλαδικό και διεθνή χώρο και έχει εκλεγεί επανειλημμένα κριτής αρχιτεκτονικών διαγωνισμών . Ακόμη για πολλά χρόνια εκλεγόταν μέλος, πρόεδρος και αντιπρόεδρος σε διάφορα σωματεία και επιτροπές όπως το Τ.Ε.Ε. , Σ.Α.Δ.Α.Σ. , ISOCARP (Διεθνής Ένωση Πολεοδόμων).

Το αρχιτεκτονικό του έργο κατατάσσεται σε τρεις κατηγορίες :

1. 1952-1970 - Η περίοδος που είναι έντονα επηρεασμένος απο τον αμερικάνικο κλασικιστικό μεταπολεμικό μοντερνισμό και το έργο του Mies van der Rohe
2. 1970-1990 - Περίοδος νεομπρουταλιστικού ύφους με ανάγλυφες και πλαστικές όψεις στα δημόσια κτίρια και παραδοσιακή οπτική στον σχεδιασμό των κατοικιών
3. 1990-2023 – Απόρριψη των στιλιστικών αναζητήσεων και στροφή στα ζητήματα κλίμακας , τυπολογίας , βιοκλιματικού σχεδιασμού

Παρόλο το πολυάριθμο έργο του και τις διαφορετικές αναζητήσεις, υπήρξαν κάποια βασικά ζητήματα που τον απασχόλησαν στο σύνολο του έργου όπως ο βιοκλιματικός σχεδιασμός , εξοικονόμηση ενέργειας , σεβασμός στο δομημένο περιβάλλον και σύζευξη εικαστικών τεχνών και αρχιτεκτονικής.¹⁸²

Στο έργο του ενσωμάτωσε επιρροές που είχε λάβει μέσω των σπουδών του κυρίως , αλλά και των ταξιδιών του . Με τα καταστήματα των τραπεζών ξεκίνησε να ασχολείται το 1960 και η συνεργασία αυτή κράτησε εννέα χρόνια περίπου. Την ίδια περίοδο ασχολείται ακόμη με μελέτες κατοικιών , ξενοδοχείων , τουριστικών συγκροτημάτων αλλά και δημοσίων κτιρίων .¹⁸³

Απεβίωσε το 2023 σε ηλικία 98 ετών.

«Εμένα η ζωή μου πήγε σε πολεοδομικά και σε τράπεζες»¹⁸⁴

179. Τσακόπουλος Παναγιώτης , *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής* , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα, 2014, σελ89

180. Γιαννακοπούλου Ίρις (επιμ.) , *Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας:από τη μεγάλη κλίμακα στη μικρή* , εκδ. Μουσείο Μπενάκη , Αθήνα , 2008 ,σελ338

181. Γιαννακοπούλου Ίρις (επιμ.) , *Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας:από τη μεγάλη κλίμακα στη μικρή* , εκδ. Μουσείο Μπενάκη , Αθήνα , 2008 ,σελ338

182. ο.π. , σελ338

183. Τσακόπουλος Παναγιώτης , *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής* , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα, 2014

184. *Αρχιτεκτονικά Θέματα* 28/1994,σελ62

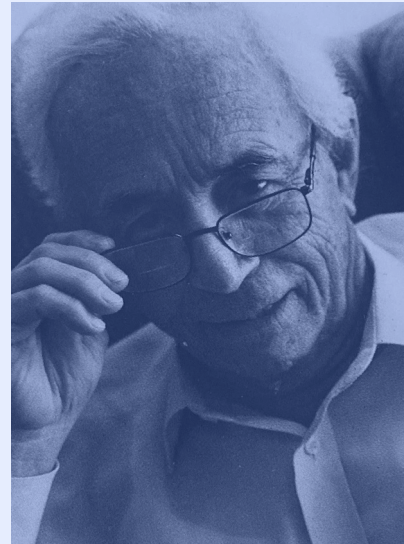
4.3 Κώστας Μανουηλίδης

Ο Κώστας Μανουηλίδης γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1922 . Όταν ήταν έξι μηνών η οικογένεια του μετακόμισε στην Αθήνα όπου και φοίτησε όλα τα σχολικά του χρόνια .

Το 1941 ξεκίνησε τις σπουδές του στην αρχιτεκτονική σχολή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) όπου φοίτησε για τρία χρόνια με καθηγητές του τον Χατζηκυριάκο – Γκίκα , Μιχελή, Πικιώνη. Το 1945 με υποτροφία συνεχίζει τις σπουδές του στο Παρίσι , στην Αρχιτεκτονική Σχολή Beaux Arts , απ' όπου και παίρνει πτυχίο το 1955.

Ξεκινά την επαγγελματική του καριέρα στο γραφείο του θείου του Παναή Μανουηλίδη το 1956 στην Αθήνα και το 1977 αποκτά το δικό του.

Η συνεργασία του με την Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως (σημερινή Alpha Bank) ξεκίνησε το 1956 και στην διάρκεια των 40 περίπου χρόνων της αρχιτεκτονικής του καριέρας μελέτησε σχεδόν τα περισσότερα καταστήματα της , ώσπου το 1995 αναλαμβάνει τη θέση του Τεχνικού Συμβούλου της Τράπεζας.

233. Κώστας Μανουηλίδης

Στην διάρκεια των 40 χρόνων της επαγγελματικής το αρχιτεκτονικό του έργο καταλαμβάνει μια ευρεία κατηγορία όπως ξενοδοχεία, κατοικίες , κτίρια γραφείων , κοινοφελή ιδρύματα κτλ. Παρόλα αυτά αν και εργάστηκε ανεξάρτητα και υλοποίησε ένα μεγάλο μέρος των μελετών του , παραμένει συνδεδεμένος με τα τραπεζικά κτίρια της Alpha Bank.

Ο Κώστας Μανουηλίδης ανήκει στην γενιά αρχιτεκτόνων του Μοντερνισμού, έντονα επηρεασμένος απο τους αρχιτεκτονικούς κύκλους της Γαλλίας , όπου και αποφοίτησε. Παρόλα αυτά καθόλη την διάρκεια της επαγγελματικής του καριέρας ήταν ένας αρχιτέκτονας ο οποίος έδινε λύσεις ανάλογα τα δεδομένα που είχε να αντιμετωπίσει κάθε φορά, χωρίς να παραμένει πιστός σε κινήματα , σχολές ή άλλες θεωρίες.

Χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής του, ήταν η προσπάθεια να διαφοροποιηθεί απο τις τυποποιημένες αρχές του μοντερνισμού και να ενσωματώσει δικά του στοιχεία στα έργα του. Ένα απο τα κυριότερα στοιχεία ήταν η αποφυγή των ενιαίων υαλοπετασμάτων. Ο Μανουηλίδης ήταν ο πρώτος που εισήγαγε τα έργα τέχνης στις αίθουσες συναλλαγών των τραπεζών.¹⁸⁵

185. Το πλήρες χρονολόγιο του Κώστα Μανουηλίδη αντλήθηκε απο το βιβλίο : Βατόπουλος Νίκος , Παπαχατζή Τάνια , *Ο αρχιτέκτονας Κώστας Μανουηλίδης* , εκδ. Alpha Bank , 2011

4.4 Ιάσωνας Ρίζος

Ο Ιάσων Ρίζος γεννήθηκε το 1923 στην Αθήνα. Σπούδασε στην αρχιτεκτονική σχολή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) απο όπου αποφοίτησε το 1950.

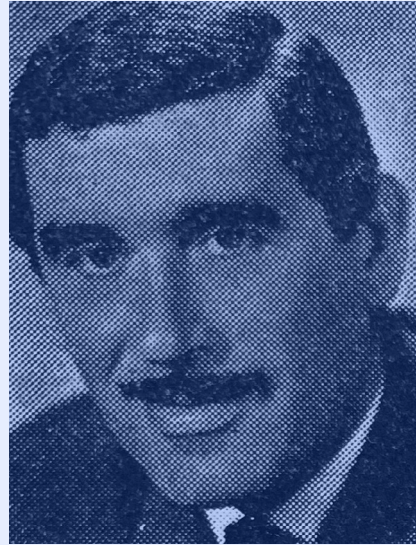
Απο το 1952 εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας και διατηρεί αρχιτεκτονικό γραφείο το οποίο ασχολείται με ένα ευρεία γκάμα αρχιτεκτονικών μελετών με ιδιωτικά και δημόσια κτίρια, εκκλησίες , σχολεία , νοσοκομεία , ξενοδοχεία , εργοστάσια. Ακόμη ασχολείται με πολεοδομικές μελέτες αλλά και μελέτες εσωτερικού σχεδιασμού.

Το 1957 διορίστηκε αρχιτέκτονας σύμβουλος της Δ.Ε.Η. και ασχολήθηκε με την εκπόνηση μελετών των περιπτέρων της Δ.Ε.Θ. (Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης) την περίοδο 1959 – 1960.

Τις δεκαετίες 1950 – 1960 ο Ιάσων Ρίζος ανέπτυξε ένα ξεχωριστό αρχιτεκτονικό στυλ στο οποίο συνδυάζε το κλασικό και το μοντέρνο. Ήταν αυτό που τον καθιέρωσαν στην εικόνα της αθηναϊκής και ελληνικής αρχιτεκτονικής την περίοδο αυτή.

Ήταν λάτρης της τέχνης και συλλέκτης έργων. Κοσμοπολίτικο τρόπο ζωής και συναναστροφές με ανθρώπους της τέχνης , της μουσικής και του θεάτρου. Η καλλιτεχνική του κλίση τον βοήθησε να συνδυάσει στο στο αρχιτεκτονικό του έργο την τέχνη με την αρχιτεκτονική.¹⁸⁶

Την περίοδο 1956 συμμετείχε σε συνεργασία με άλλους αρχιτέκτονες σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς απο τους οποίους και έλαβε δύο βραβεία για την Πλατεία Συντάγματος (1956) και την Πλατεία Κλαυθμώνος (1956).¹⁸⁷

234. Ιάσωνας Ρίζος

186. <https://www.rizos-architects.gr/#history>

187. Το πλήρες χρονολόγιο του Ιάσωνα Ρίζου αντλήθηκε απο το περιοδικό Αρχιτεκτονική 1961/25 , σελ33

4.5 Άλκης Στραγάλης

Ο Άλκης (Αλκιβιάδης–Ερρίκος) Στραγάλης γεννήθηκε στη Μανσούρα της Αιγύπτου από Έλληνες γονείς το 1929.

Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο της Μανσούρας το 1948 και στη συνέχεια σπούδασε στην École Spéciale d'Architecture έως το 1955 με καθηγητή το διάσημο Γάλλο αρχιτέκτονα Auguste Perret. Φοίτησε επίσης στο Γαλλικό Ινστιτούτο Πολεοδομίας, ενώ εργάστηκε και στη Γαλλία σε μεγάλα αρχιτεκτονικά γραφεία μέχρι το 1957.

Έπειτα γύρισε στην Ελλάδα και ξεκίνησε την επαγγελματική του πορεία συνεργαζόμενος με τα γραφεία Βουρέκα - Σακελλαρίου - Βασιλειάδη για έργα τουριστικής ανάπτυξης.

Το 1960 ιδρύει το δικό του αρχιτεκτονικό γραφείο "Άλκης Στραγάλης και Συνεργάτες Αρχιτέκτονες" αναλαμβάνοντας μεγάλα ιδιωτικά και δημόσια έργα σε Ελλάδα και Εξωτερικό. Το γραφείο απέκτησε μεγάλη εμπειρία στη μελέτη ξενοδοχειακών συγκροτημάτων, συνεδριακών κέντρων, διαμορφώσεων εξωτερικών δημοσίων χώρων, εστιατορίων, εργοστασίων και κτιρίων τραπεζών.

Την δεκαετία του 1960 γίνεται υπεύθυνος μηχανικός του Τεχνικού Τμήματος της Εθνικής Τράπεζας και αναλαμβάνει και τον σχεδιασμό κάποιων καταστημάτων. Την ίδια δεκαετία ασχολείται με τον σχεδιασμό της Τεχνικής Σχολής στην Ηγουμενίτσα (1962) και το Kinetta Beach Hotel, στην Κινέττα (1962).¹⁸⁸

235. Άλκης Στραγάλης

188. Το πλήρες χρονολόγιο του Άλκη Στραγάλη αντλήθηκε απο τον ιστότοπο <https://www.alkis-stragalis.com/>

4.6 Αναστασία Τζάκου

Η Αναστασία (Σούλα)-Ευαγγελία Τζάκου γεννήθηκε στο Θεσπρωτικό της Πρέβεζας το 1928 και μεγάλωσε στην Αθήνα, όπου και φοίτησε στο Γυμνάσιο Καλλιθέας. Σπούδασε στη σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ, από την οποία αποφοίτησε το 1952 και έπειτα πήρε υποτροφία για την σχολή διακοσμητικής «Centre National des Ateliers Educatifs» του Παρισιού.

Η Τζάκου κατά την διάρκεια των φοιτητικών της χρόνων ήταν αρκετά επηρεασμένη από τον καθηγητή της της Δημήτρη Πικιώνη, ο οποίος μάλιστα ήταν εκείνος που αναγνώρισε το ταλέντο της στον σχεδιασμό των εσωτερικών χώρων και της εξασφάλισε την υποτροφία της στο Παρίσι.¹⁸⁹

Από το 1955 έως το 1957 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι όπου δούλεψε σε τρία μεγάλα αρχιτεκτονικά γραφεία δίπλα σε σπουδαίους Γάλλους αρχιτέκτονες από τους οποίους υιοθέτησε σημαντικά στοιχεία στον σχεδιασμό της.

236. Αναστασία Τζάκου

Γυρνώντας στην Ελλάδα, εργάστηκε από το 1957-1959 στο Γραφείο Δοξιάδη στο παράρτημα του Doxiadis Associates στη Βυρρητό (1957-1958). Δραστηριοποιήθηκε ως ελεύθερη επαγγελματίας σε διάφορους τομείς με σημαντικότερους την συνεργασία της με τον Κωνσταντίνο Δεκαβάλλα στον σχεδιασμό των υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας , αλλά και το σχεδιασμό τουριστικών περιπτέρων ΕΟΤ.¹⁹⁰ Η ίδια ασχολήθηκε με τις μελέτες αρκετών κατοικιών δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον σχεδιασμό του επίπλου και της εσωτερικής διακόσμησης. Ο Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας, ο οποίος είχε ξεχωρίσει τις ικανότητες της από πολύ νωρίς και ήταν αυτός που όχι μόνο την έκανε μέλος στο Τεχνικό Τμήμα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος την δεκαετία του '60 , αλλά εγγυήθηκε και για εκείνη. Την ίδια περίοδο η Τζάκου ασχολήθηκε με τον σχεδιασμό των τουριστικών εγκαταστάσεων του "Αστέρα" , στο Μικρό Καβούρι Βουλιαγμένης όπου ήταν υπεύθυνη κυρίως με τον σχεδιασμό των εσωτερικών χώρων . Εκτός των υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας , ασχολείται με δύο αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς για τουριστικά περίπτερα της ΕΟΤ , όπου το ένα από αυτά πραγματοποιείται το 1960 στον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Μαντινείας της Αρκαδίας.¹⁹¹ Ακόμη θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με μια σειρά μονοκατοικιών όπου εκτός των άλλων ιδιαίτερο ενδιαφέρον δείχνει για την εσωτερική τους διαρρύθμιση.

Η ακαδημαϊκή καριέρα της Αναστασίας Τζάκου ξεκινά το 1960, όταν διορίζεται αρχικά ως επιμελήτρια και στην συνέχεια ως καθηγήτρια στην έδρα Ειδικής Κτηριολογίας της Σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ. Αποτελεί και την πρώτη γυναίκα που κατάφερε να διοριστεί σε αυτή τη θέση.¹⁹²

Αξιόλογο είναι και το συγγραφικό της έργο με κείμενα της να δημοσιεύονται σε αρχιτεκτονικά περιοδικά της εποχής, αλλά και την συγγραφή δικών της βιβλίων , όπως το βιβλίο ΕΠΙΠΛΟ, ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ 1960- 1986, την ποιητική συλλογή Άσπρο-Μαύρο που εκδόθηκε το 1986 και μια συλλογή φωτογραφιών με τίτλο ΤΡΙΠΤΥΧΟ, οι άνθρωποι, ο τόπος, τα έργα, που εκδόθηκε το 2002.

Η Αναστασία Τζάκου έφυγε από τη ζωή στις 19 Δεκεμβρίου του 2015.¹⁹³

Με τα υποκαταστήματα της Ε.Τ.Ε. ασχολήθηκε την δεκαετία του '60 ολοκληρώνοντας εννέα μελέτες , εκ των οποίων οι οκτώ υλοποιήθηκαν. Ασχολήθηκε αρχικά με τις όψεις και τα εσωτερικά των καταστημάτων , ενώ δύο από αυτά αποτελούν δικά της, ολοκληρωμένα έργα. Το υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στη Λειβαδιά το 1963 και το υποκατάστημα Ε.Τ.Ε. στην Πάτρα το 1964. Ιδιαίτερη πρόκληση για εκείνη αποτελούσε το περιβάλλον της επαρχίας , καθώς προσπαθούσε να προσαρμόσει την διεθνή αρχιτεκτονική στον ελληνικό χώρο.¹⁹⁴

«Όταν πήγα στην τράπεζα και ζήτησα να την προσλάβουμε, είπαν: Γυναίκα αρχιτέκτων, τι είναι αυτά τα πράγματα! Λέω αξίζει για δύο άντρες, και την προσλάβανε.»¹⁹⁵ Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

189. <https://www.femarch.gr/tzakou/>

190. Νούση Κορίνα, Τσακοπούλου Έλλη, *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου, Μυρτώ Κωτσίκι, Σέβα Καρακώστα*, Ερευνητική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2020, σελ 49

191. ο.π.

192. <https://www.femarch.gr/tzakou/>

193. ο.π.

194. Νούση Κορίνα, Τσακοπούλου Έλλη, *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου, Μυρτώ Κωτσίκι, Σέβα Καρακώστα*, Ερευνητική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2020, σελ 59

195. ο.π.

05 Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία:

- Αίσωπος Γιάννης , Σημαιοφορίδης Γιώργος (επιμ.) , *Τοπία εκμοντερνισμού : ελληνική αρχιτεκτονική '60 και '90 Εκτιμήσεις*, εκδ. METROPOLIS Press , Αθήνα, 2002
- Αλεξανδρίδης Ν. Παναγιώτης , *Ρυθμολογία και αρχιτεκτονική του επίπλου* , εκδ. Ιδιωτική Έκδοση , Αθήνα , 1995
- Αντωνακάκης Δημήτρης , Αντωνακάκη Σουζάνα (επιμ.) , *Ο μικρόκοσμος του εσωτερικού χώρου:τετράδια αρχιτεκτονικής ATELIER 66*, εκδ. ΔΟΜΕΣ , Αθήνα , 2021
- Αντωνιάδης Κ. Αντώνης , *Σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική* , εκδ. Καραγκούνης Κ.Ε.Π.Ε , Αθήνα , 1979
- Βατόπουλος Νίκος , Παπαχατζή Τάνια , *Ο αρχιτέκτονας Κώστας Μανουηλίδης* , εκδ. Alpha Bank , 2011
- Γιακουματάτος Ανδρέας (επιμ.) , *Ελληνική αρχιτεκτονική στον 20ο και 21ο αιώνα: Ιστορία – Θεωρία - Κριτική* , εκδ. Gutenberg , Αθήνα , 2016
- Γιαννακοπούλου Ίρις (επιμ.) , *Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας:από τη μεγάλη κλίμακα στη μικρή* , εκδ. Μουσείο Μπενάκη , Αθήνα , 2008
- Δεκαβάλλας Κωνσταντίνος , *Απ' όσα είπα και έγραψα* , εκδ. Libro , Αθήνα , 1999
- Δουμάνης Β. Ορέστης , *Μεταπολεμική Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα 1945-1983* , εκδ. Αρχιτεκτονικών Θεμάτων , Αθήνα,1984
- Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011
- Μπασσίου Ρ. (επιμ.) , *Νίκος Βαλσαμάκης Αρχιτέκτων* , εκδ. Μουσείο Μπενάκη , Αθήνα , 2007
- Παρμενίδης Γιώργος , Χαραλαμπίδου – Διβάνη Σόνια , *Η μορφή του σχεδιασμένου αντικειμένου,το πρόβλημα της περιγραφής* , εκδ. Επίκεντρο , Αθήνα , 2005
- *Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τραπέζης της Ελλάδος 1928-1978* , Συλλογικό έργο , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα, 1978
- Τζάκου Αναστασία , *ΕΠΙΠΛΟ ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ 1960-1989*, εκδ. Μπάστας , 1999
- Τσακόπουλος Παναγιώτης , *Αναγνώσεις της ελληνικής μεταπολεμικής αρχιτεκτονικής* , εκδ. Καλειδοσκόπιο , Αθήνα, 2014
- Τσακόπουλος Παναγιώτης , *Βασίλης Μπογάκος Αρχιτεκτονική* , (επιμ.) Μπουγιούκου Φ. , εκδ. Ποταμός , Αθήνα , 2017
- Φεσσά Εμμανουήλ Ελένη (επιμ.) , *Αρχιτέκτονες του 20ου αιώνα : Μέλη της εταιρείας: Αρχιτέκτονες - μηχανικοί διπλωματούχοι των ετών 1905-1933 Περίοδος πρώτη*, εκδ. Ποταμός , Αθήνα , 2009
- Φεσσά – Εμμανουήλ Ελένη , *Κτίρια για δημόσια χρήση στη νεότερη Ελλάδα 1827-1992* , εκδ. Παπασωτηρίου , Αθήνα , 1993
- Φιλιππίδης Δημήτρης , *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική. αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη (1830 – 1980) σαν αντανάκλαση των ιδεολογικών επιλογών της νεοελληνικής κουλτούρας* , εκδ. Μέλισσα , Αθήνα , 1984

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

- Ching Francis D.K. , *Σχεδιασμός εσωτερικών χώρων* , μετάφραση Φακίρη Δώρις , εκδ. Ίων, Αθήνα , 2005
- Gombrich H. E., *Το χρονικό της Τέχνης*, μετάφραση Κασδάγλη Λίνα, εκδ. Μορφοτικό Ίδρυμα Έθνικής Τραπέζης, Αθήνα , 1998

Περιοδικά :

- *Αρχιτεκτονικά Θεματα* 1967 – 69 , 1986-87 και 1992-94
- *Αρχιτεκτονική* 1960-1961, 1964-66 και 1968
- *Αρχιτέκτονες* , 2004
- *Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 1&2 , 1970-71
- *Θέματα Χώρου + Τεχνών* , 1977 & 1984

Δημοσιευμένα άρθρα :

- Αρβανίτη Πολλάτου Μελίνα , Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας (1924-2023): “Δεν ανήκω σε αυτούς που ήθελαν να τους θυμούνται. Δεν με ενδιέφερε ποτέ η καταξίωση.”, Φεβρουάριος 2023 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.archisearch.gr/featured-architect/konstantinos-dekanallas-rip-article/>
- Γιαννίτσαρης Γεώργιος Κων. , *Η ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική* , 2011 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/106-9.pdf>
- Δεκαβάλλας Κωνσταντίνος , *Σκέψεις γύρω από την δουλειά του αρχιτέκτονα* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ.28, 1994
- Δεκαβάλλας Κωνσταντίνος , *Παραμβάσεις* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ.21, 1987
- Εξαρχόπουλος Πάνος , *Όταν η τέχνη συναντά την αρχιτεκτονική* , Μάϊος 2018 , διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.archetype.gr/blog/arthro/otan-i-techni-sinanta-tin-architektoniki>
- Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , Σούλα- Αναστασία Τζάκου: *Η πρώτη ελληνίδα καθηγήτρια αρχιτεκτονικής του ΕΜΠ*, Ιανουάριος 2016 , διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://triantafylloug.blogspot.com/2016/01/blog-post.html>
- Κονταράτος Σάββας , *Ελληνική αρχιτεκτονική. Από την επικράτηση του μοντερνισμού στη μεταμοντέρνα διείσδυση* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 20, 1986
- Κονταράτος Σάββας , *Η αρχιτεκτονική θεωρία του Le Corbusier και η υποδοχή στην Ελλάδα*, Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ.21 , 1987
- Κωνσταντόπουλος Ηλίας , *Το έργο του Νίκου Βαλσαμάκη*, Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 26 , 1992
- Λιάπης Γιάννης , *Παραμβάσεις* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 21 , 1987
- Μπίρης Τάσος Κ. , *Παραμβάσεις* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 21 , 1987
- Παπαδάκης Στάμος , *Ο Le Corbusier στην εποχή του χώρου* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 21, 1987
- Σαρηγιάννης Γεώργιος Μ. , *BAUHAUS - Μοντέρνο Κίνημα και Ιδεολογίες στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου* , Ιούλιος 2022, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.archetype.gr/blog/arthro/bauhaus-monterno-kinima-kai-ideologies-stin-ellada-tou-mesopolemou1>
- Σημαιοφορίδης Γιώργος , Τζιρτζιλάκης Γιώργος, *Ο Le Corbusier και η Ελλάδα. Πρόσωπα , εικόνες , διαδρομές* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 21, 1987
- Συμεών Α , *Σκέψεις πάνω στη θέση της σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ.2, 1968
- Τζάκου Αναστασία , *Η συμμετοχή των τραπεζών στην επίσημη αρχιτεκτονική* , Θέματα Χώρου + Τεχνών , τχ.15 , 1984

- Τσιαμπάος Κώστας , *Οι τρεις μάχες της Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής* , Φεβρουάριος 2019 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.archetype.gr/blog/arthro/i-tris-maches-tis-monternas-architektonikis>
- Φατσέα Ειρήνη (Ρένα) , *Πόσο ομοιογενές ήταν τελικά το μοντέρνο; Ανάδρομοι στοχασμοί έναν αιώνα μετά*, Ιούνιος 2019 , διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.archetype.gr/blog/arthro/poso-omiogenes-itan-telika-to-monterno-anadromiki-stochasmi-enan-aiona-meta>
- Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη , *Αρχιτεκτονική επίσημη και «γοήτρου» στη μεταπολεμική Ελλάδα: 1945-1975* , Θέματα Χώρου + Τεχνών , τχ. 15, 1984
- Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη , *Διεθνής διάκριση του αρχ. Νίκου Βαλσαμάκη* , Αρχιτέκτονες , τχ.48 , 2004
- Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη , *Η Αθήνα στις δεκαετίες του '50,'60,'70 :Πολεοδομική μεταμόρφωση και αρχιτεκτονική δημιουργία*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.eclass.tuc.gr/modules/document/index.php?course=ARCH135&openDir=/4f7c476faz0j>
- Φεσσά-Εμμανουήλ Ελένη , *Η Αθήνα στο δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα* , Ιανουάριος 2010 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.greekarchitects.gr/gr/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%B5%CF%82/%CE%B7-%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF-%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CF%83%CF%85-%CF%84%CE%BF%CF%85-20%CE%BF%CF%8D-%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B1-id2707>
- Φιλιππίδης Δημήτρης , *Ξετιλίγοντας το νήμα της σκέψης του Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ.28 , 1994
- Φιλιππίδης Δημήτρης , *Οι σιωπές του Νίκου Βαλσαμάκη* , Ιανουάριος 2002 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : http://library.tee.gr/digital/endel/2002_2181/endel_2002_2182_12.pdf
- Loyer F , *Κριτική της σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής* , Αρχιτεκτονικά Θέματα , τχ. 2, 1968

Διαδικτυακές πηγές:

- <http://www.academyofathens.gr/el/members/valsamakis>
- <https://www.alkis-stragalis.com/>
- <https://www.bankofgreece.gr/trapeza/h-ihstoria-ths->
- <https://www.doma.archi/>
- <https://www.eclass.tuc.gr/modules/document/index.php?course=ARCH147&openDir=/4eef17d8t50x>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B1%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC>
- <https://www.femarch.gr/tzakou/>
- <https://ha.nbg.gr/elhttp://library.tee.gr/vufind/>
- <https://ktirio.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%83/%CE%B2/%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CF%83%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%B-F%CF%82>
- <https://www.rizos-architects.gr/#history>

Ακαδημαϊκές εργασίες:

- Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'*, Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019
- Κανελλάκη Άννα, *Συνέργειες Αρχιτεκτόνων – Καλλιτεχνών στην Ελλάδα από τη δεκαετία του '60 μέχρι σήμερα*, Ερευνητική Εργασία, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2013
- Καπαγιαννίδης Κωνσταντίνος , *Απο την Αναγέννηση στο High-Tech: Η συμβολή του κτιριακού τύπου των τραπεζών στην Αρχιτεκτονική Εξέλιξη* , Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης , Χανιά , 2014
- Καραμήτρου Ελένη , *Που είναι οι «μοντέρνες» γυναίκες; : Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στη μεταπολεμική αρχιτεκτονική*, Ερευνητική Εργασία , Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων , Ιωάννινα , 2023
- Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , *Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα* , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020
- Παντελίδου Όλγα , *Τραπεζικές χωρικές στρατηγικές : Απο το θησαυροφυλάκιο στα εναλλακτικά κανάλια διανομής* , Διδακτορική Διατριβή , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα , 2011

Αρχειακές πηγές :

- Εργαστήριο Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής , Πόλης & Πολιτισμού (NeArCiCu tuc lab) , Πολυτεχνείο Κρήτης - Αρχειακές εκδόσεις

-
- Κέντρο Πολιτισμού της Τράπεζας της Ελλάδος
 - Τράπεζα της Ελλάδος, Μονάδα Επικοινωνίας

06 Πηγές εικόνων

Εικόνα εξωφύλλου: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα1α: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011 ,σελ292 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα1β: *Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 4/1973, σελ236 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα2: Αρχιτεκτονική 56/1966 , σελ60 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα3: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sto-monasthraki>

Εικόνα4: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sto-monasthraki>

Εικόνα5: Αρχιτεκτονική 56/1966 , σελ61

Εικόνα6: Αρχιτεκτονική 56/1966 , σελ61

Εικόνα7: Αρχιτεκτονική 56/1966 , σελ60

Εικόνα8: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sto-monasthraki>

Εικόνα9: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 65

Εικόνα10: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 65

Εικόνα11: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 64

Εικόνα12: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 64

Εικόνα13: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 65

Εικόνα14: <https://www.behance.net/gallery/9859843/Mies-van-der-Rohes-Barcelona-Chair-Geometric-Analysis>

Εικόνα15: <https://www.femarch.gr/tzakou/>

Εικόνα16: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 64

Εικόνα17: Αρχιτεκτονική 53/1965 , σελ 64 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα18: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα19: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα20: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα21: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα22: Αρχιτεκτονικά *Θεματα* 3/1969,σελ6

Εικόνα23: Αρχιτεκτονικά *Θεματα* 3/1969,σελ6

Εικόνα24: Αρχιτεκτονικά *Θεματα* 3/1969,σελ6

Εικόνα25: Αρχιτεκτονικά *Θεματα* 3/1969,σελ6

Εικόνα26: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα27: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα28: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ51

Εικόνα29: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα30: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ49

Εικόνα 31: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα32: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα33: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα34: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ50

Εικόνα35: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ50

Εικόνα36: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ50

Εικόνα37: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ49

Εικόνα38: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ50

Εικόνα39: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα40: Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'*, Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 ,σελ33

Εικόνα41: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα42: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα43: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα44: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα45: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα46: Αρχιτεκτονική 65-66/1967 , σελ48

Εικόνα47: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα48: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ107

Εικόνα49: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ107

Εικόνα50: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα51: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα52: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα53: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα54: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα55: Αρχιτεκτονική 55/1966 , σελ106

Εικόνα56:https://www.google.com/maps/place/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1/@40.6348506,22.9429019,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipO8X-DKCGTFONn4ofh3CZ_BnKNbHyjmkPHH-caGT!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipO8X-DKCGTFONn4ofh3CZ_BnKNbHyjmkPHHcaGT%3Dw397-h298-k-no!7i4032!8i3024!4m9!3m8!1s0x14a83907f37fc505:0x4e0bd2572583a2be!8m2!3d40.6348506!4d22.9429019!10e5!14m1!1BCglYEw!16s%2F-g%2F1q62dlm2r?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0MDgyMS4wLkxMDSOAASAFQAw%3D%3D (Επεξεργασμένη)

Εικόνα57:https://www.google.com/maps/place/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1/@40.6348506,22.9429019,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipO8X-DKCGTFONn4ofh3CZ_BnKNbHyjmkPHH-caGT!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipO8X-DKCGTFONn4ofh3CZ_BnKNbHyjmkPHHcaGT%3Dw397-h298-k-no!7i4032!8i3024!4m9!3m8!1s0x14a83907f37fc505:0x4e0bd2572583a2be!8m2!3d40.6348506!4d22.9429019!10e5!14m1!1BCglYEw!16s%2F-g%2F1q62dlm2r?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0MDgyMS4wLkxMDSOAASAFQAw%3D%3D (Επεξεργασμένη)

Εικόνα58:https://www.google.com/maps/place/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1/@40.6348506,22.9429019,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipO8X-DKCGTFONn4ofh3CZ_BnKNbHyjmkPHH-caGT!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipO8X-DKCGTFONn4ofh3CZ_BnKNbHyjmkPHHcaGT%3Dw397-h298-k-no!7i4032!8i3024!4m9!3m8!1s0x14a83907f37fc505:0x4e0bd2572583a2be!8m2!3d40.6348506!4d22.9429019!10e5!14m1!1BCglYEw!16s%2F-g%2F1q62dlm2r?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0MDgyMS4wLXMDSoASAFQAw%3D%3D (Επεξεργασμένη)

Εικόνα59: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 62

Εικόνα60: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 62

Εικόνα61: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 62

Εικόνα62: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 63

Εικόνα63: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 63

Εικόνα64: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 63

Εικόνα65: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 63

Εικόνα66: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 63

Εικόνα67: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 63

Εικόνα68: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 62 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα69: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 64

Εικόνα70: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 64

Εικόνα71:*Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 64 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα72: *Αρχιτεκτονική* 52/1965 , σελ 64

Εικόνα73: <https://www.doma.archi/index/projects/3enwnas-dioikhshs-e8nikhs-trapezas> (Επεξεργασμένη)

Εικόνα74: <https://www.doma.archi/index/projects/3enwnas-dioikhshs-e8nikhs-trapezas> (Επεξεργασμένη)

Εικόνα75: <https://www.doma.archi/index/projects/3enwnas-dioikhshs-e8nikhs-trapezas>

Εικόνα76: *Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 1/1970, σελ 78

Εικόνα77: <https://www.galerie44.com/en/65-eero-saarinen>

Εικόνα78: <https://jukiamsterdam.com/blogs/news/herman-miller-vs-vitra>

Εικόνα79: <https://www.doma.archi/index/projects/3enwnas-dioikhshs-e8nikhs-trapezas>

Εικόνα80: *Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 1/1970, σελ 78

Εικόνα81: <https://gr.pinterest.com/pin/29695678784174855/> (Επεξεργασμένη)

Εικόνα82: *Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 1/1970, σελ 79

Εικόνα83:*Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 1/1970, σελ 77

Εικόνα84: *Θέματα Εσωτερικού Χώρου* 1/1970, σελ 77

Εικόνα85:https://www.google.com/maps/place/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CF%84%CE%B7%CF%82+%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82/@37.9811394,23.7286656,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMkh9G477-Qi8z8H-wkP0J8Wl!tJ0Ys83QnaCePo!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMkh9G477-Qi8z8H-wkP0J8Wl!tJ0Ys83QnaCePo%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m9!3m8!1s0x14a1bd3add1851f-d:0xe4db76660ac91a86!8m2!3d37.9811152!4d23.728863!10e5!14m1!1BCglgAQ!16s%2Fg%2F11btm69wpg?hl=el&entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0M-DgyMS4wLXMDSoASAFQAw%3D%3D (Επεξεργασμένη)

Εικόνα86:https://www.google.com/maps/place/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CF%84%CE%B7%CF%82+%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82/@37.9811394,23.7286656,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMkh9G477-Qi8z8H-wkP0J8Wl!tJ0Ys83QnaCePo!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMkh9G477-Qi8z8H-wkP0J8Wl!tJ0Ys83QnaCePo%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m9!3m8!1s0x14a1bd3add1851f-d:0xe4db76660ac91a86!8m2!3d37.9811152!4d23.728863!10e5!14m1!1BCglgAQ!16s%2Fg%2F11btm69wpg?hl=el&entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0M-DgyMS4wLXMDSoASAFQAw%3D%3D (Επεξεργασμένη)

Εικόνα87:https://www.google.com/maps/place/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CF%84%CE%B7%CF%82+%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82/@37.9811394,23.7286656,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMkh9G477-Qi8z8H-wkP0J8Wl!tJ0Ys83QnaCePo!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMkh9G477-Qi8z8H-wkP0J8Wl!tJ0Ys83QnaCePo%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m9!3m8!1s0x14a1bd3add1851f-d:0xe4db76660ac91a86!8m2!3d37.9811152!4d23.728863!10e5!14m1!1BCglgAQ!16s%2Fg%2F11btm69wpg?hl=el&entry=ttu&g_ep=EgoyMDI0M-DgyMS4wLXMDSoASAFQAw%3D%3D (Επεξεργασμένη)

Εικόνα88: <https://www.doma.archi/index/projects/3enwnas-dioikhshs-e8nikhs-trapezas>

Εικόνα89: <https://www.doma.archi/index/projects/3enwnas-dioikhshs-e8nikhs-trapezas>

Εικόνα90: *Αρχιτεκτονική* 53/1965 , σελ66

Εικόνα91: *Αρχιτεκτονική* 53/1965 , σελ66

Εικόνα92: *Αρχιτεκτονική* 53/1965 , σελ66

Εικόνα93: *Αρχιτεκτονική* 53/1965 , σελ66

Εικόνα94: *Αρχιτεκτονική* 53/1965 , σελ66

Εικόνα95: *Αρχιτεκτονική* 53/1965 , σελ66

Εικόνα96: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 112

Εικόνα97: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 110

Εικόνα98: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 112

Εικόνα99: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 112 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα100: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 110 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα101: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 111

Εικόνα102: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 112

Εικόνα103: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 112

Εικόνα104: *Αρχιτεκτονική* 58/1966 , σελ 111

Εικόνα105: Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 110 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα106: Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 110 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα107: Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 110 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα108: Αρχιτεκτονική 58/1966 , σελ 110

Εικόνα109: Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ53

Εικόνα110:Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ55

Εικόνα111: Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ54

Εικόνα112: Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ53 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα113:https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85&oq=%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyCQgAEEUyORiABDIICAEQABgWGB4yCAGCEAAyFhgeMggIAxAAGBYyHjllCAQQABgWGB4yCggFEAAyGAAQYogQyCgg-GEAAyGAAQYogQyCggHEAAyGAAQYogTSAQoxMTAyM2owajE1qAllsAlB&sourceid=chrome&ie=UTF-8#lpg=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoS0FGM-VFpcE1uY0FRRHfMlWc0UU14OFI3bEZLOUdBTmxflUjlzZXUxeER1NzQ (Επεξεργασμένη)

Εικόνα114:https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85&oq=%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyCQgAEEUyORiABDIICAEQABgWGB4yCAGCEAAyFhgeMggIAxAAGBYyHjllCAQQABgWGB4yCggFEAAyGAAQYogQyCgg-GEAAyGAAQYogQyCggHEAAyGAAQYogTSAQoxMTAyM2owajE1qAllsAlB&sourceid=chrome&ie=UTF-8#lpg=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoS0FGM-VFpcE1uY0FRRHfMlWc0UU14OFI3bEZLOUdBTmxflUjlzZXUxeER1NzQ

Εικόνα115: Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ54

Εικόνα116: Αρχιτεκτονική 59/1966 , σελ55

Εικόνα117:https://www.google.com/search?q=%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1+%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85+38&sca_esv=0112f005af7dfb38&sca_upv=1&sxsrf=ADLYWlE1IocJ6-4-06QOOHHM-t6IABt4Fw%3A1725135469751&ei=bXrTZr_ELdHc7_UP39244AI&oq=%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%85&gs_lp=Egxnd3Mtd2l6LXNlcuAilc61zrjOvc65zrrOtyDPhM-BzrHPg8-EzrHOtM65zr_PhSoC-CAlYBhAAGAcYHjIIEAAyBxgeMgYQABgHGB4yBhAAGAcYHjIIEAAyGAAQYogQyCBAAGIAEGKIESN8dULcJWM0NcAF4AZABAJgBhQGgAeoC-qgEDMC4zuAEByAEA-AEBmAIEoAKDA8ICChAAGLADGNYEGEfCAgcXliwAhgnmAMAIaYBkAYIkgcDMS4zoAe-Fg&scient=gws-wiz-serp#lpg=ik:CAoSLEFGMVFpcFA5QmVxeWNIX0ZCdZ4eDdhNDRpMjZrVlpUUjJMb3hqZGJ6dXRn (Επεξεργασμένη)

Εικόνα118: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ67

Εικόνα119: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ67

Εικόνα120: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ67

Εικόνα121:Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ64

Εικόνα122: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ63

Εικόνα123: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ63 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα124: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ63 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα125: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ63 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα126: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ63

Εικόνα127: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ65

Εικόνα128: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ65

Εικόνα129: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ64

Εικόνα130: Αρχιτεκτονική 64/1967 , σελ64

Εικόνα131: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 95 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα132: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 94 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα133: Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 65

Εικόνα134: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 94

Εικόνα135: Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 67

Εικόνα136: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 95

Εικόνα137: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 93

Εικόνα138: Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 67

Εικόνα139: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 93

Εικόνα140: Αρχιτεκτονική 57/1966 , σελ 95

Εικόνα141: Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 65

Εικόνα142: Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 68

Εικόνα143: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sth-libadeia>

Εικόνα144: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>

Εικόνα145: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>

Εικόνα146: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>

Εικόνα147: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>

Εικόνα148: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>

Εικόνα149: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>

Εικόνα150:Νούση Κορίνα , Τσακοπούλου Έλλη , Διερεύνηση της γυναικείας παρουσίας στην ελληνική μεταπολεμική αρχιτεκτονική: Αναστασία Τζάκου , Μυρτώ Κωτσίκι , Σέβα Καρακώστα , Ερευνητική Εργασία , Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο , Αθήνα , 2020,σελ 62

Εικόνα151: <https://www.femarch.gr/tzakou/>
Εικόνα152: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>
Εικόνα153: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>
Εικόνα154: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>
Εικόνα155: Αρχιτεκτονικά Θέματα 1/1967,σελ239
Εικόνα156: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>
Εικόνα157: <https://www.doma.archi/index/projects/ypokatasthma-ete-sthn-patra>
Εικόνα158: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 69
Εικόνα159: <https://ca.pinterest.com/pin/333336809899917112/>
Εικόνα160: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 71
Εικόνα161: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 70 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα162: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 70 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα163: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 71
Εικόνα164: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 70
Εικόνα165: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 69
Εικόνα166: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 71
Εικόνα167: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 71
Εικόνα168: <https://thedecorpages.gr/barcelona-chair-%CF%8C%CE%BB%CE%B1-%CF%8C%CF%83%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%AD%CF%80%CE%B5%CE%B9-%CE%BD%CE%B1-%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%AE/> (Επεξεργασμένη)
Εικόνα169: Θέματα Χώρου + Τεχνών 15/1984 ,σελ47 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα170: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 69 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα171: Αρχιτεκτονική 54/1965 , σελ 71 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα172: Προσωπικό αρχείο
Εικόνα173: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 24
Εικόνα174: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 25
Εικόνα175: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 25
Εικόνα176: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 26
Εικόνα177: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 26
Εικόνα178: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 26
Εικόνα179: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 25
Εικόνα180: Θέματα Εσωτερικού Χώρου 1/1970 , σελ101

Εικόνα181: Θέματα Εσωτερικού Χώρου 1/1970 , σελ102
Εικόνα182: Θέματα Εσωτερικού Χώρου 1/1970 , σελ1012
Εικόνα183: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 24
Εικόνα184: Αρχιτεκτονική 51/1965 , σελ 24
Εικόνα185: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ40
Εικόνα186: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ40
Εικόνα187: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ40 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα188: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ39
Εικόνα189: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ39
Εικόνα190: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ41 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα191: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ41
Εικόνα192: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ41
Εικόνα193: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ41 (Επεξεργασμένη)
Εικόνα194: Αρχιτεκτονική 47/1964 , σελ38
Εικόνα195: Προσωπικό αρχείο
Εικόνα196: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ153
Εικόνα197: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ158
Εικόνα198: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ158
Εικόνα199: Προσωπικό αρχείο
Εικόνα200: Προσωπικό αρχείο
Εικόνα201: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011, σελ160-161
Εικόνα202:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAIAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&lqi=CijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgiDOsc64zrfOvc6xlgOIAQFlxf7e3OWA-glAIWJoQABABGGAAYARgClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6xKgQIAhAAkgEEYmFua6oBdBABKIEiHc-Ez4HOsc-Az-rXOts6xIM61zrvOu86xztOv8-DKBIyHxABIhvYtNFsoK9BYta2Wfml1wiCorOljES1sgeF9qcyLBAClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_Pgy-DOsc64zrfOvc6x#rlimm=9201309737166789384&lpg=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVfpcE9iSHM0bGMxbjZUS2ZRLUlwa2dT0hERnVpSIRF-MGtFaGJRemtP
Εικόνα203: Προσωπικό αρχείο
Εικόνα204: Προσωπικό αρχείο
Εικόνα205: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα206:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAlAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&lqi=CijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgiDOsc64zrfOvc6xlgOIAQFlxf7e3OWA-glAIWjoQABABGAAYARgClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6xKgQIAhAAkgEEYmFua6oBdBABKiEiHc-Ez4HOsc-Az-rXOts6xIM61zrvOu86xztOv8-DKBlyHxABlhvYtNFsoK9BYta2Wfml1wiCorOljES1sgeF9qcyLBAClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6x#rlimm=9201309737166789384&lpq=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVFPcE9iSHM0bGMxbjZUS2ZRLUIwa2dTY0hERnVpSIRF-MGtFaGJRemtP

Εικόνα207: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα208: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα209: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011,σελ162

Εικόνα210: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011 , σελ163

Εικόνα211: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα212: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011,σελ164

Εικόνα213: Γρηγορίου Δημήτρης, *Τεχνών και Αρχιτεκτονικής Συμπράξεις στην Ελλάδα του 60'* , Ερευνητική Εργασία , Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 2019 ,σελ74

Εικόνα214: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011,σελ163

Εικόνα215: Καρδαμίτση Αδάμη Μάρω , *Τράπεζα της Ελλάδος.Τα κτίρια* , εκδ. Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα , 2011,σελ156

Εικόνα216: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα217:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAlAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&lqi=CijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgiDOsc64zrfOvc6xlgOIAQFlxf7e3OWA-glAIWjoQABABGAAYARgClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6xKgQIAhAAkgEEYmFua6oBdBABKiEiHc-Ez4HOsc-Az-rXOts6xIM61zrvOu86xztOv8-DKBlyHxABlhvYtNFsoK9BYta2Wfml1wiCorOljES1sgeF9qcyLBAClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6x#rlimm=9201309737166789384&lpq=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVFPcE9iSHM0bGMxbjZUS2ZRLUIwa2dTY0hERnVpSIRF-MGtFaGJRemtP (Επεξεργασμένη)

Εικόνα218:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAlAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&lqi=CijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgiDOsc64zrfOvc6xlgOIAQFlxf7e3OWA-glAIWjoQABABGAAYARgClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6xKgQIAhAAkgEEYmFua6oBdBABKiEiHc-Ez4HOsc-Az-rXOts6xIM61zrvOu86xztOv8-DKBlyHxABlhvYtNFsoK9BYta2Wfml1wiCorOljES1sgeF9qcyLBAClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6x#rlimm=9201309737166789384&lpq=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVFPcE9iSHM0bGMxbjZUS2ZRLUIwa2dTY0hERnVpSIRF-MGtFaGJRemtP (Επεξεργασμένη)

Εικόνα219:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAlAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&lqi=CijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgiDOsc64zrfOvc6xlgOIAQFlxf7e3OWA-glAIWjoQABABGAAYARgClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6xKgQIAhAAkgEEYmFua6oBdBABKiEiHc-Ez4HOsc-Az-rXOts6xIM61zrvOu86xztOv8-DKBlyHxABlhvYtNFsoK9BYta2Wfml1wiCorOljES1sgeF9qcyLBAClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6x#rlimm=9201309737166789384&lpq=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVFPcE9iSHM0bGMxbjZUS2ZRLUIwa2dTY0hERnVpSIRF-MGtFaGJRemtP (Επεξεργασμένη)

Εικόνα220:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAlAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&lqi=CijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgiDOsc64zrfOvc6xlgOIAQFlxf7e3OWA-glAIWjoQABABGAAYARgClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6xKgQIAhAAkgEEYmFua6oBdBABKiEiHc-Ez4HOsc-Az-rXOts6xIM61zrvOu86xztOv8-DKBlyHxABlhvYtNFsoK9BYta2Wfml1wiCorOljES1sgeF9qcyLBAClijPhM-BzrHPgM61zrbOsSDOt67zrvOsc60zr_PgyDOsc64zrfOvc6x#rlimm=9201309737166789384&lpq=cid:CglgAQ%3D%3D,ik:CAoSLEFGMVFPcE9iSHM0bGMxbjZUS2ZRLUIwa2dTY0hERnVpSIRF-MGtFaGJRemtP (Επεξεργασμένη)

Εικόνα221: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα222:https://www.google.com/search?q=%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1+%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1&oq=%CF%84%CF%81%CE%B1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCD-QzMzRqMGo3qAlAsAIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8#vhid=/g/1ffthhv5&vssid=icl&lpq=ik:CAoSLEFGMVFPcE5OeHFXyY5ZGlwc2RaSIzvwI0walRLVHZuQ2R-6b1IKQu4N250 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα223: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα224: Αρχιτεκτονικά Θέματα 1/1967 , σελ11 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα225: Αρχιτεκτονική 24/1960 , σελ66 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα226: Αρχιτεκτονική 6/1957 , σελ50

Εικόνα227: Αρχιτεκτονική 6/1957 , σελ52

Εικόνα228: Αρχιτεκτονική 6/1957 , σελ47

Εικόνα229: Αρχιτεκτονική 6/1957 , σελ49

Εικόνα230: Αρχιτεκτονική 6/1957 , σελ51

Εικόνα231: <https://ktirio.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%83/%CE%B2/%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CF%83%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82> (Επεξεργασμένη)

Εικόνα232:<https://www.lifo.gr/proswpa/athenians/konstantinos-dekaballas-i-athina-sygkatalagetai-stis-pio-ashimes-poleis-se-olon> (Επεξεργασμένη)

Εικόνα233: Βατόπουλος Νίκος , Παπαχατζή Τάνια , *Ο αρχιτέκτονας Κώστας Μανουηλίδης* , εκδ. Alpha Bank , 2011,σελ9 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα234: *Αρχιτεκτονική* 1961/25 , σελ33 (Επεξεργασμένη)

Εικόνα235: <https://www.alkis-stragalis.com/> (Επεξεργασμένη)

Εικόνα236: <https://www.femarch.gr/tzakou/> (Επεξεργασμένη)

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση του διαλόγου που ανέπτυξε ο ελληνικός μεταπολεμικός μοντερνισμός με τα εσωτερικά των κτιρίων τραπεζών την δεκαετία του '60. Αντικείμενο της εργασίας αποτελούν 18 εσωτερικοί χώροι των κτιρίων τραπεζών του μεταπολεμικού ελληνικού μοντερνισμού. Συγκεκριμένα , επιχειρείται να μελετηθούν καταστήματα και υποκαταστήματα των ελληνικών τραπεζών που μελετήθηκαν και υλοποιήθηκαν κατά την δεκαετία 1960-1970 από Έλληνες μοντερνιστές αρχιτέκτονες . Το έργο των Νίκου Βαλσαμάκη , Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα , Κώστα Μανουηλίδη , Ιάσων Ρίζου , Άλκη Στραγάλη και Αναστασίας Τζάκου θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία. Το ερευνητικό υλικό της εργασίας συγκροτείται σε τρεις βασικές ενότητες και διαμορφώνεται με βάση την διαμόρφωση ή δημιουργία τραπεζικών κτιρίων την δεκαετία 1960. Η πρώτη αφορά την διαμόρφωση εσωτερικών τραπεζικών χώρων σε υπάρχοντα κτίρια , η δεύτερη την δημιουργία νέων τραπεζικών κτιρίων και τέλος η τρίτη την Τράπεζα της Ελλάδος (επέκταση Κεντρικού Καταστήματος) 1970. Η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να απαντήσει στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του μοντερνισμού που συναντάμε στα εσωτερικά των κτιρίων τραπεζών μεταπολεμικά ; Πως η τεχνολογική εξέλιξη έχει επηρεάσει την εσωτερική διαρρύθμιση των καταστημάτων; Ποια είναι η κυριότερη διαφοροποίηση στα εσωτερικά των τραπεζών της δεκαετίας του '60 σε σχέση με τα μεσοπολεμικά μοντέρνα ; Διακρίνεται πρόθεση ελληνοποίησης του διεθνούς μοντερνισμού στα εσωτερικά των ελληνικών μεταπολεμικών τραπεζικών καταστημάτων και πως αυτό επιτυγχάνεται; Πως οι αρχιτέκτονες χειρίστηκαν τα υπάρχοντα κελύφη των κτιρίων για την διαρρύθμιση των εσωτερικών χώρων ;Διατηρήθηκαν ως είχαν ή υπήρξε η ανάγκη για μοντερννοποίηση και των εξωτερικών κελυφών των κτιρίων; Υπάρχει διαφοροποίηση ανάμεσα στους εσωτερικούς χώρους των υπαρχόντων κτιρίων με εκείνους των νέων που κατασκευάστηκαν την περίοδο αυτή; Πως συνδιαλέγονται με αντίστοιχα παραδείγματα του ευρωπαϊκού διεθνούς χώρου ;Ποια στοιχεία αφομοιώνονται, ποια αναπαράγονται ως έχουν και ποια αγνοούνται;